

NEMZETI KÖNYVTÁR.

KIADJA

226. 87.

ABAFI LAJOS

KAZINCZY FERENC ÖSSZES MUNKÁI.

ELSŐ KÖTET.

KÖLTEMÉNYEK. I.

8 - OCT. 20

BUDAPEST,

AIGNER LAJOS.
BIBLIOTECA IN C. PED

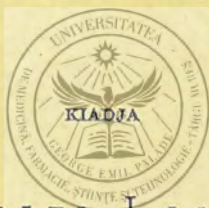

BUDAPEST 1879.
WILCKENS F. C. ÉS FIA KÖNYVNYOMDÁJA.

KAZINCZY FERENC

ÖSSZES

KÖLTÉMÉNYEI.

ABAFI LAJOS.

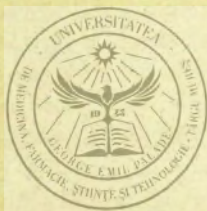
15 JUN. 1973

ELSŐ KÖTET.

—*et*—

BUDAPEST,
AIGNER LAJOS.

Előszó.

Húsz éve annak, hogy a magyar nemzet hallatlan lelkesedéssel ülte meg Kazinczy születésének századik évfordulóját, — félszázada lesz maohnap annak, hogy az irodalom ősz bajnoka sírba szállt, és még mai napig sincs a nemzet birtokában műveinek annak az önfeláldozó írójának, a ki majdnem két embernyomán át lankadatlan munkása s vezére volt a magyar irodalomnak.

Halála után öt évvel a m. t. akademia megindította ugyan eredeti munkáinak kiadását, de e kegyeletes vállalat a második kötettel elakadt, az irodalom kimondhatatlan kárára.

Az a körülmény azonban, hogy újabb fejlett nyelvünk és irodalmunk Kazinczy működése nélkül nem volna képzelhető, és az, hogy századunk irodalmának fejlődése az ő műveinek ismerete nélkül meg nem érthető, — végre az, hogy a nemzetnek nemcsak kötelessége, de jogában is áll, hogy annak működését ismerje, ki legféltetebb kincsének: nyelve és irodalma érdekében összes íróink közt legtöbbet tett: — elodázhatlan kötelességgé tette összes műveinek kiadását.

Midőn e kötelesség teljesítésére vállalkozunk, mélyen érezzük a ránk háromló nagy felelőséget; de reményljük, hogy lelkiismeretes iparkodással minden méltányos igényeknek meg fogunk felelhetni.

Főfeladatunkká tettük, hogy hű s pontos szövegeket nyújtsunk az olvasónak, és e célból a megjelent művek összes kiadásait, a mennyire lehetséges, az eredeti kéziratokkal összevetjük, és a lényegesebb eltéréseket jegyzetek alakjában közöljük; a felvilágosítást igénylő helyeket pedig magyarázatokkal kísérfjük.

Midőn ilyformán az író netalán homályos értelmű műveit élvezhetőbbekké teszszük, és tanulmányozásukat előmozdítjuk, tartozunk azok szépiészeti méltatásába bocsátkozni. Kimerítő életrajzát is akkorra halasztjuk, a midőn minden művei közkezen fognak forogni.

Egyedül a helyesírásra nézve tértünk el az eredetiktől. Ezt annál inkább véltük tehetni, mert ötven éves működés alatt lehetetlen, hogy valamely írónak ebbeli nézetei ne változzanak, kivált ha ez író, mint Kazinczy, a nyelvnek fejlődő stadiumában maga járul leginkább hozzá annak csiszolásához, tökéletesítéséhez. Megállapodtunk tehát abban a helyesírásban, mely Kazinczy elveivel leginkább megegyezik, és a mely közel áll a m. t. akademia helyesírási javaslatához, szóval abban, a melylyel valószínűleg Kazinczy is élne, ha ma írna.

Minden egyes művének lehetőleg adjuk genesisét: főleg arra igyekeztvén, hogy azt saját szavaival tegyük; de az egykorú kriti-

kát is figyelembe vettük, a mennyiben azt érdekesnek vagy szükségesnek tartottuk.

Kazinczy műveinek közlését költeményeivel kezdjük meg, mert a nemzet megszokta s szereti benne fenkölt költőjét tisztelni, — noha működésének súlypontja más téren keresendő.

Összegyűjtött költeményeit Kazinczy ki nem adta, habár igen vágyott, azokat együtt egy kötetben láthatni. Már 1810-ben írja Kis Jánosnak: „Nincs forróbb kívánságom mint az, hogy még halálom előtt magam adhassak ki egy alkalmas csomó verseket; mert a poezis lángja az emberész munkájának, valamint az életnek az a legszebb virága. Semmit sem óhajtanék annyira, mint öt-hat ív éneket.“

E kívánsága nem teljesült, mert „míg mások csomóként adták dalukat, — úgymond Toldyhoz 1827. jan. 12-én intézett levelében — én mindazt, a mivel teljesen megelégedve nem vagyok, később vagyok elégetni, mint kiereszteni. Az én darabjaim azért nem jobbak, de legalább meg van rajtok a classicus szín. Epigrammáimmal, úgy hiszem, hogy van valami okom megelégedhetni. Epistoláim, meglehet, hogy nem épen rozsak; de epistolák.“ Legközelebbi levelében pedig azt vallja: „Mások többet adtak, több teremő tőzzel, némelyek minden tekintetben jobbat: de, ha magamnak a magam dolgozásom felől szólanom szabad, azt mondanám, hogy a régi izlet az én verseimen van a legigazábban.“ Ismét más levélben bővebben fejti ki önitéletét, mondván: „Azt írák, hogy én egy ma-

gyar író dolgozásán sem ismerek annyi classicitást mint a magamén. . . . Nem szépséget értek én itt, hanem classicus ismeretséget, s ez alatt nemcsak a reminiscentiákat, allusiókat, hanem a színt is, még pedig ott is, a hol semmi új vagy régi classicus példány nem lebege szemem előtt. Neveté Békáimat Horvát Endre; de Majláth nem nevette. Nincs sehol példánya Sugallómnak, és mégis classicai szín van rajta, — francia könnyűség; jobb epigrammáim nem rozabbak a Goetheénél és Meleagerénél. Ezt más gondolni fogja, de nem mondani. En, a ki semmit nem gondolok, a mit mondani merni nem kell, ezt mondom: Lássá a ki nem ért.“

Élte utolsó évében közel volt Kazinczy azon örömhez, hogy verseit kiadva lássa. Toldy vállalkozott a kiadásra, s már a kézirat is kezénél volt; csak a költemények sorrende iránt nem tudtak megegyezni. Erre nézve Toldynak azt írja (1831. ápr. 6-án): „A német kiadók a verseket chronologiai rendben szeretik egy idő óta kiereszteni, s miattam teheti minden, a mit jónak lát. De én a magamét szeretném a szerint fűzni rendbe, ahogy a bokrétaöntő a maga virágait: Én első helyt a magaméi közt kevés számú ódáimnak és dalaimnak adtam, mert az óda méltósága elsőséget kívánt. Ezeket epigrammáim váltják fel, melyek a szobrászok és festők műveikkel vannak összeköttetésben, — a görögnél az epigramma is a lyrára tartozott. Úgy jönnének a ritornellák, epigrammák ismét; s most a sonettek, s legutól a koporsók és a tájda-

rabok. Ezeket követnék, bántó tarkaságban, a vegyes költések, s végre az epistolák. — Schiller úgy hagyta apróbb költéseit, a hogy elsőbben adta ki, mert olvasói azokhoz szoktak. . . . Matthisson igazítgatott, metélt, toldott, s nekem ez jobbnak látszik követnem — tudniillik, ha az igazítás jobb. . . . S a ki látni akarja mint volt előbb, tekintsen a régibb kiadásba, vagy variansaiba, ha olyan talán van. Én így vélekedem.“

Végül a sorrendet is egészen Toldyra bízta, de csakhamar megjelent ennek egy bírálata, melyben Kazinczy sértést látott, és ennél fogva visszakérte kéziratát.

Halála után öt évre ugyancsak Toldy, Bajzával együtt, adták ki az akadémia megbízásából a költeményeket mint Kazinczy eredeti munkái első kötetét. S a mint Toldy a beosztásban nem követte híven Kazinczy óhajlását, úgy mi némileg eltértünk az ő elrendezésétől is.

Azóta csak Kazinczy Gábor bocsátotta ki újra a válogatott költeményeket, gyémántkiadásban; megjelent 1858-ban, másodszer 1861-ban. Ebbe néhány műfordítása is fel van véve.

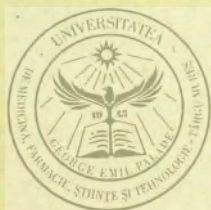
Mi összes költeményeit adván, kénytelenek voltunk, azokat két kötetre osztani, a második kötetre hagyván a költői leveleket és műfordításokat.

DALOK, ÓDÁK, VEGYESEK.

A J Á N L Á S.

Az életforrásnál mulattam ;
Tenger virág nyílt partjain.
Sokan jöttek s szedtek miattam,
S kéjelgtek színök lángjain.
S mint a virágok arcai
A víznek tükren lengedének,
Szívemben úgy lengett az ének,
Mig felesattantak szárnyai.

A szép virágok tengeréből
Félénken fűzért szedtem én ;
Tápláltam keblem mély köréből,
Örültem gyors serdületén.
S mint a forrás hűs ársjai
Zuhogva tőlem görgedének,
Velök hangzott a gyöngye ének,
S most hozzád hajtják hajjai.

Evezz, evezz, kis dalfűzérem,
Az időnek hullámain,
S ha sajkámmal nyugpartom érem,
Mosolygj szűk halmom ágyain.

Rezgjetek lant s szív húrjai!
Hitem, lángom, lánykám diszének
Tanúja e gyöngéded ének,
S a tört szív búcsúhangjai.

KERESZTES BÁLINT,
KEDVESÉHEZ, TORNAI MARGITHOZ, A SZENT FÖLDRŐL.

Ékete szemű szép hölgyecske;
Repülhetnék csak mint a fecske:
Még ma szállnék, szemed láttára,
Ablakod rostélyozatjára.

S addig dúdolnám ott énekem,
Míglen, megszárván esdekletem,
Kis kamarádba befogadnál,
S öledben nyugvóhelyet adnál.

Nem kellene nekem kalitka,
Hogy engemet benne tarts fogva;
Mert ha elűznél is mellőled,
Mégsem repülnék én el tőled.

Délben asztalodra röppennék,
Étkes vidám vendéged lennék,
Megcsipegetném falatodat,
S kis kannádból innám borodat.

Ha mikor leülnél rokkádra,
Felszállanék annak gombjára,

S oly búsan nyögném énekemet,
Hogy könnyút hullatna szép szemed.

Estve ugyan, ha álom nyomna,
Elrejtezném ágykárpitodba;
De még hajnal előtt, jó reggel,
Felkölnélek víg csörgésemmel.

Ugrándozva járnék akkoron
Fel s alá puha paplanodon,
Félre rántogatnám kendődet,
Hogy láthassam bokor emlődet.

Oh, ki volna boldogabb mint én,
Titkos kecséd szemlélhétvén!
És ha kláris szád esőkolhatnám,
Béla is irigyen nézne rám.

Jaj, de mint az árva gilice,
Úgy bujdosom én mostan nyögve,
Mert sebes szárnyaim nincsenek,
Kik szép Margitomhoz vigyenek!

András alatt, vérző buzgánnyal,
Vívok mindennap a pogánnyal,
Annak drágalátos véréért,
Érttem s érted aki onta vért.

És mikor karom a csalmákat
Úgy aprítja mint a torzsákat,
Ezt kiáltom fel Jézusomhoz:
Vigy, urunk! egykor Margitomhoz!

S im tisztülni látom az eget,
S rám a nap szép sugárt ereget;
Jelentgetvén, hogy nem sokára
Vissza viszen isten Tornára.

BOR MELLET T.

Hogy az élet, s nem sokára
Szép korom majd elrepül;
Érzem, messze nincs határa,
S majd komor telére dül.
De borral sebes szárnyának
Lépvesszőket hányhatok,
Bort hamar, bort! Múlásának,
Ha iszom, kacaghatok.

Még most, hála istenimnek!
Kelyhem bátran forgatom
Még most, hála istenimnek!
Lollimat csókolhatom.
Még nincs a ki elfogassa
Gyanúba vett levelem,
Nincs a ki tudakozgassa,
Ki sziszeg titkon velem.

Lányka, jer, jer mártsd rózsádat
Kelyhem édes nedvibe.
Fonjad azt s mellpántlikádat
Hajam barna fürtibe!
Oltogasd szám szomjúságát,
S pajkoskodj addig velem,
Míg az élet boldogságát
Nyilt karod között lelem!

ZELLIHEZ.

Zellim, legelső zsengejétől
Érted fosztám meg a tavaszt;
Vedd, Zelli, kedvesed kezéből,
Vedd, kérlek, forró csókkal azt!

Vedd, Zelli! s lásd miként hullattam
Harmat gyanánt rá könnyemet.
Hogy sorsom által eltiltattam
Körüled élnem éltemet,

S panaszlanom, hogy bánatimnak
Most csak az ad vigasztalást,
Ha, megjelenven álmaimnak,
Esküszöl, hogy nem kedvelsz mást.

Nézd mint serkenget új öröme
Mindent a nyájas kikelet:
Nem engem, Zelli! én örökre
Szívemben hordom a telet.

És nem lesz vége gyötrelmimnek,
És nem derül fel bánatom,
Míg majd, hogy szíve szép Zellimnek
Örökre enyém, mondhatom.

MINNYIHEZ.

Égtem érted s te szeretted,
Még én égek, nem te már.
Ah, te már meghidegedted,
Szád, szemed tagadja bár.

S én itt magamba borúlva
Nevedet sohajtgam,
Elbúsúlva, elfásúlva
Veszteségem síratom.

Elenyésztek életemnek
Tündér istenálmai!
De ne rettegj, mély sebemnek
Nem terhelnek vádjai.
Légy te boldog; könnyebbedve
Tűröm én majd estemet,
S ezt sóhajtom kevélykedve:
Egykor Minnyi szeretett!

Ú

Ó mást szeret, mást én is, s lángolással
Mind ő, mind én. De Amor ránk mosolyga,
S a két szerelmest összefűzte egymással.

Jött, ment, meg jött; elsárgúla, elpirúla. —
Merjek, ne merjek? kérdezém magamtól,
S ajak, kebel, szív együvé szorúla.

Én Anikóért, ég ő Bandijáért.
Küzdünk; de oh, ki küzdjön Amor ellen?
S búgdosgatunk, s ki tudja mint s miért?

A KAKUKHOZ.

Nem kérdem én, te kis madár,
Soká ha élek-e;
Hű hozzám meddig lesz a Chloe,
Ezt mondd meg nékem, kis madár!
Ha nem lesz hű, haljak meg bár!

A TAVASZHOZ.

A szép kikelet
Úzi a telet,
S zúzos förgötegét,
Bolyongó fellegét,
Lágy lehelletét
Messze kergeti.

A mit szemem lát
Hosszas bánatát
Szeleknek ereszti,
Víg kedvét éleszti,
S újult színre kél,
Hogy elmúlt a tél.

Még a madárcák
Félénkek s némák.
De majd nem sokára,
A tavasz szavára,
Elő állanak,
S dalt indítanak.

Ah, a szép Cenci
Ide jó ma ki.
Ha a zöld ligetet
Az elkeseredett
Bús fülemile
Jajjal tölti be.

Oh vajha akkor
Valamely bokor
Mellé rejtőzhetném,
S kényemre nézhetném,
Szép tekinteti
Mint kedvöteti:

S ha a pajkos szél
Lopva neki kél,
S sebes repületi
Leplét félre veti,
Szemérmes szemmel
Miként pirúl el.

Oh szép kikelet!
Verd el a telet,
S ha Cenci ide jó:
Szerelmet ébresztő
Leheleteddel
Szívét lágyítsd el.

A TANÍTVÁNY.

Kékellő violák illatozási közt
Szüle egy gyöngye leány engemet ott, hol a
Szirt forrása magasról
Tajtékozva szökell alá,

S lány keblébe fogott, s kisdede homlokát
Elhintette tüzes esókjaival, s Te, mond,
Serdülj, s a miket itt látsz,
Zengd majd lantom idegjein.

Így szólván elhagyott, Hirtelen egy galamb
Lebbent nyögve felem, s elfödöze a tavasz
Ifjú lombjai közé,
S mézzel tömte meg ajkamat.

S nőtem, s a mit az ér szélein, ott hol az,
Aggott tölgyek alatt, görbe futást veszen,
A mit szirtpatakommak
Vad zajgásiban hallanom

Engedtek kegyesen szent jelenéseim,
Már-már zengi dalom; honomat egykor, és
Lelkes nagy fiait; most
Még csak gyöngye szerelmeket,

És a lányka szemét, a ki remegve fut
Lobbant lángom elől kertje homályiba,
S ott, a esintalan! önkényt
Hull keblembe, de fut megint.

AZ ESTHAJNALHOZ.

Azon örülsz-e, hogy szememet megint
Elázva látod? vagy gonoszúl talán
Bánatra vonsz ismét? Hitetlen,
Látom hová csalogat világot.

Ím, sírva térek fényed elől oda,
Hol csendes árnyak lengedezésiben
Sírhalmain, halvány virágok
Illatozási között fekszenek.

Ah, nem sokára harmatos hantomon
Fog majd ragyogni szánakozó szemed!
Majd feltalálom egykor én is
Hasztalanul keresett nyugalmam!

Szerelme kínjaít fülemilébe költ
Lelkem, reményfám bánatos ágain
Éneкли majd, míg a királyi
Reggel előtt szaladásnak indúlsz.

NAGYSÁG ÉS SZÉPSÉG.

Elfolya két ezer év és még több, s végre megúnta
A nagy mennykövező hitvese s húga dühét.
Homloka-szültje nem így. Fájt még, hogy az
idai bíró.

Cypris elől ötet megfutamodni hagyá.
Páris bántott meg, Páris boszúlja meg estem!
Így szól és harcra hívja ki Napoleont.

Jó ez; s mint mikoron Mars lép szekere, s
hatalmas

Karral az ellenség nyúlt seregeire rohan:
Dönt, tapos, öl, pusztít valamerre radadja
negéde,

S láng, füst, jaj s riadás töltik el a nagy eget.
Cypria megdöbben. „Nem küzde így a nagy
Achilles,

Nem Diomed, úgymond, így nem az álnok
Ulyss.

Több ez mint Sándor, Caesar s a Károlyok
és az,

Kit nekem hívemné tett vala Gabrielám.

Új fortélyt kíván az idő. Rettegje Minerva
S e délcég hős a spréai szép Amazon!“

S ah, a spréai szép Amazon már kezdi csatáját,

S ah, szalad a remegő spréai szép Amazon!

S a diadalmas előtt Berlinnek tornyai rengnek,

Mint a vén Bernhard reng vala lábai alatt.

Paeon! ió Paeon, nagy férfi! kiálta Cythere;

Jer s légy már ezután kedvesem énekem is.

Pallas neked erőt és bölcseséget adott: én

Példátlan fényed drága jutalmat adom.

Íme, Terézámnak szép sarjadzattja, Luíza,

Paphosom legfőbb dísz, kebledbe repül.

Én nevelém őtet, s tavaszomnak mennyei
díszeit

E gyönyörű orcára s e kecses ajkra rakám,
Ujjaim illeték szemeit: s bájolva lövelnek;

Önt kivirúlt melle hyblai szaglatokat.

Nincs seregemben dísz, melyet nem bírna Luíza;

Nincs dísz, melyet nem bírna Luíza velem.

Vedd őt s vége az örök harenak. Tritonia
győzött

Villogj te nékem, mennyei Jó-Tanács!
S vezérlj az éjnek kétes homályi közt...
Ím lobban a láng, a homály fut:
Lelkem, örülj! közelít az óra!

A TISZTULÁS ÜNNEPE,

AZ UNGNÁL 886. ÉVBEN.

A NÉP.

Érettünk küzd, értünk csatáz
A harc nagy istene,
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

Bizzál te benne, hű sereg,
Rád néki gondja van.
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

EGYÜTT.

Segéli az elnyomottakat
A harc nagy istene.
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
S elnyomja az elnyomót!

AZ OLTÁR SZÜZE.

Az agg erdőben aludtam el
Egy lombos tölgynek alatta.
Zaj támada az agg tölgy lombjai közt,
S elverte szememről álmomat.

Idegen raj űlte meg a magas
Tölgy gallyait, egy tömött gerezd;
S a régi lakók kirohantak,
Elűzni szelíd vendégeiket.

Dühösen folyt a küzdők között
A vércsata, hulltak sergeik.
De most szeretetté vála tusájok,
S a két raj egy rajjá leve.

A FŐPAP.

Tisztúljatok meg! vár az Ung,
Újabb hazátok szép folyója.
Nem nyer segélyt a szennyezett;
Nem, a ki más tulajdonát,
Hölgyét, cselédit, bármait,
Orúl vagy nyílt arccal rabolja,
Nem, a ki csal; nem a ki jobbát
Felének avagy ellenének
Mosolygva nyújtja, s másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába;
Nem, a ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit,
S elfagyva látja folyni könyét
A szenvedő isten sajátja,
S az érte mindig boszút áll,
Boszút a bántón. Tisztúljatok!

A FEGYVERNÖK.

Ártatlan' vére Balambert,
S a nagy erejű Csaratont, Ödönt,
És téged, dicső Etelénk, soha meg nem fertőze.
A hős nem fenevad; védi szabadjait,
S másnak szabadját tiszteli.

Etely így fut, elhagyott hazánk
Bérceinek kevély nagy fia,
Szelíden s áldást hozva medreiben;
De ha szirtek gátlják a szabad' menését,
Kiesap a mederből, s ront, pusztít haragja.

Árpád, a pálca tied, tied a kard és az ére paizs;
Szabad nép adta, s önkényt, azt kezodbe,
Magáért és nem magadért
Viseld, feje és atyja neki, és a szép örökbe —
Etelénk hagyá azt reánk — te légy vezérünk!

MIND.

Érettünk küzd, értünk csatáz
A hare nagy istene;
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

A SZABAD ERDÉLY,

A TÖRÖK ELÜZETÉSE UTÁN.

Szabadon lihegsz, szeretett haza!
Szabadon lihegsz megint! Karunk
Béklyóidat összetöré.
Itt vesztenek ők, itt hulltanak el;
Lobogó tüzeit seregökre
Az isteni boszú lövelé.

Nem ejte le minket erő;
Bizakodás teve rabjaivá
Minket a pogánynak.
Esküdt, s mi jók, hívénk szavát;
S ő a hívőket, bizakodókat,
Cselébe voná, megbuktatá.

Hegyeink aranyát, ugarinknak
Gazdag termésit irigylé,
És a mit táplál a mező.
Paripáink neki nyihogtak,
Gyapját neki nyírta meg a nyáj,
S a mit nem vett el, ellopá.

Magyarra vivé ki a magyart,
S vicsorga dühében, hogy a két
Testvérhad érte egymást ölé.
Éh gyermekeinket maszlagon
Hízlalta pribégjeivé, hogy ők
Verdessék, a mi még nem ing.

S mi nyögénk a vad dölyf kéjeit,
S viselénk, de mérges fájdalomban,
Az alázó súlyos igát.
Hunyadink nagy lelke nem hagyott el,
Hunyadink nagy lelkét nem hagyánk el,
S lepattogának láncaink.

Itt vesztenek ők, itt hulltanak el,
Lobogó tüzeit seregökre
Az isteni boszú lövelé.
Szabadon lihegsz, szeretett hazánk!
Szeretett hazánk! szabadon megint!
Hunyadink nagy lelke van veled.

A NYIRLIGET.

VÁLYI-NAGYHOZ.

Farsangi alak járúl hozzád,
 Barátom, vedd e parolát.
 Te őt, úgy-e, nem ismered?
 Pedig ő neked jó embered,
 S ha érted e hú kézszorítást,
 Helyébe, tudom, nem kívánsz mást.

Orcám, úgy a hogy látod, viaksz,
 Magam pedig egy új Hans Sachs.
 Csizmákat, mint ő, még nem varrtam.
 De verset halmokkal faragtam,
 S tán nem rosszabbakat mint ő,
 Mikor jó kedv rám néha jó.
 Csak hogy engem versre édes tűz
 S egy szárnyas isten nyíla űz:
 Őt inkább az a kegyelem,
 Mely suszterektől nem idegen;
 Mely világítja a Jakob Böhméket,
 Látni angyalkákat, ördögcséket.
 Őt gyulaszták vastag postillák,
 Engem piros pozsgás Fringillák.

Van nékem is egy postillám,
 De meg nevét nem mondom ám.
 Mikor elhamvadzik tüzem,
 S hiába töröm az eszem,
 Körmöm haszontalan rágesálom,
 S ki belőle rímem még sem vájom:
 Előkapom kis könyvemet,
 S mindjárt találom rímemet.
 Derék könyv! jobb mint Schmetzius;

Nem tudott annyit Horatius,
Ő, ki öltözve fényességbe,
Úgy ment fel, mint hattyú, az égbe.

Mit is akartam mondani?
Úgy! — hogy más alakba szállani
Okos emberhez nem illetlen.
Ember nem lehet az szünetlen.
Ilyet önmagok a nagy istenek
Igen gyakran műveltenek :
Ki szép bikává változott,
S a tengeren egy lányt áthozott;
Ki galambbá lőn, ki gilicévé,
Ki farkassá, ki rút tevévé,
Csakhogy céljához elérjen,
És keresett jutalmat végyen.
En egyebet nem keresek,
Mint hogy vigga lehessélek.
Ruhád miatt te nem mégy bálba;
Engem betegség vágott ágyba.
A farsang vég napjaiban
Így mind kettőnknek része van.

Hallád te hírét Jupiternek?
Ez atyja volt az első embernek.
S így hát aztán a többinek is.
Van egy könyv, Homerusnak hívják,
Az úgy beszéli, hogy a buják
Adott lakókat az égnek is.
Honnan őt okkép titulázza :
Istenek és halandók atyja.
E fajtalan isten egyszer
Látni kívánta, hogy az ember
Ez árnyékföldön mit csinál,

S mint hajdan a jó Mátyás király
Elfedve felséges méltóságát,
Álnévvel járta be országát;
Mercuriusnak egyet int,
Találjon egy kis csínyt megint,
Hogy szerelmetes házastársa
Elillantások meg ne lássa.

Mercur az ilyekre magát
Nem kéreté sokat, tehát:
„Felséges uram s királyom — mond
Az a te fiadnak nem nagy gond.
Felséged várja kis békével,
Felérem azt magam eszével.“

Már itt van, s vállán egy esomót hoz,
S így szól a mennyei királyhoz:
„Öltse magára Felséged
E megnyítt kék koponyeget,
Vonja fel e malybőr esizmát;
Itt a nadrág is, s e nádpálcát
Markolja jobbik kezébe,
S e sinkót nyomja fejébe.
Én e gubát vetem vállamra,
S szőrös boeskort fűzök lábamra:
Uram így szögény-lögény nömös embör,
Jó magam pediglen tót sühödör.“

Juno asszony néz az ablakon,
S látja mint mennek az udvaron.
S ők a menny föld királynéjának
Nagy mélyen főt és térdet hajtnak.
„Hé, Sára! e két idegen
Tőlem talán éhen megyen.“

Menj, tudakozd Mihály mestert,
Jól tartotta-e e két embert?
Pál kulcsár nyisson kamarát,
Ne szánja a kenyeret, szalonát.

De míg a királyné beszél,
A két embert elhordta a szél.
Szépen kiérének a várból,
S a csintalan fickó így szól:
„Gazd'ram, ne nyissak-e lyukat?
Mert Kóly ide még nem kis falat;
Kóly, a világnak közepe!
Jó lesz már itten szállani le.“
„Te lásd, jó szolgát! monda az úr.
S az ég boltján egy lyukat fúr,
S a lyuk nagygya lesz hirtelen,
S a két utas a földön terem.

Mercur roszúl fűrá a lyukat,
S az ég boltja nem jól szakadt:
Acsád s Adony közt hulltak le
Egy sűrű puszta nyírligetbe.
Sehol nem látszék semmi ház,
Az ég sötétült, zuzmaráz
Fagylalta meg ruhájokat,
Szakállokat s bajuszokat.
„Itt — mondá a szolga gazdájának —
Megadjuk árát a tréfának.
Az égben megvan mindenünk,
A mit e földön nem lelünk;
Volt-e jó dolgunk azt elhagyni.
Pocsékká ázni, majd megfagyni?
„Ej — monda Kronion — kis veszélybe
Illik-e legott esni kétségbe?“

S messzére egy rosz viskót meglátnak,
S utasaink szemét szát tátnak.

Mercur duzzog: „Lesz éjszakánk,
Szár az korpakenyér vacsoránk.“

„Bohó! — mond Zeüs — az ily viskóba'
Drágább gyémánt van hébe hóba,
Mint a milyennel nóm dicsekszik,
Ha szépségétől elrészegszik.“

S egy nyolevan esztendő's gyémánt,
Kin a nagy kor sok ráncokat hányt,
Elébe jó a két embernek,
S nyájas Hozt'-istent mond Jupiternek.
Kacag Mercur s boszankodik.

„Ked csak maga? — azt kérdezik.
Magam, kelmetek szolgálatjára:
De férjem megjön csakára.“

Sürög forog a jó öreg,
S a tűzhöz széket ad nekik.
Kifordúl, hozzá lát dolgához,
S Zeüs így szól léger fiához:
„Szép, szép az ég, de e kis ház
Falán vagyon noha csak máz,
És ámbátor azt a szükség lakja,
Sem nectárja nincs, sem arakja,
S kávét, puncsot soha nem lát,
Mire szát isten ember tát:
Szébb volna mint az ég, ha velem
Ez éjt itt tölné a szerelem.“

S midőn Zeüs isten így szól,
Rózsailat terjed el, s az ágy alól,

Melyen szokott a gyémánt hálni,
Turbékolva egy galamb sétál ki,
S addig teszi forgásait,
Addiglan úzi sok csókjait,
Hogy a vén isten jól értette,
Ezt a galambbal ki tétette.

Legott a nyolevan évű gyémánt
Szép szűzzé változva bepillant,
S karján hoz egy kis gyermeket,
Kit szárnynyal nyállal a ligetbe' lelt.

Ki vala a gyermek, s mi lón tovább?
Azt nem szükség talán beszélnem.
Mint a mai bálban sok láb,
Kifáradék a rimelésben.
Nekünk, s nekik kívánjunk hát
Csendes nyugalmas éjszakát.

~~~~~
A HIT SZAVA.

Az oktalan böles titeket, istenek,
Tagadni akarna; de ti felette meg-
Dördítitek boszús ütéssel
A ropogó tüzeket, hogy Ujhely

És a hegyalják tornyai rengenek,
S fortyanva csap ki partjain a Tisza;
S ő sápadozva rogyan össze;
Érzi hatalmatokat, s -- tagadja.

Ekként dühültek egykor az elfajúlt
Tellus szülöttjei ellenetek; de Zeüs
Felkölt; futának ők, s az ádáz
Enceladust leteríté az Aetna.

Engem szerény szív vonz tifeleitek, és
Nem ingható hit s magzati félelem.
Áld szenvedésim közt nyögésem,
Áld poharam, ha virág övedzi.

Az éj sötétét tiszta nap, a fagyos
Telet tavasz s nyár váltja fel, és az ősz,
Gerézddel ékesítve főjét,
S újra sötét jön elő, fagy újra.

Hadd jöjenek! ti gondotok az; nekem
Örvendeni illik, tánni, reményleni.
Ég föld szakadjon össze; szórja
Lángjait a Phlegethon: Ti védtek.

A LENGESÉGHEZ.

Ki viselhetné el
Elte súlyait,
Hahogy isteneink
Téged nem adának
Az emberi nemhez,
Vádlott, feddett,
Kárhoztatott,
Kedves lánya az égnek!

Mosolyogja bár,
Ha kedve tartja,
Játékid a komor böles ;
Nevezzen bár
Gyermekesnek ;
Nekem te voltál,
Nekem te vagy,
Nekem te lészesz
Örök barátném,
Vigasztalóm,
Te boldogítóm!

Tátott szájjal
Vára reám,
Hogy elnyelbessen,
Az az iszonyú!
Hallani fogának
Siketítő
Csattogását ;
Láttam vérbe-kevert
Szemének undok
Pislongását,
S irtóztam az irtózatost!
De te, kedves,
Reám borúlál,
Hogy ne lássam
Vérbe-kevert szeme
Pislongásait ;
Hogy ne halljam
A dühödött fogak
Csattogását.
Lágy dalaidal
Boldog álmok közé

Altatál el;
Hol a Phocionok
És Scipiók
Szép honába téve,
Feledjem az
Irtózatot
Rettegtetésit.

Tátott szájjal
Vára reám,
Hogy elnyelhesen,
A még iszonyúbb!
Es elnyele!
De te, kedves,
Egek leánya,
Vádolt, feddett,
Kárhoztatott!
Mellém vonúlál,
S csapodárkodó
Énekid közt
Hátra hagyál
Tekintenem,
S előre, de távol
Tájékokra;
Nem a mi most
Lépésim előtt,
Vesztem után
Ólalkodva,
Rettegtete.

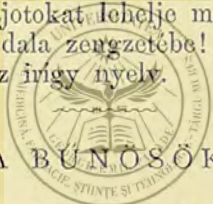

AZ ÁLDOZÓ.

Sípját s e koszorút, s nyíló korának
Díszét, homloka fürtjeit, Kronion
Hármas ikrei! hívetek sajátúl
Nyújtja tinéktek.

Mert kellemeit a kies Cythere
S Gnidus asszonya mind tirátok önté;
S töletek szedi most viszont, ha lángot
Gyújtani készül.

Oh védjétek az áldozót, szelídek,
S titkos bájotokat lehelje mennyei
Ajkatok dala zengzetébe! Nem sért
Úgy az irigy nyelv.

A BŰNÖSÖK.

Nem mérsékli soha
Kedvét a halandó.
Akár öröm érte,
Akár csapás,
Az állhatatlan
Szűk vagy tág határán,
Itt is, amott is,
Mindig túl lebeg.

Mosolygva pillant
Rá a vak szerencse,
S pulya társai
Csudálva nézik
A ragyogót;

Akkor isten ő!
Akkor ő az isten!
De ha sarkba rugá
A változó,
S tündér pillogását
Pulya társai
Többé nem csudálják:
Ő, s egyedül ő,
Boldogtalan!
Ha tudatlan újjal
A békateknő húrjairól
Egy magányos hangot
Pattanthata le;
Ő Majának
Legkedveltebb gyermeke;
Ő a nagy Heracles,
Ha sárgulacsával
A csiripoló
Verébsérget
Szét úzheté,
S botja bogácsfőt
Verhete le.

Gyönyörködéssel
Nézi a bohó nemet
Zeüs, az ősz szakállú;
Gyönyörködéssel
Emlékezik,
Mint nyargala hajdan,
Még kisdéd isten,
Amalthea körül
A szökellő gödölyén
S hogy verte földhöz

A horgas-türkű bakot,
Mint később az elfajúlt
Tellus magzatait;
S vissza sohajtozik
Gyermeki boldog
Napjaiba.

Így mulatja magát
A cselédit szerető atya,
Midőn ezek
Kártya-váraikat
Szinte az égig felviszik;
S örülnek, hogy a nagy
Munka közel van
Már már a tetőhöz;
S egy gyöngye lebel,
Vagy társaiknak vásottsága,
Az újabb Bábelt
Összelohasztja.

De nem így, midőn
A vétkes halandó
Az égieknek
Asztalaikhoz
Tolja magát,
S nectarjoktól
Elittasítva
Istenekbe kap,
És istenekhez
Hasonlatos
Nagy földiekbe.
Akkoron Zeüs,
A gonoszt-utáló,

A kérlelhetetlen
 Szent Nemesist
 Az esztelenre küldi ki.
 S az hatalmas karral
 A sötét Erebus
 Mély üregébe
 Sújtja a kevélyt;
 Hol az ádáz
 Eumenidek
 A tiszteletlent
 Skorpiókkal ostromozzák,
 S az éh keselyű
 Tépdeli máját
 A sikoltozónak,
 Ah, a sikoltozás
 Nem szelidíti meg
 A gonoszt-utálót!
 Nem a hajthatatlan
 Három királyt
 A földek alatt!

Boldog az, a ki
 Néki szabott
 Szűk vagy tág határán
 Soha túl nem lép,
 És istenekhez
 Nem mérkezik.
 A Zeüs keselyűi
 Még éheznek
 A kajánok máját;
 Még a sokfejű eb
 Szomjúzza véreiket.

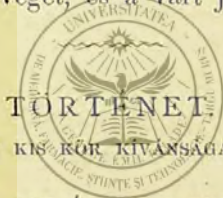

ÉDES KÍN.

Ne, ne! megöl az álom; hagyj alunni!“
Mond, félig alva már, az édes lányka,
S reám borúl, s elszunnyad karjaimban.

Én engedek, s a kedves terhet, össze-
Fűzött karokkal tartom átszorítva,
S számlálom szíve minden döbbenését.

De végre virrad. Hah, egy mély fohász, és
Utána csók, egy néma! kínjaimnak
Felhozzák végét, és a várt jutalmat.

Mondják, egy úr nagy gondba jött,
Látván, hogy kedves asszonykája
Gyakran elzárva ül a négy falak között;
Es még inkább megütközött,
Midőn, a szép asszonyt felszöktetvén lármája,
Ez néki elébe fut, s mind ujjá, mind orcája
Elárulják hogy írt. — Mit írt? az ő hibája
Eddig nem volt titkolgatás;
Jót nem jelent a hallgatás. —
Azt, a kiengem csal, nekem nem vétek csálni.
Hogy rajtam is kacagjon más . . . . ?
Nem, nem; készebb vagyok meghalni!
Az álnoktól nem vártam ezt.
Ah, a kacér asszony a legnagyobb kereszt!“

Nem szól, s megyen. A szép leül asztalkájához,
 Örvend, hogy egyedül maradt,
 S hozzá fog újra munkájához.
 De ah, ki bízhatik magához?
 Ajtója a sietés miatt
 Tátva áll, s a sullogó belép. Megrozzenéssel
 Píslongunk (ha meglátta-e?
 S egy mesterséges billentéssel,
 Milyen lenni szokott a kartenmischeré,
 Az írás földve van) s kényetlen öleléssel
 Repülünk a nem várt Herr Ehgemahl felé.
 Ez érti a gonoszt, s kékül belé;
 De phlegmában marad, s szépének példájára
 Tűzet hazud, s felet fortélylyal fortélyára.
 S míg a csak színtelt csókokat
 Boszúsan szórja orcájára,
 S mindig igaznak lett, de most hazug ajkára,
 Lesegeti ujjain a tímáfoltokat;
 S lelkének nagy vidulására
 Ottan leli. — „Csak a levelkét
 Lehetne megkapnom!“ s asztalkájára
 Tolvajszemmel tekint, s megsejti. „A levelkét!
 Csak azt! hogy végre ismerjem lelkét!“

Amor kacag. „Oh esztelen! —
 Mond — úzd az elkezdett játékot,
 S csald, a ki csalni akart.“ —

A lecke hirtelen
 Munkába vétetik, s a szép hűségtelen
 Visítva fut, s meg nem gyanítván a szándékot,
 Férjének hagyja az ajándékot;
 Ki most — a vad! — mint martaléket
 Felkapja azt, s örvendez a jól elsült eselen.

S mi volt az a mit lelt?
 Egy még nem kész kis ének,
 Melyen a szép elzárkozott,
 Tartván fulánkitól férjének,
 S szerény érzésivel nemének,
 Gyakorlatlan kezekkel dolgozott;
 És ő meséjévé lón a megyének.

* * *

Fanny ki veszte itt dalán?
 Nagysád pirúl? sohajt? Talán, talán...?
 Ah, érzem, szánom a sohajtót.

Jó; — másszor zárja be az ajtót,
 S bátorságban lesznek írásai asztalán.

Derék vitéz katonának
 Van ám gyöngy élete!
 Csillog villog minden felé
 Ruhája, fegyvere.

Szép élet ez! vig élet ez!
 Hol van ennek mása?
 Pajtás, csapj fel, vidám kedvvel,
 Itt az ég áldása.

Puskázik künn a zöld mezőn
 Nyer ellenségétől,
 A kvártélyban kedvének él,
 Nyer a menyecskétől.

Szikrákat rúg paripája,
Útcákon csudálják,
Derék lovag! derék vitéz!
Mind ezt kiabálják.

A merre fordul, mindenütt
Rettegik, szeretik;
A szép dámák, a szép lányok,
Ágyát magok vetik.

Kocka, kártya sátorában,
Száján függ pipája,
A szép markotányosnénak
Nem int ő hiába.

A mint pipájában a tűz ég,
Aként ég szerelme.
Ellenségre, lágy szívekre
Terjed győzedelme.

Megtér tüzes csatáiból,
Es megtelepedik,
Jószágot vesz, kölcsön ad pénzt,
Ha kell kereskedik.

Nem szól neki a vicispán,
Nem a szolgabíró,
Nem kergeti robotára
A hízott tisztartó.

Prókátor függ bal oldalán;
Szerencse bírása,
A becsület törvényszéke
Nincs appellátája.

Ha kedve tartja, házasúl,
Bért nem fizet papnak.
Nem hí senkit bizonyságúl,
Kezet magok csapnak.

Sok a világ, nehéz élni
Rajta, pusztítsuk ki,
S ha kivágjuk, kezdjük újra,
Könnyű felépíteni.

A trombita szól; lóra hát!
El, el, a sereggel,
Ne gondoldj a sírásókkal,
Ne pityergetésekkel!

Isten veled apám, anyám,
S veled szerelmesem,
Húgom, bátyám, sógrom, komám, —
Vagy hát jertek velem!

GIBÁRT ÉS IRMA.

Hah, mi zörren itt a hús ligetben?
Hah, ki dall a bércok csermelyénél?
Irma jár a hajnal bíborában;
Feljavúlt anyjának tép virágot,
És, hogy ismét bírja, vígad, örvend.
Oh, ne vígadj, lányka, reggelednek!
Jő egy másik; az reád borút hoz!

A liget mélyéből, délceg ménén,
Lép elő egy szép ifjú, s csudálja
A mezők leánya ritka díseit.
„Én Gibárt vagyok, mond; hagyd itt nyájad;
Jer kevély lakomba, mely amott száz
Városimra pillant szirtfokáról;
S bírd, e büszke várral, e vidékkel
Együtt, lángoló szívét urának.“

Irma reng. Az ifjú vad tüzével
Zárja karjai közé a szép leányzót;
Csókkal hinti bé pirosló arcát,
És a klárist-szégyenítő ajkat.
S most a küzdő lányt, könyörgve félig,
Félig kényszerítve, lóra veszi,
S nyargal tündérvára szirtfokához.

Nyílik a kapu s a mén nyerítve
Lépdel zsákmányával be a hídon.
Jó a várnagy, jönnek a cselédek
Nagy csoportban, s hódolnak urokhoz,
És az úrné másatlan kecséhez,
Mely, pillantatából s kedves arcán,
Elbájolva mindent, átsugárol.

Csókokban s hevült ölelkezés közt
Múlt el a nap; s ím a boldog ifjú
Kárpitos termébe lép hölgyével.
A menny boltozatján örvendezve
Csillagok tündöklenek le rájuk,
S az irigy hold sápadtan löveli
Ablakin keresztül kémsugárit.
Mért nem én ily boldog! ezt sohajtja,
S felhők közé rejti könyes arcát.

„Új öröme szólít, édes Irma,
Téged minden reggel, minden este;
És te mégis — mely hálátlanság ez! —
Titkon könyekkel füröszted arcod,
S vissza vágysz az elhagyott hegyekre?
Oh, Gibártnak fel ne verd gyanúját!
Mint hevében lángol mostan érted,
Úgy fog majd lobogni vad dühében!“

Jó Gibárt, és a szomszéd szobából
Hallja már Irmának zokogását.
Megdöbbenve nyitja rá az ajtót;
Ah, szemét még nedvesen találja,
S szerelem s vad bosszú küzd keblében.
Tudni vágy, e könyvek kit siratnak,
Mely kedvest kiáltnak e fohászok.
S minthogy Irma kérdésére hallgat,
S sírva dől térdéhez: „Hah hitetlen!
Így kiált; s te másért égsz?“ — s elhagyja.

Úzve vannak tőle szolgálányai,
Általok hogy titkon kedveltjétől
Sem levél, se hír ne érkezhessék.
És ezentúl a rab Irma mellett
Egy megbízott néma törpe szolgál,
Méltó híve félig jó urának.
S vad Gibárt, te bánthatd a kiért égsz?
Győz a tiszta minden hóhérláson;
Ím törpéd imádja a szenvedő rényt.

Jó az most, s egy írást nyújt Irmának;
Jó, de nyomban lép Gibárt utána,
S rengve vad dühében látni akarja.

Ah, mit tégyen Irma? könyes szemmel
Néz Gibártra; lába elébe süllyed,
S onnan nyújtja karjait esdekelve:
Ő nem vétkes; ne kívánja titkát.
Esdeklés ingerli az eldühültet,
Gyilkot ránt, s a hű nő halva dől el.

Látja tettét a vad, ah, de gondja
Most is a levél! Felvészi a földről,
És olvassa: — „Hű leány, anyádnak
Kedves volt segéded, s istent kéri,
Legjobb áldásával hogy megáldjon.“ —

Áll a templom még, hol Irma nyugszik,
S tisztelettel néz fel rá az útas.
S a mely nőket érdemellen sülly ér,
Sírja mellett vesznek megtágulást,
S őket hívják kínjaikban segédül.
A kevély vár ott fenn elpusztúla.

PROLOG GOETHE STELLÁJÁHOZ.

„Csak az szerencsés a ki jó.“ Thalia ezt
Szintügy tanítja mint Melpomene;
De ő nem mennydörög, midőn tanít,
De ő, ha vétünk, mérges skorpiókkal
Nem ostromozza lelkeinket.
Szelíd kezekkel vonz tisztünk felé,
A nyájas oktató! s int és tüzel,
Hogy féljük Nemesist, a hajthatatlant,

A szent természet s társasági rend
Törvényeinek nagy őrét, boszulóját.

Thalia nem csábító, s a midőn itt
Tetsző ecsettel fest egy nem gonosz
De gyöngé vétkest, tudja mit művel.
Nektek beszél itt egy regét, ti jobbak,
Kik a mi rút, pirúltok tenni, de
Nem úgy azt a mi rossz, ha szép, ha kedves.
Lássátok itten, mit tesz botlani.

~~~~~  
E M L É K Ű L.

**H**ú lepék, legyek, dongók, darázsok  
Fogják körül a kertek első díszét,  
S Zephyr sohajtva tér el kedvesétől.

Így a sok lány, így Bellit a sok asszony,  
S az ifjak vig, de szívtelen csoportja,  
Hogy futnom kell, keblem dühét kihűtni,

Így itt is, e könyvében. Gyáva firkák,  
Melegség s elme nélkül! De te, kedves,  
Tudod ki ég, tudod ki lángol érted.

~~~~~  
KIS FIÚ SIRJÁRA.

Szerelme voltál szüleidnek,
Most mérges gyötrelmök levél;
Mióta tőlök elkelél,
Nincs nyugta sebzett szíveiknek.

Oh, enyhítsd őket fájdalomban,
S ha elhagyhatod egedet,
Mondd, megjelenvén álmaikban:
„Itt is szeretlek titeket.“

SZ. K. EMLÉKKÖNYVÉBE.

Rómában és Rómán kívül
A pantófli csókot vár,
Szolgaság a férfi sorsa,
Hányja vesse magát bár.
De ez a kedves jobbágyság
Többet ér mint a szabadság.
S a pantófli csokolás
A legeszesbb hódolás.

A HABCSILLAPÍTÓ.

IMPROMPTU, BUDÁN, 1790.

Igy csendesednek el tajtékos habjai
Az ágyaikból kifordult tengereknek,
Érezvén nyugtató intésit isteneknek,
Mint itt a zaj, midőn felkél — V a y.

BÚCSÚ ERDÉLYTŐL.

Domb, völgy, meg völgy, domb, s domb meg
völgy megint,
Nem szép, de áldott föld, isten veled!

Mint a szerelmes néz elnedvesült
Szemekkel a hű lányka rejtekére,
A honnan őt vad sorsa most elűzi:
Akként tekint rád vég pillantatom,
Áldott hazája sok nagy férfiadnak,
S szorúlt mellemből lassú fájdalommal
Ez ront, ez tör elő: Isten veled!

FELESÉGEMHEZ.

Hat tél, hat nyár
Elmúla már,
Mióta téged,
Kedves felem,
A szerelem
S Hymen velem
Örökre egygyé tett.

SZÉPHALOM.

E világ minden zugolyái közt, oh
Széphalom, nékem te nevetsz leginkább.
Oh fogadj csendes kebeledbe, majd ha
Életem elfut.

Itt, ah itt öntse dagadott szemekből
A kegyes könyvet tetemimre Fannim,
Énekét lassú zokogással itten
Dallja Virágom.

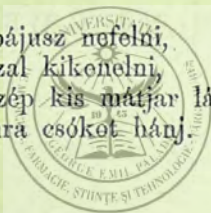

A NÉMET FIÚ.

Nékem szép kis mátjar lány
Felesegnek megkifán;
Háj! de szép kis mátjar lány
Német lékint nem kifán.

Montja szép kis mátjar lány:
Ő mátjar lékin kifán,
Mert a német lékinnek
Nincsen pájusz szekinnek.

Én hát pájusz nefelni,
Suvikszszal kikenelni,
Ugy a szép kis mátjar lány
Pájusomra csókot hány.

SONETEK.

LITZINSKI, J.

Tratat de fiziologie
a aparatului digestiv
și a aparatului
respirator
de către
LITZINSKI, J.

A SONETT MUSÁJA.

Mint a szerelmes járja táncosával
Menuetje kecsesel teljes lépteit,
S igézi a szála torlott rendeit
Enyelgő vissza- s vissza-fordultával:

Honom Ausonia naracsgallyjával
Körülövedzve fém szög fürtjeit,
Úgy járom én a dal lejtéseit,
A négyest összefűzve harmasával.

Borág köríti mostan homlokom;
Ott, hol Tokaj nyújt neektárt istenének,
Víg szárnyakon kél a nem-hallott ének.

E szép vidék lőn kedves birtokom;
Egy új Tibull itt megdicsőjtett engem,
S én őtet és hölgyét örökre zengem.

MARGIT SZIGETÉN.

Szompolygva tértem félre; a gyermeket,
Mondám, szabad volt akkor még szeretni.
Tekintsd hajad, s lásd ím e kecsket;
Mernéd a felvirúltat most illetni?

Öt kín között élt év orcád neked
Gyöngébb rendőkkel el kezdé lepetni.
Nem lett-e Amor érző szíveket,
Kik készek voltak Ninonért gerjedni?

Kilép a parton. Lelke bánatában
Alélva dől el bátyja hű karjában,
S a szép, mely lélegzést alig veszén,

Él, él! felpillant! s társaim sorában
Engem keres fel! Ninonná leszen,
S e hév, e szent csók istenné teszen.

A KÖTÉS NAPJA.

Mely boldog óra tűnt fel életemnek,
Midőn a két szép testvér karjain,
Szökdelve jártam a rom halmain,
S hol a pataknál lengenyék teremnek.

Itt lábainál imádott kedvesemnek
Elnyúltam a part bársony hantjain;
Dallott, s elfogva alakján s hangjain,
Megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi szép ajkán nem lebegének
Mennyeibb hangzások, mint e bájos ének,
Mint e hajlékony, rezgő, lágy beszéd.

De bájosbb, édesbb volt, melylyel, pirúlva,
A hold szelíd fényében, s rám simúlva,
Ezt nyögte az édes lány: Tiéd! Tiéd!

~~~~~

AZ ÉN BOLDOGÍTÓM.

Milliók között sines egy, kit a fene
 Vak Ate így vett volna szabdalásba,
 Ha megdühödve kap bár olykor másba,
 Azt megsegélni felkél istene.

Ah, engemet nem véd ő ellene
 Sem ég, sem föld! E szörnyű bajvívásba
 Lankadva dőlök újabb bajvívásba
 S nincs ír, mely sebemen enyhítene.

Megszánta Amor szívem kínjait,
 S mond: Én enyhítem, a kit Ate sújta!
 S bérül ölembe tette le Sophiet.

És im, mióta nekem áldást nyújtja,
 Bús éjjelemnek bájos mécset gyújtja,
 Nem érzem a vad csapkodásait.

AZ Ő KÉPE.

Midőn a hajnal elveri álmomat,
 S a fény orozva lebben rejtekembe,
 Imádott kedves kép! te tűnsz szemembe,
 S ah, gyúladni érzem régi lángomat.

Ez ő! ez ő! kiáltom, s esókomat
 A képnek hányom részegült hevembe'.
 Így szólott, így járt, így mozgott, ölembe
 Így súlyede, elfogadván jobbomat.

S most ezzel folynak, mint egykor vele,
A titkos, édes, boldog suttogások,
Vád, harc, megbánás, új meg új alkadások.

S midőn ezt üzöm, mint egykor vele,
Kél a nap, s bélő a jaloux-nyiláson,
S sugárral körüle glóriát von.

FÉNY ÉS HOMÁLY.

CSEREI MIKLÓSHOZ.

Szép a felduzzadt Ares táborában
Dicső nagy tettek által fényleni ;
Az érc phalanxot befészíteni,
S ha kell, lerogyni a vérengző csatában.

Szebb, oh szebb! a nép véneinek sorában
Hatalmas szózattal mennydörgegni ;
A hont, az elnyomottat, védeni,
S elfojtani a bünt serkedő korában.

Miklós, Erdélynek lelkes nagy polgára!
Hazád isméri szent hűségedet,
S tölgyággal koszorúzza tettetted.

Szemem vakítja fényed nagy sugára.
Nem fénylek én, s azt én nem fájlalom :
Fény s nagy világ énnékem Széphalom.

SZIRMAY JÁNOSHOZ.

Olasz dalt német drombhoz énekelni —
 Mely gondolat! Az ének lágy hangzatja
 Elbájolja a fület, a dromb szaggatja.
 Kint, bájt ki tudjon együtt elviselni?

S dörgettyűd mégis tűzbe hagyja kelni
 E fásult szívet, Erato magzatja;
 Mert hogy te az vagy, e szent ág mutatja,
 Melyből itt látom fürtjeidet feselni.

Oh, hagyd a drombot, s térj kiesb ösvényre,
 Hol nem fenyőt fog Musád földre szedni,
 S halld, mit jövendől rólad mézes ajka:

„Fiannak vágyat adtam tiszta fényre;
 S intéseimnek legyen kész engedni,
 S ő lesz az újabb Himfy, az újabb Dayka.“

A SAJKA.

Csalárd örvények, vad sziklák között
 Sajkám lebegve futja vig futását,
 S kacagja a boszús szél s hab duzzanását,
 S szirtjeit, hová oly sokszor ütközött.

Nóm, s e kisdud csoport, az üldözött
 Arcáról esókkal törlik izzadását;
 S lantom szelíden zengve a szív habzását,
 Az árbocon függ myrtusai között.

Köd, éj borítják útamát megint;
De rám amott egy szép csillag tekint,
S szent hittel tölti be a csüggedt szívet.

Elő, elő! bár mik rettentsenek! —
Bajában nem hagyják az istenek
A szeretőt, a lantost, és a hívet.

EPIGRAMMÁK.

AZ EPIGRAMMA.

Szökj, epigramma, de nem mint nyíl, mely
célra fut és öl,
Szökj mint csók, melyet félve lop a szerelem.
Elcsattant s oda van; de az édes lányka
tüzétől
Ajkaim lángolnak, s e kebel égve liheg.

Jót, rosztat érez a barom, de hallgat,
Jót, rosztat érez, s elbeszéli az ember;
Jót, rosztat érez, s zengi a lant fia.
S ez tűzzel és lobogva, valami
Dagasztja keblét; nem mint a köz ember,
Ki csak szükségből s fagygyal önt panaszt.
S a mennyivel az ember több s nemesb,
Mint a mezők lakója: annyival
Több és nemesb a költő, mint azok.

VAJDA HUNYAD.

Szirt! rendíthetetlen, mint karja és keble
rakódnak,
Nagy mint ő, nagy mint társai, mint fia nagy!
Hol van urad? hol van Mátyása? hová leve
László?

Hol van az egykori fény? hol van az
egykori zaj?
„Nincsenek!” így dörmög falaidnak kriptai
csende.

Nincsenek? ah... De mi ez! látom-e nyíl
kapud?

Látom; zászlóját már szélnek ereszti Capistrán;
Íme indul, s vezeti győzedelemre hadát.
Szól a tárogató, s a síp, a trombita, s a hős
Néma haragjában most maga léptet elő.
Jobbja és balja felől László szökdeltetni ménét,
S atyjának vészi és osztja parancsolatit..
Szirt, mi vagy, és mi valál egykor! megbor-
zadok. A hű
Érti a szent jelenést, s felriad álmaiból.

DÉDACS, HUNYAD VÁRMEGYÉBEN.

GRÓF GYULAI FERENCNEHEZ.

Sztrigy s Maros istenei, kiket a gyep sző-
nyege szólít

Táncra, és ti, kiket az agg szilas éje fődöz:
És te, kies völgy itt, sziklás vadonidnak ölében,
Melyre a dévai vár orma busongva nevet!
Vendégtek megyen; ő titeket most lát meg
utolszor:

Oh, de ti hagyjátok zengeni néha nevét!
És mikor ő ide lép, s a víz szélére hanyatlik,
És mikor a szeretett Lotti kiáltja Zsenit,
Zúgjátok neki: Távozik az, s messzére! de
lelke

Hozzád, élte kegyes angyala, visszashajt.

BRANYICKÁN, HUNYADBAN.

BÁRÓ JÓSIKA JÁNOSHOZ.

Martinuzzinak itt áll kápolnája, s az útas
Átnéz a Maroson, s áldva sohajtja nevét.
A kápolna ledől, de az útas látja hol állott,
S a bibort viselő hős papot emlegeti.
Tűnnek az esztendőök, szeretett nagy! tűnsz
te is egyszer;
S a maradék keresi s nem leli nyomdokidat.
Oh mikor elmegyen itt, mondja ezt is: Az
egykori vendég
Itt lele férfit a hely új ura karjai közt.

SZENT-MINÁLY, SZABOLCSBAN,

A KÉSŐBBI IDŐK KÉPÉBEN.

A kit Athene nekünk, s a héthegyű város
irígyel,
A kinek ajkairól nestori suada buzog,
Holdjait itt szántá, mint Xenophon, itt vere
lantot,
Gyermekit itt nevelé, szíve nagy érzetiben.
Puszta vala a vad sík, perzselt agyag; Eleonóra
Rá pillanta, s az im thessali Tempe leve.
Térj árnyékiba, hű idegen; szent helyre ju-
tottál,
S az most is büszkén hirdeti geniusit.

A PATAKI VÁR ERKÉLYÉN.

Itt állottanak ők, azok a nagyok, erre tekintett
 György, Erdélye felé, erre sohajta Ferenc.
 Zrínyinek itt állott unokája elöntve könnyekkel,
 Amikor a nap költ, amikor arra leszállt.
 Nemzőjét, rokonát, férjét keseregte, szülöttjét,
 Bús lány, bús testvér, bús anya, bús feleség.
 Ah! a hely nem az ami vala! ők eltűntenek
 innen!

Eltűntek! De te nem látod-e rémeiket?

HŐSEINK A KENYÉRMEZEJÉN.

Mondj áldást sírjainkra, Magyar! mi csatázva
 veszünk itt,
 S jármod', szent anyaföld, íme letörte karunk.

AZ INN HÁTÁN.

Mint egy nyíl fut el itt part, fenyves, völgy,
 hegy előttünk,
 S ily hamar a gondok szirtfoka messze maradt.
 Jaj, de hol a haza még? hol még Tokaj? hol
 vagyon a domb,
 Mely a régen várt számkilököttnek örül?
 Told sebesen ladikunkat, oh Inn, míg a szelek
 atyja,
 S Cypris, s Ledának két fia révbe viszik.

PSYCHE A LEPÉVEL.

CANOVÁTÓL.

Oh, a mennyei lányka! miként ömlött el
alakján
Mind az az ék, melylyel Cypris igazni
szokott!
Vérem hűl s gyulong, boldog, boldog lepe!
Vagy te
Kelj ki a márványból, lányka, vagy én
legyek az!

NINON-KEPE.

Cypris ez itt? — „nem.” — „Flora tehát?”
— „nem is.” — „Úgy Canovának
Szép Psychéje!” — „Nem az. — „Iris?
Aglaja?” — „Ninon!”

ANTINOUS.

Kellemet önte reám metszöm, fenséget Apollra.
Én vagyok első itt, a nagy Olympon Apoll.

VENUS CALLIPYGOS.

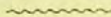
Mind, mind, lányka, nem ezt egyedül!
S nagy Jupiter, engedd,
Váljék hármassá nékem is egyszer az éj!

DOLCE MADONNÁJA.

Mely báj, mely fenség, mely isteni bánat
ez arcon,
És mely szent megadás s gyermeki bizo-
dalom!

Bús anya, menyei szűz! e kép láttatja, mi
voltál:

Vidulj fel, s e kép fogja mutatni, mi vagy.

LAOCOON.

Műrd nagy kínjaidat, szent polgár, s halj
meg! Hazáért
Tűrsz és halsz. Győzött a fene, s Troja
nem áll.

LUCRETIA.

Átálom magamat — mondotta Lucretia —
lelkem

Vétlen bár, többé nem vagyok, a mi valék.
E vas tisztává teszen újlag; — átveri keblét
S nyugton vesz — „nem tűr szennyet az
asszonyi rény!“

FERENCZY GRAPHIDIONÁRA.

Lányka, találva van ő, s te mosolygva csudálsz, hogy arcát

A homok ily híven szökteti vissza feléd.
Szólj, ki vezette karod? ki sugalta kebledbe,
hogy ezt merd?

Ah! neked e hevülést egy kegyes isten adá! —
„Amor hagyta, hogy őt ujjam rajzolja szeretve,
S leckéjét együtt vette Ferenczy velem.“

IO ÉS JUPITER.

CORREGGIÓTÓL.

Elveszttem, s ah, lányka, tebenned veszttem el!
E csók,
Mely ajakidra nyomúl, engem is elragadott.
Félre, te mennyrázó; fordulj szép lányka, le
hozzám;
Szedje az emberi lány esókjait emberi száj.

AMOR AZ OROSZLÁNON.

Mint hajlong a gyermek alatt a gyapjas
oroszlán!

S mennyei zengzetinek vad tüze mint
mosolyog!

S ő, a büszke, miként érezteti véle hatalmát,
És hogy egen földön ő egyedül az erős!

Vélem is ezt érezteti most, szép Nike, mióta
Elfogva ajkaidon, durva bilincsre vetett.

HÉBÉHEZ.

Vénül s vénüljön testem! de te lelkeket ittasd,
Hébe, a szent kelyhből, és soha elaggni
ne hagyd.

ÍDÁHOZ.

Mávol vagy mindig, s mindig közel. Ida!
szemem lát,
Hall fülem: ah, de karom, Ída! hiába keres.

Jön, lő, s győze! bukott a szörny. az az
ísszonyú! Még reng
Rogytában a föld, még riadozza dühét.
Ő pedig, a győző, nyugalomban hág fel az
égnek
Szent küszöbén, társai sokszori tapsa között.

HELIODORÁHOZ.

Martsa meg Európát, Ledát, Semelét, Ióit
A nagy Zeüs: az enyém, Heliodora, te vagy.

A Z Ö Z V E G Y.

Elmaradás! te vagy a keserű! Ah, együtt
halni,
S a szeretett társsal szállani sírba nem az!
Ezt kérem, s nem adák nekem istenim. Így
lőn ezentúl
Nékem az élet halál, bánat az édes öröm.

EGY FÜRDŐBEN.

Ebusa nép kártyát s lakomát kér. Nympha,
te nékem
Nyújts orvosvizeket, és, mikor égek, homályt.

BIHARNAK KÉT NAGYJA,
BARANYI GÁBOR, BOSSÁNYI FERENC.

Elsápadva tekint, szent férfiak, a pulya rátok;
Érzi, hogy e n a g y s á g őtet homályba löki.
Bár, úgy mond; nekik csak erő juta: fény
juta nékem,
S ez jóval szebb rész; látszani nagy-
nak elég.

VAY JÓZSEF KÉPÉNÉL.

Halld Vayt. „Ő nem szól.“ Halld úgy is; az
isteni férfi
Némán int: „Némán üzd te is, a mire törpsz.“

NAGY-MIHÁLY, ZEMPLÉNBEN.

Ott Armida vivé tündér lakjába Rinaldot:
Itt a Károlyi lányt Sztáray hozta belé.
Meg vala csalva Rinald: de te boldog férfi,
nem ingó
Lányka tüzétől égsz, s hölgyed örökre tiéd.
Éljed időd! nagy öröm siet elröppenni. Sze-
rencsés,
A ki sok édesben éle, nem a ki soká!

NEGYEDIK GYERMEKEM SZÜLETÉSEKOR.

A három Charis leve előbb, s úgy Amor
utána.
Látta Sophie e példát, s monda: követni
fogom.
Íme szavát állá: Fizsi, Dencsi s Thalia levének
Itt is előbb, már most játszik ölében Emil.

VÁD ÉS BÉKE.

Hittem az esknek! ah, azt a hold és csil-
lagok hallák,
S érte kezessé lett, s mennyi gyönyörrel!
az éj.
És im csalva vagyok! Menj, menj! én kába,
ki minden
Boldogságomat egy lányka kezébe tevém!
Mit? tagadod? lásd im levelét; elfogtam.
Igaznak

A legszemtelenebb sem meri vetni cselét.
Ah, de te sírsz, nyakamat karod által ölelte,
könyűdtől
Arcomat ázni érzem... Csalfa! feledve hibád.

A SZÉP HÁZI KÖR.

SZENT-MIHÁLYT.

Egy fia volt ottan, mint mondják, s lányai
hármak:

Itt három férfi-gyermeke, s lányka csak egy.
Virginie most Eros; Aurél, Marcellel, Emillel
Charisok; Uranide ömaga, s atyjok Apoll.

A VÁRADI FÜRDŐBEN.

E liget árnyai közt ége a szép Náis Apollért:
Asszonya vette nyilát, s a szeretőre lövé.
Szentelen, égj, úgy monda, de veszs! S a
Nympha vesz és ég,
Hévhabokat buggyant, s hirdeti keble tüztét.

GRÓF DRASKOVICH JÁNOS,

AZ EZREDES.

Kit földöz e szent sír, név és jel nélkül?
Örök dísz

Önte ki Flora reá, s a csapodár Zephyrek

Nyájas csókjaikkal nyitogatják gyöngé virágit;
S Sylphek s Sylphidák nyája seregli körül.“
Jel s név, oh idegen, nem kell e sírra. Titokban
Tette a jót, s itt is szent titok őrzi nevét.

GRÓF RÁDAY ERZSI.

Nermészet gyönyörű remeke, oh szép Erzsi;
te nyugszol?
Kelj fel, s halld zokogó hímédet, halljad
anyád,
S jó ipadat, s kebled két kisdedit. Oh, mi
keseryben
Nyögnek mind szeretett Erzsijök ágya kö-
rül.
„Csendesen! hagyjátok kialudni gyötrelmimet;
akkor
Jertek, csókjaimat szedni, sietve felém.“

EGY GYERMEK SÍRKÖVÉRE.

Néged nyájas anyád karjáról Amor ölelt el,
Isteni szép jegyesét, isteni szép jegyesed.
S most az Olympus örömtájékai fognak el
immár:
Jaj, de szüléidnek szíve örökre sebes.
Nézz szerelemmel alá rájok, s mondd: Él
Phigie, s téged
Kedves atyám, s téged, nyájas anyácska,
szeret.

PÁSZTORY SÍRJA.

Aúgj búsan, s hullasd e sírra virágdat, ákác,
Dongjatok, oh méhek, e fa virági körül.
És te, periploca, nyúlj végig buja karral az
ágak

Szent szövedéki között, hol philomele keserg.
Mert nagy tettei után itt nyugszik Pászthory.

Nyugtot *

Érdemel, a ki soha azt nem lelé, s nem
keresé.

BÁRÓ WESSELENYI MIKLÓS,

Kétled-e hogy lelkünk él, vándorol? Ott fene
Cato

S lágyszivű Brutus, itt Wesselényi valék.
Erdély, szünd keseregni fiad, nem holt el az;
él még,

S hős lelke a régi fényre deríti Zsibót.

ÜRMÉNYI JÓZSEF,

AZ ORSZÁG BIRÁJA.

Széked üres, nagy férfi! hamar hited'. Ilmur
örömmel

Néz rád; mert együtt esküszí véled hazánk.

ASTYANAX.

Astyanax dajkája felé rettegve vonúl el
Atyja sisakjának érc ragyogása előtt.
Hagyjanak élni tovább, nagy kiseded, az istenek :
Hector
Volt nemzöd ; nem kell félned az ércragyo-
gást.

SPISSICH.

Minoszhoz közelíte Spissich. Megdöbbene az
isten ;
S székét s pálcáját a jövevénynek adá.
„Meg nem tántorodott, szennyetlen ! monda ;
te tarts itt
Törvényt, mint oda fenn tartani láta Zalád.“

AZ ERDŐ.

Síj szabadon ; nálam nem kémleli senki
keserved :
A remegő kedvest lombjaim elfödözik.
És ha enyhűlsz lánykád neve zengésére, so-
hajtsad !
S Echóm részvéve visszasohajtva feléd.

KÖNYÖRGÉS.

Adj örömet s adj bajt mellé, nagy Jupiter!
egyet

A kettő közül bírni csak isteneké.

Ez nyújtson főbb ízt gyakor ingerlésével annak,
És mikor ez verdes, az szelidítse dühét.

Ah, boldogtalan, a kit az egyike véve sajátúl;
Az boldog, kit mind ketteje védve szeret!

A LEPE.

Plato lelke valék egykor, már most lepe.
Szépet

S jót keresék ottan: mennyei harmatot itt.

THEMISTOCLES.

Üss, csak szólani hagyj! mond — hív és nagy
vala. — Bántó

Honja ellen nem kelt — hív vala: nem
vala nagy.

SZEM ÉS SZÍV.

A szem látni tanúlt, a szív csak hinni. Ne-
mesbb az,

S emberhez méltóbb, s ah, vakon ülni nehéz!
Úgyde magam vagyok ott: itt léteimet istenek
őrzik,

S a baj hozzájok még közelebbre csatol.
Láss bizvást, sőt nézz; szemed arra van adva;
de higgy is,
S ha int szíved szép religiója, hevülj.

MI FÁJ.

Nagy, de rövid bántság nem sújtja le lelke-
met; az fáj
A mi kicsiny s lassún kínoz el, ah, az
epeszt!

Medd le reményedet a rosztól; soha nem le-
szen az jó!
S a jót, bántságát könnyű feledni, szeresd!

KÜLÖNBSÉGEK.

Félre a g ö g ö s s e l! Maga van, nincs senki
kivüle;
Egy újabb bódult Berkeley. — Szánni lehet.
Félre, szerény! Nem vagy, mert más is
volna, ha volnál;
Ismerem e zengést. — Szánni, mosolygani
kell.

Vagy te, de van más is; törpébb ez, mint te,
tetősbbsz az.

S mondod is azt, hiszed is. — Légy te,
barátom, igaz.

~~~~~  
AZ EGRI KÖNYVTÁR.

**E**szterházy hagyott bennünket lenni, de rendre  
Osztsz s bővít Szepesynk, s a chaos, íme,  
világ!

Szólj, Epicur, mi neked kedvesbb, az atom-e,  
vagy e föld?

„Ez; de atom nélkül nem leve még soha  
föld.“



**E**gy lovat, egy tehenét hámol szekérébe ma-  
gához,

S vonja velök terhét, alpesi nympa, fiad.  
Puttonyban viszen ott földet bérceére legaljasbb  
Völgyéből, és zsírt, s krumplival ülteti be.  
Vajh, sanyarún teng ő! de szelíd törvényeit  
őrzi

Ausztria, s a hívnek híve felejtí bajját.

~~~~~  
KANT ÉS HOMER.

Kell! mond Kant hidegen, s tedd, mert
kell! — A Maeonida:

„Tedd, mert szép, mert jó, mert igaz!“ erre
tanít.

Angyalokat gyúr majd sárból a celta Prometheus:

Adni nemesbb embert a nagy öregnek elég.

FÉRFILELEK.

Fusd a bajt, valamint akarod, megmarkol erősen,

És ha magad gyáván elveted, összetapos.
Küzdj vele férfiasan, s alacsony panaszokra ne súlyodj:

Elszégyenli magát, s megbukik a nagy előtt.

Bukj le s imádj, s egyszerre tiéd! monda a hazug egykor. —

Szívem imád; mondd ezt te nekem; ime bukcom.

VIGASZTALÁS.

Fölfelé tart mindig, lefelé nem, az emberi lélek;

Égből szálla belénk, és oda visszasiet.
Hasztalan a viharok részeg dühe; szép, igaz és jó,

Szent egység, s lelkünk érezi, látja, hogy az.

A BOLDOG ALKONY.

Csókot, lányka! „Nem én!“ Igen, oh igen,
egyet! „Ereszsz; nem!“
Láng vagyok; éltem alél, angyali lányka!
„Nem én.“
Reszkete, megragadám. Ide szácsk...! „Ah, el!“
E szemet, és e
Másikat, a rózsás ajkat, ez arcot! „El el!“
Még egyszer szácskád! De ne tartsd hát zárva!
szemed még,
S homlokod! e lobogó gesztenyeszög hajakat,
És gyönyörű nyakad, és ámbrás szép keble-
det! Újra
Szádat! hagyd színöm, Lolli, lehelletedet.
Hagyd.... „Jőnek, hamar el! fuss.“ — s fut-
nom kelle. De most már
Tőled, Lolli, csak a hajnali fényre futok.

PHIGIE HALÁLÁRA.

Mint Niobéra reám küldötte a messzelövellő
Szűz lányát Létó, s sirba leszállta Phigie.

AZ ÁL-NAGY.

Terhed alatt lerogyál és sírsz? s te nem
érted hogy a sors
Nagynak véle, s pirúl megbotolása miatt.
Oh te nagy, oh te kicsiny.....
A ki igazán nagy volt állva, ledőlve is az.

LEONIDAS.

Vándor, szent, hova lépsz, e hely. Menj,
mondjad hazámnak,
Hogy törvényeiért kész vala veszni fia.

THERMOPYLAE.

Vigy hirt, oh idegen, Spartának, hogy érte
veszünk itt,
S törvényét híven teljesedésre hozánk.

EMBERI NAGYSÁG.

Oh, emberi nagy nagyság! mi volnál te
Ész, rény és honszeretet nélkül.

ÁLLHATATOSSÁG.

Szentül szeretni azt, a mi szent, s felétől,
Bár veszni kelljen, el nem tántorodni,
S magamnak ezt mondhatni: „Hű valék!”

FÉRFI-SZERELEM.

Ti férfiak nem érzetek szerelmet!
Csak a leány, nem szíve, kell tinektek,
S vad tűz, nem érzés, lángol kebletekben!

KUFSTEIN 1800. MÁRC.

Elmúlt boldogságom, elvesztvén tégedet,
Hogy nem vesztettem el emlékezeted!

AZ ÉRDEM.

Fényt bírni s a fényt érdemelni, szép;
Nem bírni s érdemelni — szép az is:
De bírni s meg nem érdemelni, nagy mocsok!

A TEREMTÉS URA

Hím neved úr! monda a születés. Érezzük
hatalmát,
S a gyönyébb nemnek durva gyötrői vagyunk.

SZÉP TÉVEDÉS.

Nagyítva látni a mások érdemét,
A tévedésnek egyik szép neme.

EGY IVÓ A FELESÉGÉHEZ.

In tudom azt, nem te! hagyj békét, feleség!
Sok, sok; — de nem elég.

AZ IGAZI NEMES.

Schlachticció tett a születés,
A Musa nemessé.

STÓAI TAN.

Valót tanít a Stóá: „Józanúl
Nincs a rossz, és a jó s a józan egy.“
Az agy hibás, nem a szív.

INTÉS.

Mit mond felőled a világ,
Ne gondold szerfelett vele.
Örülj, ha jót a jók, s valót;
Ha rosszat a rossz s nem valót,
Túrd és ne szólj. Ha szólsz, felőled
Még többet mond, és mérgebben.

CHAPEAU-BAS.

Nézd ezt a németet, mint mégy süveg nélkül.
„Jól teszi; a fedő üres csupron nem ül.

MEZEI VIRÁGOK.

GRÓF GYULAI KAROLINÁNAK.

Kerti virágoknak remegünk tartatni magunkat;
Istennénk kegyeit nem pazarolta reánk.
Minket az aljas rét, s egy völgy szűk keble,
s az árnyas
Erdők s egy kisdud csermelye habja nevelt.
Szolli ide jár, szedi kincseinket, s koszorúba
kötözvén,
Szép kebelén viseli, s üstöke fürtjeiben.
Florai nép, mosolyogva fogadd vendégedet;
im jön!
Boldog az, a kit hű jobbjá szeretve fogad!

1.

Szép vagy, Rózsa! de tündöklesz s tündök-
leni kívánsz;
Büszke, te nem kellesz, mert maga Szolli
szerény.

2.

Tiszta vagy, és szép vagy, Liliom, de te
másra homályt vetsz.
Nem kellesz, te hiú, mert maga Szolli nem az.

3.

Mit mersz, gyöngö K ö k é r c s ? dér jár még;
vissza! De néked
Kedveze anyád, s magadat védeni leplet
adott.

4.

Szolli, Szelin, és Gyengyi nekem neve az édes
lánynak —
Változtatja hevem a nevet, ő kecsseit.

5.

Atyjának sírjára Szelin szent könyeket önte,
S a könyből te levél, Lengenyé, gyöngö
virág.

6.

Szegfűnek nézém, s Székfű vala. Otromba
csalódás!
Szolli, szemem szívem benned igazra talált.

7.

Itt Violák seregelnék, amott Re z é d a. Kis
isten,
Hol Psychéd? titeket illet az isteni fekv.

8.

Flora neked koronákat adott, hiú Császna;
de kebled
Nem lehel illatokat, s Császna, te büszke
lehetsz?

9.

Nincsen színe, de van szaga. Ah, e tarka
seregben
Ő egyedül színes, társai mind nem azok.

10.

Kél a nap, s megnyílsz, de ha száll, elzárko-
zol. E szív
Ezt teszi, Gyengyi, ha jössz ; ezt teszi, Gyengyi
ha mégy.

Téged nyújta nekem a kékszemű lányka, kis
Emlény,
S ment, s ezt sohajtá: Oh ne feledj! ne
feledj!

12.

Intesz, szép Narcissa, s ölel Zephyr. Én is
ölellek,
Mint Zephyr a búsat, isteni lányka, csak ints!

CSEMEGÉKRE.

1.

Szép ajakod és szép szemed
Tevék raboddá szívemet.

2.

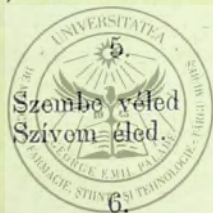
Keblednek gyúladásiról
Ajkad hallgat, de szemed szól.

3.

Szól a szem, bár hallgat a száj,
És beszél, belől mi fáj.

4.

Egy pár szép szem, egy mosolygás,
Mit tesz, inkább tudom mint más.

Szívet szívért,
Hívet hívért.

7.

Adj csak egyet —
De nem meggyet.

8.

Közel hozzád, távol tőled,
Gondolatom csak felőled.

9.

Szívem vágyásai nagyok,
De egy szót, és boldog vagyok.

10.

Tudom én, mit cselekedném —
A mit tetszik, ha merhetném.

11.

Lányka, bár mint rejtegeted,
Kiért lángolsz, nem fedheted.

Mint kívánhat szent hűséget,
A kit minden szép szem éget?

Roszat mondanak felőled,
De én el nem álltok tőled.

14.

Nem irigylem gyémántodat:
Igen angyal szomszédodat.

15.

Kis lábad az asztal alatt
Egy csizmán zsámolyra akadt.

16.

Repdes, repdes egy pár szép szem,
Csak azon, a kit szeret, nem.

17.

Az, a ki párosodni fél,
Egy jón sok roszakat cserél.

18.

Zelli körül az öröm; boldogság nincs
a hol ő nincs.

19.

Nem jobb-e egyet szeretni,
Mint sokakat ölelgetni?

20.

Édes a cukor, melyet adsz,
Még édesebb a mit mutatsz.

21.

Csókot adni, csókot venni,
Így szeretnék boldog lenni.

22.

Szabad a nőtlen élete;
De mi leszen majd végzete?

23.

Fűzz virágot homlokomra,
Lányka, míg tart a tavasz;
Míg egyikét csókot kerülünk,
Nézz körül, s elreppen az.

24.

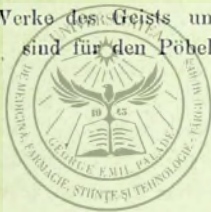
Add meg — könnyű a mit kérek,
Bár édesbbet nem ismérek.

TÖVISEK ÉS VIRÁGOK.

Werke des Geists und der Kunst
sind für den Pöbel nicht da.

Goethe.

HERCULES.

Batalmas Hercules, te bajnokisten,
Dicső fajzatja a mennydurrogtatónak,
Kinek most már fényében osztozol!
Te nem csak a föld undok szörnyeit,
A hétfejű hydrát, a hold-szülötte
Oroszlánt, és a Creta vadbikáját,
S a mind ezeknél rettentőbb Busirist,
Diomedest, s a hármás Geryont,
S a tűzokádó Cacust üldösöd el:
Hogy jót tehess, te nem kerülted a
Kevésbbé bajnok tettet is; s az ól
Marháinak szeméttjeit kihánytad;
S ég föld javalta hasznos tetteted.

S a mit te nem szégyeltél, bajnokisten,
Dicső fajzatja a mennydurrogtatónak,
Én, nyomorúlt embercse, szégyeneljem?

AZ OLVASÓHOZ.

„Apróságok ezek!” — Vaj azok! de ki vá-
rakat épít,
A legapróbb szegnek, tudja, mi haszna
vagyon.

Krajnai vásárookra daróc kell, és olaj. A ki
Közre bocsát minket, ismeri publicumát.

A NAGY TITOK.

Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha
nem érted,
Szánts és vess, s hagyjad másnak az ál-
dozatot.

A KÉSZ IRÓK.

Béna vagy és táncolsz, a nyelvet nem tudod
és írsz:
Szárnyad ugyan nincsen, Cserdi: de rajta!
repülj.

Hogy soloecisálok, nevet Ordosi. Kába, ne-
vess bár!
Nem botol, a ki helyén s tudva s akarva
botol.

SYNIZESIS.

Diphthongot röviden hangzatni tilalmas
Opornak:
Hall, de szemével, Opor; lát, de fülével,
Opor.

A VAK.

Van szemed és így látsz? Mely paralogis-
mus ez! Oh, ha
Látni vagyon kedved, Hályogi, látni ta-
núlj.

A NEHÉZNYELVŰ.

Kárischt mond, s Pszikhét, ha Pszüchét kell
mondani s Cháriszt.

És Té-misz-tók lescht, Győri, The-mi-szto-
eleszért.

S Kiosch- s Lezböschnak, Kémiának s
Mechanikának,

A mi Chiósz, Lezbösz, Chemia, Mechanica.
Szent Adrastea, mérj böszűt ez otromba be-
szédért!

Megvan az; a svábnál Győri Giehri leve.

ORTHOEPIA.

Útálja a poetát számban Baki, s mondja
poétát,

S venni, így szól, rövid é-t nem szabad
étá helyett.

Róma pedig kettős rövid hanggal mondta
pater-jét,

S satrapa lett satrapesz, s Andromacha
Andromache.

S a mi Vénusz volt ott, nálunk leve Vénusz
Amorjok

Ámor, s a gabonák asszonya nem Ceresz itt.
Jó, Baki, tudni: de néha nem árt nem tudni is.
Óhajt

Ő nékem tudományt, én neki vájt füleket.

AZ IGAZSÁGKERESŐ.

Meg nem foghatom azt!“ Ez örök szava-
járta Kabának.

Nagy baj, jó Kaba: de róla nem én tehetek.
Hű szívet kíván az igazság, s hajlani mindig
Készet. Vagy ne tagadd, jó Kaba, vagy ne
keresd.

A foltatlanság fő érdemed és legutolsó;
Mert csak aléltásod kútfeje, vagy nagy
erőd.

IRÓI ÉRDEM.

Szólj! s ki vagy, elmondom. — — Ne tovább!
ismerlek egészen.

Nékem üres fecsegőt fest az üres fecsegés.
Íz, szín, tűz vagyon a borban, ha hegyaljai
termés:

Íz, esín, tűz vagyon a versben, ha mesteri mű.

SZOKOTT ÉS SZOKATLAN.

Berki szokottat imád. Nekem az kecses, a
mi szokatlan;
S kényesbb vagy makaesült ízletem újnak
örül.
A mit Berki szeret, megavúlttá válhat; az
újért
Hamvamat a maradék áldani fogja, tudom.

A NEO- ÉS PALAEOLOGUS.

Nem magyar a nyelvem, nem az a ruha!
Németes ízlés
Lepte meg ezt és azt, s korcsosodásra
jutunk!
Így kesereg Fürmender uram, mivel úrfia
térdig
Érő mentéjét párisi módra szelé,
S négy öt kendőtől vastag nyaka, s üstöke
borzas,
S ah, a huncutka s calli becsébe' veszett.
S csendet mond mikor ír, s kecsét és
kegyet; a mi reménység
Volt eddig, hosszú mondani! néki remény.
S év neki az esztendő, szeretett lánykája
barátné,
S futja komám-asszonyt s csillagom-adta Borist.
Fürmender, te ne légy úrfieska: te, nagy
Für-men-der,
Légy Fürmender! te, légy elegánt, elegánt!

EGY FECSEGŐHÖZ.

Micrologied minket sokat elgyötör. Oh, de
miért vagy
Együtt micro-, picro-, macro-, macarologos!

F O N Á K S Á G.

Repkényes poharat vártam, s adsz vastag
ebédet.
Koldusidat tartsd jól, Döbrei; nem vagyok éh.

PIRÍTÓ JÁVALÁS.

Műveim közt neked ez tetszik, Szalavári,
leginkább.
Nem bittem rosznak; már Szalavári, gyanús.

FENTEBB STYLUS.

Engemet a sokaság ért s kedvel.“ — Pórse-
reg, erre!
Lőrét árulok s nyírvizet; édes ital!

A B R U S C U L A.

Iátta, hogy a vad nép, mely őtet pisszegi,
tapsol
A rosz játszóknak, Roscia, s tűznek hevült.

A te javalásod, pórrend, úgy monda, gyalázat:
Mesteri játszásom csak lovagénak örül.

PRÓZAI S POETAI SZÓLÁS.

Természet, te vagy a törvény s a mester.
Igazgasd
Verseimet, s hagyjad folyni szabásid után!
Így Futaki. És mivel a prózáját szórja,
különbség
Nincsen verse között s prózai műve között.

A KÉT TERMÉSZET.

A poesis kiképz a népből s a dűrva valóból,
És kiesebb tájra s lelki valóba vezérl.
És te kevélykedel-e, hogy az eltévedtet az
egy és
Szent természethez, Nyáradni vissza vonod?
A mit lát maga, Nyáradinak természet. Ez
egy az:
A mesterség természete néki nem az!

LUKAI.

Ne cifra szókkal élsz, s poeta nem vagy,
Képben bujálkodol, s poeta nem vagy,
Ömölnek rendeid, s poeta nem vagy,
Phoebust kiáltozod, s poeta nem vagy,
Csók és bor éneked, s poeta nem vagy:
Mi híjad? Értem én: poeta nem vagy!

A SZAVAS IDIOTA.

A plus **B** aequale **X**? Nem igaz! mond Zugdi;
hisz **A B**

Ab! s Kantot szidja — — Zugdiak, érti-
tek ezt?

A PEDANT.

Mely levítások ezek! mond Ő Gravitása. —
Csudálad?

Ő Gravitása körül nem hever e levítás.
Ő dudog, és méltán! ha talán más sírna,
Oh, be komor **gravitálás!**

Oh, be fonák **gravitálás!**

AZ AVATATLAN.

Ambár lelkeket Isis és Osiris
Elysjumba kapá, nem állhatám meg,
Hogy nagyot ne kacagjak, a midőn egy
Füstös Amphionunk, kit édes hangjaid
Tornácodba vonának, ezt kiáltá:

„S jaj, mint big az imilyen! Andri, hallod,
Mint megbíg? Ucu, kezd el: „Hol lakik
kend...!”

AZ ISKOLA TÖRVÉNYEI.

Járj egyenest! ki ne térj! így rendeli az is-
kola; nem jó

A mi szabásom előtt helytelen, a mi hibás.

S ím Eszter-asszony a szemmel, nézd, még
azt is láttatja,

A mit nagy gonddal eltakart szemérmes patyolatja.

A pictor szép emlőt akart, és szép combot
láttatni,

Mintha el nem kellett volna a képen takartatni.
És mintha, a hol ők vannak, nem volna váll
és esizma!

Ah, ennyi rosztat szűl az aesthesis s a schisma!
Mely vétkeket tanítgat a nézőknek a theatrum,
Arról jobb nem is szólani, mert az mind crimen
atrum.

Nem volt ez így, ^{Albert,} míg szólhatott a Molnár

Ki sok országot látott és igen igen sok tengert!
De még akkor tisztelte a nép a morált,
S az aestesis a rossz mellett nem perorált.

Még akkor minden azt hitte, hogy szép a jó;
Most megfordíták, keresztyén hív olvasó!
Nem kell, nem kell, ha mérget hoz, a lépes
méz is!

Vesztett idő! vesztett erkölcs! s te mételyünk,
oh, átkozott aesthesis.“

A LEGFŐBB LECKE.

Könyvgyártó! kontár és céhbeli! vedd az
utolsó.

Vedd a fő leczkét s értsd: ΘΥΕ ΤΑΙΣ ΧΑΡΙΣΙΝ.*)

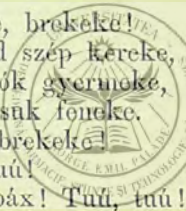
*) Azaz: Áldozál a Grátiáknak!

A BÉKAK.

Brekeke!
Brekeke! brekeke!
Kloáx! Tuú!
Brekeke, brekeke,
Brekeke! Kloáx! Brekeke! Tuú!
Brekeke, brekeke, brekeke,
Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
Brekeke! Tuú, tuú!

Brekeke, brekeke!
Kél a hold szép kereke,
Ébred a tók gyermeke,
Zeng lakásuk feneke.
Brekeke, brekeke!
Kloáx! Tuú!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Zeüs bennünket szerete,
A midón szent végzete
A vizekbe szöktete.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Egykoron az ő ege
Volt lakunk, — s ez nem rege —
Ah, de a Phoebus melege
Veszélyt vona ránk.
A békanép
Rakásra hullt el.
Nem volt segéd!

Nem volt segélő!
A nép fejedelmei
Az istenek atyját
Arcaikra borúlva
Kiáltozák.
Nem hajla meg ő!
Nert Nemesis
Veszélyt parancsolt.
Nem tűrte szerencsénk!
Nem tűrte hatalmunk!
Nem nagy ragyogásunk!
De végre haragja
S az isteni boszú
Határt találtak,
S Batrachosnak serege
Éledni kezdett.
Visszatért az ég kegye,
Juno érettünk rétlege,
S elboríta fellege.
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A régi helyébe
Szép lak juta nekünk.
Mint az vala szép.
Kristályvizeink közt
A nap nyíla minket
Nem érhet el itt.
Nekünk Poseidon,
A tengeri Zeüs,
Védünk, atyánk,
Hatalmas urunk,
Nagy istenünk,
S a Tritonok

S a Nereidek
Hív rokonink.
És mikor a
Hév Sirius
Forralja lakunkat,
S a földet aszalja,
Zöld ombolykárpitot
Vonnak fölünkbe.
Zeüs bennünket szerete,
A midőn szent végzete
A vizekbe szöktete!
Brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

A víz lakói
Mind szótlanak.
Lantjával Apoll
Nem illeté meg
Csak egyiket is
S az a kevély madár,
Kit hintájába fog
Anadyomene,
Néma mint a cet,
S az cachelot,
És a viza s a tok.
Csak mi vagyunk — Mi! —
A vízi Camenák
Egyedül kedvelt fiai.
Brekeke, brekeke, brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!
Kloáx! Tuú!

Ha megzendül
Esteli dalunk,

S örömünk eltölti az eget.
Előjön Cynthia
Ezerszer ezer
Követőivel,
S irigyli szerencsénk,
Irigyli boldogságunk,
Irigyli, hogy ő nem vízlakos.
Csudálja az ég
A néki nem jutott
Bájjengzetet;
Csudálja Tellus,
S hogy mi vagyunk, mi,
Őnéki legfőbb dísze, fénye,
Háladattal vallja meg.
Fülel a vidék,
S a sziklák a tetőkön
S vizeinknek boldog szélein
Együtt zengenek velünk.
Brekeke, brekeke,
Brekeke, brekeke! Tuú!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

Egy bús madár,
Színetlen és kicsiny,
Kit a berkek magok
Legaljasbb árnyaikban
Pirúlva rejtenek el,
— Neve fülmile —
Meri bájos zengzeteiüket
Meggzagatni jajjaival.
De nem marad el
Az istenek
Boszúja sokáig,
S a vakmerő

Némúlva lakol.
De minket az ég
Saját öröme
S a föld öröme
Zengeni hágy,
Míg a télnek nyájas álma
Hú karjába nem fogad,
S a megifjodott tavasznak
Szép Hórái gyöngé kézzel
Eletre nem költének.

Brekeke, brekeke, brekeke!
Zeüs bennünket szerete,
A midőn szent végzete
A vizekbe szöktete!
Brekeke, brekeke!
Kloáx, kloáx! Tuú, tuú!

KOCCANTYÚSI.

Vén kántor, könyvpenészű táncos, parókás
poeta, —
Iszonyodom s futok . . . . .

A DISTICHON FELTALÁLÁSA.

„Add te Psychéd nekem, Amor, ah add! s
vedd lantomat érte;
Így majd a legszebb két öröm istene léssz.“

„Én-e Psychémet, Apoll, s e lantért? lant
nekem a nyíl“ —

Mond ez, s íme nyíla már az egekre repül.
S a mint zengve repül az Olympusig, hexa-
meter lesz,

S a mint zengve leszáll, oh csuda! pentameter.

H I M F Y.

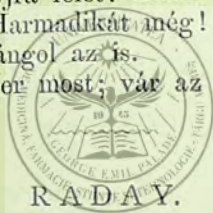
DAYKA: Tűzbe felét! HIMFY: Vetem.

DAYKA: Újra felét! HIMFY: Ím.

DAYKA: Harmadikát még!

HIMFY: Lángol az is.

DAYKA: Jer most; vár az olympusi kar.

Én újabb Mózes voltam, s népemet
Kihoztam a rabság hajlékiból,
S a hagymatermű hon helyett neki
Téj- s méz- s bor-folyta Kanaánt adék.
Fény oszlopában én a nép előtt
Megcsaptam a tengert, s nyilván állt az út;
Megcsaptam a sziklát, s folyt a patak.
Az új törvénynek kettős ércabláját
Lehoztam a Parnass szent bérciről;
S hatalmas jobbam azzal forgatá fel
Az undok tisztelet oltárait.
Lehúllt a fal, s a tábla fennmaradt!
Apoll kedvelte tiszta tettemet,

S bérül öreg zöld kort nyújtott nekem,
S szépzengzetű lantot, s hattyúi dalt.
Kivette fürtjei közül a borostyánt,
S hogy csendesen feküdjem árnya alatt,
Önnön kezével szúrta sírom mellé.
Nagy volt nevem s örökre nagy marad.

F Á B C H I C H.

Fábchich vala nevem. Az kilenc szüzek
zordon
Citerát adának énnekem. Tjedéssel fut
Zöngése elől az, a kire nem hunyorgottak.
De nem fut a kút felavatának, és érti,
Hogy nincs tulajdon köesök híján, midőn a
szép
Ifjak s leányok tánca közt ruzsábúl font
Koszorúval ugrik elő Anacreon, s rökent
Szózáttal együtt dallja, Comus és Evan,
A ti áldomástokat és köz örömeiket toldja.
Düesős hazámnak hív fia! nem egyenlő bájt
Ád mindeneknek Sváda. Kedvelém nyelved,
Búzogtam én is érte. Nevemet áldd, tisztöld.

B Á R Ó C Z Y.

Birtokomon egy gyöngé leány és egy magas
asszony
Versengtek. Mellem lángola mindenikért.

Annak zöld amarant és szejnei rózsza virított
 Messzire illatozó szép haja fürtjei közt.
 Ennek arany fonadék nyúlt el tunicája redőin,
 S ákáccal koszorús mitra fedezte fejét.
 A kis selyp csapodár eltűnt hamar: a magas
 asszony

Sírom széléig bírta szerelmeimet.
 A csapodár kiki tudja ki volt: a szentül
 kedvelt
 Titkos hívei közt hirdeti sírva nevem.

PÉCZELI.

Hibánnak nagy magzatja s a piciny
 Izsóp között Zeüs házagot hagyta,
 És mely igen nagyot! mely végig láthatatlant!
 Társaid sorában, tölgy, te állsz ugyan,
 Egy győzedelmes nagy király, elől;
 S a szüntelen zöld lombú jegenye,
 A véle testvér bús, de szép fenyővel,
 A kőrös, a bükk és az illatos hárs,
 A játszva rezgő nyár, nyír és topoly,
 És a juharnak sok neme a szerint
 Hajt térdet és főt néked, mind azok,
 A melyeket Pomona s Flora véd,
 És mint a líriodendron és platan,
 A nagy lapú catalpa s a negundo,
 S te tölgykirályné, szép acatia!
 De Zeüs igaz volt társaidhoz is,
 S becs nélkül még a fűzet sem hagyá:
 Buján ereszt ő gallyakat, sebet tűr,

Hamar tenyész, nem kíván művelést,
Árnyékot tart a háznak és akolnak.
S midőn a vad tetők dühödt vize
Pusztítja a jámbor gazda földjeit,
S atyai hajlékát elseperni készül,
A fűz, nem a tölgy, gátolja a veszélyt.

Sok a mit tettem, s nem volt hasztalan.
A nem-hazug három rokkás leány
Igértét nagy kegygyel teljesíté:
„Szolgált hazámnak vég leheltem is!”

BARÓTI SZABÓ DÁVID.

Isten veled, Vité! és te kedves Pyberem!
Gazdám, barátom, hű neveltem, hű fiam!
Isten veled, jó társam, érdemes Dömém!
S te, a kit a végzés hazád határitól
És tőlem oly nagy messze, messze eltola!
Ah, Dávid elhal! A kemény halál neki
Fejére mérte már kaszáját. Hetvenes
Izomba látta, hogy kalongya-rendeit
Ceres kirakta holdjain, és annyiszor
Hogy Bacchus új bort szüretett vig bércsein.
Ah! sírba száll, s gyors szárnyakon repül el ő,
Oda, hol Gvadányi, a magyar költők feje,
S dicső vezér és nagy nevű historicus,
Bencém, atyáddal mulat együtt. Nem hal el
Neve, bár ha teste rothad is. Te ásd neki
A vég lakást meg, Bence, egyik dombodon,
S fejéhez ültess ön kezeddél egy dió-

Fiatalt, hogy árnyék fedje csendes boltomat.
 Így a kit a balsors hazájából kicsal,
 És a kit a jó szent keblébe visszavonz,
 Majd ezt kiáltja, hogyha Virtre áttekint:
 Székely poeta, álmod' csendesen aludd!

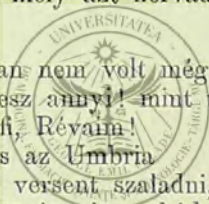
S Y L V E S T E R.

Egy nap nem épült Róma, s századoknak
 Kellett lefolyni, míg a Tiberis
 A vályóváros alkotmányai közt
 Merész szökéssel látta a Pantheon
 Márványait égre kelni partjain,
 Méltó lakát minden isteneknek.
 De a márványváros tudta mit köszönhet
 Ökrészanyáidnak, nagy alkotó!
 S tisztelte viskód döledékeit;
 És, míg nálánál szebbet, fényesebbet,
 S nagyobbbat a nap nem lát szent egéről,
 Tisztelni fogja minden változásban.

Quirinus én nem voltam, s isteneink
 Nekem nem adtak oly szép birtokot;
 De bár kicsiny s szűk, Az, ki a napot
 Felhozza s újra elrejt, s más azon-egy
 Kerül elő, nem lát most ékesebbet,
 S, ezt mondják isteneim! nem fog soha.
 De parlagon áll a szép foglalás.
 Rajta átok fekszik: told el s lásd, mi lesz.

Első valék én, a ki, mint műveld
A parlagot, törvényt s példát adék.
Rádajm követte nyomdokom, s utána
Kalmár és Birsi s Molnár; s egy időben
Rájnis s Baróti: két nagy bajnokok.
És, a kit Ganymed helyébe Zeüs
Olympusába vitt, Daykám, s Virág /
Es Berzsenyim, Miklának éneklője.
Bihart Vitézem, szép környét Tokajnak
Nagyom tanítá zengzetem csudálni.
Erdélyt Aranka, Zsombori s Buczym;
S érdemlett párta zöldel fürtjeiken,
S nem lesz idő, mely azt hervadni hagyja.

Hiveim sorában nem volt még nagyobb
Es, oh, mikor lesz annyi! mint te voltál!
Pankratiasta férfi, Révaim!
Akár a Tejos és az Umbria
Költőivel mertél versent szaladni,
Akár a nyelv törvényeit szabad meg,
Akár az álom bódúlt kórjait,
Egy új Prometheus, látni kényszerítéd.
De a Parca sírba vitt már téged is.
Ki lép ürült nyomodba? Nedves arccal
Egy délceg ifjú hágdos, sírkövedre
Feltenni koszorúját. Láng lebeg
Szép üstökén, s esókdossa homlokát.
Horvát te vagy? Öllelek, érdemes,
Legérdemesbb, legkedveltebb tanítvány!
Menj! fUSD a pályát! Révaink benned él.

KIS ÉS BERZSENYI.

Különbözők és egyek arcai,
 Mint lenni kell a szép testvérekének,
 Kik egy anyának nőttek karjain,
 És bájaiban megosztva részesek.
 Aranyszög fürtök ékesítik az
 Egyiknek fenkölt homlokát, s cyane
 Színét felülhaladt nagy s szép szemek
 Szikráznak a játékos ív alól.
 A másik barna selymet hullogat
 Parosi márvány-vállain alá;
 S mely isten álljon ellent, a midőn
 E két sötét csillag títzel reá?
 Az egyik spartai karcsú szép leány,
 Körülaggatva a párdúc leplegével,
 Kit a hegyekben sújtott meg nyíla.
 Lesbos nevelte a másikat, dalok
 És lant zengése mellett; ezt mutatja
 Fürtjei között az ionkoszorú.
 Melyiké az alma? Ah, ki mondja meg?

Kiben kétségeim biztos oktatót
 Találni szoktak, Delphinek királya,
 Szent és nagy isten! verd el e homályt,
 S hogy bírja fényed, illesd meg szemem.
 Triposodon gyúl a tömjén, s magas
 Boltjaidat sűrű felleg tölti be.
 Segíts! itt térdelek —

Ím a falon

Betűk lángolnak: Kedves nekem a
 Nagy mester és a választott
 tanítvány.

A LÚDHATTYÚ.

„Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
„Iudiciumque.“ — Estó, si quis mala! Sed h o n a si quis
Condiderit? dignum opprobriis lataverit? — „Ohe,
Solventur risu tabulae, tu missus abibis.“

Cayster és nem Döncös e szép víz neve.
Zavaros! bűdös! de szép, mert én, mert
én lakom.

Én nem vagyok lúd többé, én hattyú vagyok,
Mert úszni láb és szárny nekem is adattatott.
Pöffedj, begyem, s te nyak, ha nem hajolsz,
meredj!

Hattyúnyakat jól játszol; a ki lát csudál.
S ha tégedet más nem csudál, csudállak én.
El, el, te kócsaggém, vizeknek széliről!
Te úszni nem tudsz; bár teher tolladdal a
Hadak vezére kalpagának fényt szerez,
S gyémántboglárt rak rája. Nem tudsz úszni te!
Tudok én igen jól! — Oh, kegyetlen istenek,
De miért adátok nékem e csúf gágogást!
Miért adátok nékem ily csúf gágogást!!
Miért, miért e rút, ez ocsmány gágogást!!!

EPIGRAMMAI MORÁL.

Bántani mást vadság . . .“ — s más a
lélektelen író?
” Azt hozzád s hozzám nem köti semmi
kötél.

Csípd, döfd, rúgd, valahol kapod a gaz latrot!
az ilyen
Ütni, csigázni s agyonverni (nevetve)
szabad.

AZ ÉN SUGALLÓM.

Az a kis lányka, kit nekem,
Hogy verseim sugallaná,
Társúl a Musa-rende,le,
Egy csintalan, dévaj gyerek.
Epéje nincs, de gondolatlan;
Jámbor, szelid, de nagy bohó;
Enyhíteni kész a szenvedőt,
Az ártatlant kész védeni,
Ha bár saját vesztével is.
De néha rá jön a gonosz szél,
Elkapja egy pajkos gondolat,
Nem bír magával, egyre sért
Barátot és patvarkodót.
És hogy ne fájjon a döfés,
S enyhüljön a seb, melyet ejte,
Nevetve pattantja el nyílát;
S zománc fogsort látat vele,
És a legbájosbb ajkakat.
S ezek miatt a vett döfést
Patvarkodója, mind barátja,
Békével és nevetve tűri,
S a vett döfésnek még örül,
S csókolja a szép szelid kezét.

Nem ily szelíd az ő keze,
Ha a félbolond s a félokoska
Dagálylyal járúl ő elébe.
Ől akkor, és nem sért, nyíla.
Nevet, mert ő szeret nevetni,
Ilyenkor is, de megvetéssel,
Hogy jobban sújtson a csapás;
S örülve, hogy haragja néktek,
Kedvét nyilván jelentheti,
Kiknek virágít nyújtogatta.

VIRÁGOK ÉS GYOMOK.

A Z Ú J C Í M R E.

Karcoltak Töviseink: kiszedénk; gyom terme
helyettök.

Van gyom is, a mi sebez, s sebezni néha
nem árt.

A NYELVRONTÓK.

Rontott, mert építeni akart, Palladio; benne
Csak rontót látal, vad kora, jó ideig.
A művész érzette magát, s Neked én fogok,
úgy mond,

Törvényt és példát adni, de nem te nekem.
S im áll a roppant csarnok, s bizonyítja: ki
több itt,

A művész-e vagy a szolgálai tompa szokás.

A T U S Á Z Ó.

Korholtatni nehéz; de nehéz korholni is. —
Úgy de
Szülöm Róma! — s ezért veszteni s veszni
nem az.

P Ó R G Ó G.

A geniális nép! hamúban lakik, izzad az ülőn,
Nyúz, csal, lop, koldúl, adja cseréli lovát.
Egy gyöngéje vagyon: szeret ú r n a k látszani.

Boldog

Hogyha nyakán elavúlt cifra ruhácska
fityeg.

Könnyedén tűröm, ha nagy érzeti vélem,
hogy ő nagy:

Nem tudtam soha még tűrni, ha törpe
mered.

Nyargala s orra bukott s arcát bevarazta;
de hogy lásd,
Hogy lovag ő is volt, — íme keféli fakód'.

NEO- ÉS ORTHOLOGIA.

Ah, mi elég? mi sok? és mi kevés? Mérté-
ket ezekhez
Adni ki fog? neked én, Bardacsi, vagy
te nekem?

UNGVÁRNÉMETHI TÓTH LÁSZLÓHOZ.

Eneklesz, s hány érti magas dalod? Érti,
nem érti,
Az neked egy; de te szállsz, a hova szag-
gat erőd.
Szállj, meglelkésedett ifjú, s kapkodj ki ma-
gunkból;
Ezt az örök rekegést hallani elúnta fülünk.

HELMECZYHEZ.

A szerecsent mosod, a siketet leckézteted,
úgy mond
A ki nem érti, miért leckézteted és mosod őket.
Mosd és leckéztess. Szerecsen marad és si-
ket, a ki
Már siket és szerecsen: de magának bért
hoz az érdem.

ANCH'IO PITTORE.

Mert én is művész vagyok ám! — ezt
mondta Correggio.
Fess mint ő, s bizvást monhatod, a mit
akarsz.

BOILEAU UTÁN.

Anakreontikáid —
Haj!
Árpádod most, s ódáid —
Jaj!

NEHÉZ ÉS KÖNNYŰ.

Nem szeretek nehezét, ha nehéz; könnyűt
nem, ha könnyű;
Ez s amaz együtt dísz, mint külön állva,
bíba.
Úgy kell a mi nehéz, ha nem érzeti vélem,
hogy az volt,
S a könnyű, ha simúlt sok faragásra leve.

A BUTA BÖLCS.

Nem jó ez: e' szebb mint amaz.
Csak így van jól: ez szebb amannál,
Úgy mondja Pux, s minden kacag.
Azt hallja Pux, s Pux — nem kacag.

A Z Ú J Í T Ó K.

I.

Midőn Erdősi az első distichont
 Csinálni merte, Polyhymniánk
 Fellépe a szent Olympba, s térdre hullván
 A nagy Kronion széke előtt, kiáltá:
 „Áldásodat, nagy isten, kezdetemre!
 Homerom lantja a földön újra zeng.
 Hellas és Latium nem holt ki egészen.
 Akard, és egy szabad nép, melyet én
 És Liber vettünk kedvezéseinkbe,
 Letészi vad tüzét, s Rómának és
 Athénnek nyomdákán futásnak indul,
 Úgy a hogy új nép nem futand soha.
 A kezdet még csekély; de én Virágot
 Leckéim alá veszem, s a Lethe szélein
 Horác csudálva hallja meg tulajdon
 S még is különböző szép énekeit.
 Keblembé zárom Tétnek áldozóját
 S mint a midőn Aedon tiszteli
 Bájzengzetével a kelő nap-istent,
 Ki a telek vad szörnyeit elveré,
 S ismét felhozza a régen várt tavaszt:
 S a Zirc Apollja akként dicsérteté meg.
 Áldásodat, nagy isten, kezdetemre!“

Zeüs int, s a szép kihallgatott virágit
 Feltészi lábaihoz, s vígadva száll el.

II.

S beszélje a költő, mik történtek itt?
 „A nóta szép — mond A. -- de nem magyar;

Nekünk magyar kell, nem deák s görög. —
S ha kell külföldi, miért nem a tatár?“

„Mert a tatár rokonvér — monda B. —
S a syrus és zsidó s arabs, velünk.“

„Erdősi servum pectus — így felel —
S rossz imitator; őtet viszketeg
Furdalja; újakkal óhajt a seregben
Kimutattatni, hogy az az *az* ő.“

„Mit, — kérdi D. — az új, ez a szokással
Ellenkezésben áll; s jó-e tehát?

Mert a szokás itt, mint mindenhol, úr.“

„S ha jó is — úgy mond E. — ki bizta rá,
Hogy ő csináljon jót? A lauit miénk,
S nem a tiéd, nem az enyém s övé.
Mindnyájan kezdjünk, hogy ha kell,
nem egy.“

„Mindnyájan — monda most F. — semmiben
Nem teszünk kezdést; azt mindig csak egy,
Vagy csak kevés társ teszi. Ám tehát,
Próbálja mit tud ő; de hozza előnkbe,
S mi fogjuk néki mondani, tud-e ő!“

„S bár tudjon! tudni nem fog, hogyha *mi*,
Hogy nem tud, úgy találjuk“ — szóla G.

„Itélni jussom nékem is vagyon —
Így szóla H. — mert én is nép vagyok;
S kimondom: én nem értem. E szerint
Egyéb nincs hátra, mint hogy a kobozt

Engesztelésül áldozza a szokásnak,
Ha hű polgárnak óhajt nézetődni.
Ne szóljon, a kit nem hall a — siket!“

III.

Erdősi után egy vad csoport dühült
Gyötrő zengésre, s egyik a szelés
Négy pontjain rimet kezde csattogatni.
Gonosz hexametert s pentametert
Gyártott nőstényke s hím, s tudós s tudatlan,
És a tudatlan még makacsbb leve.
„Szép! óhigen szép! — mond Polhymniának
A kancsal isten — méltán kérkedel!
S ez-e az a te Rómád s Athened?“

„Sergemben — úgy mond Momusnak komoly
De csendes arccal Polyhymnina —
Jót s rosztat együtt úgy lelsz, mint az ég
Sergében leljük Amort és Silent,
És téged ormos, sánta, kancsal isten.
Melyike a jó, melyike a gonosz,
Azt értik a kik engemet szeretnek,
S epés gúnyoddal én nem gondolok.“

Felszálla, s vitte a pártát kedvesének.

Z R Í N Y I.

Marsnak sisakjában gilicék költenek,
Jele, hogy ő és Venus nem ellenkeznek.

Életemet én is Marsnak dedicáltam,
De, nem tagadhatom, Venust is szolgáltam.

A hazámért,
Júliámért,
Sok nagy bajt próbáltam,
Vitézül kiálltam.

Hiában, kiálték, úgy akarta isten!
Ne fuss, én Violám, juttassad eszedben:
Peneus leánya öltözött törzsökben,
Mert kegyetlenségért isten is kegyetlen.

Jaj, szerelmes Violám, óvjad magadat!
Hangya meg ne csipje szép fehér lábadat,
Ne szakaszsa szederjén arany hajadat;
Állítsd meg; állítsd meg, kérlek, futásodat!

A Dráva partjai meghallák keservem,
S együtt siránoztak kínjaimon velem.
Meddig futsz, kiáltám, te én szerelmesem!
Megállasz-e, térded hogy ölelhessem? (*Echo:*)
Nem.

Mint ama könnyű köd a forgószél előtt
Violám úgy fatott én szemeim előtt,
Mint hideg hóharmat nap melege előtt,
Mint fűrj karvaly előtt, mint árnyék nap előtt.

Szerelmem iránt így sülyedvén kétségben,
Mit ér rugódozni, mondám, ösztön ellen?
Rettenetes szablyámat vevém kezemben,
S felléptem vitéz Marsnak hős seregében.

Igazabb isten ez; megadta a szép bért,
Mivel nem kíméltem, a mit tőlem ő kért,
S csatában magamat kitettem ötvenért;
Ez szerze nekem fényt s el nem halható hírt.

Pécs s az eszéki híd, ha szólhatna, szólna;
S ha idegen társam meg nem gátolt volna,
Roszabbúl lett volna a pogány eb dolga,
S mondaná irigység: „Ez nem volt rossz
szolga.“

A lengyel koronát ámbár felvehettem,
Mivel hazámat s nemzetemet szerettem,
Félelem s kevélység nélkül megvettem;
Elég vala nekem, hogy megérdemeltem.

Még egy isten nyújtá nekem adományát,
Ki mint király bírja Helikon országát.
Feljebb becsülöm én annak szép csarnokát,
Mint, melyet hord nyakam, spanyol arany-
gyapját.

Aeneidost Maro írta tíz tél alatt,
Én szépatyám vitéz tettét csak egy alatt.
Nem hasonlítom én Marohoz magamat.
De én professióm versnél vár nagyobbát.

Az kit írtam, írtam csupa multságért,
Jutalmat nem vártam, sem nem várok azért,
Írtam a mint tudtam. Ha gúnyolsz mun-
kámért,
Tökéletességre, gondold, hány dolog ért?

Én soha munkámat meg nem corrigáltam;
Hagytam a mint elsőbben írni találtam.
Néhol fabulákkal azt fel is cifráltam;
Követni Homerust ebben is próbáltam.

Idegen szók vagynak keverve versemben,
Mert azt tenni nekem nagyon jó kedvemben.
Szegény a magyar nyelv! ezt vettem eszemben.
Írj, és velem lészesz egyes értelemben.

Magyar! még egy munka marad reád
tőlünk;
Ezt tanítja neked: Van erőnk, nincs lelkünk;
Kiholt a jámborság és az hűség bennünk.
Szeresd hazád, s felkel ismét, Isten velünk.

BÖLÖNI FARKAS SÁNDORHOZ.

Ragyogó futással kezded a futást
Olympiádnak síkjain, s a tömött
Sokaság paeant kiált a nagy merőnek.
Hova futsz? megállj! itt az Euripides
Hermája, s a Goetheé; s itt közöttök
A hármás istennék szent szobra kél.
Hullj térdre, lelkes ifjú, s mond az ígét:
„A szépet a nagy mellé!“ Már repülsz?
El, el a határig, vagy ne, nagy merő!
El, el a határig! Vár a hős iker!

HIMFY.

A pór nem érti mit miért szeressen;
 De a midőn bordái alatt hatalmasbb
 Űtéssel kótog a bekérgezett szű,
 Visítva hányja, szórja koszorúit.
 Mindegy akár Faun fujja a fűz-tilinkót,
 Akár az istenasszony nagy fia
 Fügeszsze fel Hebrusnak harsogását;
 Az itt is, ott is szökdekl és visít,
 Az itt is, ott is szórja koszorúit.
 De Faun s az istenasszony nagy fia
 A Marsyasok serge előtt sem egy.

Te a csudát újjá tevéd közöttünk.
 Szirtek követték lantod zengzetét,
 S a zordon reugeteg vad szőnyei,
 S az ifjak és leányok a mezőn,
 Kik általad szebb lángra gyúladoztak.
 Új koszorúra, dísze nemzetemnek,
 Szükséged nincs; de vedd azt hódolásúl,
 S add által a hős lánynak, kit dalod
 Vaclusi társa mellé léptete,
 Mint ő Petrarca mellé tégedet.

SZENTMIKLÓSY.

Achill ez itt Chironnal? Lágy leány
 És bajnok ifjú együtt, s majd egészen
 Leányleány, majd hősifjú egészen;
 s majd megint félifjú, félleány. —

Nem értem e csudát. — De kard s gerely,
Nem gyöngy, nem bone után nyúl. Szent
Apoll segélj!

S te Amor és Cythere s Charisok
Vegyétek ótalomba. — Te pedig,
Kegyelett ifjú, serdülj, s légy nekünk
Teljesbedő erőben a mi már vagy.

S Z E M E R É H E Z,

MIDŐN „EMLÉKEZET” ÉS „REMÉNY” SONNETTJEIT ÉNEKLE.

Már haladék, s sírás öntötte el arcodat. Amor
Megszánt, s két koszorút nyújta tüzelve
neked.

Most ez szálla el itt, most ott a másika; s
míg én,

Oh, az irigy! ezt s azt felszedem, el-
haladál.

Állj meg, s add nekem e kettőt, s add ten-
magad ezzel!

Szebb koszorút soha még nem nyere győ-
zedelem.

O L C S Ó D I C S Ó S É G.

Saul meg nem lelte az apja szamarát;
És még is rá adta a látnok áldását.
Mindennap láthatjuk ennek még példáját.

NEOLOGISMUS.

„Az új miért jobb mint a régi?“
 „S a régi mért jobb mint az új?
 A rossz, bár régi, rossz marad:
 Az új, ha új is, jó, ha jó.
 Világos, és csudálkozol?“

A MI NYELVÜNK.

Isteni bája a szép Hellasnak, római nagyság-
 Francia csín, és német erő, s heve Hes-
 perjának,
 És lengyel lágyság! titokét szép nyelvem
 irigyel.
 S ti neki semmit nem irigyelték? Nyelve Ho-
 mernak
 S Virgilnek, ha találtok-e mást Európa határin,
 Mely szent lantotokat ily híven zengve követné?
 Dörg ő s nem csikorog; fut ha kell, mint
 férfi fut a cél
 Nem tört pályáján: de szaladva, szökelve,
 sikamva.
 Lángol keble, ajakán mély bánat leble sohajtoz,
 S mint te, olasz s lengyel, hévvel nyögdeli
 szerelmét. —
 Hull a lánc, közelít az idő, s mi közöttetek
 állunk.

SIBYLLA.

Kerüld s hajházd a régít és az újat;
Szokott ösvényen járj szokatlanúl!
Tarkíts, de mindig egy fő színt keresvén;
Légy a mi vagy, s egészen, s légy egyéb is;
Tiszteld a gégés mestert, és kacagd —
Mond a Sibylla, — s örvendhetsz, ha érted.

I N T É S.

Két szót hall mindig füled; ezt: „Fel!“ s
ezt: „Ne fel!“ Ezt a
Nagy sokaság, azt a kisebb kívánja. Ne
nézzed
Mit kívánnak azok; mit kíván a dolog, azt
nézd.
Ott a szép s az erős; itt a természetes és a
Tar símaság. Szemedet gyakorold, gyakorold
karod. A szép
És az erős nekik is síma lesz s természetes.
A taps
Még kedvesbb, ha kevés, de ha jó, mint
hogya sok adja.

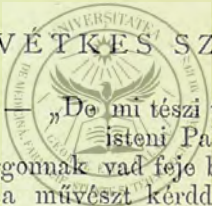
MISOXENIA.

Jó nem kell, ha az emberiség, s nem nem-
zeted, adja:
Nékem az emberiség, s Pest s Buda tája,
hazám.

A H H A N G J A.

Léleknek veve Róma s Athen, de te test-
nek akarnál
Venni, és csak testnek. Polyhymnia gyöngé
mosolylyal
Nézte füled vétkét, s magamat nevezett ki
tanúvá,
S bíróvá téged. Én lélek s test vagyok együtt.
Adhat nem lélek, s teher és tereh nem
csupa rest test.

A V É T K É S S Z É P.

Arút: rút! — „De mi teszi tehát, hogy az
isteni Pallas
Keblén Gorgonnak vad feje bájos alak?“
Nem tudom; a művészt kérdd. — „Ő sem
tudja.“ — Ne kérdd hát;
Kérdd szemed és szíved, érzeni s látni ha
tudsz.

K Ü L Ö N B S É G.

Hmbert*) mondva nem ejt két szótagot,
a ki büdös gőg
Hangján rád ordít, hogy nézz fel, s térj ki
lovának;

---

*) Homme.

Ő ragyogó szekerén siet a Pont-neüfre: te
talpalsz.

Kettőt ejt Bossuet, a nép feddöje, ha szent hely
Hallja szavát; kettőt Ferneynek józan Homerja,
És a szín nagy dísze Le-Cain, s a lányka,
ha dalt zeng.

S ime Le-Cain s a nép tisztelt feddöje s az
édes

Éneklö s a józan Homer úgy szólanak a quai-n
És Vendöme-piacon, mint minden párisi polgár.

Egy a nyelv; de a hely s a szóló nyelve
nem egy nyelv.

Poeta vagy s historicus:
Mi vagy nagyobb? biz én nem értem.

Ob, hogyha én — exotericus,
S itt, mint sok másban, practicus —
Historico-poeticus

Illustritásod meg nem sértem:
Fejtsd meg magad, mely félen vagy,
(Kettőben az nehézke) nagy?

Silány versed beszédi fagy,
Sem sírnom nem hagy, sem nevetnem,
De fáznom, izzadoznom hagy.

A másik munka hagy nevetnem,
S nem sokkal többet mint nevetnem.

Már ért az exotericus: —

Historizáns poeta vagy,
S poetizáns historicus.

JÖVENDŐLÉS.

Hony soit qui mal y pense.

Döstink zengő karvasára,
 Nehéz szagú babérjára,
 Sustorogó ódájára,
 Bék'egeres eposára,
 Tisztos crimen raptusára,
 Malhereux de Gersonára,
 Tempefői bajnokára,
 Amazon szűz lányzójára,
 Mátrónásúlt Dórisára,
 Kérdéseknek kérdására,
 Füstölt galád kis nagyjára
 Esküszöm: te nem sokára
 Felhágsz, csak nézz e példára,
 A homoksziklájára:
 S Csombók Jankó s Csombók Sára
 Szát szemet tát e csudára.

FULAJTÁROS VERS.

Míg mások nem nézvén szépre és illőre,
 A koboz négy húrját leszedik kettőre,
 S könnyű taligácskán futnak a mezőre:
 Én, akármit mondjon a bölcs és a dőre,
 Két lovat fogatok négyemhez előre,
 S fullajtáros hintón kaptatok tetőre.

A kiben nincs erő a nehéz munkára,
 Tekintsen Fajeton gyászos bukására,

S ne vágyjon a szárnyas paripa hátára:
De a kit meghata Pócsnak fénysugára,
S Apollo maga hitt szolgálatjára,
Megyen s laurus-ágot szegdel homlokára.

Hattyúvá változva úgy szálla az egeken,
Túl emelkedvén a vad rengetegeken,
Mint a sebes gálya fut a tengereken.
Bámúl az elhagyott föld e zengéseken:
Mint Pittágorás a csengő kerekeken,
S ha torka nem bírja tovább már — meg-
nyekken.

A BORZ ÉS AZ EVET.

A tunya borz szennyes gödréből nézte
szökésit

Egy ágról más ágra az evetnek; gödre fe-
lett az

A Pánnak szentelt agg tölgyben vette lakását.
„Hé rokon — úgy mond a tunya borz — te
felejtet-e, hogy négy

Lábúvá tevé téged is a természet? idétlen
Góg az, hogy te lakást a földön lelni pirúlgatsz,
S a tollas nép közt lakozol. Társ, szállj le
miközénk;

Légy a mik mi vagyunk, s hagyd ugrálási-
dat. Ugrik

Medve komám, ugrom magam is; de mi tisz-
tesen ugrunk.“

Hallotta a leckét az evet, s a tisztes
borznak
Ezt felelé: „Társak volnánk, de te borz vagy:
egyéb én.“

A JÓ ÉS SZÉP.

Egy titkot mondanék neked,
De hinni, félek, nem fogod. —
Ki szól, ki ír *jól*? — A ki *szépen*.
S szépen ki ír? az a ki *jól*.
Ők ketten egyek; háborognak,
Mint olykor férj és feleség:
Uram veszít — győz asszonyom.

GLOTTOMACHIA.

I.

E des *dísz*t, mond Maecenasnak,
A ki leckét tarta másnak;
S két vocálist összeeresztett,
S *dész*tnek mondta a *deest*-et.

II.

Az én nevem pedánt leve,
De még siketté nem teve.

III.

A hasznos is, a szép is bánt,
Ha még nem hallottad, pedánt ?

ÍRÓ ÉS OLVASÓ.

Olvasó: Isten ments meg ily írótól.
Író: S engem ilyen olvasótól.

FÜLMILE ÉS CİNKE.

Zeng dalod ; esküszöd azt, s mivel esküszöd,
elhiszem. Oh de
Nem szépen zeng. A fülmile nem cinege.

DAYKA.

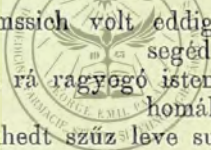
Számosak a liget énekesei. De ha, fülmile,
jajjaid'
Hallja a pásztorlány, tégedet hall egyedül.
Így mikoron kebled kínját, oh Dayka, te
zenged,
Pásztor s pásztorlány tégedet hall egyedül.

BACSANYI JÁNOS.

I.

Míz a Musa! — „Kilenc!“ — De ne hát!
Gabriela is ihlet,
S Bécs fülel a jövevény Pindarus énekire,
S nézd, Adrastea száll az egen, s harsogja
Bacsányit! —
Gruber uram, már most értelek én is: örülj!

Phoebusa Somssich volt eddig, de megúnta
segédét.
S mit vona rá ragyogó istene? — Vastag
homályt!
Most egy vénhedt szűz leve sugallója. — —

BERZEVICZY GERGELY.

Neked legfőbb kincs a kereskedés,
A nyelv nekem s a nemzet bélyege.
Ez egyben összeférhetetlenek
Egy szív különben és egy gondolat,
Egy lélek, egy fej nem rossz magzatai,
S a jót segíni nem méltatlanok. — —

TANÁCS.

Hallgasd a mester szavait, jóra inte; de
fátylát,
Mint Leukothoë, lökd vízbe, ha partra kelél.

ALKALMI KÖLTEMÉNYEK.

SZÜLETÉSEM ÖTVENEGYEDIK NAPJAN.

Azt a virágot, gyermekek,
Melyet már félig ősz fejemre
Hízeltedve hint kezetek,
Egykor, míg kedves lengzetek
Fuvaltak ifjú életemre,
Lalim hintette volt egy két kis énekemre.
Triumphusom volt javalása,
S egy fojtott sohajtás, egy néma pillantása
Szerencsésebbé tehetett,
Mint a kit a vak sors trónusra léptetett ;
Mert szívem titkosabb vágyása
Hajlandóság gyanánt vette a dicséretet.
De ah, most más szemekkel látok ;
Nem csalja meg magát az előregedett.
Nem azt nyújtjátok ti, a mit egykor anyátok.

Hintsétek e virágokat,
Szép és jó gyermekek, szülétek ösvényére !
Ah, az hajolván estvéjére,
Ingó s ködös tájakra tére ;
Hintsétek el vele saját útjaitokat.

A JENNY BARÁTJÁNAK, ÉS AZ
ENYÉMNEK.

Még mindig sírsz, még mindig hullnak
Kebledbe néma könyeid:
Vedd ezt barátom, s megtágúlnak
Egy kis korig gyötrelmeid.

EGY EMLÉKKÖNYVBE.

Angyalod a tövisektől
Mentse meg ösvényedet,
S a névtelen s rossz versektől,
Kedves lányka, könyvedet.

B. PRÓNAY ÁGNES
EMLÉKEZTETŐ KÖNYVÉBE.

A kik előttem láttak téged,
Netti, csudálották szépséged',
S megvallák, hogy szokatlan nagy.

Ím látlak Netti s — mást ítélek.
„Mást-e?” — Igen, mert ha szemszéllek
Felejttem azt, hogy szép is vagy.

GRÓF WASS SÁMUEL
EMLÉKEZETKÖVÉRE.

Elrepül az élet, mint a reggel édes álmai,
De a szeretet s a baráti hűség
Meggyőzi a halált s túléli a koporsót.
Szeretett férj és barát!
Bús hitvesed e kőnél sohajt utánad;
Ah emlékezeted
Édessé teszi a legmérgesebb fájdalmat.

J . . . NYI FARKAS HALÁLÁRA.

A természet örök rendét egy emberi végzés
Megzavará, mikor a bárány ártatlan
ügyében

A legfőbb hatalom jussát farkasra ruházá.

E zavarást az örök végzés elnézte sokáig;
Végre: Elég! így szólt s a természetnek
előbbi

Rende azonnal előállván a vérbe fűrösztött
Bárány lábainál a farkas alélva rogyott el,
S boszús élte morogva futott el az éj üregébe.

Oh magyaroknak erős, igaz és bölc s istene,
jám bor

Bárányidnak ügyét többé farkasra ne bízzad!
Sőt mindenttehető karral pusztíts ki hazánkból
Minden farkasokat, hogy boldog nyájad ezentúl

A magyar Albion Édenén kedvére legelvén
Néked örök hálát zengjen s fejedelme javára
Colchisi gyapjával s hősín hűséggel adózzék.

SZEMERE ISTVÁN ALISPÁN
NÉVNAPJÁRA.

Ilső tanúja volt az isten fiának
Az a szent, a kinek nevét te viseled,
Atyád azt választá élted példájának
S kérte, hogy malasztal töltse be kebeled.

Betölté. Mint István hív volt istenéhez,
Bizonyítván hitét cselekedetekkel:
Úgy vagy te, jó férfi, lelked intéséhez,
S ezért ragyogsz köztünk szennyetlen tűzekkel.

István vallást teve kedves mesteréről,
S hirdeté attól vett szent tanításait,
De a pogány s zsidó borzadt leckéjétől,
S isten-szidalmának mondotta szavait.

Ő mégis predikált s azok követ kaptak,
S a szentet iszonyú halálig verték el.
Eldőlt az ütésről, melyet reá szabtak,
De lelke égbe ment dicső fényességgel.

Nagy bér! Te ki nevét viseled Istvánnak,
Légy kész, úgy halni meg, mint ő halt, hitedért.
Veszsz! az orgonások effélet kívánnak,
S vedd érte oda fenn a nemhervadó bért.

Sok zsidót tart Ujhely, nyírtat, kereszteltet,
Készek azok kővel elborítani téged.
Az István szép nevét te méltán viselted,
Tedd meg, a mit kíván a név s dicsőséged.

De ha talán inkább élni vágysz, mint halni,
Küldd ezt a sok zsidót vesztőkre magadért,
S élj nekünk és szeress. Téged magasztalni
Öröm annak, a ki neked ma áldást kért.

~~~~~

SZEMERE ISTVÁN ÉS SZÖGYÉNY
FERENC ALISPÁNOKRA.

Castor és Pollux, díszre a magas egeknek,
Ha ti tüntök fel a zajgó tengereknek:
Elsendesülve van a víz háborgása,
S többé nem félelmes a hajó futása.

S mint ti adtok nyugtot szélnek és örvénynek,
Szemere s Szögyény úgy ad azt Zemplénnek.

Csak ott van boldogság, a hol egyesség van,
Zemplén azt látja most két alispánjában.
Eszterházy! s e jót megyénk tőled vette,
S tisztel is, szeret is buzgóan érette.

~~~~~

SZILASSY JÓZSEF FŐISPÁNRA.

Igazság, egyesség, hűség és szeretet
Boldogít vármegyét és egész nemzetet.
A törvény férfia ezt ígér Zemplénnek,
S az idő megfelel az édes reménynek.

B. MALONYAY JÁNOS FŐISPÁNRA.

I.

KÖRÖMNÉL A HÍDASON.

Örvendez a Sajó, zúgnak víg habjai,
Midőn szélere ér a nagy Malonyay.
Szép folyam, vidd által Zemplén határára,
Csókolgasd nyomait, s add neki tudtára,
Hogy a kies megye repes örömében,
Lelkes kormányzóját tartván kebelében.

II.

A VÁRMEGYEHÁZA KAPUJA FELETT.

Eszterháznak itt Malonyay leve társa; Hegy-
aljánk
S a Tisza s a beszkei hegyek tapsolva fo-
gadják
A nagy kormányzót, s vigasság tölti el Ujhelyt.

III.

AZ EBÉDLŐBEN.

Kitöltve látod itt kürtjét a bőségnek,
Külső képét azon belső elsőségnek,

Mely által az szerzé fényes érdemeit,
A ki itten összegyűjté vendégeit.

IV.

AZ ILLUMINATIÓRA.

A kit tiszteltetni akar jó királyunk,
A ki nekünk reményt, díszt, örömet hozott;
Íme, közöttünk van. Eloszlott homályunk,
S éjszakánk általa nappalá változott.

GRÓF MAJLÁTH ANTAL FŐISPÁNRA.

The seal of the University of Szeged is visible in the background of the text. It features a sun with rays, a book, and a quill pen, surrounded by the text 'UNIVERSITATEA SZEGEDI' and 'FUNDATA 1801'.
Mekintsetek alá magas ogoetekből,
Ti, a Majláth-háznak ellünyt csillagai,
S lássátok, mint kelnek régi nemetekből
Házatoknak ismét új ragyogványai.
György, a honnak s Honthnak tündöklő
nagy fénye,
Antal, te, Zemplénnek öröme, s reménye.

II. ZEMPLÉN SZÓL.

Én szültem ötet, én neveltem,
Kevélyen láttam nagy fejlődését,
Itten tevé első lépését,
De ah, a nem hív elhagyott.

Most jó, s enyém! enyém s örökre!
Erőben ül fel kormányomra.
Szent ég, tartsd meg boldogságomra
A jót, a hívet, a nagyot!

KLOBUSICZKY MATILD ÉS GOSZTONYI
MAGDALENA,

Bártfay László úr születése napján, 1831. május 6-án.

M A T I L D.

Iltévedett az erdők sűrűjében
Az árva gyermek, s könyekben aludt el,
Mert a kinek keblében éjeit
Egyébkor tölté, nem találta most.
Egy hű bramin meglátta a kínosan
Szendergő gyermeket, s elvitte hajlékához.
És a mit itt természet nem teve,
Hűség tevé. Az árva gyermek és
A jó bramin egymáshoz forradának.
Nemes lelkű! a hű bramin te vagy;
A hálás árva gyermek én vagyok.

L É N I.

A másik én. S a mely nap tégedet
Nekünk adott s barátid hű körének,
Hogy élj sokáig s boldogúl, könyörgünk.
Oh, hallja meg a hűség esdeklését
Az ég. Légy példánk, gyámolunk, vezérünk,
És a mit eddig tettél, tedd tovább is,
Te, s hozzád méltó nőd, szeressetek.

~~~~~

BARTHOS MUKINAK.

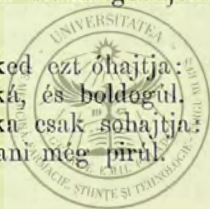
I.

PAULINA SZÜLETÉSE NAPJÁRA,

1826. aug. 19-én.

Üss nagy lelkében atyádra,
Kegyességében anyádra,
És kövesd példájokat.
Légy hív társa testvéridnek,
Nagy öröme szüleidnek,
S fizesd vissza gondjokat.

Muki neked ezt óhajtja:
Élj soká, és boldogul.
Seraphinka csak sohajtja:
Ő szólani még pirul.

II.

SOMOGYI SIMONNAK,

midőn 1826. aug. 26-án 70-dik esztendőbe lépe.

Öreg úr, egy kis fiú
Aldást hoz tenéked;
Fusson minden gond és bú,
De ne egészséged.
Lásd virúlni háznépedet,
Jó fiadat, szép menyedet.

Sok esztendőt töltél már,
Van valami hátra,

Légyen jó vagy nem jó bár,
Legény jut a gátra.
Töltsd vígan barátid között,
Kiket hozzád szív kötözött.

Egyet óhajtanék még ;
Nem merem mondani.
De csak bátran! kedves olyat.
Még ma is hallani.
Emlékezzél az édesre,
S menj még egyszer Kerepesre.

De míg oda még, fogadd
Hív köszönetünket,
Hogy jó s rossz napjainkban
Szeréttél bennünket.
Ez a legforróbb kérésünk :
Légy jó szomszédunk, segédünk.

III.

PIARISTA RECTOR TAMÁSY JÓZSEF ÚR
neve napjára, 1827. aug. 27-én.

Fényes dísze szerzednek,
Kit nagyok s aprók szeretnek,
Halld, a mit neved napjához
Áldásúl egy kis fiú hoz.

Légyen tartós egészséged,
Virítson nagy kedvességed,
Hogy Zemplén, mint eddig mindig,
Birtokodban kevélykedjék.

Alád jutok én is: szeress,
S bár rossz volnék, meg ne veress.
Én katonafiú vagyok,
S ha bántanak, kardhoz kapok.

De tovább nem tartóztatlak,
S nagyobb vendégidnek hagylak.
Megyek, de engedd meg tehát,
Kiálthassam én is: vivat!

IV.

ATYJÁNAK, MAJOR BARTHOS ANDRÁS ÚR

születése napjára, 1827. nov. 27-én.

Atyám, nagy példája s dísze gyermekidnek,
Kit kegyesség, s szived tiszta erkölcesei,
És hazájáért vett sebek ékesítnek, —
Halljad, mik légyenek fiad érzései:

Midőn te születted, egy angyal szálla le
Enyhíteni anyádnak epesztő kinjait,
S így szóla: derítsd fel elméd örömekre,
Még hallotta az úr kebled fohászait.

Felserdül a gyermek, és férfivá lesz,
A hadak terheit fogja majd viselni,
Bénává vagdalják, s ismét erőt vesz,
S házasságba fog egy szép s jó lánnyal kelni.

Háza megszorúl, terhe nevekedik,
Dolgait mint okos házatya rendeli;
Minden bajban hite éghez emelkedik,
Örömét, bánatát az Úrnak szenteli.

Néma az irigység midőn őtet nézi,
Mert nincs szenny, nincs piszok tiszta életében;
Minden lépéseit törvényhez intézi,
S gyermekit neveli szive érzetében.

Így az anyal, s eltűnt. A mit jövendőle,
Azt beteljesedve nagy örömmel látjuk,
S itt lévén az a nap, mely tégedet szüle,
Az éghez éretted e kérést bocsátjuk:

Isten, tartsd meg soká jó anyánk jó férjét,
Isten, tartsd meg nekünk ezt a jó atyánkat!
Tartsd meg barátjai kevély ékességét,
Tartsd meg tanítónkat, díszünket, példánkat.

V.

A KIS PAULINÁNAK, UGYANAZ ALKALOMRA.

Édes atyám, én először
Mondom itten versemet,
Ne nézd ajkam rebegését,
Nézd szerető szívemet.

Arra kérem az eget,
Hogy téged megtartsanak,
S napjaidra minden áldást
Bőségben áraszszanak.

Most mi vagyunk életednek
Elesztggesztő terhei:
De majd öregségednek is
Mi leszünk örömei.

Megfizetjük néked akkor
E lesújtó gondokat;
Most szoríts engem melledre
S add reám áldásodat.

TÖREDÉKEK.

KAZINCZY ANDRÁS.

Nem virradt még midőn fejét
Kazinczy felveté,
Mert a szerelem éjjeli
Álmát elkergeté.

Sohajtoz, nyög, s terjesztgeti
Kínjában karjait;
Mi haszna? Erzsi messze van,
Nem érti jajjait.

Menjek-e, ne-e, Vinnára?
Soká ezt forgatja.
Örömet mennék, de mit mond
Ha meglát az atyja.

Nem veszi-e mindjárt észre
Hová gondolkozom,
S gyakor látogatásimmal
Mely tárgyra célozom.

Máskint hadd vegye, ha veszi!
Mit mondhat ellene?
Vejének hívni nem tudom
Miért szégyenlene.

Ha ő kevély hogy Vinnai,
Kazinczy én vagyok ;
Ez egyet vévén, lányához
Illetlen nem vagyok.

S ha bár az volnék is, szívem
Rá méltóvá tenne,
Magyar vér forr, magyar szív ver
Bennem is, mint benne.

Ez bátorít, de félénkké
Teszen a szerelem.
Mert azt tudom, hogy Erzsinek
Mását én nem lelem.

Hol is találék olyatén
Fekete szép szemet,
Mely oly édes érzésekre
Gyulaszsa szívemet.

Melynek kedves rettegése
S titkos tekinteti
Bátortalan szerelmemet
Bíztatva élesztgeti.

Hol olyan ajkat, mely midőn
Mosolygásra fakad,
Bús szívembe enyhülést tölt,
S víg öröme ragad.

Erzsi nem nyugszom addiglan
Mig enyém nem leszel,
S engemet a legboldogabb
Férfivá nem teszel.

Igy szól. Felkél, s az ólba megy:
Hát még is fekszetek,
Gözük? úgy mond; mindjárt virrad;
Talpra! nyergeljeteK.

Miska nagyot ásít s álmos
Szemmel néz urára,
S ezer láncos mennykövet szór
Duzmogva Vinnára.

De csak magában, mert hallja
Ura zordon szavát;
Felugrik, a zsoltárhoz kezd,
S a Hattyújához lát.

Az úr befordúl, s bajusza
Hegyét sodorgatja,
Csombókba köti üstökét,
S balra nyomogatja.

Vörös nadrághoz zöld mentét
S bársony süveget vesz,
S egy szállas kócsagtollat szúr
Vitéz kötéséhez.

Készen van minden. Már a ló
Az ajtó előtt áll,
Szökik, rugdos, ágaskodik,
Nyerit, s földet kapál.

Kazinczy jó, s szeme közül
A szerelem villog;
Kezében buzgány, oldalán
Ezüst kardja csillog.

Örvendező nyerítéssel
Fogadja Hattyúja,
S meg nem mozdúl míg jelt nem ad
Nyomító lábúja.

S már ugrik vele, s sarkantyú
Nélkül kezd vágatni,
Érzi hogy kedves urának
Messze kell haladni.

Hideg volt, s zúzos esőjét
Szórta a lompos tél,
S szemeket a fergeteggel
Tele vágta a szél.

A lengyel havasok felől
Jött rút ordítással,
S az árkos utakat mind be-
Hordta hófuvással.

A tajtékozó Hattyú sok helytt
Szügyig bukott belé,
De hirtelen gyors szökéssel
Ugrott vissza felé.

Uram, mond Jankó fáztában
Jobb ha visszatérünk,
Mert leszáll addig a veréb
Míg Vinnára érünk.

Velünk isten! mond az ura;
Ő őrzi éltünket
Menjünk; Vinna örömmel lát,
Mint eddig bennünket.

Így szól, neki rugtat, s messze
Hagyja legényeit,
Kik kantárszárakon hozzák
A vezetékeit . . . . .

~~~~~

A VALLASTALAN.

Elázott szemmel nézem én régóta már
Az esztelenség vakmerő bolondjait,
Kik félre sántikálván, a megtévedés
Egyik széléről a másokra térnek el,
S kevélyen néznek vissza már az elhagyott
Ösvényre, melyen a vakhit békóiban
Reszketve hordja összefűzött foglyait.

Felfuvalkodva s lármázó kiáltozás
 Között haladnak vert ösvényeken elébb,
 S kérkednek a bolondság csengetyűivel.
 Nézd, ekként szólnak, a mi útunk tiszta út,
 Lépésidet nem fogja dudva gátolni.
 Nincs itt tekervény; ezt zsinór jegyzette el,
 S minden lépésink távolabb és távolabb
 Von el bennünket a megvakított sereg
 Könyhullatással áztatott oltárítól.
 Őket sötétség fogta el, s vastag homály,
 S vakon s tipongva vonják rest lépésöket,
 A merre papjok a sötétbe tévedez;
 A mit parancsol, a mit kíván, azt hiszik.
 Barmokká lesznek, s rettegven a büntetés
 Előtt, édesség nélkül töltik éltöket.

Ők így. De minket a világosság vezérl.
 Előttünk mindig nyitva áll szent temploma,
 Hol színről színre látjuk elzárt titkait.
 Nevetjük a csábulást, melylyel a ravasz
 Papok sötétebb századinkban orrukon
 Hurcolták a vak népet, melylyel ők
 Világosbb századinkban kincset gyűjtének.
 Magunktól függünk, s jobbunk mellett a
 szabad

Élet, balunknál a vigasság mulatoz;
 Nem ijeszt minket a menny fellobbant tüze,
 Nem ijeszt földet rendítő dördülete.
 Ha csap, könnyebben s kínok nélkül dülök el
 A semmiségbe: hogy ha nem csap, hasztalan
 S gyermekhez illő volt a gyáva rettegés.
 Kedvemre élek s vígan töltöm éltömet,

Még inkább tiltotta egy édes érzés,
Mely keblét először most dagasztá;
Ő szánásnak nézte, s szerelem volt.

De midőn Endrét meglepte az álom,
Hedvig félve lépe be, s az ágynál
Helyt fogott, s a lángoló sebet hol
Lágy fuvalatával, hol könyével,
Olykor titkon csókkal is hűsíté,
S ment mihelyt megmozdúlt Endre az ágyon.

Endre megsejtette lángolását
A leánynak; lángola ő is érte,
Már midőn először pillantá meg.
De nagy gonddal őrzé szíve titkát;
S a ki bátran küzdött a tatárral,
Rengett, mint a nyárlevél, midőn a
Kedves lánynak hallá lépdelését.

Hedvig most jön, és megnyitja az ajtót;
Félve pillant a fekvő betegre;
S minthogy azt mély álomban találja,
Beljebb lép, megáll s az édes mérget
Hosszan szívja az ifjú nézeltében.

S mostan térdére omlik ágya mellett.
S oh te, kedves, mit szenvedsz te! mondá

. . . . .

Δ Α Ι Μ Ο Ν Ι Α.

A kőművesség titkait homály
 S áthathatatlan köd borítja be,
 Habár a ködből tűz csillámlik is.
 Lidérc tűz; mely a merész kémlelőt
 Posványra csalja csillogásával. —
 Nem kandikáltam én ezek között,
 Hogy résre jutván, lássam a sarús
 Hierofanta mint ad kézfogást,
 S bodros Xylonját mint övedzi fel,
 S azt a mit a vak, bábozásnak hív.
 De kandikáltam mégis; bátor a
 Dágványba süllyedt számos kémlelők
 Sírása s a nagy mastix-pattogás
 Egyéb tanácsot adhatott vala.
 Mentem; s — im egykor a Thesmofores
 Rám bukkan, megkap, s görcsös ostorát
 Nekem vonítván, így szól: Esztelen!
 Nem hallod-e a süllyedők szavát?
 Nem-e e szörnyű ostorpattogást?
 Kígyók fajzatja! szólj, itt mit keressz?
 . . . . .

Ö R Ö K F A J . . . .

Örök faj a választottak faja,
 S ámbátor abban senki származást
 Nem vett anyától, nem fogy el soha.
 És a mit a vak s a kevés hitű
 Sejt és nem ért, s lát és nem tud, gyakor
 . . . . .

Nincs közfal itten ; a ki jó, rokon.
Szín, nyelv, szokás nem szül különbséget ;
Egy tisztjök, egy törvényök, egy hazájok.
Csak egy! és mégis más. Lehullott állal
Bámúlja a titkot a vak. Az neki
Titok marad, de a szenteltnek nem az.

S mint a midőn két láng egymáshoz ér,
S az egyike általszívja a másikat,
S most egybekelve teljesen lobognak,
S hatalmasabban úzik a homályt,
Mely kedvez a latrok tanyáinak
S a jámborok lakjaira vesztett hoz :
Úgy a midőn két jó

SZIKRÁZVA CSATTOGJON . . .

Szikrázva csattogjon felette bár az ég,
Ő meg nem retten melletted ;
Hiába borzasztja a szörnyű sötétség,
Mert már sokszor megmentetted.

Nem fél, bizva megyen atyai karodon,
Ha vad pusztákon tévedez,
Nem, ha a kiszáradt meleg homokodon
Megsütött talppal súlyedez.

Még akkor sem, mikor fekete szárnyain
Körülte lebeg a halál,
Dögmezejére jut, s tornyozott falain
Megbüzhödt testeket talál.

. . . . .

A HERVADÓ LEÁNY.

Mint a virágszál, melyet az éjszaki
Mérges fuvalat hervadozásra dőjt;
Úgy hervad a szép Csidli, s ingó
Fővel hanyatlik enyészetére.

Reszketve csordúl szép szemeiből alá
A fájdalom szent könyve s emelkedő
Mellét elöntvén, a halálnak
Így közelítsen elő, parancsol.

FANNIM, HA . . .

Fannim, ha a te szemeid
Elnedvesülve néznek rám,
Nem fakad panaszokra szám,
S békével hordozom élttem keresztjeit.

. . . . .

~~~~~

V E S Z S Z E N ! . . . .

Veszszzen! nem gondolok vele.
Magát hiába hanyatgatja;
Mert bármiképen takargatja,
Hogy őt a büszkeség szele

A megbódulásig untatja,
Azt minden ember láthatja,
Bennem szelíd mestert lele.

. . . . .

A HOLDHOZ

Miért lövöd sugárod
Mostan rám, kedves hold!
Ah, nézd szegény barátodat,
Nem ő az, a mi volt.

Lilim megszegte fényedre
Tett esküvéseit,
S kacagja szívem könyekre
Olvadt érzéseit.

Nem nézi ő mostan velem
Fényes világodat.

. . . . .

PATER SZAJCZ LEÓ MÁRIÁHOZ.

Mint a magába szállt istentelen
Járúl, közelgetvén virágvasárnapjához,
Bűnoldozója zsámolyához —
Hogy húst ett egyszer penteken.
Jól van! ne üljön ő eretnek asztalához,
Ha érzi, hogy erőtelen!

S mint az ég kegyes lakosai,
Ha a csüggedt inség jajjai
Felhatnak hozzájok: ellágyúlva
Rám pillantál, s meg voltam gyógyúlva.

.....

HÍVEN SZERETNI . . . . .

Híven szeretni a jót,
Gyűlölni vesztig a gonoszt
.....
Eszköze lenni az isteni kéznek
Egy nem liaszontalan tagja az Egésznek,
Férfiak! ez gyönyörű jutalom.

.....

AZ ÁLOMHOZ.

Szállj alá zsibbadt szemeimre gond el-
Oszlató tündér! elepedve nyújtom
Mákodért rengő karomat; leheld rám
Mennyei csened.

.....

KEVÉLYSÉG.

Jutott kevésység nékem is, s kevésnek
 Jutott több mint nekem: de szomszjainkat
 Nem egy forrásból oltjuk. A mit ők
 Kerestek az nekem nem kell, nekik
 Nem a mit én kerestem, s íme bírok.

Kikelni a ködből, s másoknál elébb
 Hágdosni a fényes úton, hol nem ős,
 Nem birtok és pénz nyújtnak elsőséget,
 S ujjal mutattatni a nagy szám között,
 Oh zengzet! édes, mint a húroké.

. . . . .

ELHALLGATÁL . . . . .

Elhallgatál, s sem szíved, sem kesergő
 Vádjaim nem tudnak felriasztani.
 Hogyan? s te nem vagy már az a mi voltál?
 Én a mi voltam többé nem vagyok?
 Szabad vala engem egykor nem szeretned;
 Azt szíved adta nékem, nem becsem.
 De most, midőn már birtam, most midőn az
 Tulajdonom nekem, visszarágnod
 Erőszak nélkül többé nem lehet.

. . . . .

SZIGETVÁRA.

Vastag sötét köd fogta be
Sziget, bástyáidat,
De láng lobog bástyáidon,
S ragyognak hőseid.

Mint istenek járdalnak ők
A torlott fellegen.
Hah, Zrínyi, téged lát szemem
A köd nyilási közt?

. . . . .

Koszorút nekem a tölgy lombjairól,
Hogy ölelje Zrínyinek nevét,
Violák nyúlonganak el
A levelek makkjai közt.

A Dráva virágos hantjain
Szülé meg őt a hősök hős leánya;
A hős gyermeket,
S elhala kínjai közt.

. . . . .

RAGYOGÓ BÉRCÉRE . . .

Ragyogó bércére az Olympnak
Szállj fel koronás asszony, a nagy dörgő
zsámolyához,
S nyújtsd által neki az áldomást;

Té Reid nehéz fejű arany kalászit,
 Hízott gőbölyid faggyas marjaikat,
 Tokajod és Ménesed mézitalát.
 Ambroziás üstöke
 Ezután borodtól fog majd illatozni.

Mert ő, még mikoron haragszani látszik is,
 Kedveli a jámbort, s derült örömmé
 Változtatja gyászos éjeit.
 Tél van, Hunnia, s hármás halmaidnak
 Oldalain zöldel a tavasz,
 S kékellenek ibolyáid
 Köszönjed e csudát felkentéd húségének,
 A dörgő helyett feletted ő uralkodik;
 Köszönjed azt nyoszolyája
 S bársonyszéke részesének.

Még áll a csarnok, az erősen alkotott,
 Melyen jövevény gyermekid,
 Ázsiának izmos karú hősei,
 Árpád vezéröknek rakának,
 Még áll, s tiszteletes ép öregségében.

Itt lakják a hív atya
 Férfikorra nőt gyermekivel;
 Megosztva légyen a tanács közöttök,
 A végrehajtás anyjoké . . . . .

VONZÓDÁS.

Nem láttam őtet s már szerettem,
 Nem láta még, s már szerete.
 Oh mint derül az ég felettem!
 Ember ily boldog lehet-e?
 Enyém, enyőm ő! im elértem,
 A mit az istenektől kértem!

HÁ CSAK EGY HANG . . .

Ha csak egy hang röppen is el
 Lantodnak ezüst idegéről,
 Polyhymniának édes gyermeke,
 Felocsúdvá kél ki vad álmainak
 Iszonyú kísérteti közül
 Búba süllyedt lelkem.
 S oda vágy,
 Oda kél, oda száll, —
 Valamint az ég sebes futója,
 Az aranytollú galamb,
 A berkek sűrű sötétiből
 A napnak vidám fénysugariba, —
 Oda vágy,
 Hol a boldog öröm
 Az istenek asztalaiknál
 Állandó lakást veve.

Búba süllyedt lelkem egykor
 Enyhülést lelt, lelt nyugalmat,
 Mert . . . . .
 . . . . szánva részt veve.

Ah, midőn köny lepte el arcát,
Ah, midőn az édes ajkról
Balzsam csöppent le sebembe
Tüntek kínjaim! . . . . .

TORSÓK.

I.

Mint a midőn a tél sivatag fagyát
Napunk hatalmasbb nyilai kergetik,
Es rózsafelhőn alászáll
A koszorús kikelet, s egéről
Földünkre harnatgyöngyeit öntözi. . . .

II.

Mélyen elszunyasztja már az álom,
Többé nem tudék semmit magamról;
A midőn a legsötétebb éjben
Csók nyomúlt forrón ajkaimhoz;
A midőn karom szelíd erővel
Fogva tartotta a leglágyabb kis kez.

Felriadtam, ah! de tilta szólni. . . .

III.

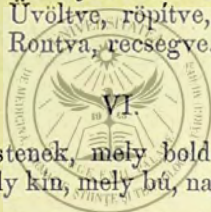
Kedvesem, nem fog soha nyugodalmat
Szíved érzeni, ha csak ösztönének,
Magnevetvén az idegen javalást,
Bizva nem engedsz . . . .

IV.

Ne hidd, hogy a mit jónak mond az ész,
Nem jó lehessen, s bölcs, a mit bolondnak,
S hogy nem való a való. Határt hasított
Közöttök a természet szent keze.
S bár egyik által lépjen a neki
Nem osztott részbe. . . . .

V.

Fergetegeknek
Szárnyaikon közelít,
Üvöltve, röpítve,
Rontva, recsegve. . .

Nagy istenek, mely boldogságok!
S mely kín, mely bú, nagy istenek!
. . . . .

VII.

Tűrj mint férfi. Nem illet erőst
Ez az asszonyi rívás. . . . .

M

AGYARÁZÓ JEGYZETEK,

Jegyzetek.

Minden egyes költeményt jegyzettel kísértünk; még pedig, a mennyiben lehetséges vagy szükséges volt, a következő irányokban:

1. Mikor készült az illető költemény.
2. Mely alkalommal készült; a hol erre nézve Kazinczynek léteztek jegyzetek, azokat vettük át, idéző jellel; a hol azonban hiányoztak, lehetőleg az ő műveiből és levelezéseiből írtuk ki az illető felvilágosításokat.
3. Tárgybeli magyarázatokat adunk a mythologia, történet stb. köréből említett nevekre stb. nézve még pedig abból a szempontból, hogy inkább fölöst magyarázzunk, minthsem hogy magyarázataink hézagoknak találtassanak.
4. Feljegyeztük az illető darabbról: hol jelent meg először és hol egyébként Kazinczy munkáiban és folyóirataiban*) vagy eddigelő napvilágra került levelezéseiben.**)

*) Címüket csak rövidítve adván, ide jegyezzük teljesebb címeiket: Orpheus, egy hónapos irás, kiadta Széphalmy Vince 2 kötet. 1790—91. — Heliconi virágok 1791. esztendőre. — Kazinczynek poetái berke (Dayka versei mellett) 1813. — Eredeti poetái munkái 1836. (K. F. eredeti munkái. Összeszedék Bajza és Schedel. I. kötet.) — K. F. versei, Kazinczy Gábor által 1863. (Gyémánt-kiadás).

**) Címük: Kazinczy Ferenc levelei Kis Jánoshoz. 2 kötet. (K. F. eredeti munkái. Összeszedték Bajza József és Schedel Ferenc. II. osztály: Levelek 1. és 2. kötet) 1812. — Kazinczy Ferenc levelei Szentgyörgyi Józsefhez, ifj. Ssilágy Sámuelhez, Csokonaihoz és Erseleihez (Ered. munk. II. oszt. 3. köt.) 1815. — Kazinczy Ferenc levelei Sipos Pálhoz. (Kiadta Brúz Lajos) 1816. — Kazinczy Ferenc levelezése Berzsenyi Dániellel. Kiadta Kazinczy Gábor 1860. — Kazinczy Ferenc levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Kiadta Kazinczy Gábor 1860. — Gróf Dessewffy József bizodalmas levelezése Kazinczy Ferencel. Kiadta Kazinczy Gábor. 3 kötet 1860—61—71. — Kazinczy Ferenc és Guzmics Izidor közti levelezés. Káli Gulyás Elek. 2. kiad. 1873. — A nem önállóan megjelent levelezések elég pontosan vannak idézve.

5. A felsorolt szövegekből, valamint az eredeti kéziratokból — a mennyiben azok ránk nézve hozzáférhetők voltak — összejegyeztük az eltéréseket; remélvén, hogy azáltal nagy szolgálatot teszünk azoknak, kik Kazinczy munkáinak behatóbb tanulmányozásával foglalkoznak.

Dalok, ódák, vegyesek.

Ajánlás 3. l. E dal úgy látszik 1831-ben készült; mert címe elő nem fordul azok közt, melyeket K. minden verseinek sorozatával Toldyval közölt 1830. novemberben.

Megjelent: Poet. munk. 3. l.

Keresztes Bálint 4. l. Készült Kassán, 1789. szept. 24-én. K. ez annak idején legnépszerűbb és legkedveltebb költeménye tulajdonképen egy része a Horváth Ádámhoz írt epistolának, és minthogy első megjelenése alkalmával (Orpheus I. 184. l.) barát-írással (fractur) volt nyomtatva, sokan valóságos régi dalnak tartották. Önálló egészet képezvén, megengedhetőnek véltük, itt is adnunk; annál inkább, mivel K., későbbi években egészen el akarta vetni a Horváth Ádámhoz szóló keretet; 1827-ben azt írván Toldynak: „A dalnak elébe és utána vetett hexameterek előttem még ma is kedvesek ugyan, de azoknak el kell maradni, mert Horváth Ádámnak emlékezete előttem kedves ugyan, de iszonyodom verseitől.“ Toldy ennél fogva felvette a románcot „Handbuch der ungrischen Poesie“-jába és azóta egyéb chrestomathiákban is látható. — Keresztes Bálint részt vett II. Endre keresztes-hadjáratában és a Szent-Földről sohajtozik elhagyott kedvese után. Egyéb jegyzeteket l. az Epistolák közt.

Eltérések: 2. sor: csak mint a h. bár mint a v. csak mint kis. 4. Ablakodnak szép párkányára. 5. s adig dúdólnám énekemet. 6. Míg te stb. v. Míg, megszánván esdeklésemet. 7. Rejtekecskédbé v. Szűk rejte-

kedbe stb. 9. Kalitka h. bugocska. 11. ha — is h. bátor v. ámbár. 12. Nem repülnék el v. Én el nem repülnék tetőled. 16. S serlegedből v. poharadból. 17. Ha pedig fonnál v. fonni ha úlnél karszékedbe. 18. Felszállanék rokkád vesszejére. 20. Míg stb. 22. Elbúnék sűrű kárpitodba v. Elrejtezném sűrű kárpitba. 28. Hogy meglássam. „Bokor = egy pár; bokor keztyű, bokor citrom = egy pár keztyű, egy pár citrom.“ 30. Szép völgyeeskéjében fűrödvén. 31. S ha bimbócskáit. 34. mostan h. immost. 35. Mert nekem. 36. Hogy szép. 40. Ki én értem is. 41. És mikoron. 42. Aprítgatja. 43. Ezt kiáltom. 44. Vigy, uram, vissza. 45. S ím tisztúlni látok eget. 46. Vig v. fényes sugár. 47. Azt jelentvén. 48. Visszavisz az isten.

Bor mellett 6. l. Készült A. Regmecen, 1788. jun. 30-án, átdolg. 1790. okt. 24-én, a tokaji szüreten. — E híres bordal írására K. t. a Zrínyiász egy epizódja indítá. „Zrínyit kapam ajándékul Rádaytól. A török ifjú éneke tűzbe hozá. Egészen más lőn dalom. De ha ez nem egyéb is mint egy német bordal, Zrínyinek köszönöm támadását.“

Megjelent: Magy. Museum, 1790. I. 78. l. „Boldog bolondoskodás“ címmel; Hel. Vir. 64. l. „Bátorodás az élet sebes repülete ellen“ címmel; Poet. Berek 158. l. „A bor örömei“ címmel; Poet. munk. 12. l., Versei 24. l.

Eltérések: 1. Életem fut v. Életem fogy. 2. E szép kor v. Korom már majd elmúl v. Már e szép kor elrepül. 3. Érzem, nincs messze v. már közel.

- 1—3. Forró vérem majd elhül,
S majd komor vénségre dül,
S majd fagyos telére dül.
- 1—4. Fut az idő, s nem sokára
Legszebb korom majd elmúl;
Közelget, érzem, határa,
S hajam barna szála hull.

5. Gyors szárnyaltának v. De borral sebes szárnyának. 6. Lépvesszőket vethetek. 7. Hé, hamar bort v. Hé, bort hamar! Múlásának. 8. Így bizvást nevethek. 10.

Kelyhemet forgathatom v. Borom bátran ihatom. 12. Lilim v. Mancim csókolgathatom. 14. Meggyanított velem. 15. tudakozhassa v. tudakoztassa. 16. ki suttog. 17. Lili, Lilim, Lolly stb. v. Jer, Manci, jer. 18. Tajtékzó poharamba. 19. Fond azt, és. 20. Homlokom víg für-tibe v. Fürös barna hajamba. 21. Ingereld szám. 22. S ah, éreztesd velem. 23. Éltem legfőbb v. Míg életem fő v. Éltemnek fő stb. 24. Hogy csak kebledben lelem.

21—24. Ízleltesd szád édességét,
Míg, rám esvén az állom,
A boldogság teljességét
Karjaid közt találom.

Zellihez 7. l. Készült Nagy-Váradon, 1791. jan. és febr. Címe változott; eredetileg úgy látszik „Cencihez“ intézete, (s akkor az utolsó előtti sor így hangzott: Míg szívedet, s a (Blid)li szívét), majd „Minnyihez, a tavasz első zsengejével“ (Poet. Berek 150. l. és Toldy, Életrajzi emlék 92. l., Rádayhoz 1791. márc. 13. intézett leveléből). Kicsoda volt Cenci, a kibe K. szerelmes volt, azt épen úgy nem tudni, mint Minnyi családnevét nem tudjuk.

Megjelent a vers még a Poet. munk. 14. l., Versei 23. l.

Eltérések: 1. Minnyim, legelső rózsájától. 3. Vedd szíved hív imádójától. 5. Vedd, oh vedd! nézd v. Vedd Minnyi, vedd! s nézd mint. 8. Elődbe tenni szívemet. 9. S panaszlani. 10. Csak az adhat. 12. Esküdsz, hogy nem kedvelsz v. kedvelhetsz v. hogy így nem kedvelsz mást. 20. Örökre enyém, nem mondhatom.

17—20. S belőle búnnak mérges ívét
Mind addig ki sem vonhatom,
Míg szívedet, s a Cenci szívét,
A magaménak mondhatom.

Minnyihez 7. l. Készült 1791. jan. Minnyi, vagyis Mimi úgy látszik előkelő leány volt, kibe K. szerelmes levén, miatta huzamosabban tartózkodott Bécsben.

Megjelent: Igaz, Zsebkönyv 1822. 39. l., Poet. munk. 24. l., Versei 30. l.

Eltérések: 2. Égek érted, nem te már. 3. Ah, egy másért megvetettél. 4. Ajkad azt tagadja bár. 7. Megfásúlva. 11. Te ne rettegj.

Uj lánc 8. l. Készült 1824. szept. — Amor, Cupido = a szerelem istene.

Megjelent: Poet. munk. 25. l., Versei 80. l.

Esős nap 9. l. Készült 1827. aug. 12-én. Hébe = zsebkönyv, melyet Igaz Sámuel adott ki 1822. óta.

Megjelent: Poet. munk. 27. l., Versei 80. l.

Gátlások 9. l. Készült 1827. aug. 19.

Megjelent: Poet. munk. 26. l., Versei 81. l.

A kakukhoz 10. l. Készült 1781. a telki-bányai erdőkben, hol, míg loyám fűveltele, Homert olvasám. Minden régibb dolgozásimat elégettem. A Tud. Gyűjt. ajándékíveiben (Köszorú 1821. 39. l. „Boris, az első kakukszó-halláskor“) kiadta hírem nélkül („Széphalmy“ név alatt) s az esztendő nélkül Szemere Pál barátom. Ezt tevé figyelmissé, hogy a dől nincs minden érdem nélkül. Megigazítám tehát, Széphalom, 1823.“ Javított alakban megjelent: Hébe 1825. 371. l. „Myrtill az első kakukszóra“, Poet. munk. 8. l. — **Chloe = Atheneben Ceres mellékneve, mint az új vetések védnöke; később az idyll-költőknél, és itt is, a szerető nevét pótolta.**

Eltérések: 1. Nem kérdem én azt, kis madár. 3. Meddig leszek még Micimé v. Jancsimé v. Hozzám hú meddig. 4. Mondd azt, azt nekem v. Ezt mondjad nekem. 5. Ha nem lesz az v. ha nem szeret stb. v. Nem azt, ha élek-e v. Nem azt, soká ha élek-e? A 4. és 5. sor közt betoldva; Nem azt, nem azt, ha élek-e.

A tavaszhoz 10. l. Készült 1787. jan. 1-én. E dalt Kazinczy maga nem kedvelte s gyűjteményébe fel sem vette, — gyarlóságánál fogva, „Imhol egy ily szerencsétlen dolgozásom — mondja Önéletírásában — Hölty módja. Rosz minden tekintetben. A metrum nincs híven meg-

tartva. Mi az oka, hogy németül eltalálom a schemát, magyarban nem? ezt kértem magamtól. Trochaicus és jambusi sorok üszetévesztve, s felcserélve a hosszú tag röviddel, s a rövid hosszúval, rossz és rút formájú szók, és minden!“ „Íme — jegyzi meg Toldy — maga sem vevé észre, mint vezérlé őt egy titkos üsztön, a magyar fülnek kedves, choriambus lebegésre.“

Megjelent: Tudományos Gyűjtemény 1828. XI. 50. l., Poet. munk. 9. l.

Eltérések: 9. A szélnek ereszti. 11. A tiszta színre kél. 13., 14. A fülemilék Alszanak most még.

15–18. De a bokor ha majd
Vidúlt harasztot hajt,
Visszaszállanak,
S dalt indítanak.

26–30. Majd ide jő ki.
Mihelyt a ligetet
A megkeseredett
Kis fülemile,

31., 32. Oh, ha majd akkor
Egy redős bokor.

40. Olvadni késztető.

A tanítvány 12. l. Készült 1787.; Toldy szerint 1789-ben. „Ezt újra dolgozám később (1820-ban) s biadtam a Kisfaludy Károly Aurórájában. (1822. 36. l.) Szentmiklósy a dalt nem javalá, igen Szemere. Magamnak igen kedves, a képek gazdagsága s igazsága miatt.

„A mit az ér szélin ott, hol az
Aggott tölgyek alatt,
Görbe futást veszen“ —

azt festeni lehetne.“ Paraphrasisa a „Muzáron“-ban (1833. 320. l.) megjelent „Általtételek“ szerint így hangzik:

„Ott, hol a forrás tajtékot hányva szökell alá a magas szirtről, illatozó violákkal elhintett gyepen szüle engem egy ifjú leány, a Musa, s lágyan foga keblébe, s homlokomat elöntötte csókjaival.

„Serdülj, monda, s a miket itt látni fogsz, zengd el lantom idegjein, melyet néked hagyok. Így szólván,

emnt, s hirtelen egy galamb lebbent nyögve felém, bé-
hinte a tavasz ifjú lombjaival, s ajkamat mézzel töl-
tötte el.

„Nöttem.

„S mit az ér szélein, hol az görbén fut aggott
tölgyerdők mellett — a mit a szent ihletet pillantati-
ban istenek értenem engedtek a szirt patak vad zajgási-
ban, már már zengi énekem . . .

„Idővel, ha majd férfivá válandok, a hazát és
annak hív és nagy fiait: most még csak gyöngye sze-
relmeket, és a lánya szemét, ki, megijedve, fut lobbant
lángom elől kertje árnyékiba, s ott, a csintalan! önkény-
veti magát karjaim közé, de csak hamar kitepi magát
keblemből, s ismét szalad.“

Megjelent még: Poet. munk. 7. l., Versei 21. l.

Eltérések: 1., 2. vers:

Bimbós rózsabokor illatozása közt
Szült férjetlen anyám engemet egy patak
Mennyei füstös szerelmét
Ébresztő csevegésinél.

Nyögdécselve vevő a leveles tetőn
Egy bús fülemile szíve keserveit,
S dalja bánatos hangját
Nyögdécselve követte szám.

1. sor: illatozása közt h. illatozásiban. 2. Szüle egy
gyöngye leány, t. i. a Musa. 3. Szökell h. tekint. 10.
tavasz h. liget.

Az esthajnalhoz 13. l. Készült Kassán 1787.
okt. 28-án „Belé szerettem volt Stolbergnek „An den
Abendstern“ című ódájába; s ez annak csaknem for-
dítása. Rajnis és kivált Révai nagyon javalák a dalt;
csudálták, s nekem, keresztül menvén Győrön 1789.
novemberben complimenteket tettek érette. Nekem a
Dayka szeretetét ez nyerte meg. Bacsányi kárhoztatá.“
Horváth Ádám (Kazinczyhoz írt leveleiben) sem tud be-
telni e dal dicséretével és gyakran hozza elő például —
eredeti alakjában, melynek első versszaka így hangzott:

Hiába csillogsz, dísze az éjjeli
 Menny-boltozatnak! csalfa reményt reám (v. te rám);
 Hiába biztatsz; megtanúltam,
 Mézes ígéreteid mit adnak.

Egyéb eltérések: 5. Zokogva térek. 6. Hol csendes árnyék. 10. Szánakodó tüzed. 11. Majd feltalálja szívem eddig v. Feltalálom egyszer én is. 12. Nyugalmat. 13., 14. Akácmon v. Akácmon ágán fülemilébe költ Lelkem, szerelme kínjait akkorig. 14. reményfám h. az ákác. 14. „Reményfám, így nevezem az akácot, annyival inkább mivel különben is ennek árnyékában fekszenek sok helytt az alföldön a temetők.“ 16. Reggel hamar szaladásra kerget.

Megjelent: Magyar Musa 1787. 767. l., Magy. Museum 1788. I. 4. l., Hel. Vir. 100. l., Poet. Berek 148. l., Poet. munk. 11. l., Versei 23. l.

Nagyság és szépség 13. l. Készült 1810. márc., Napoleon és Mária Luiza menyegzőjére. Keletkezését és előidézett hatását érdekesen beszéli el K. egy 1810. ápr. 20-ki feljegyzésben (akad. kéziratár), melyhez a költemény elejének eredeti fogalmazványát is csatolta:

„Sáros-pataki prof. Sipos Pál úr (most tordasi pap Erdélyben) gyönyörű distichonokat („Pax et Hymen“) írt ezen fényes történetre, s azt közölte velem, holott Patakon senki nem látta más mint Kézy Mózes barátunk. Kevés napok mulva közölte a maga hexamete-reit Kézy is. („De nuptiis Napoleonis Magni et Ludovicae Austriacae.“) Kibeszélhetetlen gyönyörűség volt az, a melylyel én ezt a két munkát olvastam. Azt kérde-m magamtól, melyike szebb? s hogy a kérdésre felelhes-sek, egy ízben megszámláltam, hogy ötször olvastam el őket egymás után. Felmelegedve olvasások által, minék-előtte magamat észre vevém, az első distichon készen vala:

Elfolya kétezer év, és még több; s végre megúnta

A nagy Menykövező hitvese régi dühét.

Lánya nem így.

A „hitvese régi“ eléb „isteni nője“, s csak-hamar „hitvese s húga“ lett; a „Lánya nem így“ pedig „Homloka-szültje nem így.“

S te is Gelegenheitsdichter lészesz-e? kérdém magamat, elíjvedve a megkészült két distichon látásától. Fel tettem magamban, hogy abban hagyom; de a versek csak készültek.

Elkészülvén versem, megküldém azt Patakra Sipos és Kézy barátimnak. Mint ítélték ők róla, lásd leveleikben. Megküldöttem Pestre is. Ott ellenkezőképen ítélték. Virág azt ítélte, hogy az Idai per annyira el van nyúve, hogy azt többé használni nem lehet stb. — Deus ex machina! kiáltának más barátim (pl. Szemere), s ők annyira mentek, hogy még a Kézy gyönyörű versét sem tartották méltónak a koszorúra. Én elhiszem, hogy a Fehér Miska s Fekete Panna lakodalmokra neveltség isteneket hozni játékba: de ha az-e a Napoleonénál? s hát ha p. o. nekem nagy okom volt, a mit az istenekkel mondattam, mondatnom? Velök mondathatám: nem senkivel mással.“ — Kézy s Siposnak itt említett leveleit nem ismerjük, de azért tudjuk tartalmukat; Kazinczy megírta azt Kis Jánosnak (I. 324.); ugyanis „Sipos azt mondta felőle, hogy ez az első pœtái darab az egész magyar poezisben: Kézy pedig azt írja, hogy inkább szeretne volna azt írni, mint Kazinczy Péter gazdaságát bírni, — mely dicselkedés nélkül legyen mondva, oly nagy, hogy ritkái olyan. Engem ez a két ítélet meg nem szédít; tudom én, mit ér munkám, s a Wesselényire írt epigrammácska többet ér mint tíz ilyen.“ — Hasonló értelemben nyilatkozik Cserei Farkas irányában (1810. ápr. 5.), értésére adván, hogy Sipos versét ő küldé meg Kulesárnak, Kézyét egy más barátjának közlés végett, és hogy szándékozik, mindkét költeményt a császári udvarnak s a francia követnek bemutatni; egyuttal említvén a két költőnek, saját verséről mondott magasztalásait, hozzáveti: „Ezek után az, a ki engemet nem ismer, azt hinné, hogy én elhittem magamat, s kevély vagyok munkámra. Nem csak nem vagyok, sőt azt ítélem, hogy Wesselényire írt epigrammám s a lányom halálára, s az, a mit „Erdőnek“ s egy másik, a mit „Könyörgésnek“ neveztem, ezerszerte jobbak ennél . . . Csak egy bizonyos ok indított arra, hogy kinyomattassam: különben titokban maradna, mert minden szép mesterségbeli műnek a rajta-dolgozás a legszebb jutalma.“ — „Én — írja

Szentgyörgyinek 199. l. — ezen darabomban is elidá-
lom a két szó szélein össze akadt vocálisokat, s ott, a
hol azt szabadnak ítélem, synízesis szerint, még ott is,
a hol két vocális azon egy szóban áll: seregejre, díszajt.
Lesznek, a kik a De Angyala stb. elisióján fel fognak
akadni. Én nem örömetst tagadom meg tulajdon érzé-
semet mások miatt.“

2. sor: A nagy mennykövező = Zeus v. Jupiter,
a főisten. 2. Hitvese s húga = Juno v. Here, a fő-
istennő: „Juno, soror et conjux tonantis.“ 3. Homloka-
szültje = Minerva v. Pallas v. Pallas Athene, az
államok védnöke s fenntartója. 3. Az idai bíró =
Paris, a ki Here, Pallas és Aphrodite versengésében az
utóbbinak nyújtá Eris almáját, mint a legnagyobb szép-
ség jelét. Itt úgy látszik, főleg a Páris városával való
szójátékul hozatott fel. 4. Cypris, Cypria = Aphro-
dite v. Venus melléknöve: a szerelem istennője. 7.
Mars v. Ares, a hadak istene. 11., 12. Achilles,
Diomedes és Ulysses az Ilias főhősei a hellenek
részén. 13. Sándor = macedoniai nagy Sándor.
Caesar = Julius Caesar, a római nagy hadvezér.
A Károlyok = Nagy Károly és V. Károly császár-
ok és hódítók. 14. Az kit hívem mé tett Ga-
brielám = IV. Henrik, francia király. 16. A spréai
Amazon = Luiza, porosz királyné, ki 1806-ban
Jénánál maga vezette a sereget Napoleon ellen. 20.
Vén Bernhard = Sz. Bernhard nevű hegy az Al-
peseekben, melyen Napoleon átkelt. 21. Cythere =
Venus. 30. hybliai szag, hibás metaphora, mert
Hybla városa mézétől volt híres. 33. Tritonia
= Pallas.

Megjelent külön ily cím alatt: A Nagyság
és szépség diadalma. Napoleonnak és Luizának
menyekzőjüknél. Sárospatakon, cs. k. Obristlieutenant
Szentés József privil. kir. könyvnyomtató műhelyében.
Martiusban, MDCCX. (ívrét) cím alatt; azután a Ma-
gyar Kurirnak 1810. juliusi darabjában. Később Poet.
munk. 49. l., Versei 31. l. és Lev. Berzsényivel 63. l.

Eltérések: 3. s húga dühét h. régi dühét
4. Cypris h. Venus. 6. Napoleon h. Triptolemeüs (Ce-
res kegyeltje, kit a földművelés terjesztésére küldött a
világra.) 8. ellenek h. ellenség. 9. negéde h. haragja.

10. töltik el h. töltik meg v. ellepik. 11. megdöbben h. megrémül; küzde h. vív; díszes h. a nagy. 16. hős h. szép; spréai h. spréngeni. 16. vesztését h. tusáját. 18. remegő, h. rémült. 19. Berlin h. Berheim. 20. Bernhard h. Gotthard (ezt tartá eleinte K. magasabbnak amannál.) 25. Timandrának sarjadzása Lozilla (Timandra = Echemus király neje, a ki a Heraclidákat a Peloponnesből elűzte.) 28. E lángorcákra. 30. kivirúlt h. ékes. 36. Csak Bares önt szomorú könyvet az angyal után (Jupiter intonuit laevum (Virgil), ez vala a szerencsés omen); Bares = Bécs.

Tusakodás 15. l. Készült 1813. elején, mint átdolgozása egy régibb költeménynek; l. Dessewffyhez (I. 271. l.) és Kishez (II. 68. l.) intézett leveleit, hol a verset „A csüggedés“ cím alatt közli. Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 326. old.) szerint:

„Reményem eltűnt! — mint mikor a Phárusban az éj vad zivatarja közt ellobban a lámpa, s a kétségbe esett hajózókat ismét orvénny és évig mereszkedő sziklák közé vetik a habok.

Oh, ti nagy istenek, s te, te nagy és jó Jupiter, kinek tiszted az ellentétlást nem tűrő végzéseiket teljesedésbe hozni, mit tehát hába bízánk-e ti benne-tek? mi tehát hasztalan emelnek-e könyörgő kezeket ti hozzátok?

Méltatlanoknak nem nyújtanak segédet az istenek; tőrjök tehát a mit ránk mértenek gonozságinkért. Ha most nem könnyítettek is rajtunk, lesz nekik gondjok reánk, s a ki a gonoszokat megalázni szokta, nemesis, itt lesz a maga idejében. Bizonynyal itt lesz. Olykor sietve szokott megjelenni, de többször sánta lábakkal késve, s hozza kezében az élesre fent pallost, s az ingó csésze leszáll, lesülyed; s bukik a gonosz.

Éleszsz te minket, mennyei bizalom, istenekbe vett hit; s vezérelj az éj homályainak rettetgetési közt! Íme láng lobban fel, s fut a sötét.

Lelkem, örülj; közelít az óra.“

Megjelent még: Szépliteraturai ajándék 1821. 19. l., Poet. munk. 35. l., Versei 52. l.

Eltérések: 10. bizám. 11. Nyújték. 21. nékem. 22. homálya.

A tisztulás ünnepe 16. l. — 41. **Balamber**, Csaratón és Ödön, régi magyar hősök és vezérek. 43. **Etele** = Attila, a nagy hunn király. 46. **Etely**, **Etel** = Volga, folyam déli Oroszországban; innen **Etelköz**, a magyarok egykori tartozkodási helye.

Megjelent: Aurora 1823. 339. l., Poet. munk. 30. l., Versei 53. l. — Zenejét (vegyes karra) írta **Mosonyi Mihály**: „A Magyarok az Ungnál 886-ban“. Pest, 1860. Nyomt. Schwertzig.

Eltérések: A 3. szakasz (9—12. sor) helyett az 1. szakasz (Aurora). 22. A vér csatája. 26. Új honotoknak. 27. Nem léli. 37. (elmaradt). 38. A szenvedő az istené. 39., 40. **S ez boszút áll a szenvedőért, A bántón boszút. Tiszuljatok meg!** 41., 42., (egy sorban:) **Ártatlan vére Balamert, Csaratont és Ödönt.** 43. nem fertőze meg. 46., 47. (egy sorban:) **Ötöly v. Etely így fut, a bércek kevély fia.** 49. **Szabad menését h. Szelid futását.** 53. (elmaradt). 54. **Viseld, fia és atyja neki, s azt a szép.** 55. **Etelyénk, a mi Etelyénk hagyá reánk — te légy vezére.** 58. **Ránk gondja volt, ránk gondja lesz.**

A szabad Erdély 18. l. **H y** címen is: „A nagy napon.“ Készült 1816-ban, midőn **Kazinczy** beútván Erdélyt, meglátogatná a **kenyérmezei diadal** (1479.) színhelyét. „Az én lelkemben — úgymond — egy ének támara, a mint elmenék. Nem illik a tette, de ide teszem mégis, mert itt támara, s a ki leveleimet itt olvassa, osztozni fog érzésimben. Azon időbe tevém által magamat, midőn Erdély a török járma alól kiszabadult.“ — **Paraphrasisa a „Muzáron“** (1833. 323. l.) szerint:

„Szabadon lihegsz, szeretett hon! szabadon, oh szeretett, szabadon ismét! Karunk összetöré béklyóidat. Hah, itt hulltak, itt veszték el ők. Az isteni boszú rájuk szórta végre lobogó villámait.

Nem erőnek buktunk mi meg; minket bizakodás tón neki rabjaivá. Esküdt, hogy védelmezni fog bennünket, s mi, kik nem csaltunk soha, s nem képzelhetjük mint csalhasson más is, hívénk esküvéseinek, s ő bennünket, a benne bizókat, megbuktata.

Hegyeink aranyát, s ugarink gazdag termésit irígylé: és a mit táplált a mező. Paripáink neki nyihogtak, gyapját neki nevelte juhunk, s a mit erővel nem vón el, a mi túl azon még marada, azt tőlünk ellopá, eľcsalá. Összeháboríta bennünket egymással, s belhadat támaszta közöttünk, s kacagta gonosz dühében, hogy a rokonhad ölte pusztította egymást az ő kedvéért. Pénzre s tisztségre éli gyermekeinket maszlagával hízlalta pribégjeivé, hogy ezeknek szolgálatjaik által dönthesse el a mi még erősen állott.

S mi nyögénk a kevély kegyetlenség alatt, s viselők a bennünket megalázó nehéz igát, de mérges fájdalomban. Hunyadi Jánosnak lelke nem hagyott el, de mi sem a Hunyadi nagy lelkét, s lepattogának láncaink. Itt hulltak el ők, itt vesztenek el. Lobogó tüzeit seregökre lövellé az isteni boszú.

Szabadon lihegsz, szeretett haza; szabadon, oh te szeretett, szabadon ismét! És, oh öröm, mi — mi! török le bilincseidet!

Megjelent Auróra 1822. 261. l., Poet. munk. 33. l., Versei 50. l. Erdélyi Lev. (Minerva 1831.), Utazásai (1839.) 258. l.

Eltérések: 5. seregedre. 10. hivénk. 25. Képeit (nyilván sajtóhiba). 32. seregedre. 35. Szabadon szeretett stb. 36. S mi törénk le, mi! láncaidat.

A nyirliget 30. l. Készült 1817. febr. 16-án. — Vályi Nagy Ferenc, kihez e vers címezve van (szül. 1765., † 1820.), sárospataki tanár és műfordító, Kazinczynak kedves barátja. 8. Hans Sachs, a nürnbergi varga s költő (szül. 1494. † 1576.). 14. A szárnyas isten = Amor. 17. Jakob Böhme, szintén varga s egyszersmind híres theosophus és mysticus (szül. 1575., † 1624.). 20. Fringilla = pinty; fringillák, átvitt értelemben: könnyed leányok. 39. Ki bikává változott = Zeus, ki Európát, Agenor király leányát elragadta, hogy szeretőjévé tehesse. 54. Homerus, az Ilias és Odyssea szerzője. 65. Mercurius v. Hermes = a kereskedelem istene; azonkívül Zeus hírvívője s szerelmi halandjai-

ban segítője. 67. Jupiter házastársa = Juno. 123. Kronion = Zeus. 102. Kóly, Biharban. A falubeli nép azt hiszi, hogy Koly a világ közepe. E szóbeszéd igen ismeretes.

Megjelent: Hébe 1822. 174. l. „Prof. — úrhoz“; Poet. muuk. 69. l., Versei 63. l.

Eltérések: 2. Nagy v. Jó férfi. 3. Te ötet így nem. 5. S ha érzed e hív. 8. De én magam egy. 12. Mikor a jó kedv. 14. S a szárnyas isten kis nyila. 19. Gyulaszták őt a vastag. 24. S haszontalan töröm eszem v. az eszem. 26. rímem h. a rímet. 27. Elő veszem. 28. S mindjárt fellelem v. feltalálom. A 28. és 29. sor közt betoldva: S a verset nagy halommal (v. alighanem sajtóhibából „hatalommal“ l. Berzsenyihöz 218. l.) szórom, Pedig sem ráspolyom, sem srófom. 30. Nem t'ott. 31. Ő, a ki. 33. S mit is. 37. S ilyet magok. 38. Igen is gyakorta. 39. változék. 40. áthozék. 41. lön h. vált v. vála. 48. vága az ágyba. 49. 50. S így a farsang jó napjaiban Mind a kettőnknek részünk van. 51. Te hallád. 52. Az atyja. 53. S úgy osztan. 55. Az úgy mondja. 56. Ada új lalókat. 57. S azért őt ékként titulazza v. S azért őt így titulazgatja. 60. Látni akarta v. akarta volt. 62. Király h. király. 63. Eltedve királyi v. uralkodó. 64. Álnév alatt v. Álnévvel bejárta. 67. Hogy az ő kedves ágyas v. házastársa. 69. ilyenre. 70. Nem kérte soká. 71. atyám s királyom. 72. csak kis gond. 73. Mercur mindent felér. 76. S így szól. 77. Vegye v. Öltse csak. 78. E megkopott kék köpenyet. 81. Marholja a jobbik. 82. nyomja be. 83. vetem magamra. 84. S szőrös boeszkorkát. 86. Magam egy krajnai tót. 87. Juno lenéze. 88. S meglátá (látta) őket v. látja őket menni. 89. S ők az egek királynéjának. 92. Talán tőlem. 95. A kulcsár. 96. Ne szánjon kenyeret s szalonnát v. Cipóm ne szánja, ne szalonnát. 98. A két idegent. 100. S a tót süheder ekként v. így. 102. egy jó falat. 104. Legjobb lesz ottan. 105. mond az úr. 107. A lyuk. 111. estek földre. 112. puszta sűrű. 113. látzott. 116. Szakállokat és. 119—22. helyett:

Csak boldog, a ki otthon ül,

S aztagja mellett kucikban fül.

124. esni legott. 128. Egy szelet kenyér v. rozs kenyér egész vacsoránk. 136. S egy Hozta-Istent v. S nyájas

Hozt'-Istent. 137. Mercur kacag. 138. Ked csak maga van? kérdezik v. ezt kérdezik. 139—140. helyett:

Uram ökeme itt lesz nem sokára.
Adna ked szállást éjszakára?
Szívesen, édes uraim,
De nincs mivel szolgáljak semmim.

144. léger (francia) = könnyű, mozgékony. 146. Ámbár falán vagyon csak máz. 150. Mire szát sok isten s ember. 153. S midőn az isten. 159. Hogy a két isten. 162. Szép szüzzé válva. 164. Kit meztelen a ligetbe.

A hit szava 25. l. Készült 1823. febr. — Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 322. l.) szerint:

„Az okatlan bölcs, oh istenek, titeket tagadni akarna. De ti, haragra gyűlvén ellene, megdördítitek felette mennyköveiteket, hogy Ujhely és a Hegyalja sok bérci rengenek, s tájtékokat hányva csap ki partjain a Tisza. S ő, a bolondoskodó tiszteletlen philosoph, ijedtében elsápadva összeroggyan; érzi hogy vagytok, de vakmerő kevélységgel tagadja.

Nem így én, oh istenek.

Eugemet szerény szív vonz ti felétek, és ingani tudatlan szent hit, s az a félelem-tisztelet, melylyel a hív gyermek viseltetik jó szüleihez. Én titeket mind szenvedésem, mind örömeim közt szeretlek.

A sötét éjt tiszta reg, a fagyos telet víg tavasz és meleg nyár váltja fel, és a gerézdekkal koszorúzott ősz. S újon előjön a sötét éj, újra elő a fagyas tél.

Hadd jöjenek.

Nétek gondotok vagyon mindenre. Nékem az tisztem, hogy örvendjek, mikor örömet adtok, s midőn csapást bocsátotok reám, tőrjek, reméljek, bízzam jószágokban. Felettem összeszakadhat ég, föld; a Phlegethon felém szórhatja lángjait: én nyugodtan maradok. Mert nétek gondotok van és leszen reám.“

10. Tellus v. Gaea, a föld istennője; születtjei = a Titanok st. 12. Enceladus, a Titanok egyike, kit, Zeus elől futván, az Aetna elborított. 24.

Plegethon = a pokol folyama, mely víz helyet tűz-hallámokat, és bennök izzó sziklákat hömpölyget.

Megjelent: Hébe 1825. 170. l., Lev. Guzmicshoz 26. l., Lev. Kisfaludyval stb. 115. l., Utazások 80. l., Poet. munk. 37. l., Versei 75. l.

Eltérések: 5. És a Hegyalják bércei. 12. Enceladusra terüle v. borúlt. 19. ékesítve fürtjeit. 23. Szakadjon ég föld egybe.

A lengességhez 26. l. — 42. **Phocion** = Athene hadvezére macedoniai Fülöp ellen. 43. **Scipiók** = három római hadvezér.

Megjelent: Aurora 1830. 266. l., Poet. munk. 46. l., Versei 77. l.

Eltérések: 2. Éltének súlyait. 23. Az iszonyú. 44. Szép honjába Általtéva. 68. Rettegtetett.

Az áldozó 29. l. Készült 1787. (vagy 1788., a „Hébe“ szerint), átdolgozva 1810. májusban. Ez azon darabok közé tartozik, melyeket Kazinczy 1809-ben, az előnyomuló franciáktól való félelmében elégetett, és a rettegés elmúltával pótolni igyekezett. A külalakra nézve azt írja Kis Jánosnak (I. 327. l.): „Choriambusi lábakból álló sorokon kezdém: de hendecasyllabusokra öntöttem által, melyre (hogy azok sapphói sorok gyanánt álljanak egy adonisi sor előtt) példa a régieknél ugyan nincs, de van Matthisonnál, s ez a három phaleucus jól illik a sapphói sorok felváltásokra.“ Címe eredetileg: „A Gratiákhoz“. — 2. **Kronion** hármass ikrei = a Gratiák v. Charisok, a kellem istennői. 5. **Cythere** = Venus. 6. **Gnidus** v. **Cnidus** aszszonya = Venus kinek híres szobrát Praxiteles által készítették Cnidus városa lakosai.

Megjelent: Hébe 1825. 304. l., Berzsenyi lev. 72. l., Kis lev. I. 328. l., Poet. munk. 5. l.

Eltérések: 1—4. sor:

Sípját s e koszorút s, még fiatal kora
 Díszét, homloka lágy fürtjeit, hívetek,
 Kellem mennyei háрма,
 Néktek nyújta tulajdonúl.

5., 6. Mert a kellemelek árjait Cyprisnek Nyájas (v. Paphos) asszonya stb. 7. ha lángot h. viszontag. 8. Tetszeni vágyván v. Ha győzni s tetszeni kíván. 9. szelidek h. leánykák v. s lehelljék. 10. Titkosbb bájatoskat . . . Édes ajkaitok dallása stb. 11., 12. Nem sért stb. h. Csak hív Sergetek hallja azt!

A bünösök 29. l. — 27. Maja = a görögöknél az istenek anyja. 29. Heracles v. Hercules = Zeus és Alcmena fia, félisten és csuda hős. 43. Amalthea, egy nympa, a kisded Zeus nevelője. 62. Babel v. Babylon, az óriási város az Euphrat partjain. 81. Erebus = az alvilág, a földalatti, chaoticus éj. 85. Eumenidek v. Furiák = a boszú istennői. 78. Nemesis, az Erebus leánya = a boszúló sors képviselője.

Megjelent: Hébe 1824. 43. l., Poet. munk. 41. l.

Eltérések: 6. Tágas határán. 16. rugá h. döfé. 25. Magányos hangot. 28. Kedvelt fia. 53. (két sorban). 97., 98. Boldog, a ki A nélkü szabott.

Édes kín 33. l. Készült 1831. márc. „Thémám ez vala: az élet legédesebb örömeit lévvvel, de szentül — legalább a hogy nem eslel kú emberhez illik“ adni. l. Lev. Kisfaludyval stb. 203–204. l. Csak K. halála után jelent meg: Aurora 1832. 130. l., Poet. munk. 28. l., Versei 86. l., Lev. Kisfaludyval stb. 203. l.

Eltérések: 1. Ne, ne, elől. 5. Szótt karral, lábbal. 8. csók, egy forró. 9. Felhossa végét, fel édes jutalmát.

Történet 33. l. Készült 1812. márc. 4-én. Dessewffy Józseffel (I. köt. 243. l.) ily címmel közlé K.: „Fannyhoz, midőn az Imperiosa necessitas*) német fordításában lelé férje, s azt tőle (de nem az itt elbeszélte fortélylyal) elvette, s férji büszkeséggel, s hogy a poetriát szerelmesen pirithassa, mindennel olvastatta.“ Ugyanaz alkalommal közli az említett német verset is, melyet Fanny (Soós Pálné, szül. Beöthy Fanny) elég „vakmerő volt, asszony létére írni“, s sajnálkozik, hogy az nem magyarul verselget.

*) Latin című magyar gúnyvers gróf Wallisra, a gyűlölt osztrák miniszterre. Szövegét l. Lev. Dessewffyvel I. 236. l.

Megjelent még: Poet. munk. 76. l., Versei 43. l.
 Eltérések: 3. Gyakran elzárkozik. 5. fel-
 ugratván lármája. 6. Ez néki elébe lép. 17. S hozzá
 fog ismét a munkához. 26. s szinte kékül belé. 42. Vi-
 sítva fut, s nem is. 44. Ki mostan azt mint. 45. Fel-
 kapja s örv. 55. Ah, értem a pirúlót. 57. S ne hagyja
 írásit asztaláu.

Katona dal, Amade után, 35. l. Készült
 1827. aug. 30-án. — Toldy anthológiájából (Handbuch der
 ungr. Poesie) ismerkedett meg Kazinczy Amadéval és
 1827. aug. 29-én írja Toldynak: „Belé szerettem abba
 az Amadéba, s szégyenlem és sajnálom, hogy ötet eléb
 nem ismerém. Katonai dalát szeretném újra dolgozni,
 mint a festők, midőn egy régibb munkát újra festenek,
 hogy a mit rajta az idő elroncsola, újra festhessék.“
 L. Lev. Kisfaludyval stb. 110. l. Egyebütt nem je-
 lent meg.

Gibárt és Irma 37. l. Készült 1829-ben, mint
 versenymű. Ugyanis Szemeré Pál a „Muzáron“ III. köt.
 68. l. közölte Pffelfelnek „Usge und Zacchi“ című költői
 beszélykáját, és közölte egyúttal a felszólítására készült
 addig beérkezett versenyműveket is; később aztán fel-
 szólította Kovacsóczy Mihályt is a versenyre, és Ka-
 zinczy maradt utolsónak, ki a mese prózai fordítását
 adván, Kovacsóczy „balladája“ nyomán készítette jelen
 költői beszélyét. De halljuk, mint beszéli el Kazinczy a
 dolgot (Muzáron IV. 307. l.) és vessük hozzá fordítá-
 sát és Kovacsóczy versét is.

„A Muzáron szerkesztője Pffelfelnek különben
 nem nagy tekintet érdemlő regejét egyedül azért adá
 ki themául, mert ennek mind fentebb, mint alantabb
 oldalai vagynak, s így az újjá teremtésre tágasbb út
 nyitnak egyik vagy másik nemben. Így kapta Képlaki
 Vilmától „Rózikát“, a pór rege nemében; így Vörösmartytól,
 a komoly eposéban „Ugodot“; Kis Károlytól a „Síró hegyet“,
 a regélés, s Paziazitól „Adolfot“, a dévajkodás
 nemében, gróf Majláthtól a tündéri comicumhoz tartozó
 „Levelet“, s Kisfaludy Károlytól az ossiani hangban
 költött „Hős Fercsit“, a fesz és pöf kijelentésére,
 melybe ossianistáink nem dévajsból csapnak. Mind ezek
 már elhagyák a

sajtót, midőn a kiadó jónak látá felszólítani a Pesttől távol lakó Kovacsóczyt is, de azon útasítással, hogy ha kérését teljesíteni akarja, munkáját februárius közepéig igyekezzék beküldeni, hogy a kötetből, melynek e hónap vége felé készen kell lenni, el ne maradjon. Ez kevés napok alatt a levél vétele után beküldé dolgozását, de érzé, hogy sietése rajta darabosságokat hagyott, s így felhatalmazá a redactiót, hogy ha dolgozása felvevést talál, tegye változtatásit tetszése szerint. Ez nem akara visszaélni szerénységével, s a vett darabot illetés nélkül adja; remélvén, hogy olvasói azon érzelem s lyrai szállongás tekinteténél fogva, melyek a darabban oly fényesen üzik játékaikat, fogyatkozásit elnézik. Midőn phantasia és érzés szilajkodnak, bajos a nyelvvel nem küzdeni, bajos azon határok közt maradni, hol a józan lelketlenség keletet és ballagdogál, vagy phantasiát és érzést hazudván, feszeg és pöffeszkedik.

Adjuk e mellett a Pfeffeli regé fordítását is azok kedvéért, kik a német versézetet nem értik, egy újabb travestálásával, az érzékeny nemből Kovacsóczytól. Ő egyike azon lelkes újabb íróknak, kik ügyünk emelkedését a szerint reméltetik, a hogy azt nem sok idő előtt még várni nem mertük.

Íme a fordítás.

Uzge és Zacchi.

Japánban, hol sok széplelkű emberek és sok kedves alakú leányok termenek, vala, a mint hajósink beszélnek, egy szegény nyájpásztor gyermeke. A hogy a reggel rózsája virul ki a sűrű bokrok közt, úgy nyílt vala fel ártatlanság keblében Zacchinak ifjúsága. Anyja körül éle ő, nem ismerve sem bánatot, sem szerelmet, s minden gondja az volt, hogy juhái élelmet kapjanak. Egykor koszorút fűze a virággal elhintett mezőn, s ím a szomszéd erdőből egy ifjú vitéz jöve ki. Az a Kúbo volt. Unalmában lándsát és csákányt veve kezébe, s vadakat készüle sújtogatni. Meglátja a leányt s szívében lángot kapa a szerele n. Szép volt a Kúbo, s keblében férfilelek gyúlona. Leüle a leány mellé, s rebegte néki lángjait. Ennek rózsái karminná hevülnek. Megesókolja ezt, kiveszi sisakjából a boglárt, s Zacchinak nyújtja

ajándékúl. Most tudatja vele, ki légyen. Ez remeg, nem mer, s karjaiba dől el. Az hevesen öleli meg, s csapodárkodva emeli lovára; s ez, ki ne engedjen Kúbo tetzésének? — megyen földön, mezőn, merre az viszi. Már elfogadja őket a vár kevély fedele, s Amor menyegző arany hajlékba kíséri. Kél a reggel, s a szép leányt hercegi bíbor fogja körül, s Uzge neki karját és homloka fürtjeit gyöngygyel gyémánttal ékesíti. De el nem szédítve a királyi pompától s búvölködéstől, Zacchi mindig pásztorleány marad, s lelke epedve vágy elhagyott anyjához. Előveszi legdrágább gyémántját, s titkon ajándékba küldi annak. Alig mult vala el csókok és játékok alatt tíz napja, s immár bánattal érzi, hogy ő rab, és nem egyéb. Szomorúan néz a hegyek felé, melyek egykori honját bekerítik, midőn néma törpéje felveri álmából. Megretten látására, s az neki egy levelet nyújt. Zacchi felsikolyogva látja azt könyeivel, s Uzge látja s boszúsán, mint Isten villámja éri a szidalmazót, úgy száll belé a feltés győtrő nyila. Látni akarja a levelet, a hölgy hallgat; az fenyegeti, ez esdeklő karokat emel rá; az erővel él, ez sír; az megragadja a papirost, s ez kitépi kezéből, s elnyeli, s holtan omlik lábaihoz. Orvost kiáltanak elő. Haszontalan minden segéd, de Uzge látni akarja a levelet, s az orvos elővonja. „Elalélva betegségében, anyád köszöni ajándékokat, s kéri Tient hogy érte áldjon meg.“ Egyszerre rohan Uzgéra a kétségbeesés Furiája, leborúl Zacchijának lábaihoz, s elhinti dühös fájdalomi közt csókjaival. Mint lehetne kedve megmaradni a földön? Többet tesz mint Orozmán; felgyógyítatja a Zacchi anyját, s fiúként fogadja házához. Márvány kápolna veszi fel a megholt tetemeit, s Amida, a tisztaság védistene, köszöbén őrzi a szent hamvakat.

Következik Kovacsóczy Mihálytól:

BALLÁD.

Mi suttog hűs bokor között

Mi zeng ezüst pataknál? —

* Szép lányka, ki fűzért kötött,

Zengett haló virágnál.

Szép hölgy, ne zengd víg reggeled,

Sötét, sötét lesz esteved.

Szép lányka zengi énekét;
 Vitéz figyel szavára,
 Bámúlja millió kellemét,
 S szívharc gyúl lágy dalára,
 S esengve bámúl térdein,
 Szerelme nyög láng eskein.

Oh lányka, ne nézd hősödet,
 Könnyel szelíd szemedbe';
 Oh lányka, halld ön szívedet,
 Fuss, fuss hű rejtekedbe.
 Irigy virágra napsugár,
 Hős szemtől rád vész napja vár.

A szép vitéz opedve néz,
 Mozg lányka könnyű lába
 „Hősöd nélküled sírba vész“ —
 S a lányka hull karjába.
 Csók fojtja el lágy énekét,
 Csók szikkasztá könnyűs szemét.

S röpül vele a büszke mén,
 Az anyalak elfűl.
 Hős szíve vér szorult szíven,
 Szemébe szép vár villan.
 Öröm rózsázza hajnalát,
 Öröm borítja alkonyát.

Testét gyöngy és arany fedi,
 Kéjjel tölt élte kelyhe;
 Oh lányka, szűd mi sértheti?
 Könnyel szemed mért telve?
 „Amott hegyen túl, ott hazám,
 Szegény anyám ott vár reám.“

„Amott hegyen túl, ott hazám,
 Ott ég anyám szerelme,
 Oh hős, ne nézz vidan reám!
 Rabság szíved kegyelme.“
 Egy új örömjaj felriad,
 De lányka vágya nem hallgat.

Nem hallgat, s néz kék hegy felé,
 Alkonysugár tetőjén;

Néz, néz, s szemét nagy köny telé,
Bú, gond viraszt nap éjen.
Sértett virágra nincs lebel,
Nem, nem dereng fogoly kebel.

Néz, s sullog a néző megett
Kegyelt írás kezébe,
Kullog, kéj nem hall lépteket,
A hős: vad tűz szemébe.
Elé, riadja, hűtelen! —
S az írás rejtve hirtelen.

Elé, riadja, hűtelen!
S kezet nyújt elragadni;
S a lányka nyögdel térdeken,
Küzd tőle megtagadni.
Elé, riadja, hűtelen!
S az írás nyelve hirtelen.

S a lányka éltét vad halál
Letörte jég kezével,
Néz a hős, holt szép lábánál,
Csendes pihent keblével,
Éleszi most szomor vitéz,
S éltet sírból hasztlan idéz.

„Élet bűnét ne rejtsd, halál.“
Az orvos kész segelme
Titok sírhoz útat talál,
S fagy hős szíve, fagy az elme.
„Díjad hálálja hű anyád,
S az ég áldását kéri rád.“

„Mi csillog ott a fák megett?
Ki költi éj magányát?“
A sír, hová szép rejtetett,
Anyja síratja lányát.
Halványan leng ibolyfűzér,
Felette szél nyög, sír kis ér.

„Mi suttog hús bokrok között?
Mi nyög ezüst pataknál?“

Bús hős, ki szépet üldözött,
Nyög és sohajt poránál.
Nyög és sohajt míg lét dele
A kedves síron célt lele.

Ezt követi ennek prózai áttétele, Kazinczytól, és végül „itt következik a románc újra dolgozása azon alakban, melyet Goethe választott az „Azán aga“ cím alatt adott serbusi énekhez.“

Az újabb folyamú Muzáron I. kötetében (1833.) bíraltatván az előbbi kötetek, e költeményről az mondatik: „Örvendve láttuk a tisztelt hetvenest egy még eddig általa nem gyakorlott nemben ifjúi tüzzel és férfias belátással megjelenni. Kár volt néhány ideákat a darabot megelőző balladától kölcsonözni... A mérték néhány helytt kevésé pongyola.“

Megjelent: Muzáron IV. (1829.) 318. l., Poet. munk. 58. l.

Eltérések: 2. Ha, mi dall. 63. Vad Gibárt, s te bánthatd. 66. s Irmának nyújt egy írást.

Prolog Goethe Stellájához 40. l. Készült 1815. febr. 2-án. — Thalía és Melpomene = a dráma Musái.

Megjelent: Poet. munk. 63. l.

Emlékül 41. l. 1831. jan. 25-én közölte Bártfay Lászlóval „Bellinek emlékkönyvébe“ cím alatt, és valószínű, hogy akkor is készült. — Zephyr = a nyugoti v. esteli szél.

Megjelent: Poet. munk. 29. l.

Kis fiú sirjára 41. l. Készült 1831-ben, sírversül Fáy Györgynek, Fáy György és Puky Borbála fiának.

Megjelent: Poet. munk. 56. l.

Sz. K. emlékkönyvébe 42. l. Készült 1808-ban. Az eredeti kéziratban ily címmel: „Szemere Krisztina emlékkönyvébe, egy bizonyos beszédre célozva.“

Megjelent: Poet. munk. 64. l. „Egy emlékkönyvbe.“

Eltérések: 3. Szolgaságra jut a férfi.

A habcsillapító 42. l. Készült 1790-ben Budán, az ország-házában. Az alkalom ki van fejtve az eredeti címben: „Impromptu helytartói consiliarius Vay József úrra, midőn a meghasonlott ország-rendeit egy értelemre hozta.

Megjelent: Orpheus II. 264. l., Hel. Vir. 24. l., Poet. berek 170. l., Poet. munk. 65. l.

Eltérések: 2. A régi fészektől v. fektökből. 3. Értvén parancsoló intésit.

Búcsú Erdélytől 42. l. Készült 1816. szept. — Az akadémiai kéziratból közöljük.

Feleségemhez 43. l. Készült 1810-ben. Az eredeti kéziratból közöltetik; úgy látszik csak kezdete egy hosszabb költeménynek.

Széphalom 43. l. Készült 1793. dec. 31-én. Az eredeti kéziratból közöljük. Azon szöveg, melyet Toldy (Életr. emlék 184. l.), Virág Benedek „Poetai munkái“ (Pest 1799. 85. l.) után közöl, hol az mint „Lámiám éneke“ megjelent, — a mienktől a következőkben tér el: 1. A világ. 4. Elfut az óram. 5. Itten, ah, itten dagadott. 6. Öntse hív Fannim tetemimre könyvét. 8. Mondja barátom. — 2. Széphalom, Kazinczy így nevezé lakóhelyét, Báryácskát. 8. Virág Benedek.

A német fiú 44. l. Készült 1830. szept. 19-én. Megjelent: Poet. munk. 80. l., Versei 85. l.

Sonettek.

Kazinczynak, ki saját vallomása szerint, nehezen és csak „pörölyözve“ teremté verseit: egyik főbüszkeségét képezte, hogy épen a kényes- és nehéz-alakú sonettet ő honosította meg a magyar irodalomban. „So-

nettét magyarul soha nem írt még senki, — írja Kis Jánosnak 1809. ápril. 11-én (Lev. I. 294. l.) — Nyelvünknek épen oly kevés rímjei vannak mint sok az olaszoknak, spanyoloknak és portugallusoknak, s ez a versnem elengedhetlenül megkívánja a Ráday-scansiót; mely új nyűg. Ide járúl, hogy a rímek helyei szoros törvények által vannak meghatározva, úgy hogy őket a nyolc első sorokban ugyan máshová általteni nem szabad. Még sem elég: A legpoetaibb új nép oly szoros jármat vett a maga énekeseire, hogy ha a sonett, melyet írnak, nem lélekragadó, nem édes, azt sonettnek nem is veszi. Innen van, hogy a franciák és németek, kiknek verselésök a mienknél oly sokkal könnyebb, alig mernek erre az ösvényre csapni. Goethe egyetlen egyet írt költeményeinek egy egész vastag kötetében (Tübingen, 1807.), s abban is kimondja, hogy ő nem ír sonetteket, mert örömeit egy darabból faragja képeit, itt pedig enyvezésre nagyon szükség. Én még jobb német sonetteket nem ismerek, mint a Bürgeréi.

A sonett-írás nehézségeit Berzsenyi előtt is felhozta 1809. máj. 25-ki levelében (Lev. 22. l.), mondván: „A sonett felette nehéz schemája az oly rímetlen nyelvben írt daloknak, mint a milyen a magyar, kivált azért, mert a rímeknek nem csak tisztáknak, hanem igen szépeknek is kell lenniök, s a dalnak mind sorai száma, mind a hely a hová egyik vagy másik rímnek esni kell, meg van sorosan határozva. A németek és még a franciák is kifáradtak írásokban, s letettek rólok. Voss minap (1808. jun.) a jénai lit. újságlevelekben egy igen hosszú recensiót is írt^{*)}, melyben a sonett schemáját igen elmésen Prokrustes ágyának nevezi, mely a gondolatot, ha hosszabb mint hogy 14 sorba elférjen, elnyesi, ha rövidebb, kiesigázza.

De hát a deák (nem görög) distichon nem szenved-e ily Einschraenkungot, s által viheti-e a gondolatot a 3-ik sorba, s nem abban áll-e a Kunsttalent, hogy

*) „Voss Bürgernek sonettjeit recensálta, s a dalnak e schemáját igen igazságtalanul tractálta. Tagadja szépségét, mert ha fel nem volna találva, senki nem találná fel. Hát ha az alcaicusnak schemája fel nem volna találva, feltalálnák-e most?” L. Kishez írt levelét I. 299. l.

a mit *Einschraenkunggal* ír, úgy essék ki, mintha természetesen és önmagától esett volna így? —

Hasonló értelemben ír Desseswffy Józsefnek is 1809. ápril. 12-én (*Lev. I. 74. l.*): „Te, a ki az olasz nyelv s olasz sonettek édességét ismered, s a mesterség titkaiba mint mester vagy beavatva, tudod, hogy nehezebb munka nincs a magyar poesisben, mint ezen problema feloldása; mert nagy nyűg már a rím is, nyelvünknek felette kevés rímjei lévén (hanem ka őket *ex iisdem partibus orationis* szedjük: testemet, lelkemet, nyelvemet; úgy könnyű egész *epicum carment* egy rímre írni, mint az arabok; de nem lesz semmi kellemes) — hát még midőn scandálni is kell lábakat! hát még mikor mind a sorok száma, mind a rímek helye ki van szabva! Ez cselekedte, hogy soha még magyar költő sonettet nem énekelt... Bürger, a német poeta, azt mondja, hogy a sonett rímjei úgy játszanak egymással, mint a menuet-történetek, s igaza van. Én ezt a koszorút szeretném elnyerni. Csak huszonnégyet írok jót, elég lesz nevémet hallhatatlanná tenni.“

E dicsőséget el nem érte Kazinczy, mert mindössze nyolc sonettet sikerült írnia. Hogy mikor kezdte írni első sonettjét (*Az én boldogítóm*), azt határozottan nem tudjuk; mert habár Desseswffynak (az említett levélben) azt írja hogy: „Ötödik esztendeje lesz, hogy megházasodtam; csaknem annyi idejű az itt menő sonett“, — azt hisszük, hogy nem kell e kijelentést szó szerint vennünk. Kazinczy, ki sürgősebb dolgot nem ismert, mint egy-egy újonnan készült költeményét barátaival sorban megismertetni, — ő, ki idézett sonettjét megküldvén Desseswffynak, egyttal készülő félben, sőt tervben levő sonetteit is közli, — ő, kinek „egy ily dal több munkájába kerül mint Dugonicsnak egész kötet munka“ — ő képes lett volna egy kész vers, az első s sikerült sonett élvezésétől ötödfél évig megfosztani minden barátait, vagy — a mint maga mondja — „ezt a kis semmiséget esztendőök óta titkolni másoktól,“ az alig hihetjük.

Valóbszínűnek tartjuk, hogy egy évvel előtt feljegyzett eszmét 1809. ápril havában alakított sonetté, s utólag az alakítást az eszme támadásának keletével látta el. Feltevésünk mellett szól az, hogy 1809. előtt sonett-szerzésének sehol sem akadunk nyomára s hogy

az elsőt is majdnem egy időben — 1809. ápril.-májusban — közli minden barátával, s az akkor 20 éves Köleseeyvel, a ki rögtön sonettel felelt, szintúgy mint Szemere Pál. Ez utóbbinak három sonettjét Kazinczy hármával (Az én boldogítóm, Az ő képe, Cserei Miklóshoz) 1812-ben kiadta K. rendíthetlen híve, Horvát István a következő cím alatt: „Hat Sonett. Kazinczytól és Szemerétől. Kiadta Horvát István. Pestén (év nélkül), Trattner Mátyás betűivel.“ 8-rét 10 számozatlan lap. — Bővebben írt Kazinczy e tárgyról „Sonett“ cím alatt a „Tudományos Gyűjtemény“-ben (1817. IX. 37–48. l.), a hol egyuttal egyik sonettjén (Az én boldogítóm) gyakorolja az önbírálatot.

A sonett Musája 47. l. Készült 1803. ápril 22-én, Bürger fentebb említett themája után. Ennek „áttétele“ a „Muzáron“ (1833. 327. l.) szerint:

„Mint a szerelmes lány járja a szeretett ifjával menuetjének kecskével eltölt lépteit, s a táncpalota tartott rendezet vissza és vissza fordultával enyelegve bájolja el: körülölelve homlokom szög fűrtjeit honomnak, Itáliának marancsgallyával, egy járóm én szonett-táncomat, a két négyest és a két hármast összefűzőgetve.

Most borág övedzi homlokomat.

Hol Tokaj termi a maga nektárját, víg szárnyakon kél az itt még soha nem hallott ének. Itália helyett e szép vidék lön kedves birtokom. Itt dicsőít meg engemet egy csendes éltet élni szerető új Tibull; s én őt és hölgyét hálásan zengem örökre.“

2. M e n u e t = Franciaországból származó tánc; nálunk még a század elején divatos. 3. szála = terem. 5. Ausonia = tulajdonkép az Ausonok hona, a Campaniában; költőileg véve: egész Olaszország.

Megjelent: Poet. munk. 23. l., Lev. Berzsenyihöz 24. l., Kishez I. 298. l.

Eltérések: 1. táncosával h. szép párjával. 5. Ausoniám narancsgally-pártájával. 6. Körülölelve fõm szép fűrtjeit. 7. a dal h. kobzom. 8. Két négyét összefűzve két hármával. 9. Gerézd övedzi v. Szõllõ köríti. 12. kedves h. kedvelt. 13. Egy boldog férj. 14. örökre h. hálaadással.

Margit-szigetén 47. l. Készült 1811. máj. 6-án; Szentgyörgyi Józseffel (Lev. 245. l.) ily címmel közlé: „Újabb meglátása a Margit-szigeten, 1800. jul. 31-én“, helyesebben 30-án; mert e napon kötött ki a Margit-szigeten az a hajó, mely az állam-rabokat a diadalmas francia hadsereg elöl, biztosabb helyre vitte. „Hirgeist Ferenc közöttünk volt, — írja Berzsényinek (Lev. 122. l.) — kik Kufsteinből Munkácsra vitettettünk, s a szigetben kitétettünk. Móját ejténk, hogy H.-nak atyja és húga Nini, most b. Prónay Simonné, hozzánk jöhessenek, s eljöttek. Nini akkor 17 esztendőös vala, de midőn 1795-ben láttam, csak 12.“ —

„Ez azon darabok számába tartozik, melyeket a művész saját örömeire dolgozott. Elébe vezet csakugyan dolgozásainak kedvelőit, megmagyarázza nekik a történetet, mely nélkül azt nem érthetnék, s íme azok most legalább részvétellel állanak meg a festés előtt, sőt még közre-cresztését is kívánják. Effélet száma nélkül találunk a festők műhelyeikben. A scena a Margit-szigetén megyen véghez, 1800. jul. 30-án. A sonettköltő s hat társai öt kínosan lökötött évek után léptek fel négy nappal előbb (jul. 26-án) a háza szent földén, s Pest és a királyi Buda közt a Duna szélén állanak, s várják a két város legszebb leányát, ki egy tizenhárom esztendőös gyermek, maradt vala el bátyjától, ki itt megjelent. Jó a csónak, s hozza a most már virágzó leányt atyja társaságában. Szebbet arcrá, nővésre, lélekre kevés szem látott valaha; igazi Venus Anadyomene. Mind ezt hibátlan sonett is adhatná: de kinek jutna itt eszébe azt vizsgálni, ha a sonett hibátlan-e? Maga ez a szent homály neveli erdemét. Maradjon a mint van, s dicsőitse a kedves megholtat, s riaszsza fel a rokon lelkeket azt érzeni, a mit a költő érze.“ Az utóbbi sorok Horvát Istvánnak azon levelére vonatkoznak, melyekben Szemere sonettjeiről szólván, és egyikhez javításokat ajánlván, hozzá teszi, hogy az különben „olyan leszen, mint Kazinczy ezen sonettje; ezt pedig mi soha becsülni nem tudtuk.“ (Élet és Literatura II. 273. l.) — Hirgeist Ferenc, elítéltetésekor 21 éves művelt és költői lelkű ifjú volt, báró Orczy László, az abaúji főispán házi tisztének fia, Pesten.

Megjelent: Erdélyi Muzeum IV. 41. l., Lev.

Berzsenyihez 125. l., Lev. Szentgyörgyihez 245. l., Poet. munk. 16. l.

Eltérések: 5. Öt kínban töltött év. 6. Gyakor redővel el tudá lepetni. 7. Talált Ninyd v. Ninon talált több olyan szíveket. 8. Kik néki, mint te, vágytanak tetszhetni. 9. S kilép a partra s lelke fájdalmában. 10. Ájúlva. 11. S lélegzést a szép mely alig veszen. 13. Ninesimmé.

A kötés napja 48. l. — 1804. aug. 24-én látogatta meg K. a Kázméri régi kastély romjait, és e jelenet tünnvén fel emlékezetében, készítette 1812. febr. 16—17. közti éjjel e sonettet. „Általtétele“ a „Muzáron“ (1833. 328. l.) szerint:

„Mely szép napja volt életemnek, midőn a két szép testvér karjain, szökdelve jártam a vár dűledékei között, és a hol a rét patakja körül lengenek teremnek! Itt, imádott kedvesem lábainál, elnyúltam a part bársony hantjain. Dallott, s elfogva alakja s hangjai által, megnyílt az ég szememnek és fülemnek.

Storazzi szép ajkáról nem folyt szebben az ének, mint itt a kedves leányéról! De még édesbb hang vala az, midőn, a hold szelíd fényében elpirúlva, reám simúlt, s ezt nyögé: tiéd, tiéd!“

Storazzi, híres énekesnő, kit Kazinczy Bécsben hallott.

Megjelent: Lev. Kishez II. 39. l., Poet. munk. 17. l., Versei 42. l.

Eltérések: 3. Szökdelve jártam a vár romjain. 12. S még bájosbb hang volt, melylyel megpirúlva. 13. szelíd fényénél.

A én boldogítóm 49. l. K. első sonettje, készült 1809. ápr. 11-én? (l. fentebb). Leveleiben csak így címézi: „XI. Novemb. MDCCCIV.“ (házassága napja). Az akkor debreceni tanuló Kölcseyvel közölvén, az rögtön sonettel felelt, melynek végső szakasza a mester iránt táplált végtelen tiszteletről tanúskodik:

De im Kazinczy zenge! énekére
 Bámúltak a Kegyek s Amor s Cythere,
 És elnémúltak Jantom húrjai.

„A ki 19 esztendő s korában ilyet írt, mit fog írni 30-ban?“ — kiált fel K. — Évek múlva, 1818-ban és ismét 1829-ben, újra közölte Szemere Pál e sonettet, Kölcseynek „A jegyváltó“ című költeménye mellett, és a kettőt következőleg hasonlította egymáshoz: „Mind a két dal ömledezés, boldog szerelemnek ömledezése. Kazinczyé tele érzéssel, Kölcseyé tele lobogással. Az a múlt fájdalmakat említi, és hogy azokat neki Eros enyhítette: Ez a boldog jegyes megkoronázott, megszentelt lángjában rebegek. Amaz túl a szenvedésen, túl a pásztoróra első édes pillantatán, de mégis nem öröm nélkül. Ez a jelenkorban, nem látva semmit kedvesén, nem érezve semmit önheven kívül. Az zajlani kezd s ragadni, de megcsendesül s enyhülni hagy: Ez ömlik és dagad, s majd örvénynyűvé válik, s elkap magával. Amaz mint a sötét felhőből kikelő hold: ez fákllya Amor kezében. Ott a szív jól találé festése: itt maga a szív küzködő érzelmeivel. Kölcseynek stylusa tömöttebb, merészebb; több inverziókkal, elszaggatásokkal, szökdelésekkel: Kazinczyé pedig ünnepibb, lágyabb; s csinosbb mint özönnel-folyó; s a társáénál kerekesebb.“ — E sonettre nézve lásd Kazinczy önbírálatát a „Tudom. Gyűjtemény“ 1817. IX. 47. l. — Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 329. l.) szerint:

Milliók között sincsen egy, kit a fene Ate, a boszú istennője, ekként gyilkolna el szabdalásaival. Ha olykor máson önti ki dühét, azonnal védére kél annak istene. Ah, engemet ő ellene sem ég, sem föld nem véd. Lankadva dülök veresései alatt egyik ájulásból másikba s nincs ír, mely enyhítse sebeim fájdalmát.

Amor megszánta kínjaimat s így szóla: nekem illik azon enyhíteni, kit Ate sújtogat; s áldásúl ölembe tette le Sophiet.

És im mióta ő kele védelmemre, mióta báj-mését meggyújtotta éjeimnek, nem érzem többé a vad csapkodásait.“

2. Ate = a görög tragicusoknál a bűn felett bí-

ráskodó s azt büntető istennő. 9. Eros v. Amor = a szerelem istene. 11. Sophie = neje, gróf Török Zsófia.

Megjelent: „Hat sonett“ 1. sz., Muzáron IV. 40. l., Tudom. Gyűjt. 1817. IX. 47. l. és 1818. IV. 84. l., Lev. Berzsenyihez 22. l., Poet. munk. 18. l., Lev. Kishez I. 295. l. és 299. l., Lev. Dessewffyhez I. 76. l.

Eltérések: 1. Nincs milliók közt egy, kit. 2. A sors v. Bal végzet így vett v. ekként vett volna korbáclásba v. Párkák így toltak volna kínlódásra. 3. Ha mérgesen kap néha v. Ha megdühödve kapkod v. kap bár olykor v. néha másba. 4. Segélni mindjárt v. azonnal kész az v. azt istene v. Azt megkönnyíteni felkél istene. 5. Elölök engem nincs ki védene. 7. Ájúlva dülök újabb ájulásba. 8. S írt nem találok, mely enyhítene. 9. Megszánta Amor v. Eros éltem kínjait v. Megszánta éltemnek Eros kínjait v. Amor megszánta stb. 10. kit a sors sújta. 11. S ölembe tette pártásan Sophiet. 13. S bús éjelemnek hájos lámpát gyűjta. 14. Nem érzem a sors csapkodásait v. Nem érzem többé a sors kínjait.

Az ő képe 49. l. készült 1811. elején. Berzsenyinek, kivel azt 1811. máj. 3-án ily címmel: „Az ő képe. Magának távolléte alatt“ közli, magyarázatúl ezeket írja: „Feleségem gyöngé lánykori képe . . . azon falon függ, mely általellenben áll ágyammal, s a felkelő nap azt a helyet világítja legelőbb szobámban. Az igen jól eltalált kép örök ifjúsággal bír, nem úgy mint originálja, kit az esztendő is, a gyermek-szülés és szoptatás is fonnyaszt. Innen az illusio. — A verszetben legalább forró phantasia s hev érzés van, mely az én érzésem szerint első ingredientiaja a jó gedichtnek. Hiszen ez a kettő a prózát is poezissé teszi.“ — Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 330. l.) szerint:

„Midőn reggeli álmomat elveri a hajnal, s lopva lebben szobámba a fény, kedves képe távol lévő hölgyemnek, te tűnsz szemembe, s ah, gyúladni érzem régi lángomat.

Ez ő, ez ő! kiáltom, s részegült hevemben a képnek hányom csókjaimat. Így szóla, így járt, így mozgott, így süllyedt ölembe, midőn elfogadta jobbotmat.

S most a képpel folynak, mint egykor vele, a titkos édes boldog suttogások; s vád és harc és megbánás — s új meg új alkuvásaink.

S midőn ezeket üzöm a képpel, mint egykor magával, kél a nap, s belővel a zsalu nyílásain, s glóriát von sugárral a kép körül.⁴

Megjelent még: Hat sonett 3. sz., Poet. munk. 19. l., Lev. Szentgyörgyihez 244. l.

Eltérések: 2. S a fény csak lopva csúsz még. 4. S ah, ébredni érzem. 11. Panasz, harc és frigy, s új új alkuvások v. Vád, harc, megbánás v. kesergés, s új új alkuvások.

Fény és homály 50. l. Készült 1811. máj. 9-én. Címe a legtöbb változatban csupán: „Cserei Miklóshoz“. „Ez — írja K. Kisnek 1811. máj. 12-én — egyike a legtiszteltebb erdélyi követeknek diaetájokon. Márc. 15-én el akarának oszlatni s rendek. Ez egy hatalmas oratiót tartta, mintha Liviusból vette volna ki, s kérte, ha elébe teszik-e a háza gondolatát, a háza nagy gondjainak. Ki az a ki háza készül? szemébe akarok tekinteni, látni akarom mit érez a házaért. S sikere lett.“ — A „Tudományos Gyűjteményben“ arra kéri az olvasót, hogy e sonett címét így töltsa meg: „Cserei Miklóshoz, midőn 1811-ben Erdélynek rendeit hatalmas előadása által a maga felére vonszá.“

1. Ares v. Mars = a had istene. 3. Phalanx = négyszögbe felállított harcosok, kifelé fordított fegyverrel.

Megjelent: „Hat Sonett“ 5. sz., Hasznos Mulságok 1817. 18. sz., Lev. Kishez II. 8. l., Lev. Berzsenyihez 124. l., Poet. munk. 20. l., Versei 35. l.

Eltérések: 3. befeszíteni h. bérepszteni. 4. S ha kell elesni az öldöklő. 8. serkedő h. sarjadó v. sarjadzó. 12. nagy h. szép sugára. 13. azt én nem h. én azt nem. 14. A nagy világ énnékem stb.

Szirmay Jánoshoz 51. l. Készült 1813. febr. 18-án. Kis Jánossal (II. 69. l.) ily címmel közli: „Sz. J.-hoz, Kerekretra, Sárosban, ki németül írt sonetteket.“ S ugyanakkor mondja róla: „Sonettemnek minden sora

vocalison végződik, és mindenik endecasyllabákból áll, s a terzetek is a szerint vannak írva, a hogy az olasz írja. Egy szóval, ezen sonettem azt akarja mutatni magyarjainknak, hogy milyen az olasz sonett. “

1. Dromb, doromb = Maultrompeta. 6. Erato = a költészet, és kivált a szerelmi dal Musája.

Megjelent még: Erdélyi Muzcum IV. 40. l., Poet. munk. 21. l., Versei 46. l.

Eltérések: 4. Ki tudna bájt s kint stb. 9. Kiesbb h. egy szebb. 12. Fiamnak vágyást. 14. S ő lesz.

A **sajka** 51. l. Készült 1819. nov. 11-én. Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 331. l.) szerint:

„Csónakom lebegve futja víg futását veszélyes örvények és vad sziklák között s kacagja a boszús szél és habok duzzanásait, s a szirteteket, melyekbe oly sok ízben ütközék. Nóm s gyermekeim nagy csoportja esókkal törlik arcomról izzadságomat, s lautom myrtuságak közt függ az árbocon, s széliden zengi szívem habzásait, mint a gyöngéded szellőtől megszólamlott eoli-hárfa.

Köd és éj borítják ismét útamat. De íme egy szép csillag lövi reám fényét, s szent hittel tölti be e csüggedt szívet. Elő, elő, bár mik rettentsenek! Iste-neink bajában nem hagyják el a szeretőt, a lantost és a hazához-hívet.“

Megjelent: Hasznos Multságok 1819. II. 344. l., Zsebkönyv (Hébe) 1822. 62. l., Lev. Kishez II. 294. l., Poet. munk. 22. l.

Eltérések: 4. hová h. melyekbe. 8. myrtusim. 9. útamat h. útaimat. 14. a lantost h. a művészt.

Epigrammák.

Az epigramma azon költői alak, melyet Kazinczy előszeretettel művelt, és gyorsan a tökély magas fokára emelt. E téren aratta legszebb költői babérait: összes költeményei közül az epigrammái idézték elé a leg-

nagyobb hatást. Fényesen igazolja ezt egyik egykorú bírálója.

Bajza József ugyanis „Az epigramma theoriája” című értekezésében röviden előadván a magyar epigramma történetét is, Kazinczyt tekinti annak tulajdonképi megteremtőjének: „Mihelyt Kazinczy — úgy mond — mint epigrammatista megjelent, azonnal más, s az előbbtől különböző képet veve a költemény ezen nemé magára. Az első ízben publicumot látott darabok azt hagyták az olvasóval gyaníttatni, hogy azok a martiáli iskolának egy nagy tanítványától származtak, s a magyar literatura barátja örvendett egy új, egy csínnal teljesebb Martiált saját nemzete költői között bírhatni. A következők azonban az Erdélyi Múzeum, Aurora, Hébe, s egyéb gyűjteményekben közölt darabokkal azt mutatá, hogy ezen epigrammák egy oly iskolának resultumi, mely a görögök nyomán támadt s Martiál s Goethe különböző pályáit egyesítve alkotta össze theoriáját.

Kazinczynak elmésség és lyrái szellem — két tulajdon, mely képes a költőt az epigrammai tökélet legmagasabb fokáig vihetni — jeles mértékben juttat. A környületek tehát eléggé kedvezőleg jöttek össze, hogy a szerencsés következők szülői lehessenek. És valóban Kazinczynak műveit tekintvén, azt kell mondanunk, hogy ő mind a két epigrammai pályát oly szerencsével futá meg, hogy fölöle egy sanyarúbb kritika is mindenkor javalva fog szólhatni. Nem ismerünk költőt az újabb korban, ki az epigrammatista Goethe mellett oly szép fényben állhatna, mint Kazinczy; a görögökkel pedig talán csak ők ketten volnának összemérhetők. Goethe, mint költő hasonlatlanul áll felette, mint technicus vele egy parallelába tétethetik; s az epigrammai alkatra nézve Lessing s ők ketten foglalják el minden újabb költők között az első helyet. Martiálon felül emelkedett csín és ízlés tekintetében, mindazáltal a mily mértékben ezt meghaladta, talán oly mértékben, lehet mondani, hogy a görög egyszerűség s gyermekded ártatlanságnak (naiv) alatta maradt, miképen ez az újkori költőkkel megtörténni szokott. Egy megbecsülhetetlen sajátság az ő epigrammaiban, mely maga képes lehetne őket a tökélet egy felsőbb fokára emelni, mint minden

egybeink e nemben vannak, az a bájos görgésű, hajlékony, kerekded nyelv, mely ezen írónk sok évi studiumának gazdag resultátuma. Ez az, a mi egy megfoghatatlan bájt, egy bizonyos classicai színt hagy Kazinczynak minden, még oly parányi versecskéjéből is felcsillámlani.“ (Tud. Gyűjt. 1828. XII. 28. l.) Hogy Kazinczy az epigrammáról mily nézeteket táplált, mutatja többi közt b. Wesselényi Miklósnéhoz 1810. jan. 22-én (Történeti Lapok I. 89. l.) intézett levele, melyben azt mondja: „A görög epigrammák az emberi elme legszebb műveinek legszebb nemei közé tartoznak. Minél egyszerűbb az epigramma s a belé nyomott gondolat: annál szebb a mű. De hazánkban kevés ismeri az anthológiát, s mi csak a festésekkel rakásra halmozott poetai műveket tartjuk szépnek; a visitó hangú ódát, a jajgató elegiákat stb. A kinek szive van, tudja, hogy ezek mellett mit ér a fájdalom csendes sohajtása; mit ér az a poetai mű, a mely a fájdalom szenvedését a nagyság érzése által enyhíti.“

Nem csekélyebb véleménynyel voltak barátai az ő epigrammái iránt. Nevezetesen azt mondja ezekre nézve gróf Dessewffy József 1818. júl. 19-ki levelében: „A legújabb epigrammáid remekök, bár mindenik más-más nemű legyen is. Így gyönyörködtetheti a különbözőféle ragyogó pillangók szemlélése a természet szeretőit; de a te pillangóid nincsenek gombostűre húzva, valamint azokat a gyűjteményes szobákban látjuk, hanem ők csipkednek rezgő repesésök közben.“

Berzsenyi pedig egész elragadtatással felkiált: „Epigrammáid felette szépek! Valóban a geniének az a megismertető jele, hogy mindenben egyaránt nagy, mindenben mester, mindenben eredeti és teremtő. Epigrammáidban nagy elmét, epistoláidban pedig a nagy elme mellett nagy embert is mutatsz.“ (Lev. 57. l.) Vagy más alkalommal azt írja: „Az elmésség nekem nem tulajdonom ugyan, de mégis látom, hogy epigrammáid igen elmések és férfiúi philosophiával teljesek. Te valóban mindenben útnyitónk vagy! (Lev. 98. l.)

Az epigramma 55. l. Készült 1818. júniusban.

Megjelent: Zsebkönyv (Hébe) 1822. 109. l., Lev. Dessewffyhez II. 268. l., Poet. munk. 83. l.

Eltérések: 1. fut h. repül. 3. tűzétől h. hevétől.

A költő 55. l.

Megjelent: Aurora 1830. 298. l. „Különbségek“ címmel, Poet. munk. 62. l.

Eltérések: 4. lobogva h. magának. 6. önt h. ont. 8. lakója h. marhája.

Vajda-Hunyad 55. l. Készült 1821. jul. 10-én. Erdélyi útjában meglátogatta Kazinezy Vajda-Hunyadot is, és az akkori benyomásoknak később, midőn „Erdélyi Leveleit“ dolgozná, versben is, prózában is adott rokon kifejezést. Leírván a vár multját és jelenét, felsohajt: „Mi volt valaha Hunyad, és mi az most! A palota, hol Hunyadinak nagyjai gyűltek vala össze, mostan só- és vas-páhó Nagy és tiszta lelkű férfi, mely kevés örömet érzél vala te, munkás és örök tusakodások közt elélt napjaidban, ha láthattad volna, betekintvén a végzések könyvébe, mi várja hunyad után hazádat és hazádat!“ — A versről azt írja a szerzőnek Kisfaludy K. (13. l.): „Vajda-Hunyadod előtt térdet hajtok. Ez Hébének koronája — s bátor sasként vál ki a többi szárnyalók közül.“ Paraphrasisa a „Muzáron“ (1833. 325. l.) szerint:

„Szirt, te, ki oly rendíthetlen vagy, mint annak lelke és karja, ki téged rakott, épített: — Hunyadi János, s nagy mint ő, nagy mint fia, nagy mint társai! Hol van ő? hol van Mátyás, az ő királyi fia? hová leve idősbb gyermeke, a szerenesetlen, de lelkes László? Hol van egykori fényed? hol a zaj, az a tettekben gazdag élet, mely egykor e várat eltöltötte?

„Nincsenek!“ e felelet jó fülembé falaidnak kriptái csendéből. Nincsenek? Ah, irtóztató elváltozás!..

De mi ez?

Íme megnyilni látom kapudat. Igenis, megnyilik az. Capisztrán jó, szélnek eresztett zászlójával; s vezetí győzedelemre a sereget. Szól a tárogató, a síp, a trombíta, s most Hunyadi maga is, néma haragban, előlép. Fia itt-ott láttatja magát délceg ménén hős atyja körül, s veszi s osztja parancsait...

Szirt, mi vagy te most, és mi valál egykor?
Megborzadok. A hazafi érte a szent jelenést, s nagy tet-
tekre riad fel szomorú álmaiból.“

Megjelent: Erdélyi Lev. új kiad. (1839.)
297. l., Hébe 1823., Poet. munk. 52. l., Versei 92. l.

Eltérések: 2. fia h. maga. 4. fény — zaj h.
zaj — fény. 5. falaidnak h. füleidnek.

Dédács 56. l. Valószínűleg ugyanazon időben
költ, mint az előbbi; legalább ugyan az útjában látta
K. Dédácsot is, és annak nagy műveltségű úrnőjét, öz-
vegy gróf Gyulay Ferenenét, szül. Kácsándy Zsuzsit,
egykori imádottját, kedves gyermekeivel és ezek ne-
velőjével, Döbrentei Gáborral együtt, kit épen Kazinezy
ajánlt ez állomásra. „Dédácsnak — úgymond Erdélyi
Leveleiben -- gyönyörű félszigetbe tevém által ma-
gamat, hol kevés napok előtt oly boldog valék, s
akarám, boldogságomnak maradjon fenn emléke, hogy
ha ügyünk barátjai közül valaki e szent helyre lép,
mondja el itt epigrammámat, s nevemet nevezze, hogy
a hely légyen enyém, mikor én már nem leszek is; s
lángjaim e sorokban ömlének elő keblemből, s
oly melegen és igazán, ha érzésem meg nem esal,
hogy merem reményleni a mit óhajtok. Igenis, léssen
egy idő, hogy ez a szép gyep enyémnek fog nevez-
tetni; hogy ügyem barátjai ide jövén, keresni fogják
nyomaimat, hol mi mindnyájan, s a ház vendégei,
összegyűlénk a grófné körül; mutatják hol járánk a
Maros szélén s a fekete szilas lombjai alatt, s azt fog-
ják mondani: nem lehet minden érdem nélkül, kit a
jók szerettenek.“ — 8. Lotti = Charlotte, Sarolta = gróf
Gyulay Karolina; Zseni = Eugenia, annak nővére.
Sajtóhiba: Gyulai h. olv. Gyulay.

Megjelent: Erd. Lev. új kiad. (1839.) 327. l.,
Poet. munk. 53. l.

Eltérések: 2. fődöz h. főd el. 4. busongva
v. kesergve mosolyg.

Branyieskán 57. l. Készült 1817. „Branyieska
Hunyad vármegyében van. A hely cardinalis Martinuzzi
birtoka volt. Még áll kápolnája. — Báró Jósika János
1816. guberniális consiliariussá, s kevés hónapok után

provincialis főcommissariussá neveztetett ki. Ez a gubernatorság után a második, azaz, az egész Erdélyben harmadik hivatal, s ha Bánffyának halála után oda es. herceg nem megyen, gubernator az a 36 esztendő s úr lesz. A minapi postával vettem levelét, hogy háziára irt epigrammám kőbe metszetik, s be lesz téve a Martinuzzi kapornájának falába, ott, a hol kertjében mutatánk.“ Így ír Kis Jánoshoz 1817. febr. 22-én.

Megjelent: Poet. munk. 54. l., Versei 101. l., Lev. Berzsenyihez 204. l., Lev. Kishez II. 232. l.

Eltérések: 3. látja h. nézi. 7., 8. Oh mikor elmegyen itt, bár ezt is mondja: Kazinczy Itt lele férfit e hely jó ura karja között. 8. karjai közt h. karjaiban.

Szent-Mihály 57. l. Készült 1820-ban. Névtelenül jelenvén meg (Magyar Kurir 1820. X. darab), és Dessewffy nem gyanítván, ki legyen szerzője, arra „Az ismeretlen utazóhoz“ című epigrammával felelt*) (H. 6. XII. darab). — A „Hasznos Multságok“ 1820. 15. szept. 1-13. lapján újra jelent meg K. verse, Dessewffy feleletével együtt, a következő jegyzettel: „Szent-Mihály igen nagy helység Szabolcsban, két mértföldnyire Tokajtól, gróf Dessewffy Józsefnek és gróf Sztáray Eleonorának, a Mihály szabolcsi főispán és gróf Eszterházy Eleonora leányának, s Eszterházy Ferenc, nagy cancelláriusunk unokájának birtoka s nyári lakója. Tokajtól Debrecenig az utas semmi erdőt nem lát. A hely lelkes asszonya egy tömörkertet erdőséggé csinált, s itt kél ennek a nagy embernek, nagy hazafinak szép izlésű, s a jószághoz illő háza. Fiai, a legszebb s leglelkesebb gyermekek, Aurél, Marcell, Emil, s leánya, Virginia, szülik szeméi előtt, s általok is, neveltetnek. Nyelvök magyar; de tudnak tótul, németül, franciául; s a fiúk nagy előmenetelt tesznek a görögben. Az idegen gyönyörködve fogja látni a szép helyet, s tisztelettel fog emlékezni, kik ékesítették, kik lakták azt a mi időnkben“. Utóbb a kettő együtt megjelent a zsebkönyv (Hébe) 1822. 113. l. is. — 1820. jul. 22-ki levelében közölte

*) Erre ismét Vásárhelyi János felelt egy, Dessewffyhez intézett verssel l. Koszorú 1824. 4. l.

K. az epigrammát Dessewffyvel (Lev. III. 58. l.), ki szégyelte magát, hogy költőjére rá nem ismert. — 1. A hét-hegyű város = Róma. 2. Nestori svada = Nestor király, a trojai háborúban a görögök legidősebb vezére, s bölcs tanácslója, szónoka. 3. Xenophon = a görög történetíró s hadvezér. 6. Thessali Tempe = az Olymp és Ossa hegység közt levő kies völgy.

Megjelent még: Poet. munk. 55. l.

Eltérés: 2. buzog h. csepeg v. szakadt.

A pataki vár erkélyén 58. l. 1818. jun. 15-én közölte Dessewffyvel, megjegyezve, hogy „e napokban“ készült. „Erkély, Erkel (Erker) = Bálkonforma kiesesorodott ablak. Rendes gondolat, hogy ez az erkély a Rákócziak alkóvjokból nyílt. Lehetetlen hogy abból az ablakból Rákóczi György és Lórántffy Zsuzsanna, Rákóczi II. György és Báthory Zsófia, Rákóczi I. Ferenc és Zrínyi Ilona s Rákóczi II. Ferenc ki ne nézett volna. Lehetetlen hogy Kazinezy Péter, nagyatyám nagyatyja, ezeknek hívők, s kedveltjök, s követjök, itt ne állott volna. Zrínyi Ilona a Szigetnél elesett Miklós unokájának unokája volt. Az atyja, Péter fejét vesztette; testvére rab volt holtig, s német nevet kapott; férje Rákóczi I. Ferenc üzetetett, fia Rákóczi II. Ferenc szerencsétlen volt. Magnis excidit ausis.“ — Az utolsó sorbeli „rém“ szó nem a mai értelemben veendő; K. a nagy halottak szellemeit, árnyait (kisérteteit) érti.

Megjelent: Dessewffy lev. II. 268. l.

Hőseink a Kenyérmezején 58. l. Az eredeti kéziratból közölve.

Az Inn hátán 58. l. Készült 1800-ban, azon főlebb említett út közben Kufsteinből Munkács felé. — 5. A szelek atyja = Aeolus, a szelek fejedelme. 6. Cypris = Adonis melléknéve. Leda két fia = Castor és Pollux (Zeustól), a hajósok védnökei.

Megjelent: Aurora 1828. 200. l., Poet. munk. 56. l., Versei 99. l.

Eltérések: 3. Hajh, de. 6. S Cypris, s a szép nő bátyjai.

Psyche a lepével 59. l.

Megjelent: Erdélyi Múzeum I. 70. l. „Carnova Psychéjére, a lepével“ címmel; Poet. munk. 83. l., Versei 108. l.

Eltérések: 3. Vérem gyúl s hullong. 4. Lépj ki.

Ninon képe 59. l. Készült 1813-ban. „Ninonnak (a főlebb említett Hirgeist Nina) csináltam egy complimentet, mert senkit nem ismerek, a ki érdeme-sebb volna reá.“ — 1. Cypris, itt bizonyára Cypria értetik, másképen Venus. Flora = a virágok istennője. 2. Iris = az istenek küldönce, jelvénye a szivárvány. Aglaja = a Gratiák anyja v. a Gratiák egyike.

Megjelent: Erdélyi Múzeum I. 70. l. „Ninon képére“; Poet. munk. 84. l., Lev. Kishez II. 76. l.

Eltérés: 2. Nem az h. nem ő; Ninon h. Niny.

Antinous 59. l. Antinous, Hadrian római császár kedvence; híres ókori szobra maradt fenn.

Megjelent: Erdélyi Múzeum I. 70. l., Poet. munk. 84. l., Versei 110. l.

Eltérések: a nagy h. legyen v. mint az.

Venus Callipygos 59. l. Készült Érsemjénben 1813. ápril. 6-án, a belvederebeli híres antik szoborra; erre vonatkozólag l. megjegyzéseit Lev. Dessewffyhez I. 274. l. és Síposhoz 62. l.

Megjelent még: Erdélyi Múzeum IV. 38. l., Poet. munk. 84. l., Versei 106. l.

Dolce Madonnája 60. l. „Ez az epigramma Carlo Dolcénak képére van írva (Érsemjén 1813. ápril 6-án), melynek originalja a bécsi Belvedereben, copiája nálam áll.“

Megjelent: Erdélyi Múzeum I. 70. l. „Madonna“; Poet. munk. 85. l., Versei 104. l., Lev. Dessewffyhez I. 274. l., Lev. Vida Lászlóhoz (Új magy. Múzeum IX. I. 276. skl.).

Eltérések: 1. isteni h. csendes. 3. Isteni s emberi szűz.

Laocoon 60. l. Készült 1813. ápril 6-án, a híres antik szoborra. „Ez az epigramma azon kevesek egyike, hol valóban tetszem magannak. A hazaszereget szent heve lángol abban; tele van azon düster-rel, mi a szenvedőt, érdemletlen sorsban kevélylyé s nagygyá teszi. És mily szép játékot ad itt a monosyllab: Tűrd, halj; tűrsz, halsz.“ L. Virgil, Aeneid. II. 200. és előbb 40. Laocoon ardens summa decurrit ab arce stb. A fene azaz: a fene Minerva.

Megjelent: Erdélyi Muzem I. 70. l., Poet. munk. 85. l., Versei 101. l., Lev. Dessewffyhez I. 273. l., Lev. Siposhoz 62. l., Lev. Bártfayhoz 1813. ápril 25-én, Lev. Vida Lászlóhoz (Új magy. Muzem IX. I. 276. skl.)

Lucretia 60. l. Készült 1826-ban. Eredeti címe: „Aszonyi-rény“.

Megjelent: Poet. munk. 85. l.

Eltérés: 4. szennyet h. moeskot.

Ferenczy Graphidionára 61. l. Készült 1823. jan. 13-án Ferenczy híres szobrára. Ferenczy István (szül. 1792., † 1856.), ki Rómában Canova és Thorwaldsen oldala mellett gyakorlá művészetét, s kinek jövőjéhez akkorában nagy reményeket kötöttek; de Magyarországra visszajöven, elsatnyúlt; készített ugyan még szobrokat (köztük Kazinczy mellképét is), de rajzoló lánykáját már egyikben sem tudta elérni. „Graphidiona a Muzeumban áll. Lehet-e jobb gondolat, mint az volt, hogy a kezdő művész a művészség kezdetét dolgozza? A leány jobb térdével a tenger fövenyébe hajlik le, s eltelve a kedvelt ifjú képével lelkében, annak profilját veszejével a fövenybe rajzoló, s most feleszmél, hogy őt a szerelem mely találmányra vezeté. A felső test ruhátlan, hogy a természet bájai látathassanak, az alsó szép vetésekben van elfedve. Gyönyörű kis teremtés; s érdemli, hogy ujjam a kőre nyomja csókomat.“ Így ír róla Kazinczy (Aurora, folytatják többen, 1834. 33. l.).

Megjelent: Poet. munk. 86. l., Versei 111. l.

Eltérések: 4–6. sor helyett (Lev. Kisfaludyal stb. 136. l.):

Mert neked e hevülést egy kegyes isten adá.
 Amor hagyta, hogy azt ujjam rajzolja szeretve,
 S a mit nékem hagyott, hagyta Ferenczynek is.

Vagy:

Mert e bátorodást istened adta neked. —
 Amor nyújtja segílyt, s munkámra szoretve tekintett;
 S most, kedvezve, ugyan ezt tette Ferenczy körül.

Io és Jupiter 61. l. Címe eredetileg: Correggionak Iojára, a bécsi Belvedereben. — Io = Zeus kedvese, kit felhő alakjában tett anyává; e jelenetet ábrázolja Correggio festménye.

Megjelent: Erd. Muzem I. 71. l., Poet. munk. 86. l., Versei 94. l.

Eltérések: 1. ah h. oh. 2. Mely ajakimra röpül. 3. szép lány, fordúl le keblemhez.

Amor az oroszlanon 61. l. Készült 1818. jun. Dessewffyvel (lev. II. 267. l.) így címmel közli: „Az Amor képénél az oroszlanon”. Ez epigramma fordítását, Kazinczynak 10 egyéb versével egyetemben felleve Bowring a magyar költészetéről írt művébe; s ennek egy bírálója kisütötte, hogy ez epigramma előfordul a görög anthológiában. E hirt Toldytól vette, ki akkor (1830-ban) Londonban járt, és valószínűleg ama mű létrejöttére befolyt. Erre vonatkozólag aztán Bártfay Lászlónak azt írta Kazinczy: „Egy recensens engem plagiariusnak néz, mert „Amor az oroszlanon” című epigrammám megvan a görög anthológiában. Azt én valóban nem tudtam, s kedvesbb compliment engem nem érhet mint az, hogy azt mondám magamtól, a mit már egy görög monda.” (Lev. Kisfaludyval stb. 290. l.)

Megjelent még: Zsebkönyv (Hébe) 1822. 111. l., Poet. munk. 87. l., Versei 103. l.

Hébéhez 62. l. Készült 1814. febr. 20-án Debrecenben, hol egy társaságban találkozott gróf Batthyány Alajossal. „Rá nem ismertem a hatalmasra! az igazán nagyra! Egy negyednél tovább jára fel velem a szobában, s reá nem akadhattam húrjára, mint ő nem az enyémmre, holott egykor ez a két húr egymáshoz

nem volt hasonlatlan. — Ő túlélte magát... Valóban az elvénuült, elagott lélek réttentő tünemény!“ — Hébe = az ifjúság s kellem istennője, ki az isteneket nectarral látja el, mely halhatatlanságukat és örök ifjúságukat fentartja.

Megjelent: Erd. Muzzeum IV. 39. l., Poet. munk. 87. l., Versei 107. l., Lev. Dessewffyhez I. 307. l., Lev. Sípshoz 73. l.

Idához 62. l.

Megjelent: Erdélyi Muzzeum I. 69. l. „Panasz“ címmel, Poet. Munk. 87. l., Versei 110. l.

Eltérés: 1., 2. Ida h. Eddy.

Apollon 62. l. Készült 1827. aug. 27-én, a Vaticanai Apollo szobrára. „A régiségnek nem maradt reánk szebb műve, mint ez a szép márványszobor. A férfi szépség, az ifjúság legvirulóbb korában, belé vagon nyomva; egyszorsmind pedig a nehéz győzelem könnyű végrehajtása. Jön Apolló, rá lövi nyilat a rettenetes szörnyre, az feterült, s bög, ordit kinyában; ő pedig, mint ha semmit nem tett volna, a mire erő kellett, nyugalomban lép fel oda, a honnan ezért leszállott.“ (Minerva). „A mesterség barátjai erről (a szoborról) azt tartják, hogy benne a győzésnek nem nagysága, hanem könnyűsége van adva, s titkos jelentése ez: a nap jó, s egyszerre oda van az éj monstruma.“ (Lev. Kisfaludyval stb. 109. l.)

Megjelent: Felsőmagyarorsz. Minerva 1828. 1560. l. „Az Apollo szobránál“; Poet. munk. 88. l., Versei 109. l., Lev. Kisfaludyval stb. 116. l.

Eltérések: 1. bukott h. lehullt v. ledőlt; Még reng h. Reng még. 3. Győző h. győztes, hág h. lép. 4. társai h. annak.

Heliodorához 62. l. Készült Érsemjénben, 1813. april 6-án. Europa, Leda, Semele s Io kedvesei voltak Zeusnek.

Megjelent: Erd. Muzzeum IV. 38. l., Poet. munk. 88. l., Versei 106. l., Lev. Dessewffyhez I. 274. l.

Az özvegy 63. l. Készült 1813-ban. Eredeti címe: „Gróf Wass Sámuelné képében, férje halálára.“

Erdélyi útjában Nagy-Almásra, özvegy Wassné, szül. gróf Bethlen Rozália birtokára is kirándulván Kazinczy, gyönyörködött Wass Sámuelnek ott felállított emlékében, „nagy, mint a ki emelte és a kinek emeltetett, mint a veszteség és fájdalom: egy félbe tört, vastag diameterű, hornyolt oszlop; s azon a hamvveder, átölelve a tartósság symboljával, a kígyóval. . . Felírásait a piedestál két oldalain gróf Haller Gábor, a kinstartó, dolgozó: az első táblán, és az utolsón, az enyém állanak.“ Vajjon ez „enyém“ ez epigrammára vonatkozik, vagy a „Gróf Wass Sámuel emlékezet kövére“ című versre (l. 139. l.), vagy mind a kettőre, azt el nem dönthetjük.

Megjelent: Erd. Muzeum IV. 38. l., Poet. munk. 88. l., Lev. Kishez II. 69. l., Lev. Desséwffyhez I. 271. l.

Eltérések: 2. társsal h. férjjel. 3. Ezt kérem, s nem adák meg az istenek. Így leve stb.

Egy fürdőben 63. l.

Megjelent: Erd. Muzeum IV. 38. l., Poet. munk. 89. l., Versei 97. l.

Eltérések: 1. busa h. buta; te nekem h. nekem te. 2. Nyújts h. Adj.

Biharnak két nagyja 63. l. Készült 1812. febr. 7-én. Baranyi Gábor és Bossányi Ferenc (K. anyai nagyatyja) az 1764. országgyűlésen képviselték Bihar megyét, „emlékezetök ott örökre élni fog.“ Baranyi Gábor egyébiránt 1757—72. Biharnak híres első alispánja volt. Bossányi Ferencnek igen élénk és érdekes képét festi Kazinczy „Pályám emlékezetében“ (kiadta Abafi) 4. l. sk.

Megjelent: Erd. Muzeum IV. 38. l., Poet. munk. 89. l., Versei 96. l., Lev. Berzsenyihez 136. l., Kishez II. 41. l.

Vay József képénél 63. l. Készült 1827. dec. 30-án. „Némán úzd te is, a mire törsz, azaz: úzd dolgot tüzzel (törsz), de nyugalomban (némán).“

Megjelent: Poet. munk. 89. l., Versei 112. l., Lev. Kisfaludyval stb. 142., 214. l.

Eltérés: 2. Erre tanít stb.

Nagy-Mihály 64. l. „Én június első napján (1820.) virradtakor indultam útnak tovább Pazdics-ról . . . s hamar Nagy-Mihályban voltam . . . Mint esudálkoztam el, midőn a régi, nehéz izlésű, s ocsmány melléképületekkel körülfogott kastély helyett most egy tündérlakot láttam magam előtt, körülölelve egy már teljes virányában álló kerttel. S szemeim előtt lebege a szép kastély, és minthogy az oly úr (gróf Sztáray Mihály) lakja, a kit minden jó tisztel, szeret, engedtem poetai tüzemnek, s kicsináltam az epigrammát.“

Megjelent: Zsebkönyv (Hébe) 1822. 112. l., Poet. munk. 90. l., Lev. Dessewffyhez III. 57. l.

Eltérések: 3. ingó h. álnok. 5., 6. Dózsölj bájaiban s a tündérlaknak örülj itt; Egy vagyon hátra: siess! s törzsököd újra virúl.

Negyedik gyermekem születésekor 64. l. Készült 1811-ben. Az eszmét az epigrammához, valamint „A szép házi kör“ (65. l.) címűhez úgy látszik Dessewffynak 1811. júl. 22-ki leveléből vette, melyben az Kazinezy első fiának születését eképp üdvözölte: „Most már tehát neked egy Amorod van, két Gratiák, nekem pedig egy Gratiam két Amoraim közt.“

Megjelent: Uránia, 1829. 229. l. „Négy első gyermekére“ címmel, közli Pónori Thewrewk József; Poet. munk. 90. l.

Eltérés: 4. Itt is előbb, s már stb.

Vád és béke 64. l. Készült 1813. márc. 6-án. — „Hittem az esknek“. Es és esk elavúlt szavaink, most: esküvés.

Megjelent: Erd. Muzeum IV. 39. l., Zsebkönyv (Hébe) 1822. 110. l., Poet. munk. 93. l., Versei 102. l.

Eltérések: 2. lett h. lön. 3. És in játszatva. 4. Boldogságitat. 5. Mit? nem igaz? lássad levelét.

A szép házi kör 65. l. Készült 1823. nov. 3-án. Eredeti címe: „A páratlan háznép; azaz: gróf Dessewffy József családja.“ Ezt K. Guzmicshoz 1823. nov. 4-én írt levelében szépen jellemzi. — „Talán hideg a játék az egy leány és három fiúgyermek ideáján: de nem szokatlan a portrairózóknál az efféle allegorikai

festés. Valaha két igen nagybecsű anglus rezet bírtam, a hol egy atya a maga kiskorú fiát mint Herculest, a másik atya a fiát és leányát mint Andromedát és Perseust adta. A Venus Urania substitutiója sem rossz; ő nagysága így a dulcia furta gyanúját elkerülé, Te pedig (Dessewffy József) nem levél sánta kovácscsá.“

Megjelent: Poet. munk. 93. l.

Eltérés: 4. őmaga, s atyjok h. anyjok, az atyjok.

A váradi fürdőben 65. l. Eredeti címe: „A Félix-Bányára, Nagy-Váradnál.“ „E versben Kazinczy Janus Pannonius szerepére vállalkozott; míg azon latinul író, a föltevés szerint tehát latin eszmekörben is író, váradi kanonok s utóbb pécsi püspök, csupán az egyént állítja előtérbe, midőn e szép tájéktól búcsúzik (Poemata, 643. lap), Kazinczyt a mythológiához fordúl s nem új gondolatot önt szavakba.“ (Márki S.) — 1. Nais, forrás istennője, Nymphá, Najad.

Megjelent: Erd. Muzem. IV. 37. l., Zsebkönyv (Hébe) 1822. 109. l., Poet. munk. 94. l., Versei 98. l.

Eltérés: 4. tüzet h. dihet.

Gróf Draskovich János 65. l. Készült 1812. febr. 7-én. Eredeti címe: „A vándor és a hely geniusa.“

Megjelent: Erd. Muzem IV. 39. l., Poet. munk. 94. l., Versei 104. l., Lev. Kishez II. 40. l., Lev. Berzsenyihez 136. l.

Eltérések: 2. Önte reá v. Önte ki rá Chloris. 4. nyája h. népe. 5., 6. . . . nem kell e sírnak. Ha lelked tiszta, ne félj itten késni, de fuss, ha nem az.

Gróf Ráday Erzsébet 66. l. „Gróf Ráday Erzsébet, báró Prónay Albert hitvese. Szébb férfit, szébb asszonyt nem képzelhetni, meghalt 1830. márc. 29-én . . . Nem igazán görög ízlésű, nem gyöngéd epigramma ez? S a halhatatlanság vigasztaló ideája metaphysicai feszetgetések nélkül! Ez nekem igen kedves dolgozásokom.“

Megjelent: Poet. munk. 95. l., Versei 111. l., Lev. Guzmicsához 219. l.

Eltérések: 3. kebled h. emlőd. 4. ágya h. alta.

Egy gyermek sírkövére 66. l. Hogy saját gyermekéről van szó, mutatja az előforduló név: Phigie = Iphigenia, — de még inkább az eredeti cím: „Iphigenia halálára“ vagy: „Iphigenia, K. F.-nek és gr. T. S. A.-nak gyönyörűségök, egyetlen örömök. Szül. N.-Kazmért, 1805. aug. 8., meghalt ugyanott, 1806. aug. 18-án.“ Kazinczyt ez első gyermekének halála mélyen lesújtotta, s kivált az azt követő napon Cserei Farkashoz írt levelében ad kifejezést bátártalan bánatának, mely elől menekülnő, néhány hétre a Szepességbe rándult. Szept. 23-án azt írja Csereinek: „Öt hete mult el, hogy oda van a legszebb gyermek, mely valaha a teremő kezéből kikölt, s fájdalommal még nem lelt enyhülést.“ De két nappal utóbb már arról értesíti barátját, miként fogja Phigie emlékét megörökíteni; kifejtvén, hogy a görög művészet a halált nem mint a keresztény, a csontváz iszonyú képével, hanem „a visszára fordított faklyára könyökölt Amor“ által jelképezé, a ki „megragad egy szép leány gyermeket, s ajakára nyomván szent esókját, azt a maga mátkájának jegyzi. Görögül mind a lélek (a mit itt a leány jegyez) mind a lepe Psychének hívatatván, ezt a mennyei jegyest Psychének nevezték el és lepszárnyakat adtak neki.“ S miután a gyermek Guidó Reni Amort igen kedvelte volt, arra határozta magát, hogy: „egy pedestalt fogok állítani a gyermek feje felébe, de úgy, hogy a sír és a kő közt egy útaeska csavaroghasson el. A pedestal homloklapján az ide tett szók (az epigramma) fognak márványba vésettetni. A pedestalra pedig vagy a Psyche statuája (Canova után) vagy az Amor és Psyche egymást megölelő grouppja (görög régiség) fog állani.“ E szándéka azonban némi módosulást szenvedett azáltal, hogy Kis János Phigiere epitaphiumot készítvén, azt mind Kazinczyval, mint Csereivel közölte, s az utóbbi azt az ajánlatot tette, hogy Kis versének kőre vésését sajátjából fogja fizetni s azt Kazinczy köszönettel fogadta. Magát a verset illetőleg, bírjuk Kazinczynak, Cserei iránt tett következő vallomását: „Az (görög) anthológiának egyetlen egy felyül írása sines, a mi

az én lelkemet úgy megtudta volna hatni, mint a 3-dik distichon, a melyet Goethe írt a vízbe veszett braunschweigi Leopoldra:

Dich ergriff mit Gewalt der alte Herrscher des
Flusses,
Hält dich und theilet mit dir ewig sein strö-
mendes Reich.
Ruhig schlummerst du nun beim stilleren Rauschen
des Ufers,
Bis dich stürmende Fluth wieder zu Thaten er-
weckt.
Sei dann hilfreich dem Volke, wie du es Sterblicher
wolltest,
Und vollend' als ein Gott, was dir als Menschen
misslang.

Íme az én kedves Phigien epigrammája ennek skizzén készült. Az aethetica munkákban gyakorlott szem ki fogja találni, miben áll az imitatio. Az enyém közt és a Goetheé közt az a különbség, a mely különbség egy szeretetreméltó kisded és egy emberiség bajnoka közt vagyon. Et vestigia semper adora! — Ugyan ez alkalomkor készült meg egy verse, mely azonban úgy látszik, csak töredék. L. valább 73. l. „Phigie halálára.“

Megjelent: Aurora 1828. 146. l. „Egy gyermek sirjánál“, Poet. munk. 95. l., Lev. Kishez I. 131. l.

Eltérések: 1. öelt el h. öelt le. — Cserei Farkashoz 1806. szept. 25-én írt levelében meg van ez epigramma is s itt 8 sorra volt tervezve, de a 6. sor hiányzik, és minthogy ezt később sem pótolta, kihagyta a 2. sort is (S égő csókjai közt, szép Phigie, Psyche levél.), és más rendbe hozta a többi sorokat, melyek eredetileg így következtek: 1. egy sor elmaradt, 3., 2., 4. (egy sor hiányzik), 5., 6. — Egyéb eltérések: 4. Jaj, de szüléidnek szíve mély gyászba merüle. 5. Ah, pillants szerelemmel alá, s mond.

Pászthory sirja 67. l. Készült 1812. febr. 8-án. Pászthory udvari cancelláriai referendárius halálára; vele K. mint tanfelnagy többször érintkezett, és mindig rendkívüli tisztelettel nyilatkozik róla.

Megjelent: Erd. Muzem I. 71. l. „P. sírja“, Poet. munk. 96. l., Versei 98. l., Lev. Berzsenyihez 136. l., Lev. Kishez II. 41. l.

Eltérések: 2. e fa h. a fa. 4. szent szöve-
dékei v. szövevényei közt. 5. nyugszik h. fekszik. 6.
azt nem lele, nem keresse.

Báró Wesselényi Miklós 67. l. Készült 1810.
jan. 22-én. „A gonoszt és rútat engesztelhetetlen ha-
raggal gyűlölő Catót Horác atrox animi-nak nevezi.
Brutusnak szelíd lelke fölül pedig el van telve Plu-
tarchus és Cicero.“ — Idősebb báró Wesselényi Miklós
(szül. 1750. dec. 11-én, † 1809. okt. 25-én), 1794-ben
országgyűlési képviselő volt, 1806-ban pedig főispáni
helytartóvá lett. „Erdély ötét nézé egyik lelelkesebb,
legszerencésebb dietai szőlőjének. Nem rettegvén, nem
keresvén, nem óhajtván sciéntiá, s minden dicsőségét
abban találván, hogy tisztának ismertessék, belső su-
galatai ellen soha nem szóla.“ stb. (Erd. Lev. 361. l.)
„Haldokolva szüntelen a házat emlégette fájdalmasan.
Vehemens ember volt mint Cato, de lágyszívű mint
Brutus . . . Tudom, mit lehet mondani az immodestia
felől. De Tacitus Agricólában azt mondja, hogy a
régiek az effélet nem kevélységnek, hanem csak egye-
nességnek mondák (fiducia morum). Az epigramma
valóban igen jó, s örvendek, hogy Wesselényi álta-
lam megtiszteltetik, s hogy azokban, a kik ezt olvas-
sák, az a gondolat támadhat, hogy Wesselényi csak a
gonosz és rút tettek iránt volt vehemens, a jók iránt
nem volt lágyabbí sziv soha.“ (Lev. Dessewffyvel I.
134. l.) — „Örömmel közlöm — írja Berzsenyinek —
e kis szép epigrammát. Meleg szívvvel írtam azt, és
úgy sült el, hogy rajta nem lelek semmi változtatni
valót. Gyönyörű kis darab, méltó, hogy a görög antho-
logiában álljon. A Wesselényi hamvait tiszteli, s épen
azért, annál kedvesebb, mert annak a colossális nagy-
ságú, s e miatt a pulyák által nevetett embernek nincs
szívesebb tisztelője nálamnál . . . Valóban a poesisi
munka isteni sugalás; mikor kész, alig hiszi az ember,
hogy azt maga írta; és ha szép a munka, imádja azt
mint istenség efflumiámát. Mit adnék érte, ha ezt
annak a nagy embernek, a ki immár csak árnyék,

felolvashatnám!“ — „Cato a gonoszt és rútat engesztelhetetlen haraggal gyűlölte, s ezért őtet Horac fenelelkűnek (atrox animi) nevezi. A pulyák ezt a characteret hibának tartják. Hogyan is nézhetné a törpe különben a nagyot? A francia adagium azt tartja, hogy a sánták országában az egyenlő lábú a sánta. — Brutusnál nem ismert szeretetreméltóbb embert Róma, sőt nem ismert az egész régiség is. Az ő charactera a legfőbb erő s a legszebb lágszivűség volt. Plutarchus és Cicero egy nagyról sem szól szívesebb tisztelettel.“ — Nem szükség mondanom, hogy az utolsó sor értelme ez: a metempsychosis által neked, Erdély, újra megadja Zsibó azt a díszedet, melynek kiköltét most keserged.“ — Az epigramma első distichonja disziti azon emlékkövet, melyet Cserei Farkas sógorának, W.-nek állítottatott krasznaí kertjében. (Erd. Muzem I. 166. l.)

Megjelent: Hazai Tudósítások 1810. I. 102. l. „A Zsibói nagy megholtra“: Poet. munk. 96. l., Versei 93. l., Utazások (1839.) 364. l., Történeti Lapok I. 89. l., Lev. Dessewffyhez I. 134. l., Lev. Berzsenyichez 52. l.

Eltérések: 1. é. h. jár. 3., 4. Erdély, szüntessed sirásodat. Él fiam! Él nőm! S díszedet egy jobb kor újra megadja Zsibó.

Ürményi József 67. l. Készült 1811. máj. 6-án, „midőn egy, szerencsére hamis, hír azt mondá, hogy Ürményi országbírói méltóságát letenni készül.“ „Széked üres, nagy férfi — hamar hited!“ Rómában a consuloknak, midőn esztendeig viselt hivatalaikat letették, meg kelle a nép előtt esküdni, hogy a törvényt tisztelték s igazságtalanságot nem követtek el. Midőn Cicero ez esküt letevő, a hálás nép sikoltozásra fakadt s esküvé, hogy a hazát Cicero tartotta meg (Cic. in Pis. III. és Plinus Paneg. 64., 65.). Erre van célzás az epigrammában. — Ilmur: Joannes de Ilmur, egy nagy dísze az Ürményi háznak, 1278. IV. László alatt, kalocsai érsek s örök hálát érdemlő hazafi volt.

Megjelent: Erd. Muzem I. 71. l., Poet. munk. 96. l., Versei 96. l.

Eltérések: 1. Ilmur örülve. 2. Néz, mert azt együtt esküszí kedves hazád.

Astyanax 68. l. Astyanax, a trojai Hector és neje Andromache fia, a győztes görögök által megölt; mert meg volt jósolva, hogy A. Troját újból felépíteni s régi fényéhez juttatni fogná. Az epigramma értelme tehát az: a kisdéd még fél a fegyvertől, de ha férfi lesz, vitézül fogja forgatni.

Megjelent: Aurora 1830. 197. l., Poet. munk. 97. l., Versei 110. l.

Spissich 68. l. Készült 1818-ban. Minos = Zeus és Europa fiát, Creta böles és igazságos királyát, halála után az istenek az alvilágban levő lelkek bírójává tették.

Megjelent: Aurora 1831. 184. l., Poet. munk. 97. l., Versei 103. l., Lev. Dessewffyvel II. 267. l.

Eltérések: 2. adá h. hagyá. 4. mint odafenn a te Szaládnak adál.

Az erdő 68. l. Készült 1810. jan. 3-án. „Én a háború kezdetekor (1809.) írja Berzsenyinek 1810. jan. 4-én — hirtelenkedve elégettem egy kis esomó verseimet, melyek azért nem voltak leírva a tiszták közt, mert velök nem elégedhettem meg egészen. Most bánom, hogy elégték. Emlékezetem nem eléggé hív eszembe juttatni őket. Ezek közt vala egy dalom, melyet 1786-ban a Dargó bércén, Zemplén és Abaúj közt, írtam kocsiban, az özvegy gróf Gyulaynétól (Kacsándy Zsuzsi), ki akkor imádott lánykám volt, térvén Kassa felé.“ Kisnek 1810. elején megírja az újra költés indokát is: „Gróf Gyulayné decemberben oly meleg levelet írt hozzám, hogy ifjú esztendeim elaludt tiize ismét lángot vetett. Emlékeztem az elégetett dalra; s csak úgy sem tudván kidolgozni, a mint írva volt, végre az a gondolat szálla meg, hogy belőle egy görög izlésű epigrammát csináljak. . . s most egyike a legjobbnak gondolt verseimnek.“ — Kézy Mózes, a sárospataki tanár, e darabot latinra is lefordította; ime a fordítás:

Nullae hic insidiae; licet indulgere dolori.

Abscendent lacrymas umbra nemusque tuas.

Et si forte juvat resonari nomen amantum,

Plange: Chloe! plangent tristia lustra: Chloe!

2. sor: „A remegő, e helyett áll: az üldözött; kár hogy az üldözöttet nem szenved meg a metrum.“

3. sor: És ha enyhülsz: „Én elidálok mint a görög, deák, francia, olasz s német.“

Megjelent: Erd. Múzeum I. 69. l., Poet. munk. 97. l., Versei 92. l., Lev. Kishez I. 311. l., Lev. Dessewffyvel I. 133. l., Lev. Berzsenyivel 44. l.

Eltérések: 1. nálam h. itten. 2. A remegőt sűrű. 3. lánykád h. széped; sohajtsad h. sohajtozd.

Könyörgés 69. l. Készült 1810. jan. 8-án, Schillernek (Die zwei Tugendwege) alapeszméje után.

Megjelent: Erd. Múzeum I. 69. l., Poet. munk. 98. l., Lev. Kishez I. 314. l., Lev. Berzsenyivel 252. l., Lev. Dessewffyvel I. 135. l.

A lepe 69. l.

Megjelent: Aurora 1830. 135. l., Poet. munk. 98. l., Versei 107. l.

Eltérések: 1. már most h. most már v. mostan. 1., 2. Szépet S jót stb. h. mint ott A szépet keresém, úgy futom a mi nem az.

Themistocles 69. l. „Ez az epigramma homályos, érthetetlen.“ De csak azoknak, kik a történetet nem tudják. S mi nem homályos, mi nem érthetetlen az ilyeneknek! — A történet ez: A salamiszi nagy napon a görögök vezérei tanácsot tartottak, mint kelljen a hazát a Xerxes rettentő ereje ellen megtartani. Themistocles is elmondá a maga vélekedését. Az nem lele javalást. Azonban Th., a ki érzette, hogy ez legyen a legalkalmasbb mód Xerxesnek megfelelni, a tanácslástól el nem állott. A spartai vezér, látván hogy az ellenkező vélekedéseknek nem enged, pálcát fogott reá, de Th. azért meg nem színt állítását vitatni: παραξον μεν ακουσον δε (üss, de hallgasd a mit mondok) kiálta. — Ugyanez a Th. a hálátlan haza üldözései előtt egyedül Xerxesnél talált védelmet. A barbarus

azt hitte, hogy a megbántatott Th. kész leszen magáért bosszút állani az ő seregeivel, s csalódott reményében. — Th. később volt mérget inni, mint istentelen kezeket emelni anyjára, a hazára. — A ki ezt megolvasta, megérti az epigrammát. „A ki hazája szeretete miatt kész botot szenvedni, hív is, nagy is: a ki a bántó haza ellen fegyvert nem ránt, az hív, de nem nagy — mert az, a ki nem akar istentelen lenni, nem nagy, hanem csak jó. Nagy-e az, a ki anyját meg nem öli?“

Megjelent: Erd. Múzeum IV. 39. l., Poet. munk. 98. l., Versei 109. l.

Szem és szív 69. l. Készült 1821-ben.

Megjelent: Poet. munk. 99. l., Versei 105. l., Lev. Kishez II. 309. l., Lev. Dessewffyvel III. 121. l.

Eltérések: 3. Ugy magam vagyok itt: ott léptemet v. életemet. 6. S int szenvednek szép stb.

Mi fáj 70. l. Készült 1818. jan.

Megjelent: *Aurea* 1830. 208 l., Poet. munk. 99. l., Versei 109. l.

Eltérések: 1. Süttya h. csapja. 2. s lassún h. de soká.

Koptusi intés 70. l.

Megjelent: Poet. munk. 99. l., Versei 96. l.

Különbségek 70. l. Eredeti címe: „A szerény“ v. „A szerények.“ 2. Berkeley György angol böles (szül. 1684., † 1753.), a külvilág realitását tagadta, s csak a szellem valóságát ismerte el.

Megjelent: Zsebkönyv (Hébe) 1822. 112. l., Poet. munk. 100. l., Versei 97. l.

Eltérések: 2. Egy újabb örült v. csábúlt. 6. Mondod is ezt stb.

Az egri könyvtár 71. l. — 3. Epicurus, görög böles, a lét alapját kettőben látá: az üres térben (ürben) és a parányokban (atomokban); a lelket parányokból állva s halandónak tartá.

Megjelent: Szépliteraturai ajándék 1821. 7. l.
„Az egri bibliotheca“; Poet. munk. 100. l.

Tyrolban 71. l. Készült 1799-ben, midőn Spielbergből Kufsteinba vitték K—t.

Megjelent: Poet. munk. 101. l.

Eltérések: 1. magához h. magával. 6. felejt
h. nem érzi.

Kant és Homer 71. l. Kant, a német böles (szül. 1724., † 1804.), a kritikai bölesészet alapítója; az erkölesi törvény categoricus imperativusára van célzás az első sorban. — Prometheus, Titán fia, ki sárból embereket alakított és az égből elesett tűzzel lelkesített, mi miatt Zeus boszúját vonta magára.

Megjelent: Poet. munk. 101. l., Versei 106. l.

Férfilelek 72. l. Eredeti címe: „Bátorítás.“

Megjelent: Poet. munk. 112. l., Versei 105. l.

Eltérés: 1. erősen h. erővel.

Rákoson 72. l.

Megjelent: Erd. Múzeum I. 69. l. „Rákoson, Pest mellett“; Poet. munk. 102. l., Versei 106. l.

Eltérések: 1. monda h. mond. 2. ime bukom
h. én lebukok v. lebukom.

Vigasztalás 72. l.

Megjelent: Aurora 1831. 158. l., Poet. munk.
102. l., Versei 108. l.

Eltérés: 4. látja h. tudja.

A boldog alkony 73. l. Készült 1810. jan. 8-án.
„Ez sem rossz — írja Kisnek — s úgy hiszem, hogy az a decentia, a melylyel a mostani gazoknak szokások ellen a szerelem titkai felől szólok, jóvá teszi az clejét.“ (Lev. I. 314. l.)

Megjelent: Poet. Berek 160. l., Poet. munk.
51. l., Versei 95. l., Lev. Kishez I. 314. l., Lev. Berzsenyivel 253. l., Lev. Dessewffyvel I. 135. l.

Eltérés: 7. kebledet h. melleidet.

Phigie halálára 73. l. Ugyanazon alkalomra s ugyan akkor készült, mint „Egy gyermek sírkövére“ (66. l.). Valószínűleg töredék. Az akademia kéziratrában levő eredetiből közöljük.

Az ál-nagy 73. l. Az akademiabeli eredetiből közöljük.

Leonidas 74. l. Készült 1823. máj. 1-én, Simonides görög eredetije után. „Simonidesnek e véghetetlenül szép epigrammáját Cicero is fordítá:

Hospes, die Sparta nos te hic vidisse jacentes,
Dum sanctis patriae legibus obsequimur.

Az a föld alól feljövő, lelket rázó, bús szózat sem Ciceronál, sem annyival inkább nálam, nincs vissza adva, s nálam egyedül Leonidas szól, nem az ő szent háromszázai. A koszorú a görögöt illeti. Herder így adá:

Wanderer, sag's zu Sparta, dass, seinen Gesetzen
gehorehend,
Wir erschlagen hier liegen.

Jól, igen jól; jobban s hitebben mint Cicero, s nem oly virágosan mint Herdes, az ő epigrammája nem tölti be a két sort. — Meghívom költőinket, adják szerencsésebben. A vers érdemli a vetélkedést. — Ez epigrammát később Szabó Dávid, a most is élő szabolesmegyeci főorvos is lefordította, még pedig így:

Menj, utazó, s mondd Spártának: lerogyánk mi
csatázva,
S a haza törvényit töltve hunyott le szemünk.

(Megjelent: Koszorú 1831. 70. l.). — Tóth László pedig már sokkal előbb így fordította le (Tud. Gyűjt. 1828. VII. 38. l.):

Vidd hírül, idegen, Spártának, hogy mi imitten
Nyugvánk el mikoron szent törvényére ügyelnénk.

Megjelent: Hébe 1826. 318. l. „Leonidas, a Thermopylaek hőse“.

Eltérés: 1. mond el hazánknak. 1. e hely. 1. mondjad h. mondd el.

Thermopylae 74. l. Az előbbinek első dolgozása, készült 1790 körül. Az akadémiai kéziratból közöljük először.

Emberi nagyság 74. l. 1831. ápril. 12-én Pannonhalom nevezetességeit megszemlélvén, emlékül egy könyvtábla belső oldalára ezt írta: „Láttam a mit oly régóta óhajtottam (következik a vers). Közölte Lehoczky Tivadar a „Figyelő“ (szerk. Abafi) I. köt. 250. l., de megvan Guzmicsnak, Szemere Pálhoz 1831. ápr. 12-én intézett levelében is.

Állhatatosság 74. l. Készült 1819. aug. 31-én. Az akadémiai kéziratból.

Férfi-szerelem 75. l. Készült Pécelen, 1831. márc. Az akadémiai kéziratból.

Kufstein 1800 márc. 75. l. Az akadémiai kéziratból.

Az érdem 75. l. A Cserei Farkashoz intézett epistolából önálló töredék, némely eltérésekkel. L. amazt. De míg az epistola készület csak 1800. jul. 27-én küldé meg Csereinek, e töredékkel már jun. 3-ki levelét kezdé meg; hozzávetvén: „Az éjjel viradtáig el nem tudtam aludni. Holmi forgott elmémben, s ezt a három jambust csináltam, mely megér annyit, mint három tomus könyv. Legalább az a lecke, melyet causticus tűzzel fontam belé, többet, több jót és szükségést! tanít, mint sok három vastag tomusból álló munka.“

A teremtés ura 75. l. Készült 1810. jul. Kis Jánossal (Lev. I. 337. l.) azon megjegyzéssel közli e distichont, hogy az egy „erotica elegia“ kezdete, de hogy azzal többre nem mehetett. Az eredetivel összevetve, ily eltérések észlelhetők: 1. hatalmát h. az alást. 2. nemnek h. kornak; gyötrői h. tirannyi.

Szép tévedés 75. l. Berzsenyivel (1810. aug. 26-án) e két sort ily összefüggésben közli: „Pesti barátim, igenis, valóban igenis, engem imádnak. Szánt-

szándékkal tartom meg kifejezésedet. — Én túl vagyok azon, hogy a tömjén nekem kedves csiklandást csináljon, sőt pirit, mindig pirit. De nagyítva látni stb. A ki mást csudál, ha istene el nem hagyja, felül fogja haladni a csudáltat. Ez az az ok, a mely miatt én azt fiatal emberekben elnézem, sőt igyekszem elnyerni.“ Egyébiránt töredék Vitkovics-hoz írt epistolájából.

Egy ivó, a feleségéhez 76. l.

Megjelent: Hel. Vir. 112. l.,

Az igazi nemes 76. l. Az akadémiai kéziratból. Slachtic = lengyel nemes. A vers értelme tehát ez: születésem nemes emberré tett, de nemes lelkűvé csak a költészet. Hason értelemben fejezi ki magát Sípóshoz 1814. jan. 13-án intézett levelében, melyben elpanaszolván Kisfaludy Sándornak, a Mondolat ügyében tanúsított magaviseletét, végül felsohajt: „Szomorú dolog, midőn az ember lelkét még a poesis sem teszi nemessé.“ Valószínű tehát, hogy a vers az időtelt készült.

Stoai tan 76. l. Az akadémiai kéziratból. Valószínűleg csak kezdete egy hosszabbra tervezett költeménynek.

Intés 76. l. E versecske megjelenését lelkesülten fogadta Guzmics, felkiáltván: „Hát az a kis „Intés!“ mily igazak azok az antithéták, mily böles lecke mind a bohó újtóknak, mind a makaes óvitóknak! Ezt nem sokára megfogom koronázni.“ (Lev. 75. l.)

Megjelent: Hébe 1825. 260. l., Poet. munk. 65. l.

Chapeau-bas 77. l.

Megjelent: Hel. Vir. 111. l., későbbi gyűjteményeiből kihagyva. „Chapeau-bas, szóról szóra teszen levett vagy fel nem tett süveget.“

Mezei virágok 77. l. Készült 1813-ban. Kis Jánossal (Lev. II. 77.) közölvén a bevezetést, és az 1., 2., 4., 5., 6. és 11. distichont, azt jegyzi meg: „A mi Döbrentein tanítványának, gróf Gyulay Karolinának (gr. Gyulay Ferencné, szül. Kaesándy Zsuzsi, volt

szeretője leányának) szeretnék ez idén fűzni egy görög illatú koszorút. Ha a többi olyan volna, mint a már kész rész, elértem volna, a mit szemem előtt lebegtek.“ — Lengénye = Gyöngyvirág. Császna = császári korona (Kazinczy szerencsétlen képzése az összetett szó első s utolsó szótagjából: Csász(ári koro)na). Emlény = Nefelejts.

Megjelent: Zsebkönyv (Hébe) 1822. 55. l., Poet. munk. 91. l.

Eltérések: Bevezetés. 4. egy — nevelt h. e — nevel. 5. Szolli h. Lotti v. Gyengi; koszorúba h. koszorúkba. 6. Szép mellénél hord s Űstöki. 8. a kit az ő jobbjá szeretve fóg el. — 1. sz. 2. mert maga Lolly nem az. — 2. sz. 2. te kevély, mert maga Lolly szerény. — 4. sz. 1. Lotti, Lolott és Lolly stb. — 5. sz. 1. Szelin h. Lolott. — 6. sz. 1. Szekfünek véltem v. néztem. 2. Lolly stb. — 8. sz. 1. koronákat h. koszorúkat. 2. lehel h. léheg v. léheg. — 11. sz. 1. Nékem téged adott stb. 2. ne feledj h. ne feleljts.

Csemégek 79. l. Készült 1828-ban.

Megjelent: Úrinná 1829. I. kö. l. „Édességek“ ; Poet. munk. 66. l. Versei 82. l.

Eltérések: 2. sz. 2. Hallgat a száj, de stb. 3. sz. 2. Elbeszéli. 8. sz. 2. Közel hozzád s távol stb. 10. sz. 2. A mi tetszik. 12. sz. 1. Hogy kívánhat. 21. sz. 2. Szeretnék így boldog lenni.

Tövisek és Virágok.

Kazinczy 1810. elején arról értesíté Kis Jánost, hogy verseit összeírta, „hogy ha hirtelen kidülök is, úgy nyomtattathassanak, mint magam fognám corrigálni. Képzeld! mindössze még csak öt árkus! . . . Egy árkus ezen felülírás alatt: „Nyilak“ aestheticai regulákból fog állani. . . Én azt hiszem, hogy ezek a „Nyilak“, ha poetai érdemök nincs is, nem lesznek károsak.“

Kis a vele közölt mutatványokat nem remélt javalással fogadta s nógatta, írna még többet, és ha 100 együtt lenne, adná ki. E számot azonban sokalta Kazinezy, ki igen nehezen dolgozta verseit, és azt 50-re szállította le; a címet pedig megtoldotta, s lett: „Nyilak és Virágok“; de csakhamar átlátván a két heterogen fogalom össze nem illőségét, véglegesen a „Tövisék és Virágok“ címben állapodott meg.

Dessewffy, kivel szintén néhány mutatványt közölt, helybenhagyta Kis János ítéletét (I. 173. l.): „Ninesenek rózsza nélkül Töviseid, és Kis úr buzdítását szeretném gerjeszteni, ha azt foganatosabbá tehetné előtted unszolásom. A bevezetés („Hercules“) kivált igen szép; mindenütt látom az Anthológiát és Martialis nyomdokait. Oly édesen szúrsz és döfsz, mint a lampsacus-i isten. De kiméld barátodat, mert... te magyar vagy, nem pedig görög.“

Ez intés ellenében határozottan kijelentette Kazinezy álláspontját: „Intesz, hogy mást ne bántsak. Édes barátom, a mi urunk Jézus Krisztus isten volt, mikor ember volt is, most annál inkább az, és mégis korbácsot kapott azok ellen, a kik az ő atyja templomát megfertőztették. Ego Domine hoc non facerem? Mindent szabad, gemével. Ez superbum. De engedd ezt a kevélységet poetái elragadtatásomban.“ Azalatt folyt a munka, de Kazinezy igen lassan haladt, és az év végéig még csak 31 epigramma volt együtt. És akkor 1810. dec. 16-án azt írta Kis Jánosnak: „Töviseim és Virágaim“ 31 számra szaporodtak. Mihelyt 50-re szaporítatnak, azonnal kiadom, ezen hozzáadással:

Izé Gergely

peleskei notariusnak
commentariusaival
ad modum Ruaci et Minellii.

Az Izé uram praefatiója s magyarázata a XVI. század pedantjainak módjokkal lesz írva.“

E szándékról azonban lemondott, valamint elmaradt több, tervbe vett epigramma is (Ugyanis 1810. dec. 16-án azt írja Berzsényinek: „Még Sylvestert és Virágot, Orezyt és Gvadányit, Anyost és Csokonait, Daykát, Zrínyit, Kisfaludyt fogom festeni“); mert a

türelmetlen Kazinezy, nem győzvéen bevarni, hogy epigrammaít nyomatva láthassa, 1811. elején adta sajtó alá, noha csak 43 epigrammája volt, és már febr. 24-én küldte szét az első példányokat.

A nagy esinnal kiállított művecske teljes címe volt: „Tövisék és Virágok“. (Jelige:) Werke des Geistes und der Kunst sind für den Pöbel nicht da. Goethe. [Kevés számú nyomtatványokban.] Széphalom, 1811. (Sáros-Patakon, nyomtat. Nádaskay András által.) 8-r. 52 lap.

Megjelenése első jeladását képezte azon elkese-redett harenak, mely ritka szívóssággal és nagy tudományossággal folyt két évtizeden keresztül az orthologusok és neologusok közt, és az utóbbiak teljes győzedelmével végződött.

Kazinezy parthivei, kik őt mesterökül és vezetőjükül tisztelték, osztatlan örömmel, és rajongó lelkesedéssel fogadták a művet, és iparkodtak, annak hatását még a külföldi sajtó útján is fokozni; így írt Kis János a bécsi „Annalen für Literatur“ és valószínűleg Romy Károly a lipcsei „Literatur-Zeitung“-ban ismertetést, és Kazinezynek még 1827-ben jól esik elmondania, hogy a művet így jellemezték: „Das ist das geistreichste Werk, das Ungarn bis jetzt aufzuweisen hat.“

Kevésbbé volt Kazinezy megelégedve egyes barátainak magyar bíralataival, és még 1814-ben is, midőn a neologismus ügye jobbadán biztosítva volt, zokon vette Szemere Pálnak, hogy ez, a művet tüzetesen ismertetvén (Kovácsózy Mihálynak „Aspasiajáj“-ban 61–73. l.) a magasztalás serlegébe néhány roszaló cseppet töltött. Erre vonatkozólag írja Guzmicsnak (Lev. 60. l.): „Mi szükség vala az én epigrammaimat recensálni, s így recensálni, nem értem. Ha Szemere barátom, rokonom azt velem láttatá vala, kértem volna, hogy hallgasson, vagy ne úgy szóljon.“

Míg azonban hívei hol feltételelesen, hol feltétlenül és nyilvánosan dicsérték művét, addig ellenségei: az ósdiak eleinte inkábbára csak alatomban folytatták a bujtogatást a merész újító ellen. Egy ilyenről tesz Kazinezy említést Bölöni Farkas Sándorhoz 1815. okt. 22-én intézett levelében; mondván: „A szegény Szaesvay

(Sándor) egy nyomtatatlan recensiójában az „Erdélyi Múzeum“ I. füzetének azt mondá, hogy ha oly verseket volna kénytelen olvasni, bánná hogy olvasni megtanult. „Látod, barátom — folytatja itt Dessewffyhez, kívül e bírálatot szintén közölte — látod, mit ér a populáris aura! — Non vixit male, qui natus moriensque fefellit. De mi azért csak írjunk; mert mi egyaránt vetjük meg mind a tapsot, mind a kacajt.“

E hangulat szításához, a két párt nyilatkozásainak élénkítéséhez s élénkítéséhez, és ez által a vélemények tisztulásához leginkább maga Kazinczy járult Vitkovicshez intézett költői levelével (1811.), Dayka és Báróczy életrajzaival (1813—1814.), valamint számos, külföldi s magyar folyóiratokban megjelent kritikáival és értekezéseivel. A visszahatás első szüleménye volt a Somogyi Gedeon által kiadott „Mondolat“ (1813.), melyre Szemere és Kölcsey megsemmisítő gúny hangján feleltek (1815.). A mozgalom általánossá lón, és sűrűn érték egymást a Kazinczy iránya mellett és ellen nyilatkozó értekezések és önálló művek, mely utóbbiak közül a legnevezetesebbek Beregszászi Pálé (*Dissertatio philologica de vocabulorum derivatione etc.*) és Sipos Józsefő (*O és Uj Magyar, vagy: miképen kelljen az ő magyarsággal az újat egyesíteni stb.* Névtelenül, 1816.)

De messze vezetne ezen, irodalmunk legjobbjait izgalomban tartott, és egész irodalmat előidézett vélemények harcának minden egyes mozzanatait felsorolnunk. Másutt lesz az ügy részletesebben elmondandó, a memyiben az alább, Kazinczy saját előadása után nem lenne olvasható.

1815. végén ugyanis arra határozta el magát Kazinczy, hogy e művét újra kibocsátja. Eleinte arra akart szorítkozni; hogy néhány darabot kihagyva, azokat újjakkal pótolni és a jegyzetekben nézeteit kifejteni fogja. Ily értelemben ír Kis Jánosnak 1815. dec. 28-án: „Tövisemet újra ki akarom adni. Himfy Csokonaira van elváltoztatva. Kihagyok némely kisebb epigrammákat is, és a Baróti Szabóét, s Lécziét („A lúdhatyú); ellenben egyet fogok dolgozni, melyben a két Szabó Dávid és Verseggy mint szócsináló tiszteltetni fog, nem tekintvén, hogy néhány jók mellett tömérdek roszakat is csináltak. S a magyarázatokban

kiöntöm magam, úgy hogy hét s nyolc árkusra is ne-
vekedik a kis munka.“

Szándéka némi módosítást és határozottabb ala-
kot nyert egy levél által, mely arra bírta, hogy a
művecskét bevezetéssel és függelékekkel lássa el. Ezt
egyik levelében így adja elő: „Engem jan. 10-én egy
valóban tiszteletemet is hálámat is érdemlő levelével
tisztele meg gróf Teleki László. Alig érezhető fonalak-
nál fogva igyekszik a maga feléhez vonzani; emlékez-
tet azon időkre (1783-ban), midőn barátságban él-
tünk... s a levél végében arra int, hogy é r e z z e m
m é l t ó s á g o m a t, s ne polemizáljak. Egy ily levél,
a mint már említém, nekem tiszteletemet is érdemli s
hálámat is, de megtérni nem tudok. Ez idén igen ke-
vés napokat kivéven mindig feküdtem, és mentve le-
hetek hallgatásomért; de nem tudnám magamnak meg-
bocsátani, ha tovább is hallgatnék. Ezt dolgozám e
napokban, s még soká nem leszek vele kész, mert
úgy írom, hogy (elhallgatván s kitalálhatatlanná tévén
a gróf nevét) *Fővesséim és Virágaim* mellé
tétethessék. Minthogy vele barcolnom kellene, ő pedig
annak nem kedvelője, a levélben ítéletemet adom az
„Ó és Új Magyar” felől, a ki vele alkalmasint egy
hitben van, s ez a rávaszkodás megment holmi ked-
vetlenség mondásától, az pedig hogy a levél Telekihez
szól, tónusomat nem engedí élessé válni. Ez a zsíros-
szájú fia Debrecennek s Kálvin Jánosnak, rettenetes
egy nyelvtanító, s azt gondolja, hogy elég a Cicero
Orátorának s Horácnak némely eltanult helyeivel pa-
radirozni. Ezen levelemmel együtt fog nyomtattatni
az a mit Wieland és Garve a német nyelv ügyében
mondottak.“ (Kis Jánoshoz 1816. márc. 24-én.)

Az új kiadás berendezését leghatározottabban
körülrja báró Retzer József bécsi censorhoz 1816.
márc. 27-én intézett német levelében, melynek hiteles
másolata kezemben van. „Jelenleg — úgy szól abban —
a neo- és xeneologismus apolegiáján dolgozom. Ez a
kötet bővített grammaticai s aestheticai epigrammáimat
fogja tartalmazni, a melyek a bécsi „Annalen“ 1811.
juniusi füzetében magasztaló bírálatban részesültek.
Ezeket követi IX kötet fordításom bírálata, és ezeket
ismét a neologismusok apologiája. Záradékat képezi

„liber symbolicus“-om: Wieland irata Adelung ellen, és a mit Garve a német nyelvről írt. Aztán jön végül Klopstock ódája: „Unsere Sprache an uns“, németül és magyarul, hogy olvasóimnak megmutassam, miként kelt ki Klopstock itt minden idegen ellen, és maga amellett miként szól idegen és új formákban.“

Íme a többször említett bevezetés, melynek (fájdalom, nem teljesen kidolgozott) eredeti fogalmazványa az akadémia kéziratárában őriztetik. Megjegyzendő, hogy ez alakban 1816. jan. 27-én írta Kazinczy.

Tövisek és Virágok.

„Ezek a grammaticai s aetheticai epigrammák elsőben Patakon 1811-ben jelentek meg. Az vala céloim írásokban s kiadásokban, hogy némely megtévedéseinket a nyelv és literatura körül felfedjen, némely írónknak nagy érdemeiket az olvasóval elevebben érztessem, másoknak megismerésüket kimutassam, s egy bizonyos, nem ellenem vitatott képtelenséget elnémítsak; s minthogy az ilyenek körül a szelidebb szerek keveset szoktak használni, az epigramma musájára biztam, hogy ennek vitatóját tövisével karcolgassa meg. Mint fogadta a jobb publicum a munkát, miként azok a kik nem a karcolást, de a csiklandást sem tűrhetik, tudva van; amannak a javalltát én ily mértékben remélni nem mertem, ezeknek neheztelésöket ily mértékben előre nem láttam; de úgy hiszem, hogy ezen amazt, bár mely vad volt is, nem vásárlottam meg nagy áron. A per melyet az epigrammák, s az ezekkel egy esztendőben megjelent, Vitkovichhoz írt epistola, s mindjárt utánok, előbb a Dayka, majd a Báróczy élete indítottak, javára van nyelvünknek és literaturánknak, s nem nekem van moeskomra.

„Veszprém vármegyei esküdt Somogyi Gedeon úrnak *M o n d o l a t j a* után legközelebb három orthologus szólalt meg az általunk, neologusok által rongált nyelv védelmére. A *M o n d o l a t r a* felelnem nem engedte a becsület; s azon feleletben, melyet erre Szemere és Kölesey kedves rokonim és barátim adtak, nekem semmi részem nincs, nincs még tanácsbeli is, s én azt kézírásban soha nem láttam. — Az *Ó és Új Magyarra* sem lehet szólanom, mert, ámbár az

ezelőtt közel fél esztendővel hagyta el a sajtót, még hozzám el nem jutott. De a mit kivált a *Dissertatio Philologica* stb. írója (Beregszászi Nagy Pál) mond, ki rajtunk nyelvrontókon, mint egy Yoricki Smelphungus, véteknél egyebet semmit nem lát, az oly irtóztató, hogy szó nélkül hagyni nem lehet. A munka oly tele van megtévedésekkel, hogy ha cikkelyről cikkelyre kellene elővenni, a mi cáfolást érdemel, a felelet nagyobbá válna, mint a nem nevetségesnek nem nevezhetett munka. Feleltem, de feleletem minden szelidítéseim mellett igen igen éles maradt. Felette kedvetlen dolog, midőn négy tudós társaságba lett felvétellel ragyogó embernek azt nem lehet nem mondanunk, hogy azt nem tudja, a mit tudni mindennek kellene, a ki arra vetemedik hogy könyvet írjon s másokat leckézzen. Elvetettem tehát az elég nagy számba nevekedett iveket, tévelygéseit más helyt fogom kimutatni; s most megelégedtem azzal, hogy „*Tővisceimet és Virágaimat*, néhány új epigrammákkal s némely jegyzetekkel meg bővítve itt másodszer adjam ki. Légyen ez elég addig, míg a jegyzésekben említettekkel elkészülhetek azok előtt is, a kik ezt használni tudják. Legalább azok, a kik nyelvünk és literaturánk felől szólni akarnak, idvesség és intést találnak benne.

„Lesznek, látom előre, a kik azt hiszik, hogy a nagy kárt úgy sem tehető munkát szó nélkül hagyhatám vala. Ha nyugodalmam volna az, a mit keresnem illik, úgy igenis, ezt cselekedhettem volna. Én nem rettegem a tudományos csatákat, mert oly készüllettel fogok dolgomhoz, hogy valahol ellenemnek igaza van, ott magamat neki önkényt megadom, ha azt kellene is vallanom, hogy tévedésben valék; szívem előtt nem ismeretlen érzés az, hogy botlásunkat egyenesen megvallani, gyakorta még szebb ragyogás, mint nem-vétekesnek lenni. S a perlés által csak azok veszthetnek, a kik magokat benne illetlenül viselik, melytől magamat nem féltem. — Emlékeznünk kellene, hogy a német literatura is csaknem oly rest csuszamlásokkal haladott mind addig, míg ezelőtt épen száz esztendővel Bodmer és Gottsched egymásba kapának, egymással felette díztelenül bántak. Élesnek lenni szabad, gorombának nem semmi esetben. A német literaturát

ez a per vite kevés esztendő alatt annyira, a meny-nyire különben fél század alatt is nehezen mehetett volna. Bodmer és Gottsched, kivált ez, meg van moeskolva; de a nyelv és literatura igen sokat nyert.

„Ama második tudóst sok liberalis gondolata miatt lehetetlen nem szeretnünk, nem becsülnünk. Írásában sok jó vagyon; egyedül az kár, hogy a munkára több időt nem fordított, s hogy literaturánkat csak holmi apró munkákból ismeri. Becsületet teszen mind érzéseinek, mind itéletének, midőn vakmerő újtóinknak esztelenségöket a férges gyümöleshöz hasonlítja, melyek magoktól le fognak hullani. Ezzel kellene vigasztalniok magokat mind azoknak, a kik ezeknek nyomtatott firkálásaikat megpillantják. — Újítani a nyelven csak annak szabad, a ki a maga nyelvét nem csak tudja, hanem tanulta is, a ki a régibb és újabb classicus munkákban ismeretes s a ki úgy ír, hogy még szabadságait is, mint a táncoló szép a törvénnyel nem egyező lépést, akár szorultságból tegye azokat, akár merő pajkosságból, szépségek gyanánt vétetheti. A hol a vétket sem szükségből nem tesszük, sem szépsége miatt nem, ott a véték — véték.

(Itt következtek volna az epigrammák ily sorrendben:)

„R e n e e. Ajánlás (Hercules). — Olvasóhoz. — Legfőbb lecke. — Nagy titok. — Kész írók. — Solocismus. — Synizesis. — Nehéz nyelvű. — Orthoepia. — A vak. — Pedánt. — A szavas idióta. — Correctio. — Fonákság. — K e c s e n d i. — Fürmender (A neo- és paleologus). — E g y e a n y e l v (Különbség 127. l.). — K ö n n y ű, n e h é z (116. l.). — Berki. — Futaki. — Két természet. — Az iskola törvényei. — Misoxenia (126. l.). — Írói érdem. — Nyelvrontók (113. l.). — Igazságkereső. — Mentség. — M i a s o k ? (114. l.) — Fentebb stil. — Arbuseula. — Epigrammai morál. — Az avatlan. — C s i v á k. — A szép és jó. — Ú j t ó k (177. l.) — B é k á k. — 2 b a r á t. — Ráday. — Fabeich. — Csokonai (előbb Himfy). — Péczeli. — Kocantyusi. — Báróczy. — Kis és Berzsenyi. — Sylvester. — Zrínyi (119. l.). — Sugallóm = 47., új pedig 9.*).

*) E számítás a mienkkel nem vág össze. Mi a „Távisek és Virágok^u-ban elő nem fordulókat ritkított betűvel szedettük, és

(Az epigrammákat követendő bővebb jegyzetek közül, fájdalom csak kettő készült el, melyeket az összefüggés kedvéért — ide függesztünk.)

„**Soloeecismus.** A mit az epigrammatista a pentameterben mond, az egészen megegyezik Seneca szavaival: „Grammaticus (t. i. a szépíró, nem a grammatica írója) non erubescit soloeecismus si sciens facit.“ Az iskolák is azt tanítják, hogy a szépíró ha t. i. az, szabad hatalmas ura s törvényszabója a nyelvnek, holott a sovány grammaticus (azaz, az oly nyelvtanító, a ki nem szépíró is egyszersmind) annak csak őre, rabja. — Kevély szó, de igaz szó, s csudálnunk kell, hogy ezt azok nem tudják, a kiknek tudniok kellene. S ki a szépíró? ki lesz szabad hatalmas ura s törvényszabója a nyelvnek? Ex fructibus cogn. eos. — Ejts szép hibát, de olyat, hogy értsem miért kellett hibáznod, ejtsd a hibát gratiával, s köszönni fogom hogy hibáztál.

A mi orthologusaink, kiknek minden rossz, a mi vagy új, vagy régi, és a kiknek csak az jó, a mit minden ért vagy a mit magok csináltak (lásd ennek bizonyosságát a *Dissertatio philologica*-ban), Horácnak egy szavát hordják fel ellenünk: „Si volet usus“ etc. s Quintiliánt, a ki hasonlóképen a szokást teszi főbíróvá a nyelv ügyében. Midőn őket halljuk, lehetetlen nagyon nem csodálkoznunk — még jobban nem csodálkoznunk, mint a hogy mifelettünk ezek csudálkoznak.

Horácnak ezt a rosszul értett szavát, de a melyet ők szeretnének a magok értelmökben vétetni (nem azt mondja Horác hogy nem szabad új szót csinálni, és csak azokkal éljünk, a mik közforgásban vagynak, hanem hogy az usus az új szók közül is felveszi a mi jó szó vagy jó szólás), úgy hozzák fel, mintha ennek a szokás esküdt ellenségének dolgozásait soha sem olvasták volna, s elhitetnek bennünket, hogy ők a sort nem Horácból magából, hanem valamely citatióból kapták fel. S a Quintilian paizsa alatt

ezek száma 12 (9 helyett); viszont a megmaradottakat összeadván, 35-öt számláltunk (38 helyett). Az eltérés valószínűleg onnan ered, hogy 3 epigramma címe változtatást szenvedett. Az elmaradtak ezek: Egy fecsegőhöz (90. l.), Píró jóvalás (90. l.), Prózaí s poetai szólás (91. l.), Lukái (91. l.), Purismus (93. l.), Baróti (103.), A lúdhattyú (107. l.), A distichon feltalálása (99. l.).

harcolván ellennünk, hogy Quintilian akkor élt, mikor a nyelven változtatni már szabad nem volt, mert az a nyelv akkor már a nemzet nagy írói által constabilált, berekesztett nyelv vala. Ez a Quintilian vádolja-e Cicerot, ki Varrónak ezt írja: „Te pedig barátom, jól fogod tenni, ha bennünket nem csak dolgoknak, hanem szavaknak bősége által is, gazdagítandasz?” Rosz írónak tartja-e a római nyelvet elgörögösítő Virgilt, Horácot, Lucretiust, Terentiust, Plautust s azt az egészen görög Catullt, ki a maga neologismusokkal eltarkított verseit Ciceronak merete ajánlani, s a peregr. transmar. Propercet? S a mi nyelvünk ott van-e most, a hol a Quintilian korában volt a római, vagy ott inkább a hol az a Plautus idejében volt? De magokhoz tértek s Quintiliannal azt nevezik szokásnak, a min a nyelv férfiai megegyeztek. S íme a feled nem jó, mert Bereg varnigye (ez citálatik a Dissertatioban sok helyt) ezt felejtnek mondja; s az a nagy ember, a ki a Horac leveleit úgy fordította, a hogy az nincs fordítva még semmi nemzetnek, s a ki mind tulajdon versei, mind csudalást érdemlő prózája által köz tiszteletbe hozta magát, túrje, hogy ez a sa nyarú grammatikusunk ötlet a feled, a kor, az év s hasonló szókért (L. VI. és 186.) az Andaculusok közé számlálja! És ezt azért, mert nem olvasván semmit egyebet az újabb magyar írók munkáiból, mint a híres M o n d o l a t o t (lásd ennek csalhatatlan bizonyosságát a Dissertatio l. 209. sor 3) nem tudhatta, sem azt, hogy a nyelv eruditásai miben egyeznek meg, sem azt hogy ez az itt megnevezett 3 szó kérdésbe vehetetlen szó. Sed neq. non fecert. — Tehát a poetáknak, és ezekkel együtt aztán majd, sőt mindjárt most is, a csinosabb prosaistáknak nem lesz szabad az év és kor, mert a régiek ezekkel az adjectivum és participium nélkül nem éltek? mely ok! hová visznek, hová akarnának bennünket vinni ezek a nyelv védői?

„A sz. Katalin életében lap 10., sor 19. Ugyan ott kis karács. Pred. 50., 60., sor 24. E két helyből az látszik, hogy a kor szóval legalább in statu absol. is éltek a magyarok, és hogy a kor időszakot, az év esztendő t jelent. Nem vala véték, hogy a még ki

nem adott Homiliákat a tudós férfiu nem ismerte; de miért nem tekintett a Sándor István Lexiconába (Bécs 1808.)? Miért nem tudakozá meg Pesten lakván két esztendő óta, azokat, a kik e kétségeit eloszlathatták volna? Legyen felpanaszolva a mostani kornak és minden következőknek, hogy a „Dissertatio philologica“ általunk szívesen tisztelt, de ezen munkának tömördek botlásai miatt szánt írója 1815. ápril 18-ig Baróti Szabó Dávidnak és Pápay Sámuelnek tisztelt neveiket soha nem hallotta, írásaikat soha nem látta, és az epigrammák írójának s 10, 12 barátjainak jelenlétében kénytelen vala, ismeretes ártatlan lelküsege szerint kérdeni, hogy az a két név kiket jelent, s megvallani (nem mintha a beszéd, melynek a sok tudós férfiu csendes hallgatója volt, őtet e nevek nem ismeretének színlésére ingerlette volna), hogy azokat ekkor hallja legelsőben. E maga nemében egyetlen történetet illőnek láttuk elbeszélni, hogy lassak az olvasók, mint bizhatnak azokban, a kik mindig éneklők siralmaiknak siralmaikat a sz. város elpusztulásán. Magok az okai, hogy nem látják mi történik szemeik előtt, és hogy midőn a nyelv és literatura gyarapodását lehetne látniok, nem látnak egyebet romlását.

„Az újítók. A II. jelenésben az epigramma nyilai élesekre köszörülteknek látszhatnak. De mi csak azokat mondánk el itt, és csak nem mindenütt tulajdon szavaikkal, a melyeket két orthologus horda fel ellenünk. Ezeknek egyike bennünket a nép tribunalja elébe akar állítani. De mi mást bíránknak nem ismerünk mint azt, a kit Scaliger teszen bíránkká. Az ochlocratiai tribumál az Aristidiseket is ostracismussal bünteti, s gyakran épen azért, mert Aristidések.

„Valóban, nagy figyelemmel megolvassván ezen két tudós írását, nem fojthattuk el magunkban azt a panaszt, hogy dolgainkba olyanok ártják magokat, a kik arra el nem készültek. Már felpanaszoltam, hogy az egyike ezeknek két tisztelt írónknak csak nevét sem hallotta soha, és hogy azon nyelvrontásokat, a melyek ellen oly siralmasan panaszkodnak, csak a „Mondolat“ glossáriumból ismeri.

„Most azt vagyunk kénytelenek felpanaszolui,

hogy sem ez, sem a másik meg nem olvasta a Kis és Pánczél megkoronázott pályáírásait s a Dayka és Báróczy életét, melyet megolvasni avagy csak azért is tisztóknak ismerhették volna, hogy megcáfollhassák, a hol a két utolsóbbnak írója hamis tanítást adott. A ki a nyelv és literatura iránt valamit írni akar, annak nyelvünk régibb és mostani állapotját igen derekasan kellene ismerni, s tudni, hogy ez, legalább a typographia mesterség feltalálása óta egy grádicsról más grádicsra mint hága fel; az elmúlt század második felében gr. Haller Lászlónak — Ráthnak mit köszönhet; hogy ezek mit tettek a nyelv javára, miben botlottak meg, s hogy a nyelv mely útat kezdve venni, melyről ugyan soha többé semmi panasz el nem fordítja. Számba sem venni mind azt a jót a mit mind ezek tettek, s azon kesergeni hogy a jóval együtt nem jót is csináltak, mintha ez nem volna rendes mindenben, a maga törvényétől soha el távozó természetnek, igen nagy fonákosság. S szint oly nagy fonákosság, midőn ezek a panaszok a mai nyelvet és a prosait, s annyival inkább a köz életét azon egy nyelvnek veszik; midőn mindenre ezt kiáltják: Én ezt még nem hallottam! Én ezt nem értem! Mintha ugyan ők, a kik nem olvasnak mindent, hallottak volna a mit lehetett volna hallani! mintha mindent értenének s érthetnének a mit érteni kellene és lehetne!

Ha nem tudnánk mely hasznaot hajt a jó félnek az, a ki azt megtámadja, épen az által, hogy azt megtámadja, óhajtanunk kellene, hogy mind azoknak, a kik szépíróknak nem bizonyították meg magokat, szabad ne legyen a nemzeti nyelv és literatura ügyében akár gáncsolva, akár javalva szólni. Mert hogy az itt szóban forgó nyelvrontásról szóljunk, én a nagy nyelvrontó Zrínyi, Pázmány és Káldin kezdvén, de Berzsenyiig és Szemeréig (kinek neologismusokból szótt két sonettje: „Az Emlény“ és a „Rény“ egyik legfőbb díszje nyelvünknek és literaturánknak) nem ismerek egy jó író is, a ki nyelvrontó is ne volna. Az általam igen nagyra nem becsült Kemény János éneklője, ki bizonyosan nem volt méltó Zrínyinek saruszijait is feloldani, de olykor elég szépen írt, maga ez a Gyöngyösi is rontotta a nyelvet, midőn a Dugo-

nies kiadásában lap XLV. e sora mellett apolog. Bel-lona sisakja stb. s ezen mentegetőzése által azt mutatja, hogy a maga korabeli néppel neki is épen úgy volt baja mint Horácnek a magáéval, és nekünk a miénkkel. Ki hinné, hogy a maga historiai lexikonában Budai Ferenc úr is kénytelennek érzé magát megkülzdeni a nyelvvel s oly szókat csinálni, melyek soha közöttünk még nem hallattak?

„Jegyzéseinket nem akarnánk igen hosszúra kinyújtani s érezzük, hogy mindent elmondani sem nem kell, sem nem lehet. De nem állhatjuk meg, hogy az itt már sokszor említett Dissertatio írójának elébe egy előadást ne terjeszszünk. Tudjuk hogy nyelvünk keleti nyelv és nem nyugoti, s inkább érezzük e szerenese becsét, mint hogy erről lemondani akarnánk. Nem is tudjuk még, hogy valamelyikünket az a gondolat szállta volna meg, hogy ennek ebbeli tulajdonságát szentségtörő kezekkel illetni akarta legyen; a suffixumot úgy raggatjuk mostan is a nőmerekhez és verbumokhoz mint annak előtt raggattuk az adjectivumok a magok substantivumok előtt állván, most sem declináltak, s a semitica, s a német, francia, olasz, deák, görög nyelvek példája nem szédfithetnek el, hogy nyelvünk tulajdona ellen a pluralisban álló substantivumok előtt singularisban ne tegyűk az adjectivumot.

„A Van quies. ugyan elhánytuk a „könyv“ szóból, az lacrymát jelent, s azt ez a tudós szörnyű bűnnek veszi, vagy nem tudva vagy csak feledvén, hogy az úgy is mondatik, s mintha Molnár Albert lexikonában a g ö n y szót e jelentéssel fel nem találhatta volna, fel nem a Zsoltárban is: K ö n y h u l l é n n e k e m s t. De minekutána a görög, deák, német, francia, olasz literatura nem csak a görögöknek, rómaiaknak, németeknek, franciáknak, olaszoknak, hanem a magyaroknak is literaturája, s ez a tekintet közöttünk és ezen nemzetek közt egy rokonságot sző, mely ér annyit mint az a másik, mely által a zsidóknak, araboknak, töröknek, és tatárnak vagyunk rokonai: vétünk-e ha azokhoz szólván, a kik ezen lelki testnek szint úgy tagjai mint mi, a kik úgy szólunk, úgy ejtjük a szólást, hogy beszédünkön ki ismerszik, kinek

társaságokban éltünk? Mert hogy az utcán beszéljek így, az idétlen tartalék. E részben a debreceni grammatica is mellettünk szól, l. 205. Ok nélkül szólani így, s csak azon viszketegségből, a mit a másik nyelvvédő említ (Erd. Muz. 1815. III. füz. l. 165.) igenis vétek; de ha ezt azért teszem, hogy nyelvem, mely az ideát kitenni nem tudta, bővüljön, vagy hogy elkerülhessem a gyilkoló körülírást, vagy hogy a kifejezés az olvasót frappirozza, s a hely épen e szót, e kitételt kívánta: ha vétek-e ekkor is? a kik bennünket mindig a nyelv tulajdonságaira emlékeztetnek, hasonlóknak látszanak nekünk azon összezsugorodtakhoz s látni nem merőkhez, a kik egyebet néznek illethetetlenek. A kik szabadban hordják széljel szemeket, azok az illethetlent kevésbb számúnak ismerik, s lehet-e kérdés, ha ezek látnak-e tisztábban, vagy azok?

„Mi nem csak nem neheztelünk, hogy az orthologusok olykor szólnak, sőt köszönettel tartozóknak valljuk magunkat azért, hogy szólottak és szólnak. Nem nézzük sem magunkat azoknak, a kiknek már nincs mit tanulniuk, sem őket azoknak, a kiktől tanulni nem lehet. De ha közülök meg fog ismét valaki szólalni, kérjük tekintsek meg előbb, ha a Horác „Si volet ususa“ azt jelenti-e, a mire ők vizik? s ez a Horác és minden római classicus, a ki a nyelv arany korában vagy arany koráig élt, egy értelemben van-e vele? s ismerkedjenek meg Bernhardi, Vater, Jenisch s Wieland (írásaival).“

Ennyiből állanak e jegyzetek, melyek befejezetlenségét, valamint egyáltalában az új kiadás abba maradását eléggé fájalmunk nem lehet.

Hogy Kazinczy azonban fel nem hagyott az új kiadás tervével, azt Dessewffy Józsefhez 1816. jun. 6-án intézett levele bizonyítja. „Tövisemet és Virágimat — mondja abban — talán a jövő esztendőben kiadom másodsor. Tudod, hogy azoknak címjökön a Tövisiek is szürnek, mint ártatlan mottójok, melyet sértőnek s szerénytelennek azért vevének Füredi Vida (Verseghy) et compaignie, mert megérteni nem akarták. Most hát a kis esomó címe ez lesz: „Virágok és Gyomok“.

Kazinczy a tervezett változtatások fogantatásától még akkor sem állt el, midőn 1827-ben közte s

Toldy közt az összes költemények kiadása iránt folytak a tárgyalások, melyek, mint láttuk, nem voltak célhoz vezetendők. Toldy a változtatást nem helyeselve, szerényen de határozottan megjegyzé: „Nem maradhatna-e meg a „Tövisök és Virágok“ e collectiv címe? Híres munkák rebaptisatiója, úgy hiszem, nem célirányos. E néven ismeri e nevezetes könyvet a publicum; s mint ilyen az poesisunk, sőt nyelvünk historiájában oly factum volt, melytől azt megfosztani nem szabad. Csak mint egésznek lesz annak befolyása teljesen érthető a jövődőség előtt. Neked levén, verseim gyűjteményébe is eredeti mivoltában venném fel, mint egészet, jegyzéseivel együtt. Az az új iskolának teljes programja.“

Mi Toldynak e helyes érvelését elfogadván, ugyan azon sorrendben közöljük az epigrammákat, a melyben a külön kiadásban megjelentek, és a melyben a „Poetai munkákban“ is foglaltatnak. E két kiadást tehát az egyes versekhez irt jegyzetekben fel sem említjük; úgy szintén ki nem tesszük mindenütt a készülés idejét, mivel kevés kivétellel úgyis mind 1810-ben keletkeztek.

Herculeshez 85. l. Készült 1810. nov. E bevezető vers jelzi az álláspontot, melyet Kazinczy epigrammaival a nyelv és ízlés orthologiaival szemben elfoglalt. Élük főleg a „debreceniség“ ellen fordult; melyet leveleiben számtalan helyen ostoroz, de e verssel sehol nem összhangzóbban, mint a Kis Jánoshoz 1807. febr. 2-án intézett levélben, a hol a debreceni Kiss Imre- és Fazekas Mihálynak, a Csokonai-émlék ügyében tanúsított tudatlanságát jellemezvén, azt mondja: „A világot a szörnyeketektől kipusztíttgatni kedvetlen dolog: de nem szereti eléggé az igazságot, a ki ezen kedvetlen dologra is nem kész, a hol azt reményli, hogy hasznos lesz szólása.“ Íme e vers alaphangulata!

Hercules v. Heracles, fia Zeusnek s Alcemenek (Amphitryon neje); a hellenek legnagyobb fél-isten-hőse, ki — a boszúálló Juno által őrületbe ejtette, saját 3 fiát megölte; bűnhődésül, és hogy az

istenek közé felvétessék, Eurystheus király parancsára 12 munkát kellett teljesítenie, melyek közül Kazinezy csak a következőket említi: 5. A lernai hétfejű hydrát (kigyó v. sárkány) csak úgy tudta H. megölni, hogy fejeit leütve, nehogy újból megnőjenek, a sebet égő fával kiégette. — A nemeai megsebesíthetlen oroszánt megfogta s megfojtotta H. — 6. A cretai bikát, melyet Neptun a tengerből küldött Minosznak, Creta királyának, hogy azt áldozatul ölesse meg, de az ezt nem tevén, Neptun, haragjában, a bikát bőszzé tette s az sok kárt okozott. Ezt megfogta H., és elevenen vitte Eurystheusnak. — 7. A Hesperidák almáit kellett hoznia (az arany almákat Ladon nevű borzasztó, soha nem alvó, 100 fejű sárkány őrizte); utazása közben Egyiptomba került H., hol Busiris király minden idegent megégetetni szokott; H-t is a máglyára viteté, de ez szétlépte bilincseit és magát Busirist dobta a tűzbe s ezzel megszüntette az emberáldozatokat. — 8. Diomedes fejedelemlének emberhúst evő lovaiért menvén, megölte őreiket, és magával vitte: Diomedes utána jött, hogy elvegye tőle, de H. megölte őt is. — Geryon, Kínék gyönyörű gulyájáért küldeté H., három férfiesttel birt, úgy hogy három fejű és hatlábú volt; marháit az erős Eurytion, és Orthus, a kétfejű kutya őrizték. Ezeket megölte H., és elhajtotta a gulyát, és minthogy Geryon utána jött, őt abban gátolandó, ezt is megölte. Útjában Olaszországba jött, és itt ellopta néhány marháját Vulcan fia, a tűzokádó Caecus nevű óriás; ezt barlangjában felkereste s rettentő harcban legyőzte. — 12. H.-nek egy más feladata volt, Augias óljából 3000 marha ganéját egy nap alatt kitakarítani; ezt úgy vitte véghez, hogy 2 folyót vezetett az ólon keresztül. — „Az utolsó sorban célzás Terentiusnak azon helyére (Eunuch III. sc. 40—43. v.), hol egy ifjú, meglátván egy hataera szobájában a Jupiter és Danae képét, így okoskodik: Ha ezt isten teheté, et quis Deus? qui templa coeli summa sonitu concutit: ego homuncio non facerem?“

Megjelent: Versei 113. l., Lev. Kishez I. 371. l., Deseffyvel I. 169. l., Berzsenyivel 261. l.

Eltérések: 1. te bajnok isten h. nagy ember

isten. 2. mennyropogtatónak. 12. Kihánytad h. mind kihánytad.

Az olvasóhoz 85. l. „Közel lakó barátjai az írónak felakadtak a második distichonon, s pálcát törtek felette; mert, úgy mondják, ott az epigrammai Musa nem karcol. — pedig neki csak az szabad, — hanem vad csapással sújt. S kit sújt, oh kit sújt? — a publicumot, mely tiszteletét kívánhatja, s az szorosán meg is kívánja. A kis fejes elpirült — salva res est! nem teszi többé; remélui lehet javulását. De csak ez egyszer! csak még ez egyetlen egyszer!! — Aztán ő azt mondja, hogy ő nem bántja azt a tiszteletes publicumot, mely fentebb van, hogysen elérhessék nyilai; ő egyedül azt a tiszteletre még nem méltó, maga publicumát érti és sérti, mely a ch betű hangját kimondani, a Themistoclest syllabizálni nem tudja; mely az ő Quae miribus sedum-forma, sovány, s félő hogy egyszersmind savatlan, elementáris epigrammaira szorúl. Ő, és az, a kinek ő ezeket sugallá darócnak s olajnak nevezték verseiket. A kik darócon s olajon kapnak, azok, a kik egyikére s másikára szorúlnak, nem vehetik rossz neven, hogy daróc- és olajvevőknek mondatnak; a ki pedig a krajnai vásárban nem vevő, hanem csak néző, túl van minden bántáson. Még egyszer protestál az epigrammatopios sugallója: ő nem érti a publicumot, hanem a maga publicumát — a daróca s olajra szorulókat; s bízik a tiszteletes és tisztelt publicum egyenességéhez, igazságosságához, kegyességéhez, hogy karcolgatásait sújtogatásoknak venni nem méltóztatik, — vagy inkább méltóztatik nem venni, ha mások annak venni méltóztatnának is.“

Megjelent: Versei 114. l.

A nagy titok 86. l. Készült 1808. okt. 14-én.

Megjelent: Versei 124. l.

A kész írók 86. l.

Megjelent: Versei 131. l.

Soloeecismus 86. l. „A grammatica törvényeivel és a szokással meg nem egyező szólás, Athénnek egy

gyarmata Soloe vagy Soli városban telepedett meg. Sokára nyelvök sokban különbözött az anyanép szólásától. Innen a név.“ — „A pentameter, úgy látszik, Senecából van merítve: „Grammaticus non erubescit soloecismum, si sciens facit“; hol az „erubescit“ az accusativval összeszerkesztetve, valóságos soloecismus. Itt egyszersmind Quintilianra (L. IX.) is emlékezhetünk: „Esset omne schema vitium, si non peteretur, sed accideret“. (Szemere i. h.)

Megjelent: Versei 130. l., Lev. Kishez I. 315. l., Lev. Berzsenyivel 252. l., Lev. Dessewffyvel I. 135. l.

Eltérések: 1. Ordosi h. Irnyaki v. Ereselyi. 2. botol h. bukik.

Synizesis 86. l. Készült 1810. jan. „Két vocalisnak együvé olvasztása: *iyauy, ra, ostya, gesztenye, keresztyén, innya (innia)*. A diphthong a görög és deák metrika szerint *nem* mindig vétetik hosszúnak. Mennyivel inkább vétetjük azt rövidnek, midőn a görög és deák szókát *most nem* metrika törvények szerint ejtjük ki.“

Megjelent: Versei 127. l., Lev. Dessewffyvel I. 135. l. „Edőkhöz“.

Eltérés: Opor h. Edők.

A vak 87. l. Készült 1810. jan. 10-én. „Paralogismus, tévedt de nem akarva-hibás okoskodás. A mi akarva-hibás, soplismának mondatik a logicusoknál.“

Megjelent: Versei 115. l., Lev. Dessewffyvel I. 135. l.

Eltérés: 2. Látni akarsz, jámbor stb.

A nehéz nyelvű 87. l. Készült 1809. dec. 27-én. „A Cháriszt és Psychét Kárisch- és Pszikhének olvasni irtóztató dolog, s az így — írás által a vastag kimondást sanctionálni akarni még irtóztatóbb. Így mondotta-e a kényes nyelvű görög? Nem; de mi azt most magyarrá teszszük! S az-e magyar a mi durva? Abban keresünk-e diszt és okot a kedvelkedésre, hogy mi azt, a mit a görög és deák, s még

a német is, kimondani tud, kimondani nem tudjuk? Nem épen olyan-e ez, mint midőn a német a Gyöngyöst és Győrt úgy mondja ki, a mind tudod? vagy a magyar az ich nicht-et ik nikt-nek? Nem annyira ajakink vastagok, mint inkább makaes-ságunk szertelen; s nem jól tanúltunk syllabizálni. A ki ezt jól tud, ki fogja mondani a Themis-ztoch-lest, és a görög pentameternek ezen hátulsó hemisti-chiumát: fémi Themistoclea.

Kitérünk, mert nagy szükség van rá, hogy mondattassék. — A német theatrumon és a jobb nevelőházakban a Fürst, erster, können, möchte szókat nem Firscht, erschter, kennen, és mech-te-nek mondják, hanem Fürszt, erszter, können és möchte. Érti a német, hogy nem úgy kell a szókat ejteni, mint az után hangzanak, hanem hogy mindenben azt kell keresni a mi szép. A ki elmékedni akar és tud, látni fogja, hogy semmi nem lehet undokabb, mint a Socratesz és Brutusz neveiket Szokrateschnek és Brütuschnak prononciálni. A jelenvaló epigrammák írójának hírtja azt a módot, mely az idegen neveket, ha egészen magyarokká nem váltak (mint vers, voks, papiros stb.) magyar orthographia szerint írja: (Vollér, Ruszszó, Siller Filozofia, Zseni, Sekszpir, Boaló, Rosfokó). De hogy sch-nek ne olvassa az olvasó, hűségtelen lett a maga törvényéhez, s a szók végein azt mindig sz-szel jegyzete meg.⁴

Megjelent: Versei 126. l., Lev. Dessewffyvel I. 136., Lev. Berzsenyivel 253. l.

Eltérés: Kiosch és Lezbösch h. Kaós, Cha-ósz és Épós, Eposz v. Ekkó s Bakkusch.

Orthoepia 87. l. Orthoepia = helyes kimondása a szóknak. — „Baki, úgymond az epigrammatista; nem tűrheti, hogy e szóban: poeta az e vocált accent nélkül mondom, s emlékeztet, hogy a görög eredetű szóban nem epsilon iratik, az az rövid e, hanem éta azaz hosszú. Úgy de — felel Baki; a görög paterben is éta áll, és nem epsilon, s Róma a szót még sem mondá patér-nek stb. Az utolsó hexameter talán emlékezés Quintilianra: „Mihi inter virtutes (gram-

matici) habebitur, aliqua nescire.“ (Szemere i. h.) — Vájt fülek, purgata auris, Horác.

Eltérések: 2. S venni, úgymond. 3. hanggal h. é-vel. 5. Amor lón.

Az igazságkereső 88. l. Szemere (i. h.) kárhoztatja a „szava-járta“ kifejezést „szava járása“ helyett; valamint azt is, hogy a második hexameterből átvitetik a „készet“, — ez „úgy fityeg ki, mint valamely rongy az elnyútt ruhán.“

Megjelent: Versei 122. l.

Correctio 88. l. Puristáink megbocsátanak a szóért. Vele élt Schiller is, kitől az epigramma véve van:

Frei von Tadel zu sein ist der niedrigste Grad und
der höchste,
Denn nur die *Öhnmacht* führt, oder die Grösse
dazu.

Írói érdem 88. l. „Csm = cultura; mert csinos = quod cultum est.“

Megjelent: Versei 123. l.

Eltérés: 2. fecsegő, fecsegés h. csevegő, csevegés.

Szokott és szokatlan 89. l. „Kees = Reiz; nenustas, lepor, elegantia“.

Megjelent: Versei 123. l., Lev. Kishez I. 369. l., Lev. Berzsenyivel 262. l.

Eltérések: 1. Nekem az keeses h. Kedves nekem. 4. tudom h. nekem. 3., 4. sor: A mit, Berki, szeretsz, és méltán, új vala régen: A mit, Berki, útálsz, ó leszen, úgy hiszem azt.

A Neo- és Palaeologus 89. l. „Azaz — jegyzi meg Szemere ez epigrammára — a nyelvben különbségek vannak. A poezis (vagy a poetai dictio) nem próza (nem prózai dictio) s a fentebb nemű próza nem piaci beszéd.“ „Boszant Debrecen, kik azt tartják, hogy a magyar nyelv eine abgeschlossene Sprache, mint a görög és a római, és hogy ebből sem elvenni nem szabad semmit, sem hozzá adni, sem vál-

toztatni, mint az ő bibliájokból. Ez az állítás, mondám, épen oly nevetséges, mint mikor debreceni bíró uram azért haragszik, hogy miért járunk egy arasznyi mentében s csecsig érő nadrágban. Igenis nevetséges volna, ha bíró uram öltözne úgy: de az is az volna, ha a jurátus öltözne a bíró uram lábikráit verő mentéjébe. A poetai stylus tehát éljen új szavakkal. bíró uram pedig debrecenivel. — Egy jó isten a „bíró uram“ titulusa helyett a „Fürmender“ (Vormünder, Tribunus) nevét juttatá eszembe, s ez már hangjára nézve is véghetetlenül nevetséges szó . . . . — Ezek az itt felvett debreceni szók caustisch virkolnak új szavaink ajánlására, s az utolsó vers gyilkol.“ Lev. Berzsenyivel 52. l. — „Neos = új; paleos = régi; logos = beszéd, beszélő.“

Megjelent: Lev. Dessewffyvel. I. 136. l., Lev. Berzsenyivel 53. l.

Eltérések: 3. kesereg h. nyavalyog. 5. vasszag h. gazdag.

Egy fecsegőhöz 90. l. „Micrologied, olvasd franciásan: Microlozsid. — Micros = apró; pieros = kesernyész; macros = hosszú; macar = boldog.“

Megjelent: Versei 128. l., Lev. Kishez I. 372. l. „Egy hiü fecsegőhöz“; Lev. Berzsenyivel 263. l. „Micrologus“.

Eltérés: 1. Micrologod gyakran elkinzott.

Fonákság 90. l. „A szép mesterségek (művészetek) célja nem haszon, hanem gyönyörködtetés. Amaz ennek még a didacticus munkákban is subordinálva van, s az aesthetica kárhoztatja az oly művet, melyben a tanítás inkább érezteti magát, mind a gyönyörködtetés; noha a kettő megállhat együtt, sőt a kettőnek együtt is kell járniok. — Repekény = hedera. A borostyán nevezet örökre a laurusé. A babér iszonyú nevével csak az fog élni, a ki tompa érzeni, hogy a patikai s konyhai szókkal szép munkákban élni nem szabad.“

Megjelent: Versei 102. l.

Eltérés: 2. Döbrei h. Görnyegi.

Piritó javalás 90. l.

Megjelent: Versei 130. l.

Fentebb stylus 90. l. Ez epigramma indoka azon ítéletre vezethető vissza, melyet a „Cserei Farkashoz“ intézett epistoláról mondott Mártonffy püspök. Erre nézve azt írja Kazinczy Csereinek 1810. szept. 10-én: „Nem csudálkozom én, hogy az én epistolámat, és mind azt, a mi fentebb poesis nemére való — a mint püspökötök mondá — Erdélyben becsülni sőt csak megérteni is igen kevés számú olvasó tudja; úgy van az itt is, Németországban is úgy volt mikor Klopstock megszólalt és a Gottsched nyírvize helyett elikbe tokaji borral teljes poharakat tett. A lőrébe belé szeretett íz hadd larmázzék a mint akar, hogy ez a mi izlésünk nem természetes; tudjuk mi mely különbség van a lőre és a tokaji közt, s nekik hagyjuk a lőrét.“ — „Azok, kiket a szép stylusban utólérhetetlen példányoknak nézünk: a Hellas és Róma első rendű írói, azon voltak, hogy írások célra válogatott, cél szerint elrakott szövekből legyen szöve, s olvasójok ezt a célt éreztessék is: mert nem csak gondolatokat, hanem képeket, és érzelműket kívántak közleni. Ők minden indulatot minden életkort, minden polgárrendet különös és tulajdon ajakkal szólaltattak meg s Horác, Quintilian és Cicero tanításai szerint, a beszédmű a maga tárgyát ha az egyszerű volt, egyszerűen, ha zavart volt zavarosan, szóval kit-kit a maga saját típusában festeni tartozott.“ (Szemere.)

Megjelent: Versei 115. l., Lev. Kishez I. 373. l. (azzal a megjegyzéssel, hogy: „ez im Geschmack von Goethe“); Lev. Berzsenyivel 263. l. ily eltérő dolgozatban:

„Téged senki nem ért: minek írsz hát? — Pór se-
reg! im itt

Lőrét árúlnak, s nyírvizet! édes italt!

Arbuscula 90. l. Készült 1810-ben. „Horat. Sat. I. 10. említ Arbuscula nevű színésznőt; Roscius pedig első színész volt Rómában; innen tropussal Arbuscula: Roscia nevet kapott. — A ki az első distichon synchysisén felakad, tanulja meg mi a synchysis s con-

struálja Horácnek két első sorát az Ódák III. könyv utolsó darabjában.“

Megjelent: Versei 132. l.

Prózai s poetai szólás 91. l.

Megjelent: Versei 128. l., Lev. Kishez I. 369. l. „Különbség a prózai s poetai mű között“; Lev. Berzsényivel 263. l.

Eltérés: 4. prózai műve h. próza beszéde.

A két természet 91. l. „Az aethetica profanusainak csak az természet, a mit testi szemeikkel látnak. Ők azt a festőt dicsérik, a ki úgy festi a képet, a hogy azt a tűkör adja vissza. Flüger és Grassy, Lampi és Kreutzinger nekik kevésbé talál, mint sok vászonmázló. Εἰς τὸ χρῆμα σοῦ! (in pulchritudine!) ezt kiáltotta a görög művész a Lantýanynak, s így leve, s csak így leve, a vaticani Apoll, az Antinous, a Medicisek Venusa; így, és csak így, leve s lehet, hogy a Gorgon feje is isteni kecsesül mosolyg, és hogy Silént és a Faunok statuáit gyönyörködve láthatod. „Valóban a kép nincs is inkább szépítve, mint a hogyan a mesterségnek szépíteni kell! mond Conti, Emilia Galottiban. A mesterségnek a szeriint kell festeni a hogy a plasmái természet — ha van! a képet gondolá; azon hanyatlék nélkül, melyet az ellenkező agyag elmellőzhetetlenné teszen; azon roncsolat nélkül, melylyel az idő ellene kikél.“

Megjelent: Versei 129. l., Lev. Kishez I. 368. l., Lev. Berzsényivel 263. l., Lev. Siposhoz 124. l.

Eltérések: 2. vezére h. viszen. 3. kevélyked-e h. kevélykedhetsz. 4. Nyáradí h. Csáradí v. Bélteki. 4. visszavonod h. visszavonád v. visszahozod. 5. A mit lát, neki természet, s nem semmi tovább; de. 6. nem az h. titok.

Lukai 91. „Martialisí pajkosság“ — mondja Szemere. Erre „egy boldogtalan, Hubai Miklós nevű kálvinista deákból prókátorrá lett emberke adott originált. Azért említem mi volt, mert ez is harangotkongató.“ Hubai „Költeményes munkáit (Pest, 1810.) Kazinczy a bécsi Annalen für Literatur 1811. folyamában

ismertetvén, Szentgyörgyi irányában úgy nyilatkozik, hogy Hubai műve „oly irtóztató, hogy Baranyi László sem írt bolondabbakat.“ Az eredeti címet „Subai“, mert nagyon is könnyen hagyta felismerni az „originált“, később Lukaira változtatta. — Kazinczy egyébiránt e versben — tudva vagy öntudatlanul? — követte azt a gúnyverset Aranka Györgyre, melyet Döbrentei fel- említ (Muzáron IV. 224. l.), mondván: „Aranka nagyon szeretett versezni, de verseiben poésist senki se talált. Gr. B. E. ezt veté be egy kis papiroson egyszerűen este a poeta ablakán:

Aranka pediglen erőlködik vala:
Aranka pediglen poeta nem vala.

Már ide a két pediglent, és valá-t épen jól választotta az epigrammaticus, mert annak verselői fáradt lelkét, s kit esintalankodása chuésen esipni akart, festik.“

Megjelent: Versei 128. l., Lev. Kishez I. 369. l., Lev. Berzsenyivel 262. l.

Eltérések: 1. Be-cifra. 2. Egyhangzatokra akadsz. 3. Mértékre lépni tudsz. 4. Múzsákat emlegetsz stb.

A szavas idióta 92. l. „Zugdi híret sem halotta az algebrának s az a plus b-t úgy fogja együvé, mint Orbiliusa tanította syllabizálni. Így a ki az új philosophiát tanulni restellette . . .“ — „Éles tövis; de olyan, a milyent azok a magokkal eltelt idióták éremlenek, kik azt a mihez nem értenek, makacsúl megtámadják, s olykor még nevetik is.“ (Szemere).

Megjelent: Versei 127. l.

Eltérés: Nem igaz stb. h. Zugdi égre és földre tagadja. Néki nem X, hanem AB.

A pedant 92. l.

Megjelent: Versei 119. l.

Az avatatlan 92. l. „Célzás Mozartnak Bácsip- jára, s egy, végre harminc év után! avulni kezdő hegyaljai Gassenhauerre, melyet az aesthetica historiá- jára nézve itten feljegyzünk:

Hol lakik kend, hűgomasszony? —

Keresztúrba. —

Ki lánya kend, hűgomasszony, Keresztúrba? —

A bíróé vagyok én,

S piros eszimat hordok én, Keresztúrba!

Talán nem ismer kend?

Hiszem velem h . . . kend, Keresztúrba.

Nem rosszabb duetto, mint soka azoknak, melyeket fortepianoink mellett s az operákban hallunk. A classicusokkal nem ismeretes olvasó vesse össze Catullnak 53-dik epigrammáját:

Risi nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifice Vatiniana,
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans, ait haec manusque tollens:
Di magni, salaputium disertum!

Megjelent: Versei 127. l., Lev. Dessewffyvel I. 169. l.

Az iskola törvényei 92. l. „Minden nyelv, mely a többféle műveknek és műveknek többféle nemeire alkalmas akar lenni, szükség, hogy azon tárgyat, a materianak fajai és a beszéd-művészek különféle céljai szerint többféleképen jegyezhesse. Ezen célok intézik a nyelv alakját; a művész állítván példát a nem-művészek elejébe, mely szerint ezeknek szólaniok szükség és illő. — Azon költő, kinek izlése vagyon, ki elevenen érzi mi szép és mi illő, mindig legjobban sejdíti, mint cselekedhetik, és mennyire szabad mennie. A poetai nyelv oly könnyen lebegő tündéri művészség, hogy ezen szabad szárnyalatú lényt lebéklyózni lehetetlen, vagy káros erőltetéssel lehetséges, minden esetre pedig a lelkeség megöklöklésével történhető. A jelenvaló epigramma az itten elmondottakra s Montaignere, Wielandra, Herderre emlékeztet, azt tanácsolván, hogy a lelkes író ne kérdje: Szólott-e már így az iskola? hanem inkább ezt: szükség-e így szólni?“ (Szemere).

Megjelent: Versei 118. l., Lev. Kishez I. 372. l., Lev. Berzsenyivel 262. l.

Eltérések: 1. jó h. szép. 4. lehet h. legyen.

Purismus 93. l. Megjelent: Versei 118. l.

A szép és jó 93. l. „E darabom a „sittlich schön“ és „sinnlich schön“ különbségét érezteti igen caustisch.“

Megjelent: Versei 133. l., Lev. Berzsenyivel 105. l. (töredékesen).

A legfőbb lecke 94. l. „Valóban első és végső lecke! s az mind grammaticusnak, mind stylistának: mert mind ennek, mind amannak az a főtörvénye, hogy a mi választatik, s z é p l e g y e n.“ (Szemere i. h.)

Megjelent: Versei 117. l.

Eltérés: vedd stb. h. Végyed az első És végső leckét s értsd.

Békák 95. l. Készült 1811. jan. „Ez az aristophanesi pajkosság a gravis uraktól nem kér bocsánatot, mert tudja, hogy azt nem talál. Aristophanesnél a béka brekekex-et és koax-ot mond. Ha vétek volt-e nem így mondani itt?“ — „Gonoszságuk (boszantóié) annyira megyen, hogy... brekekélő békáimat a kanonokok chorusára magyarázzák, mintha nem lehetne látniok, hogy én a békák alatt a Poocsok undok seeregét festettem.“ (Lev. Kishez II. 282. l.) — 24. Phoebus = Apollo neve, mint a nap istene. 61. Tritonok férfi- és 62. Nereidek női tengeri alsóbb rendű istenségek. 56. Poseidon v. Neptun, a tenger istene. 65. Sirius = Kanikulai csillag. 82. Anadyomene = a vizekből kikelő Venus; kevély madara = a páva. 136. Hórák = a mennyei kapuk őrzői s a nap szekerének előfutói l. Homer, Iliad. V. 87. Camenák, a rómaiaknál a műzsák neve. 96. Cynthia, a Diana mellékneve, születéshelye után; Diana v. Artemis itt mint az erdei vadak védnöke vétetik.

Megjelent: Versei 135. l., Lev. Dessewffyvel I. 181. l., Lev. Berzsenyivel 100. l.

Eltérések: 25. Veszélyt hozza. 36. parancsola. 42. találtanak. 45. Visszatére. 66. Forrasztja. 68. Hírnáros kárpitot. 10. S a kevély. 85. eltölti a nagy eget.

101. nem tólakos. 108. Nagy halálával hirdeti. 110. S a szirtek. 116. Csak egy madár. 120. Pirúlva rejtegetnek.

Koccantyúsi 99. l. „A „Tövisekben“ — írja Dessewffyhez — „nem bántok senkit azon fertelmes tordai poetán (Gyöngyösi János) kívül, a ki leoninus verseket írt.“ — „A borzadás nem engedte elvégezni (az epigrammát), s a vers nem vers.“ — Gyöngyösi Jánossal (szül. 1741., † 1818.) Kazinczy erdélyi útjában személyesen ismerkedett meg és azt vallja, hogy „az embert látván magam előtt, hihetém, hogy azokat a rosz izletű verseket, melyeknek azonban könnyű ömlését lehetetlen nem csudálni, ez terjesztette legyen el. Ezt még iskoláiban kezdé, s azért rimezé meg hexameterait s pentameterait, úgy írta nekem, mert ugrást tenni semiben nem tanácsos, és mivel látá, hogy koccantói (rimei), a hexameternek meg azok közt is szerzenek barátokat, kik azt, a koccantók nélkül, versnek sem ismernék . . . . Behnyam szememet a szeretetreméltó öreg gyengeségére . . . . s Gyöngyösitől valóban oly érzésekkel jöttem el, mint ha a legszebb verseket írta volna“ stb. — Kazinczy, míg Gyöngyösinek ily formán Erdélyi Leveleiben (193. l.) elég tisztességes emléket emelt, leveleiben és nyilvánosan elég gyakran kikel ellene; megkülönböztetvén az embert és író, vagy mint Szentgyörgyinek írja: „Koccantyúsit szánod, mert jó ember. En csak az izetlen író t fettettem; annak semmi közössége a jó emberséggel. Már pedig az feljebb van minden kérdésnél, hogy a leoninusí distichonok izetlen dolgok.“

Megjelent: Versei 130. l., Lev. Dessewffyvel I. 180. l.

A distichon feltalálása 99. l. Címe eredetileg: „A distichon“. Az utolsó két sor Schiller következő distichona után készült:

Im Hexameter steigt des Springquells flüssige Säule,
Im Pentameter drauf fällt sie melodisch herab.

Eltérések: 1. Amor ah h. Eros oh. 2. Így a legtisztább két. 4. egekre repül h. Olympnak ered.

Himfy 100. l. Ez epigramma (melynek első

három sora a hexametert, az utóbbi kettő pedig a pentametert képezi) egyik főoka volt Kisfaludy Sándornak Kazinczy ellen kitört haragjának és gyűlölségének. A vers genesisét leveleiben kétféleképen adja elő. A németül író híres magyar történetbűvár Engel F. Keresztélynek ugyanis 1814. márc. 19-én így írja meg (németül): „Midőn Himfy szép és szellemdús dalait a bécsi „Annalen“ számára bíráltam, és Kisfaludyról mint oly költőről szoltam, kit a Múzsák és Apoll költővé avattak, bírálatomat vele közöltem. Azt hittem, istenítése miatt magán kívül lesz örömben. De ő nem írt már nekem, és barátai üldözni kezdték engem. Ez ember híúsága bántott, és ennek a hangulatnak köszönheti azt az epigrammát a Tövisekben, a hol őt Dayka csak úgy boesátja az Olympusba, ha költeményeinek három negyedét megsemmisíti“ stb. — Dessewffynek pedig 1816. okt. 8-án így adja elő a dolgot, okot és okozatot némileg másképen hangsúlyozván: „Kisfaludy nagyon produkálta magát. Himfy-jét recenseáltam, s baráti indulatból küldtem meg neki. Azon pillantat óta levelét sem vevém. Hallgattam, Tövisceimet kiadván, egyik epigrammában ez a gondolat volt feldolgozva: az írók nagyon vétenek, midőn minden dolgozásaikat, verseiket felveszik kiadandó munkáikba; a férges darabok a szomszédság által sokat ártanak a jó daraboknak is, s jobb volna keveset adni, de csak jót, mint sokat, de rosztat is a jók közt. Ez a gondolat van adva azon epigrammának, mely az ő neve alatt jelene meg, és a hol Dayka, a poetai mennyország szent Péterje, Himfynek ezt mondja, minek utána Himfy egy nagy részét verseinek elégette: „Vár az olympusi kar.“ Döbrentei kívánta, hogy a Himfy recensióját az Annálokból fordítsam magyarra (az Erd. Muzzeum számára). Lefordítám, hogy alávetessem nevemet, minthogy magamat az Annálokban megneveznem szabad nem vala. — Ezek rám rettetes fergeteget vontak.“ E fergeteg ugyanis a hirhedt, „Mondolat“ előzményei s következményeiből állott, a mely akkorában ártani látszott Kazinczynak, de tulajdonkép csak az általa képviselt ügynek diadalra jutását sietette. — A „Tövisök és Virágok“ tervezett új kiadásában a distichon Csokonaira vonatkozott volna. (Lev. Kishez II. 177. l.)

Megjelent: Versei 120. l., Lev. Berzsenyivel 100. l.

Ráday 100. l. „Ezen férfiú két szép érdemet szerze magának literaturánk körül: első azt, hogy még gyenge ifjúságában a Zrinyi Szigetiászt hexameterekbe kezdé átöltöztetni, még minekelőtte Kalmár, Szabó, Rajnis és Révai erre példát adtak; — második azt, hogy ismervén a külföldiek verselését is, a dalokat scandált sorú rimes versekben kezdé írni, melyet Rádayig egy magyar verselő sem cselekedett.“ (Szemere) — 9. „Az új törvények kettős éretáblája = a Sylvester és Ráday nemű versificatio.“

Megjelent: Versei 147. l., Lev. Kishez I. 374. l., Lev. Berzsenyivel 265. l., Gr. Gyulay Lajos naplótöredékeiből, kiadta gr. Kuun Géza 1875. 213. l.

Eltérések: 12. Az undok tisztelet tornácait (a leoninus verseket). 13. Lehullt a fal, de fenn maradt a tábla. 18. fekszem h. nyugodjak.

Fabchich 101. l. Készült 1810. márc. 6-án. Fabchich József (szül. 1753., † 1809.), Benedek-rendű tanár, ki több ügybuzgalommal mint nyelvérzékkel és csinnal fordította le a görög remekírókat, köztük Euripides két Iphigeniáját is (az Aulisit és a „Bordacsit“), a melyeket Kazinczy első szülött leányának, Iphigeniának ajánlott s midőn annak haláláról értesült, azt épen oly érzékeny mint gyarló versben keseregte (Hazai Tudósítások 1806. l. 177. l.). Őszinte ragaszkodásáért igen kedvelte őt Kazinczy, s becsülte irodalmi buzgalma, hazafias gondolkodása miatt. Fényesen igazolja ezt Balogh Sándor, pamonhalmi apáthoz intézett (tudunkkal kiadatlan) levele, melyben Fabchich hátrahagyott műfordításainak kiadására ajánkozik; úgy vélekedvén, hogy azokat „ámbár rajtok sok igazítani való vagy . . . . . originálítások miatt minden változtatás nélkül kellene adni . . . . . hogy azok, kik rövidlátásból gúnyolták, nevették írásait, mivel azok nem voltak símak, oktatást végyenek, s az érdemet becsülni megtanulják.“ „Ez a hiv, tiszteletet érdemlő hazafi kevés kedvelést talált munkái által az olvasóknál. Hogy írása követőket találjon,

azt az epigrammatista nem óhajtja: de óhajtja, hogy minél több olvasója legyen olyan, a ki azt, a mit munkáiban becsülni lehet és kell, értse.“ — „Ez az ember igen darabos verseket írt. De a ki maga poeta, ezen olvashatatlan versekben is kap valamit, a mit becsülni fog. És mily lángoló hazafi volt ő mind a mellett, hogy pap volt.“ (Lev. Berzsenyivel 61. l.) — Erre, valamint az alább következőre, Barótira, azt jegyzi meg Szemere: „Stylus, nyelv, hang, manier s még kedvence szavaik is oly tökéletesen utánozva, hogy a ki az ő munkáikat olvasta, azonnal reájok fogna ismerhetni, ha neveik az epigrammák előtt nem állanának is.“ Kazinczy maga is megjegyzi: „Ezek a scanzonok, ez a magyarság, ezek az ideák, ez a görög együgyűség voltak a Fabrich caractere verseiben.“

Megjelent: Versei 148. l., Lev. Berzsenyivel 62. l.

Eltérések: 1. zordon h. zörgő v. A kegyes Múzsák zörgő stb. 2. Ujdedéssel h. Iszonyodással. 3. Zengés elől az, a kir' (v. kire) ők nem mosolyogtak. 6. Közt rózsából font h. közé, replékennyel. 7. Koszorúzva lép a kopasz Anakreon.

8–12. Szózáttal ő is dallja Cómust és Evánt,
S neveli a köz örömet. Engem is kedvelj, forrón
Szeretett hazámnak hív fija! Nem ad azon egy bájtt
Suáda mindennek. Szerettem a nyelvet,
Buzogtam én (is) érte. Nevemet tiszteld s áldd.

Báróczy 101. l. „A gyöngye, — a zöld amarant és szejnei rózsá-koszorús, — a kis selyp csapodár leány a magyar literatura; az arany fonadékkal által övedzett redős tunicájú s ákácgallyú mitrás magas asszony a kőművesség, mely Báróczynak minden idejét úgy elvonta, hogy a magyar literatura üzésére semmi sem maradt. — A szép leány selyp, mert Báróczy, mint én is, és én az ő példája után, neologizált.“ (Lev. Szentgyörgyihez 208. l.) — „Az alchymia és titkos szövetség elvonta minden idejét. 1808. októberben mindig írt, hogy theosophiai tudományai halálával el ne vesszenek. Erre előz az epigramma.“ (Cserei Farkashoz 1810. jan. 28.)

Megjelent: Hazai Tudósítások 1810. 109. l., Versei 148. l., Lev. Szentgyörgyihez 208. l.

Eltérések: 5. redőim h. redőjén. 6. S gallyával. 7. a magas asszony h. a deli szép nő. 10. Biztos hivei.

Péczei 102. l. Péczei József, a költő és műfordító, kiről emlékirataiban ezeket írja Kazinczy: „A hőslélkű férfi nem gondola nevével, melynek képzelhetetlen sietéssel irkált könyvei által nem ígérhete tartósságot, nem gondola erszényével, nem gondola életével, s mindenét áldozatba hozá az ügynek, eléggé megjutalmazva, ha ő veszt is, de ez gyarapodik. Korántabb hala meg (szül. 1750.. † 1792.) mint várni lehet; előlve éjjeli s nappali dolgozásai által, s ez vala vég sohajtsa: „Végső leheletem is hazámnak szolgáljon!“ — „Ez a hazáját szerető ember, kinek nem annyira az volt célja, hogy mindent tökéletes készületben adjon, hanem hogy minél többet adjon, mert a nemzetnek igen sokra volt szüksége, s mert a nemzetnek akkor ez is használt — szerencsésen characterizáltatik“ (Szomere). — „Jegenye, nem populus italica; hanem pinus abies; fenyő = pinus picea; topoly = az a nyár, melynek levelei egyik oldalokon fehérek, a másikon sötét zöldek, Silberpappel. Liriodendron tulipifera = tulipánfa, platanus, bignonia catalpa, acer negundo s az acatia már nálunk is ismeretes tengerentúli fák.“ 1. Libánnak nagy magzatja = a Libanon híres nagy cédrusfája. 12. Pomona, a gyümölcsfák, és általában a kertek védő istennője.

Megjelent: Versei 150. l., Lev. Kishez I. 382. l.

Eltérés: 14. A bignon, a negundo és a gledics (Gleditschia Triacanit).

Baróti Szabó Dávid 103. l. Az annak idején nagy hírvű költő Szabó született 1739-ben Baróton, Székelyföldön; Kazinczyval korán lépett viszonyba, s később folyóiratot is szerkesztettek együtt. Öreg napait a Komárom megyei Virth helységben, gyórkényi Pyber Benedek régi barátjánál élte (1. sor), és itt kivált Döme Károly irsai plebánossal, és akkor te-

kintélyes költő- s műfordítóval érintkezett (3. sor), † 1819-ben. Kazinczy tehát anticipálta halálát, midőn e költeményben elbűsűztatja. — 12. Gvadányi József, a „Rontó Pál“ stb. szerzője- szül. 1725., † 1801.; a mi itt róla mondatik, az nem K., hanem Baróti véleménye. V. Ö. a „Fabchich“ c. epigrammához a jegyzeteket.

M e g j e l e n t: Versei 149. l.

Sylvester 104. l. Címe eredetileg „Révai.“ — **Sylvester**, tulajdonkép Erdősi János, született 1500 körül. Római mérték szerint magyarul ő verselt először. K. őt nagyon tisztelte s grammatikáját is ő adta ki. — „Révai, midőn még nem tudta, hogy Szabó és Rajnis görög módú verseket költenek, már igen szerencsés próbáit adta ezen verselésnek, s versei nem csak verssorok, hanem oly művek is egyszersmind, melyeket poetai szellem lelkesít. A bécsi bibliotheca legbecsesbb magyar kéziratai közül igen sokat képzelhetetlen gondtal és csinossággal lemásolt; a Halotti Éneket Herculesi munkával magyarozta; oly grammatikát dolgozott, a milyent még most nem merünk; Homert fordítani elkezdette; Faludinak, Orczyanak és Barcsainak verseiket kiadta. Mindent a közügy szeretetére gyulasztott, és — ha úgy segéltetett volna, a mint igyekezetei érdemlették, — fél századdal előbbre vitte volna nyelvünket és literaturánkat. A nagy férfúnak sírjára tehát méltó vala feltenni egy koszorút.“ (Szemere). — 1. Egy nap nem épült Róma = római példabeszéd. 4. Pantheon = Róma isteneinek szentelt pompás templom. 13. Quirinus = eredetileg Mars mellékneve, mely később átvitetett az istenült Romulusra, Róma alapítójára. — 24. Kalmár György, és Szenci Molnár Albert először éltek Erdősi után a római versmértékkel, és utánuk Rajnis József és Baróti Szabó Dávid. — 26. Ganymedes = trojai királyfi, oly nagy szépségű volt, hogy Zeus belé szeretett, és sas képében felragadta az Olympusba, hol pohárnokává tette. — 29. Csokonai Vitéz Mihály. — 30. Vályi Nagy Ferenc, Homer fordítója. — 31. Aranka György, Zsombory József és Buczy Emil, az erdélyi költők. — 36. „Pankratiastáknak azok neveztettek

a görög athletáknál, kik mind az öt játékot játszották: az öklözést, futást, ugrást, tányérhajtást és birkozást, vagy a kik inaik minden erejével játszottak.“ — 37. „Teiosi költő: Anakreon; az umbriai Propere. Révainak kised dalaiban: Antiqq. litter. hung. 56. l. véghetetlen-csín és édesség van.“ — 42. Parca, vagyis Parkák (v. Moerek) mert hárman valának, kik az ember életét és sorsát meghatározták. — 45. „Láng lebeg szép üstökén. Virgil. Aeneid III. v. 682. Ez a láng a genie képe a poetánál és festőnél.“ — 47. Horvát István, a nyelvész és történetíró, ki csak részben igazolta a fényes jövődölést.

Megjelent: Versei 141. l.

Eltérések: 23. Nyomdokom követte Rádaym s Szilágyim. 25. Ezekkel Rajnis és tovább Baróti. 26. s majd a kit stb. 29. Bihart Vitézem, Vályi Nagy Patakknak. 30. Környét tanítá stb. 31. Erdélyt Döbren-teim és a hív Buczy. 47. Horvát te vagy? Oszolnak gondjaim. 48. (Elmaradt).

Kis és Berzsenyi, 1063. Készült 1810. dec. 15-kén „Bár festhetné — írja erről Berzsenyinek — előttetek, és a maradék előtt, mint tiszteltelek benneteket; mert a barátságnak nincs szava; ezt mondanám rólatok, ha nem ismernétek is.“ — 6. Cyane, búzavirág. 10. Paros, sziget az ägaei tengerben, az ókorban híres fehér márványáról. — 16. Lesbos, Paros szomszéd-szigete. 21. Daphinek királya = Apollo, kinek Delphi-ben (a Parnassus alján) híres temploma volt, melynek jós helyét fontosabb dolgokban felkeresték, és jóslatait szentnek tartották — 18. Ion, görög neve a tava-szi mezei-violának.

Megjelent: Versei 152. l., Lev. Kishez I. 375., 381. l., Lev. Berzsenyivel 264. l., Gr. Gyulay Lajos naplótöredékeiből 245. l.

Eltérések: 5–7. Költ homlokát az egyiknek szelid Szög-fürtök ékesítik s a cyane Szeméhez jól hasonló nagy szemek. 12. Az éjnél barnább szem pillantja meg. 21. Delphi nagy. 24. gyúl h. ég. 27., 28. Lángolnak a betűk: kedves nekem A mester, és a nem kisebb tanítvány.

A Lüdhattyú 107. l. Ez epigramma Lácza József ellen van intézve, a ki (Hazai és külföldi Tudósítások 1806. 51. sz. 393. l.) „A magyar versekről“ igen felületesen írván, védi a cadentiás versek jogosultságát a mértékesek mellett, és amazok becsmérőit „A gém“ című epigrammával illeti, a mely így hangzik:

„Ostobosság úszni!“ a gém így felele:

Ha a hattyú hívá versenyt úszni vele,

Ma is, hogy véghangos verseket csinálunk,

Dúlnak fúlnak némely gém-poéták nálunk;

Úsznának Horvátal, Póttal, Gyöngyösivel,

Mátyásival ők is, — de talám nincs mivel!

„Ez pataki witz“ — jegyzi meg a végszókra nézve Kazinczy. (Lev. Kishez I. 383. l.). — C a y s t e r, folyó Itona mellett, a hol két görög hős sír- emléke állott.

M e g j e l e n t: Versei 153. l., Lev. Kishez I. 383. l.

Eltérések: 2. Zavaros! hüdös! De semmi!
Benne én lakom. 13. nekem ily csúf.

Epigramma morál 107. l. Megjelent: Versei 132. l., Lev. Kishez I. 383. l., Lev. Berzsenyivel 104. l.

Eltérések: 3. Kapod h. lehet. 4. Bántani, vágni stb.

Az én sugallóm 108. l. Megjelent: Lev. Berzsenyivel 104. l.

Virágok és Gyomok.

Az új címre 113. l. Készült 1819, jun. 6-án, midőn a „Tövisék és Virágok“ új kiadását tervezvén, azok címét „Virágok és Gyomok“-ra változtatni szándékozta. Szándéka nem ment teljesedésbe; mi azonban megtartjuk e címet, és ide soroljuk azon epigrammákat, melyeket Toldy „Új tövisék és virágok“ cím alatt közölt, és a melyeket K. az új kiadás számára

dolgozott, hogy néhányat a régiek közül kihagyva, ezekkel pótolja; valamint a gyűjteményben még meg nem jelent, vagy egészen kiadatlan rokon tárgyú epigrammákat.

Megjelent: Lev. Dessewffyvel II. 357. l.

A nyelvrontók 113. l. Készült 1810. „Palladio Andrea, híres olasz építőmester, 1518-ban szegény sorsban született. Eleinte képfaragó vala, Trissino benne a matematikai hajlandóságot észrehevén, neki Vitruvot fejtegette. Római útjában, ezen város régiségeit rajzolta. Hazájától tisztelve meghalt 1580. Munkája: „A hajdani Róma régiségei“ minden tökéletlenségei mellett elárulja, hogy az előkor szellemébe behatott. — A legdiszesebb épületek közé, melyekkel magát balhatatlanitá, anyavárosában (Vicenzában) emelt Theatro degli Olympici, Palacio Barbaro tartoznak, s több más tájbeli épületek. Algarotti őt az építőmesterek Rafaelének nevezi.“ — „A XVI. század elején — írja Siposnak, kivel már 1810. dec. 8-án közölte ez epigrammát — egész Európában a gothiai stílus architectura volt tiszteletben; Palladio és Vignola néki szegzék magokat ezen izetlen stílusnak, s ambár a publicum kiáltozása, hogy rontják az ízlést, ők az architecturát restabiliálták, s hogy nékiek a görög és római munkák adtak példázatot, rontók voltak, mert az architecticai ízlést építeni, alkotni akarták, — mint mi nyelvrontók, kik szüntelenül perlünk a szokás buta tisztelőivel.“ Első megjelenése után egy ismeretlen a következő, hasonló című (Palladio), de ellenkező értelmű epigrammát írta:

Palladio az igaz s régibb jó oszlopi rendet

Vissza hozá, s annak hajdani mestere lett.

Elnémultak az új rontók; bötse nem lehet újnak,

Hol régibb igazat nyomni merészli vakon.

(Lásd: Hazai s külföldi Tudósítások 1824. II. félév 2. sz.) Az epigramma, kihívó hangjánál fogva, általában nagy visszatetszést szült, és már a Tudományos Gyűjtemény 1818. folyamában (IV. 109. l.) Kazinczy 9 kötetes munkáinak névtelen bírálójának alkalmat adott arra a gúnyos megjegyzésre, hogy Kazinczy csarnokokat ugyan nem, de „kilenc emeletű roppant

filagoriát állított. E néven szerette azóta nevezni Kazinczy az ő 9 kötetes művét. — Csarnok, Zrínyinél (lib. XV. stroph. 84.) a Amphitheatrum, és ilyent épített Palladio Vicenzában.

Megjelent: *Aspasia*, szerk. Kovacsóczy Mihály I. köt. (1824.) 88. l. „Palladio”; *Poet. munk.* 141. l., *Versei* 115. l., *Lev. Kishez* II. 178. l., *Lev. Dessewffyvel* II. 61. l.

Eltérés: 2. látál h. látott.

A tusázó. 113. l. Készült 1814. nov. 24-én, már a „Mondolat” hatása alatt. Nyelvbéli reformjára vonatkozólag, ezeket írja Dessewfynek (I. 335. l.): „Én láttam, hogy a felköltés, megrázás által kell életre hozni az alvókat, s költöttem, ráztam. Cicutát (bürköt) nyújtanak, feszíteni készülnek, máglyára (rogus) akarnak tenni mint Sokratest, az üdvöztöt és Husst. Ideje, hogy magamat visszavonjam; azaz, hogy ne pereljek többé, hanem csendesen menjek útamon, és valamit írök, a legnagyobb szorgalommal s szemességgel írjam, irgalmatlan lévén tulajdon botlásaim iránt. Elég nekem, hogy a korholás (frictio) munkába ment. A vetett mag bizonyosan teremni fog, s akkor nevem áldásban lesz. Üdözzenek, bántsanak, az mind semmi. Avagy azért írök-e én, hogy engem csudáljanak, javaljanak? A jönnek akkor van való érdeme, mikor érte nincs jutalom. Béres szolgáló én nem voltam. Az mindazáltal fáj, hogy sokan azt hitették el magokkal és másokkal, hogy karakteremben malignitás, erkölceimben durvaság, szivemben epe van.” „Rom, meine Mutter, dachte Brutus. Kaestner epigrammaiban.”

Megjelent: *Poet. Munk.* 141. l., *Versei* 114. l., *Lev. Dessewffyvel* I. 336. l., *Lev. Berzsenyivel* 188. l.

Eltérések: 1. de nehéz h. nekem az. 2. s ezért döntené s dölni nem az.

Pór góg 114. l. Ez éles satira a rendjel-vadászók ellen megjelent: *Erd. Muzeum.* IV. 38. l. „Pór kevélység” címen; Hébe 1822. 110. l., *Poet. Munk.* 142. lap.

Eltérés: 5. Könnyedkén tűröm.

Al-lovag 114. l. Készült 1818-ban. Nem szánta a nyilvánosság elé, de utóbb mégis közölte.

Megjelent: Aurora 1830. 269. l. „A lovag“ címen, K. F. jeggyel; Poet. munk. 142. l., Lev. Dessewffyvel II. 328. l.

Eltérések: 1. orra h. arera. 2. Hogy lovagolni tudott.

Neo- és orthologia 114. l. Megjelent: Poet. munk. 142. l.

Ungvár-Németi Tóth Lászlóhoz 115. l. Tóth László, a korán elhalt jeles költő szül. 1788, † 1820. Kis Jánoshoz intézett levelében (II. 181. l.) így jellemzi őt Kazinczy: „Tóth László, egy Patakon tanult fiatal ember, medicinát tanúl, s sok egyéb érdemein felül azzal is ékeskedik, hogy görögül igen derekasan tud; annyira tud, hogy még verseket is ír, (de a melyet én neki nem irigylek) e nyelven. . . . Van bennök holmi, a mi még meg nem értett egészen; de bizony oly darabok is vannak, a melyeket esudálni kell. Erzés, elmesség, kivált pedig széles olvasás által szerzett mély tudomány characterizálják. Ha nekem tömjént nem gyűjtött volna, én recenseálnám.“

Megjelent: Hébe 1822. 111. l. „Ungvár-Németi Tóthoz“; Poet. munk. 143. l., Versei 129. l.

Eltérés: 4. Ím ez örök stb.

Helmeczyhez 115. l. Helmeczy Mihály, K. egyik legbuzgóbb híve, szül. 1788., † 1852.

Megjelent: Poet. munk. 143. l., Versei 121. l.

Anch'io pittore 115. l. Megjelent: Aurora 1831. 90. l. „Különbség“ címen, Poet. munk. 143. l., Versei 120. l.

Eltérések: ez mondta h. úgymonda v. Correggio mondta. 2. bízvást h. akkor.

Boileau után 116. l. Készült 1818-ban. Boileaunak következő két epigrammája lebegett K. szeme előtt:

XIV. Sur l'Agésilas de M. Corneille.

J'ai lu l'Agésilas,
Hélas!

XV. Sur l'Attila du même auteur.

Après l'Agésilas
Hélas!
Mais après l'Attila
Hola!

Névtleg e csekélyke epigramma, de tényleg az „Izé-
hez“ című (128. l.) idézte elő azt a harmadféléves haragot
Dessewffyben Kazinczy ellen, melyről az ahhoz írt jegyzet-
ekben alább bővebben lesz szó. Az „Izéhez“ ugyanis
1828. elején jelent meg, és azt maga ellen irányozva
gondolván, megszakította Kazinczyval az összekötte-
tést, és nyilvánosan hevesen megtámadta; de hogy
hiúnak ne láttassék, nem hozhatta fel, hogy Kazi-
czyra az ő rá írva gondolt epigramma miatt neheztel, —
mást okot kellett keresnie. Elérántá tehát az előtte
tíz év óta ismeretes (Kazinczy azt 1818-ban kö-
zölte vele l. Lev. M. 327. l.) és hat évvel az-
előtt megjelent epigrammát Boileau után, és míg
akkorában még bizalmas leveleiben is szó nélkül ha-
gyá, most egyszerre azon magas indignatióra ébredt,
hogy minő méltatlanság az Kazinczytól, hogy ő Csok-
konait sírjában bántja, még pedig oly dolog miatt,
melyet el nem követett. T. i. kétségtelen, hogy ez
epigramma éle Csokonait illette ama szándéka
miatt, hogy „Árpád“ tárgyú epost fog írni. — Ka-
zinczy így védekezett Dessewffynek, de nem hozzá
szólva: „Én mindig inkább érzettem a másokon elkö-
vetett méltatlanságot, mint a mit rajtam követnek el
— úgymond egy francia levélben a nemeslelkű, de
megtévedt halandó (D.) — s innen van az, hogy inkább
bánta Csokonai ellen elkövetett igazságtalanság, mint
az a másik epigramma („Izéhez“), még ha annak tár-
gya én volnék is. Ha ez a poetánk, a ki oly gazdag
oestrumban, itt vagy ott megbántja is az ízlést, min-
denüzt annyi zsenit szikráztat, hogy az érdemlett di-
csóségtől semmi epigramma nem foszthatja meg a ma-
radék előtt. Akkor írni tehát ellene versben és prózá-

ban, midőn ő már nem él, a helyett hogy az izlés ellen elkövetett hibái fedeztetnének fel elégséges okokkal; az kegyetlenség; azt nyomtatni felőle, hogy a halál elkapta gyalázatja elől az Árpádiással, még több mint kegyetlenség! Hol veszi (K.) azt a kevély bátorságot, hogy egy poemát condemnáljon, melyet a publicum nem látott? — mintha abból, a mit Csokonai ada, nem láthatnánk, nem következtetnénk, hogy ő, ki csak dévaj szeszélyben vala igen nagy, heroicumot nem adhatott volna szerencsével? Egyiptomban a holtak, a római censorok által az élők büntetettek, és a „fari, quae sentiat“ mindjárnak jussunk.“ — Guzmics e vele közölt sorokra azt válaszolta (Lev. 203. l.): „Csokonairól ítéletemet a „Muzáronhoz“ adott szólásomban világosan kimondtam. (E bírálat csak Kazinczy halála után jelent meg, a „Muzáron“ új folyamában (1833.) 49—54. l.). Csudáлом, mint tarthatják őt oly nagyra, oly feddhetetlennek. Hiszem, milyen fogott lenni Árpádiása, annak elgondolásához nem felette éles elme kívántatik.“ — Guzmics megkísérelte a két barát kibékítését, de Desseffy hajthatatlan maradt még akkor is, midőn Kazinczy 1830. ápr. 9-én levelet intézett hozzá, melyben a béke-kezet nyújtja, mondván, hogy most, miután Döbrentei is kijelentette, hogy az „I z é h e z“ már régebben (1812-ben) készült: most megteheti a kibéküléshez az első lépést. „De te Csokonai miatt is neheztelél, s ez iránt a szabadság férfival szabadon szólhatok. A „Fari quae sentiat“, nekem nem inkább igazom, mint mindennek másnak: de nem is kevésbbé. Ha nem jól ítéltem, könnyű megáfoltatnom. Én Csokonait nyugalomban feddém, nem irigységből, nem gyűlölségből, s vétkeiket azzal mentém, hogy hamar elhalt, s pórdalait, azaz a pór nép izlésében írt, nem pedig pór népnek írt dalait magasztaltam, csudáltam, irigylettem; Csokonait e pályán utólérhetetlennek hirdettem. Hol itt akár Csokonainak, akár másnak a bántása? Ha énfelőlem 25 esztendő múlva azután hogy kidőlök, így fog egy újabb recensens szólani, én előre megköszönöm neki kimélő sanyarúságát. — De én Csokonai ellen epigrammát is írtam, még pedig életem. — Boileau még Corneille ellen is írt, s Goethének és Schillernek ismer-

tések Xeniaik. Az tehát a kérdés, ha az a szép Crimen raptus, és a mit neki rim miatt mind elébe raktam (a „Jövendölés“ című epigrammában) érdemlé-e a vesszőzést, s a Csombók Jankók és Csombók Sárak, kik Csokonaiban élnek-halnak még ma is, érdemlé-e, hogy eszméltre hozassanak.“ — Dessewffy erre azzal felelt, hogy a Conversationslexicon-pörben Bajza ellen intézett, „Zajbaj“ című röpiratában előhozta, hogy a Csokonai „Árpádiását“ minekelőtte az megszületett, kárhoztatá. Kazinczynak fájt ez eljárás, de — hallgatott. Csak halála után jelent meg önvédelme a „Muzá- rionban“ (Új folyam I. 16 - 20. l.); mi legaláb neki tulajdonítjuk annak XV. fejezetét („BB“ jeggyel), a mely így hangzik:

„Nekiünk azon írónk is irtóznak a kritikusok- tól, kik magokat tanúlt és nem tanúlt olvasóiktól sze- rettetni látják, s így feddő s fényítő leckéket legke- vésbbé rettegetnek.

Honnan jöhet ez a mi idegenkedésünk attól, a mit mások igen nagy hasznának ismertek? kritiku- saink-e élesebbek mint a másokéi? Vagy talán írónk érzékenyebbek mint lennie kellene?

A kritika iskolája mind az írónak, mind az ol- vasónak; s a gyémánt is csak dörzsölések által nyeri szikrázó tüzeit. Ha ki az ily intézetek hasznát tagadja, olvassa meg Muzáriont előbb kritikái nélkül, azután kritikáival; s érezni fogja, bírálójának mit köszönhet.

Egyik társunk (Muzarion. IV. k.) kevésbbé akad fel rajta, ha holtak vonatnak ítélet alá, mint ha élők büntettetnek — amaz Egyptusban, ez a római censoroknál volt szokásban. Ha kritizálni és bántani synonymok volnának, inkább illenek követnünk Róma censorait: mert annak esni, ki nem védheti magát, nem a leghősibb tett. De minekutána a kritika nem a vétkest veszi célba, hanem a vétket, s a vétkesben is a vétket bünteti: úgy hiszem, hogy a mi nem jó, sza- bad büntetni mind élőben, mind meghaltban.

A ki mást leckéz, nem igen nagy okot ad rá, hogy szerénynek tartassék; s innen van, hogy a ra- vasz kevélység a maga feddéseit az „úgy látszik ne- kem“, és a „csekély ítéletem“ formulák által szelidítgeti: de jól mondá a lelkes Szontagh, hogy a tanácskozá-

sok köre nem áll a városi társalkodás törvényei alatt, s tiszteink a szerint különböznek mint álláspontjaik. Ha igazságos az ítélet, ha nem goromba, senki nem panaszkodhatik; éles lehet, sőt még csipős is, mint a bírálónak tetszik: mert vannak vétkek, miket exacerbatióval kell büntetni, mint olyanok vannak, melyeknek elég a szelid érintés.

A feddések nemei közt nincs kinzőbb, mint a mely a vétkest kacagás tárgyává teendi.

Ettől magában is irtózni fog, valakinek keblében meleg szív ver: de az olyat a hideg okosság is tilthatja azon felül, mert a kölesönt visszaadhatják; része, melyet fogott a fegyver, a Thétis sérthetetlen fiának is volt. Azonban a ki híven szereti ügyét, annak gyarapodásáért kész leszen szenvedni kedvetlenségeket; s Goethe és Schiller a magok xeniáit dolgoztatván, azzal bátorítgaták egymást, hogy sok jót fognak tenni, ha bőreiket nem féltik.

Horatiuson kezdve a mai napig e bajnak azok valának leginkább kitéve, kik elevebben érzik, mi szép és rút, s kiknél ez az érzés poetai tűzben lobbadoz. Veszélyes adomány! mint az nem veszélyes, de gyalázatos, midőn hallgatni tudunk, hol szólani kellene, sőt még arra is van erőnk, hogy elfojtsuk keblünk érzéseit s meggyőződésünket, s javaljuk, s csudáljuk, s tanítjuk a mi fényecskét igér; erre is vannak példáink. De azok a nem okások, kik nem fényöket teszik célul, hanem az ügy gyarapodását, azzal mentik magukat, hogy az ember nem csinálja a jó gondolatot: az magától jó; s hogy versben az is szabad, a mi prózában nem szabad.

A nevetni s apró nyilakkal játszani szerető franciák közt Boileau lelé nagy mulatságát abban, ha nemzeti íróit kefélgetheté. A kaján természetű ember, ki még a XIV. Lajos aranszázadában is, midőn a francia urbanitás már felhága a főpontokra, le nem tudta vetkezni mardosó vadságát, tartalék nélkül kimondá a rossz munka íróinak, felölök mit itél. Corneille, a nagy Corneille, a francia Sophokles, kiadá Agesilausát, s Boileau azonnal egy epigrammal tisztel meg a csudált tragikust:

J'ai vu l'Agésilas,
Hélas!

(Láttam a játékszínen Agesilaust, óó!)

Corneille most Attiláját adta, s a gonosz ember új epigrammával hódola az új idők Sophoklesének:

Après l'Agésilas
Hélas!
Mais après l'Attila
Hola!

(Agesilaus után óót, de Attila után hohót!)

S a mit mi, nevetni szégyelkedők, álmélkodás nélkül alig láthatunk, Boileau a két epigrammát verseinek utolsó kiadásában is fentartotta, ámbar érdeme, azonfelül hogy gyilkol, pedig tompa mint a dorong, semmi nincs. — — S Boileau nemesak verseiben vala gonosz: gonosz vala a próza józanságában is.

„Midőn legelőbb eresztém ki satiráimat, láttam, mely panaszok fognak ellenem mindenfelül emelkedni. Tudtam, hogy poétáink, kivált a roszak, hamar kapnak lángot, és hogy ez a tömjénezést éhező és szomjazó nép vickándozi fog vesszőzésim alatt. Boszúra kelének ellenem, de azt nekik elnézmem nem vala nehéz; szegényeket a legérzékenyebb oldalakon érintettem meg — dolgozásaikon. Annál váratlanabb vala látnom, hogy némely olvasó inkább akara a nevetés tárgyai közé elegyedni, mint rajtok az eszesekkel, nevetni. Hogy őket megnyugtassam, bebizonyítám a IX. satirámban, hogy a nyavalyás munkát nyavalyás munkának találni minden olvasójának kérdésbe vehetetlen jusa van.“

Es verseinek utolsó kiadásakor az előbeszéd vége felé! „Megadom én, hogy a Saint-Amand, a Brébeuf, a Scuderi, sőt még a Cotin írásaiban is, van érdem, s valamint elég bátorságom vala megkacagtatni vétkeiket, úgy viszont megismerem mind azt az excellenst is, a mi az ő írásaikban találtatni fog; s ez világos jele, hogy midőn őket megrángatám, belőlem nem irigység szóla, s nem kaján természetem. És ha neheztelősöket e vallástételem sem tudná megnyhíteni, el kellene nekik mondanom, hogy bajokat köszönjék magoknak. A ki valamit nyomtattat, bírójává teszi min-

den olvasóját. Mit haragszanak tehát, mikor szavokat fogadjuk?*

Könnyű képzelni, mit tennének a mi íróink, ha velök bána így egy új Boileau.

Igazok van; nektink nincs Boileauk.
De Corneillünk is csak születni fog még.*

Megjelent: Hébe 1822. 111. l., Poet. munk. 144. l., Versei 120. l., Lev. Dessewffyvel II. 328 l.
Eltérés: és ódáid.

Nehéz és könnyű 116. l. Megjelent: Aurora 1828. 183. l., Poet. munk. 144. l., Versei 124. l.
Eltérések: 2. hiba h. hiány. 3. hogy ez volt.

A buta böles 116. l. Készült 1828. októberben.
Lásd a 127. lapon levő „Miso Xenia“-hoz írt jegyzetet.

Megjelent: Poet. munk. 144. l., Lev. Kisfaludyval stb. 160. és 275. l. ez eltérő szöveggel:

Több mint az — ez hibás beszéd!
Csak úgy van jól: Ez több a mannál.
Úgy mondja Puk, s minden nevet,
Azt hallja Puk, s Puk nem nevet.

Az újítók 117. l. Készült 1815. dec. 29-én Beregszászi Pál támadásai ellen. „Veszekedni senkivel nem fogok, mert becstülöm magam, s bízom ügyemhez: az ugyan soha el nem akasztatik többé. De szükség, hogy ezek a jó szívű, de eléggé fel nem világosított emberek, (a kik Beregszászi részére pénzt gyűjtöttek) lássák mi rosztat tettek.“ (Berzsenyihez). — 1. Erdősi János (Sylvester), ki a XVI. században először distichont írt. 2. Polyhymnia = a lyrai költészet és zene műzsája. 9. Liber = Bacchus régi itáliai neve; de nem ezt, hanem valószínűleg a Libertast (szabadság istennője) akarta K. értetni. 13. Virág Benedek. 14. Lethe = a felejtés folyama, a melyből az Elysiumba jövő lelkek ittak, hogy a földi dolgokról megfeledkezzenek. 17. Tétnek áldozója = Horvát Endre, az „Árpád“ c. hősköltmény szerzője (szül. 1778., † 1839). 18. Aedon, Polytechnus neje, kivel oly boldogan élt, hogy azzal

kérkedtek, hogy egymást jobban szeretik mint Jupiter és Juno; ez utóbbi fondorkodása folytán megölte fiát, és a miatt fülemilévé változtatták az istenek. 22. Zirc Apollja = Horvát Endre. 35. L. Beregszászi IV. l. 41. „Zsombory József értendő itt“, az erdélyi költő. 58. „Egyik a szelés (caesura) négy pontjain rímet kezd csatogatni = Gyöngyösi János, a leoninista.“ 66. Momus, a gúny és feddés istene. 69. Silenus, Bacchus nevelője s elválaszthatatlan társa; öreg, rút, felettébb szereté a bort.

Megjelent: Urania 1829. 181. l., Poet. Munk. 145. l., Lev. Berzsenyivel 198. l. „Erdősi“ cím alatt.

Eltérések: 14—16. sor helyett: Leckéim alá veszem, s Venusium Ismét meghallja a szózatot márdárt. 16. Sajtóhiba: különböző. 17. Tétnek h. Tét. 19. kelő h. győző. 22. A Zirc Apollja akként dícsértetik meg. 32. Sajtóhiba: így felel C. 49. szóla h. monda. 67. Sajtóhiba: Polyhymn.

Zrínyi 119. l. Zrínyi saját szavaival igyekszik őt jellemezni K.; a 2., 3. és 5. versszak Zrínyiből van véve, az utóbbi kettő minden változtatás nélkül; a 11—14. versszak Zrínyi prózáj fraefatiója nyomán készült 1811-ben.

Megjelent: Poet. munk. 149. l., Versei 143. l., Lev. Berzsenyivel 122. l.

Eltérések: 2. S ez jele, hogy ő s Venus egyet értenek. 3. Én is éltemet stb. 14. Meg ne csipje hangya stb. 18. S együtt keseregték kínjaimat velem. 20. ölelhessem h. öleljem. 31. S a csatákban magamat kitettem ezerért. 32. Ez szerzett stb. 38. Mivel nemzetemet s hazámat stb. 39. Kevélység s félelem stb. 42. Ki mint király bírja Pindus tartományát. 43. ennek ajándékát h. az ő v. annak szép csarnokát. 44. Mint a melyet hordok, spanyolok bárányát. 48. vár h. várt. 51. munkámért h. versemért. 59. Hagytam a mint írni először találtam. 64. Kövess engem, szeresd hazád! Isten velünk.

Bölöni Farkas Sándorhoz 122. l. Készült 1815. végén, vagy 1816. elején. Bölöniről már 1816-ban így nyilatkozik Kazinczy, Kis János irányában (Lev.

II. 189. l.): „Literatúránk bizonyosan elő fog menni; Erdélyben egy Bölöni Farkas Sándor nevededik annak nagy reményeire. Szül. 1795. jan 15-én, és így már nem gyermek. Verse még roszt; de prózája kimondhatatlan szép. Nekünk ebben Schillerünk nevededik, s úgy hiszem, hogy nem lesz Schiller manqué.“ Bölöni nem vált ugyan Schillerünké, de „Éjszakamerikai utazásaival“ (megjelent 1832., másodszer 1835-ben) rendkívüli feltűnést okozott. Meghalt 1842-ben. — 2. Olympia = kies völgy a Peloponnesusban, az olympiai játékok színhelye.

Megjelent: Poet. munk. 152. l.

Himfy 123. l. Készült 1816-ban. 5. **F a u n**, rúd erdei isten, kecskelábakkal és szarvakkal; szereti a zenét. 11. **M a r s y a s**, a flótán mester, versenyre kelt Apollóval, de ez lyrájával és énekével legyőzte s büntetésül elevenen megnyúzta. 20. **V a u c l u s e**, helység és vidék a Provenceban, déli Franciaországban; itt élt Petrarca Ferenc, a híres olasz költő (szül. 1304., † 1374.), kit Kisfaludy Sándor szerelmi dalaiban utánozott.

Megjelent: Hébe 1812. 115. l. (innen közlé Szemere az „Aspasia I. köt. 73. lapján), Poet. munk. 153. l., Lev. Kishez II. 187. l.

Eltérés: A 18—21. sor helyett:

Szükséged nincs; de mégis végyed azt,
S add által a Vauclüsi hőseálynak.

Szentmiklós 123. l. Készült 1816-ban. Primóci Szentmiklós Alajos (szül. 1793.) már akkor feltűnt meséivel és epigrammaival; Kazinczy igen szerette őt, és jövőjéhez nagy reményeket kötött.

Megjelent: Lev. Kishez II. 187. l.

Szemeréhez 124. l. Készült 1816-ban.

Megjelent: Hébe 1824. 247. l., Poet. munk. 154. l., Versei 119. l., Lev. Kishez II. 186. l.

Eltérések: 5. s add önmagad. 6. Szebb koszorút nem nyert még soha győzedelem. 3. sor után: (mint Atalanta az almát).

Olcso ácsóság 124. l. Megjelent: Poet. munk. 154. l., Versei 116. l.

Neologismus 125. l. Készült 1819. jun. 6-án.
Megjelent: Poet. munk. 154. l., Versei 124. l.,
Lev. Dessewffyvel II. 357. l. „Új szolás“ cím alatt.

Eltérések: 3., 4. sor:

A rosz, ha rosz, rosz, s rosz marad.
Az új, ha jó, bár új, de jó.

A mi nyelvünk 125. l. Megjelent: Poet.
munk. 155. l., Versei 121. l.

Eltérés: 9. leble h. kedve.

Sibylla 126. l. Megjelent: Hébe 1825. 260. l.
„Intés“ cím alatt; Poet. munk. 155. l., Versei 131. l.

Intés 126. l. Megjelent: Poet. munk. 156. l.,
Versei 116. l.

Misoxenia 126. l. E versről levén szó, megem-
líti Guzmicsnak, hogy Menzel Wolfgang német iroda-
lomtörténetét olvasván, úgy találta: „Azt mondja a
mit én: magából kell kifejteni a nyelvet, de az ide-
gent és az újat is fel kell venni, ha jó, ha szép, ha
szükséges. Ki ultráskodik, Döbrentei-e, vagy én, mu-
tatja, hogy Döbrentei még ezt is ki akará törletni:
„ez szebb mint az“ — neki csak ez jó: „ez szebb
a nál.“ V. ö. „A buta bölc“ c. epigrammát 116. l.

Megjelent: Poet. munk. 156. l., Versei 131. l.

A H hangja 127. l. Készült 1819. jun. 6-án.
„H vocalis-e vagy consonans? Nekem mind ez, mind
az“ — írja Dessewffynek (II. 357. l.) közölvén vele
ez epigrammát. Megjelent még: Poet. munk.
157. l., Versei 125. l.

A vétkes szép 127. l. Készült 1819. jun. 1-én.
Dessewffyvel (II. 358. l.) ily címmel és ily megjegy-
zéssel közli: „A rút-szép. Tudniillik vannak topicus
szépségek a stylisticában. A hol rút kell, ott a rút a
szép; aztán a mesterség a rútat is széppé teszi. A
plasticusoknál ilyen a Medusa feje a Pallas mellén.“ —
2. Gorgon v. Gorgo, itt a 3 Gorgók egyike, Me-

dusa értetik, kinek kigyókkal környezett rút fejét a művész Pallas szobrán széppé alakította.

Megjelent: Poet. munk. 157. l., Versei 117. l.

Eltérések: 2. Mellén Gorgonnak rút feje.
4. Kérdd szemed és szived, s érzeni, látni tanúlj.

Különbség 127. Készült 1814. nov. 18-án. Ez epigrammára vonatkozólag írja Berzsenyinek, több műveit felemlítvén: „Ezen legutolsó darabról (Rigó Jónáthán) Szemere azt jegyzi meg, hogy a neologismus ellenségei el fognak csudálkozni rajta, hogy Kazinczy mint tud jól magyarul, mert azt ők is úgy írták volna, — s talán így eljutnak annak értésére, hogy K. másutt okok miatt ír rozszúl. Az a bajunk, hogy sok ember nem akarja érteni, hogy a magyar nyelv egy nyelv, de minden characternek más meg más a nyelve.“ — 1. Ember = Homme, a francia ezt a szót a társalkodásban hom-m-nak, a versben, a theatrumon, a kathedrán hom-m-e-nak mondja. 4. Bossuet, a hírneves francia egyházi szónok szül. 1627., † 1704. 5. Ferney Homerja = Voltaire, a francia remekíró (szül. 1694., † 1778.) 16 évig lakott Ferneyben, helység Gent mellett. 6. Le-Cain, francia színész.

Megjelent: Urania 1830. „Egy és nem egy a nyelv“ (közli Pónori Thewrewk József), Poet. munk. 158. l., Versei 125. l., Lev. Berzsenyivel 187. l., Lev. Thewrewkhöz, Figyelő 1871. 137. l.

Eltérések: 4. ejt h. mond. 5. Ferneynek (v. a Ferney) kised Homerja. 6. nagy h. fő. 8. Józán h. kised. 9. S a Vendôme piacán.

Izéhez 128. l. Készült 1812. jan. 31-én, és csak 16 évvel azután jelent meg először; akkor is korán Kazinczyra nézve, kinek miatta nagy kellemetlenségei voltak. Nevezetesen megszakadt e miatt sok évi baráti benső viszonya Dessewffy Józseffel, — ki azt magára vette, — harmadfél évre s a viszony később sem vált már oly szívélyessé, a minő volt azelőtt. A Guzmicsal folytatott levelezésben (191. s köv. ll.) igen körülményesen van elmondva az egész eset, melyet itt röviden összefoglalunk. Már 1829. aug. 17-én panaszkodik K., hogy „valamely rozsz ember elhitetni

igyekezett gr. Teleki József és gr. Dessewffyt, hogy rájok van a célzás.“ Teleki azonban soha nem ira verset, Dessewffy soha nem historiát. Lehet-e tehát célzás? . . . Elnyel a szégyen, mikor azt látom, hogy annyi megtisztelő barátság, annyi jótétel, annyi felsegélés után engem ez az egyetlen egy, ez a nemes lelkű ember néz hitetlennek, hálátlannak, a barátság elárulójának! de tisztaságom érzése, és az a gond, melylyel a grófnak kárommal is tartozom, hogy ment ségem ötet meg ne bántsa, hogy neki kedvetlent elő ne hozzak, eltilt attól hogy szóljak. Megjön az idő, mely megbizonyítja, hogy én nem felejtettem. Dessewffynek mivel tartozom. . . . Végre azon gondolatra jutok, hogy az egész vád ellenem onnan jó, mert az epigrammában ez a sor is áll: „Illustritásod meg nem sértem.“ Én esküszöm az istenre, s hazám boldogságára, nyelvünk s literaturánk boldogulására, hogy meg sem álmodám, midőn azt írtam, hogy érte Dessewffy vagy Teleki neheztelhessenek.“ A levelet, a melyben ezeket mondja Kazinczy, az ő kérésére közölte Guzmics Dessewffyyvel, de az hajthatatlan maradt, és megrögzött véleményében még megerősítette az, hogy Kazinczy, ő irányában mást, és Guzmicsnak is mást nevezett meg, a ki tulajdonkép érte volna az epigrammában. A grófnak Gvadányit, a költő-historicust említette, Guzmicsnak pedig a lelketlen historicust és még silányabb poetát: Perecsényi Nagy Lászlót. De talán nem tévedünk, ha azt hisszük, hogy Kazinczy sem az egyikre, sem a másikra nem célzott epigrammájával. E gyanításra K. ingadozása némileg feljogosít, valamint ez epigramma eredeti címe, mely így hangzott: „Egy félénk írónkra, ki kora történeteit másként írta mint hitte.“ Már pedig Gvadányi az igaz, hogy gyöngye historicus volt, de mint költő talán még sem oly silány, félénk pedig épen nem, sőt inkább talán nagyon is szókimondó volt. Perecsényi ellenben főleg Aradmegye multjával foglalkozott mint történetíró, de ilyenül még kevesebb jelentősége volt, semmint poeta, és ő szintén nem volt félénk, hanem nagyon is dobra ütötte tudományát. Valóbbszínű, hogy Szirmai Antal van érte, a ki „unalmas“ latin versei dacára „poeta lureatus“-sá lett, és mint történetíró is nagy

tekintélynek tartatott; Kazinczy nem tartá annak, sőt Zemplén megye monographiájára vonatkozólag azt írja Dessewffynek (III. 317. l.), a megyei levéltár rendezéséről levén szó: „Ha élek, én adom ki magyarul, a mit Szirmay, eléggé sokat hazudva, hol félelemből s reménységből, hol hiúságból, s magát mindig nagyítva, nem barátit mindig gyalázva, rosztul mondott.“ Még határozottabban az epigramma értelmében fejezi ki magát Szirmayról egy kiadatlan iratában. Szirmay ugyanis latinul megírta a magyar Jacobinusok történetét, a melyet Kazinczy hibásnak és hazugnak találván, igen terjedelmes jegyzeteket írt hozzá. E jegyzetek elején azt mondja: „Jaj úgy az emberiségnek, ha történetei e szerint jegyeztetnek fel, mint Szirmay cselekvék ezen irásában. Ugy ennek történetei, a miket olvasunk, nem egyéb, mint akart és nem akart hazugságok szüvedéke. . . . Szirmay ingó characterét s felette erős, azaz sokat elbírti tudó lelki ismertetét a most élők igen jól ismerik. . . . Midőn vele 1810-ben össze jöttem s mondtam, hogy nem hiszem, hogy higye, a mit írt (a Jacobinusok történetében), azt felelte, hogy igenis nem hiszi, de az nem árt stb.“ A közbe szúrt jegyzetekben is egy helyt így kiált fel: „Iszonyodik az ember, mikor azt látja, hogy mely készületlenséggel írja némely coëvus scriptor a historiát stb.“ Ez idézetek után alig szenvedhet kétséget, hogy az epigramma csakugyan Szirmayt illette. Hogy ezt mért nem vallotta be Kazinczy? Talán mert rokona volt? Ki tudná azt meghatározni?

Megjelent: Aurora 1828. 83. l., Poet. munk. 159. l., Versei 154. l., Lev. Kishez II. 37. l.

Eltérések: 2. Melyik nagyobb? azt én stb. 4. Itt mint sokakban, scepticus. 5. Historicus s poeticus. 6. Celebritásod. 7., 8. Kérlek fejtsd meg — melyikben vagy (Kettőben az nehéz) valóban nagy? 8. nehézke h. bajoska. 10., 11. Nem hagy sírni, nem hagy nevetni v. Sem sírni nem hagy, sem nevetni, De fázni s izzadni vagy izzadozni. 12., 13. nevetnem h. nevetni.

Jövendölés 129. l. Készült 1817-ben. „Olvastad-e — írja Dessewffynek — Domby Mártonnak, Csokonaiját? Az ő és új izlés, az ő és új magyarság úgy

egyesítettett benne, hogy az olvasó kénytelen nevetni, káromkodni. Sok ifjaink ezen a pályán indulnak. Ezen munkában vagyon Csokonainak egy versezete, melynek minden sorát — — ára rím rekeszti be. Megszállta a pajkosság, s Csokonainak szerencsétlen darabjaiból, szavaiból ezt csináltam. Az egész nem et bántom, nem senkit is k l l ö n fogva, s erre mutat az angliai térdkötő devise.“ — Hony soít qui mal y pense = Átkozott legyen, ki mellette roszat gondol! Hősünk = Csokonai Vitéz Mihály. Karvas = rosz hegedű? Babér, e szót Cs. poetai laurusra vette, holott az csak patikai és konyhai (innét „nehéz szagú“, vagy a változat szerint „patikaszag“ babér). 3. Sustorgó, ez ódába nem illő szóval, Cs. a Földi halálára írt ódában élt. 4. Béka-egeres eposa; ilyen Cs. Homer után írt. 5. Crimen raptus, Cs. verse. 6., 7. Gerson du Malheureux és Tempefői, Cs. két vígjátéka. 8. Amazon szűz lányzó = A „Dorottya“ ban. 10. Kérdések kérdése (pajkosságból kérdésére változtatva) Rhédényné halálára.

11. Füstölt = tömjénezett. 15. „Csombók Jankó, mint John Bull (az angoloknál), és Jahnagel (a németeknél) a rosz izlésű emberek serege.“ — Címe eredetileg: „Pseudo-Csokonaira“ vagy „Egy rosz követőhöz.“

Megjelent: Aurora 1829. 266. l., Poet. munk. 160. l., Versei 155. l., Lev. Dessewffyvel II. 195. l.

Eltérések: 1. Hős Mihályunk karvasára. 2. Patikaszag babérjára. 0. Rosz órája Gerzonára. 8. Amazon vén szűz lányára. 16. e csudára.

Fullajtáros vers 129. l. Készült 1811-ben (V. ö. Jegyzetek a „Vitkovicshez“ c. epistolához, eltérések 195. sor).

Megjelent: Aurora (folyt. Bajza) 1832. 111. l., Poet. munk. 161. l., Versei 156. l.

Eltérések: 6. Kaptatok h. hajtók a tetőre. 10. meghatott Pontyim. 11. S maga Apolló stb. 12. szegdel h. szegdes. 17. a sferák énekJeken.

A borz és az evet 130. l. Készült 1816-ban Megjelent: Poet. munk. 164. l., Versei 157. l.

Eltérések: 1. gödréből h. gödrében. 6. lelni h. menni.

A jó és szép 131. l. Készült 1828-ban. Ez és a következő öt megjelent ugyan levelezéseiben, de összegyűjtött költeményeiből kimaradtak. Mind a 6 az akkor még mindig hevesen folyó nyelvharcra vonatkozik, noha Kazinczy ellenzői már csak végvonaglásukban rúgtak egyet-egyert rajta. „Egyébiránt — írja Guzmicsnak — légy bizonyos az iránt, hogy nekem ez a Glottomachia semmi gondot nem csinál, s véretem nem kevergeti. Minden az én felelem van, s lehetőre fakaszt, midőn visszaemlékezem, Döbrentei mint dorgulá meg egyik társunkat ezért: „semmit nem kétlelem.“ Bárcsak Horácot is meg azért, hogy rossz epithetumot ada ez édesben a dísznek = Dulce decus. De most jut eszembe, hogy már arra nem mondhatja, hogy az „non hungaricum“, mert jól mondják „édes csillagom.“ — 7- Uram veszít (t. i. a jó), győz asszonyom (t. i. a szép).

Megjelent: Lev. Kisfaludyval stb. 161., 275. l., Lev. Guzmicshoz 141. l.

Eltérések: 2. De hinni, látom, nem fogod.
4. S szépen ki? — Csak az, a ki jól.

Glottomachia I. és II. 131. l. Készült 1828-ban. „A józan Pukok (l. fentebb „A buta böles“ című epigrammát) nem emészthetik meg az oly epithetumot, mely a szó első értelmében nem jól illik a substantivhoz, mint decus et dulce. Nekik csak ez volna jó: decus, micans, splendidum, magnum. Írtóznak az elisiótól, az összeolvasztásoktól. — Az utolsó két sor ezt akarja tenni: minthogy én a Horác dulce decusát és désztjét (Vilis a | mico | rum est an | nona bo | nis ubi | quid de e s t) nem szeretem, pedántnak csúfolnak; de hasztalan, az én fülem is fül.“ (Bárfayhoz 1818. nov. 3. Lásd a jegyzetet az előbbi darabhoz is.

Megjelent: Lev. Kisfaludyval stb. 275. l.

Glottomachia III. 132. l. Az előbbiekkal szoros összeköttetésben áll, és tekintettel Boileau e mondására készült (1818-ban): „Et trop d'exacitudo est le talent de sots.“

Megjelent: Lev. Guzmicshoz 142. l.

Író és olvasó 132. l. Készült 1828-ban. A maradi írókat és az izléstelen olvasókat egyaránt sújtja. Min-
taúl szolgált Herder egyik művének e jeliséje:

Leser, wie gefall' ich dir?
Leser, wie gefällst du mir?

Fülmile és Cinke (tulajdonkép így: Fülmile és Czinke) 132. l. Ez epigrammát K. 1810. nov. 3-kán közlé Berzsenyivel, a ki azt óhajtá, hogy „Nyilai nyilván ne sérteneék, hanem csak titkon és látatlan, mint az Apollo nyilai. Tégy, kérlek, a „cinke“ helyett „czinegét“! Ez a nyomorúlt ember elég epigramma maga magának.“ — Erre K. ezekben válaszolt: „Nyilaim nem sértenek nyilván; legalább Czinkét nem akarták. „Cinegét“ csak azért tettem oda, a hol állott, mert nem kaptam más madarat, melynek neve metrumomba illett volna. Leveled vétele előtt Patakra vala küldve Töviseim exemplárja, hogy nyomtassák, s már ez az epigramma ki vala hagyva. Czinke Ferenc nem méltó, hogy rea nyíl lövetessék; s osztán a nyíl tömpécske vala, — pedig a nyíl nem nyíl, ha nem éles, ha tömpe.“ Erre hallgatólág bevallja, hogy mégis csak Czinkére célozott, az egyetem magy. nyelv és irod. tanárára.

Megjelent: Lev. Kishez I. 369. l., Lev. Berzsenyivel 262. l.

Dayka 132. l. Készült 1818-ban, Dayka Gáborra, a korán elhalt költőre, Kazinczy kedveltjére, kinek költeményeit is ő adta ki.

Megjelent: Lev. Dessewffyvel II. 267. l.

Eltérések: az eredeti kéziratban. 1., 2. De stb. h. De fülmile téged Hall a pásztorlány stb. 3. Kinjait h. gyötrelmeit.

Bacsányi János 133. l. Készült 1805-ben. Kis Jánossal I. 182. l. ily megjegyessel közli a két epigrammát: „Ezt csak az érti meg s csak az mentheti ki; a ki Bacsányit ismeri, noha azt lehetne kérdenie, hogy B. miképen nyerhette meg tehát a Gabriela sze-

relmét, és mint tudta magát bécsi barátjainak circula-
saikban megszenvedtetni. Megvallom, hogy ez megma-
gyarázhatatlan titok előttem. Báróczytól tudom, hogy
Somssich Lázár neki, midőn, kiszabadulván, Bécsbe vette
magát, szállást, asztalt, pénzt adott, de nem sok idő
múlva m. . . . embernek szidogatta mind szembe, mind
úton s útfélen. — Gruber K. Antalegy hymnust írta: „An
Pallas Athene“, s a melléje ragasztott jegyzésekben
azt mondja B. felől, hogy Magyarországának
fentebb repületű poetája nincsen . . . .
és hogy Virág Benedek csak igyekszik B.-t
utólérni. — Somssich egy deák ódát írt: Ad arma,
cives, nobile fortium sanguen virorum stb., s B. elég
szemtelenséggel bírta, ezt az ódát úgy mutatni be, mint
maga munkáját, melyre Somssich, a ki neki még
akkor barátja volt, könnyen reá állott, hogy B. sze-
rencséjét tehesse. Tette is, mert bibliothecarius Johann
von Müller, a nagy historicus, az ódát nem győzte
csudálni, megküldötte Wielandnak, s B.-nak holnapon-
ként 15 frt ajándékpénzt rendelt. B. jól tette volna,
ha elhallgatott volna ezután, de viszketegsége elra-
gadta, s arra vitte, hogy Woltmannhoz Müller felől
egy elegiát írjon, és egy mást Mantua nevezet alatt.
A bécsiek meg nem tudták fogni, hogy az Ad arma
cives! írója, hogyan lehet ily hasonlatlan magához.
Eddig talán elnémitotta a deák lantot. — Azután a
német lantot kezdette pengetni. 1803-ban Debrecenben
vala, s a Herder Adrasteájából egy hosszú ódát mu-
tata Csokonainak, s azt mondotta neki, hogy ezt ő
költötte; s tudni kívánta a Cs. ítéletét az óda felől.
Cs. azt felelte, hogy 48 strophájú óda nem bírhat
egyenlő tűzzel; s B. nehezen vette a megjegyzést, s
kevélyen pittyedt ajakkal azt felelte neki, hogy az
Herdernek s a bécsieknek tetszett. Ha a deák ódát
Somssich írta, ezt talán Gabriela (B. neje, Baumberg
Gabriela) sűgallotta a barátjának. Erre céloz e két
epigramma . . . a ki talán csak halálom után olvassa,
gondolja meg, hogy poetice sok szabad, a mi nem mo-
raliter; és hogy én itt csak azt cselekedtem, a mit
Schiller cselekedett kevéssel ezelőtt a német földön.“
— K. e mentegetődzése arra látszik mutatni, hogy ő,
Bacsányi megengesztelhetetlen gyűlölője, maga is észre-

vette, hogy nagyon is rikító színekkel élt. Miben van Somssich versének elsajátítása? nem tudjuk, de az tudva van, hogy Baumberg Gabriela ígésző szépségű leány volt, mikor Bacsányi megismerkedett vele.

Berzeviczy Gergely 133. l. E kiadatlan (s valószínűleg töredék) verset az akadémiai kéziratárbeli kéziratból közöljük. Címe nem volt, de a szövegből kiderül, hogy csak Berzeviczy lehet érte; a ki könyvet írt a magyarországi kereskedelem emelése ügyében, de a melyben igen ellenszenvesen nyilatkozott a magyar nyelv- és nemzetről.

Tanács 134. l. Megjelent: Versei 130. l.

Alkalmi költemények.

Születésem ötvenegyedik napján 137. l.
Készült 1810. okt. 28-án. Megjelent: Poet. munk. 57. l.

A Jenny barátjának és az enyémnek 138. l.
Készült 1793-ban, Bárczay Ferénchez, kinek nejébe, Jennybe, Kazinczy szerelmes volt. „Stellám abaujvári szolgabíró Bárczay Ferenc úrnak van dedikálva. Ez a szegény barátom épen úgy járt mint Stellában Cecilia. Ceciliát szerette Fernando, de az állhatatlan Fernando Ceciliát elhagyá, és Stellát kezdé szeretni. Azonban szerette Ceciliát is Stellát is. Ez vala az én szegény barátom sorsa, Jenny őtet is szerette, de mást is! Ezt senki sem fogja érteni, csak Jenny, az én Ferim és én.“

Egy emlékkönyvbe 138. l. Készült 1808-ban.
Megjelent: Poet. munk. 64. l.

B. Prónay Ágnes emlékeztető könyvébe 138. l. Készült Pesten, 1790. szept. 18. v. 23-án. Közöljük az eredetiből (az akadémia kéziratárbán).

Gróf Wass Sámuel emlékeztetőjére 139. l.
Gr. Wass Sámuelné felkérte K-t, hogy férje halálára

irna emlékverset; K. sietett e megbízásnak megfelelni s írt két verset, a melyek egyikét, „Az özvegy“ című epigrammát (l. 63. l.) barátaival közölt, és verseinek gyűjteményébe felvett; másikat azonban egészen félre tette s itt lát először napvilágot, az akadémiai kézirat után. — Ugyan az alkalomra írt gróf Haller Gábor is egy magyar és egy latin verset.

J...nyi Farkas halálára 139. l. Készült 1810–20. közt. J. F. elnöke volt a debreceni kerületi táblának s Debrecenben mint királyi nyomozó biztos zsarnokoskodott. — Debrecennek címere bárány. A farkasok ezt szeretik sanyargatni. Közöljük Kazinczy Gábor másolatából.

Szemere István alispán névnapjára 140. l. Készült 1820–25. közt. A zsidókat illető rész bizonyára valami tréfára vonatkozik. Közöljük Kazinczy Gábor másolatából.

Szemere István és Szögyény Ferenc alispánokra 141. l. Készült 1820. körül. A jósolt boldogság azonban úgy látszik, nem tartott sokáig, mert 1827-ben az egyik kénytelen volt leköszönni, s a másik csúfosan kimaradt. Az akadémiai kéziratból közöljük.

Szilassy József főispánra 142. l. Címe eredetileg: „Septemvir Sz. J. úrnak, midőn 1825. május 9-én Zemplénben a főispáni helytartóságot átvette.“

Báró Malonyay János főispánra 142. l. Címe eredetileg: „B. M. J. úrnak, midőn 1821. aug. 6-án Zemplénben a főispáni kormányt átvette.“ — 1. Köröm = falu a Sajó mellett, a megye határán. Eltérés 6. fogadván h. tartván.

Gróf Majláth Antal főispánra 143. l. Címe eredetileg: „Gr. M. A.-nak, midőn 1830. aug. 5-én Personális Majláth György által zempléni főispánná iktattatott.“ Megjelent: Lev. Guzmichoz 233. l. Eltérés: II. 6. ül. h. lép.

Klobusiczky Matild és Gosztonyi Magdalena 144. l. A szolgálatkész Kazinczy e verset Bártfay

László két fogadott leánya számára írta. Az akadémiai kéziratból. Bramin = indiai pap.

Barthos Mukinak 145. l. Barthos András őr-nagy, kedves barátja gyermekei számára írta K. ez öt alkalmi verset. Először az akadémiai kéziratból közöljük.

Töredékek.

Kazinezy András 153. l. Készült 1787 v. 1788-ban „Stolberg hasonlatosságára. Már nyárban felolvastam Rádaynak, 1788-ban. — Nincs tovább, és nem is volt. Mely bő beszéd, minden ék nélkül! — Mint pirulnék, ha elvégezném s kiadám vala!“ E költői elbeszélésben (vagy saját jegyzete szerint: balladában) elég hosszú lére eresztve, akarta K. ősenek Kazinezy Andrásnak szerelmi viszontagságait elbeszélni azon Vinnai-leánynyal, ki később nejevé lett. — Ez valamint a következők mind (a hol az ellenkezőjét meg nem jegyezzük) az akadémiai kéziratból vannak véve.

A vallástalan 157. l. „Ezen esztendő (1787.) adá ezen didacticus töredéket is, a vallástalanok ellen. — Meg nem érett minden a mit olvasunk benne: gondolkozás, alkotás, nyelv és technica. De már embryója annak, a mit később némelyek epistoláimban szerettek.“

Endre és Hedvig 159. Készült 1816. febr. 20-án, és ugyanesak ballada akart lenni.

Daimonia 161. l. Készült 1785 körül. A szabadkőművesség nevű philanthropicus titkos társulatnak K. igen buzgó tagja volt. E töredék, úgy látszik, szintén hosszabbra tervezett didacticai költemény elejét képezi.

Örök faj 161. l. Valószínűleg szintén azon időből való és azon tárgyra mint az előbbi; a „titok“ említése legalább azt gyaníttatja.

Szikrázva csattogjon 162. l. Készült 1783-ban, Bösszörmény és Dorog között, Érsemjénből jöve Reg-mecre, s Uznak (Uz Péter, akkor kedvelt német költő) német verseit olvasván.

A heradó leány 163. l. Készült 1786-ban. „Klopstocki vonások; az óda el nem vala végezve.”

Fannim, há . . . 163. l. Készült Érsemjénben 1787. márciusban, „valamely francia dal hasonlatosságára.”

Eltérések: 1. Nem, nem! ha a. 2. Elnedvedve néznek. 3. Nem nylik meg panaszra szám. 4. Keresztjeit h. keserveit.

Veszsen! 163. l. Készült 1788. máj. 26-án, a szomolnoki erdőben. „Dorat volt velem ezen útam alatt. C'est trop, haïsse qui voudra etc. Látni akarám, mit tehetnék a nemben, s érzem, hogy a magyarnak semmi nincs nehezebb, mint a francia könnyűséget hozni által. Abban hagyám.”

A holdhoz 164. l. Készült 1789. szept. 27-én. A vers eredeti alakja:

Mit népsz te olyan nyájasan
Te most rám, kedves hold?
Ah Cencim, halld siralmasan,
Nem az már a ki volt.
Meggzegte szent fényed alatt
Tett esküvéseit,
S kacagja bánatra maradt
Szívem gyötrelmeit.

Pater Szajcz Leó Máriához 164. l. Készült Miskolc és Szikszó közt, Egerből jöven, 1790. okt. 15-én. — Megjelent: Orpheus I. Eltérés: 8. szörnyebb h. kínosb.

Egy festőhöz 165. l. Készült 1790. körül.

Laurához 165. l. Készült 1791. okt. 28-án. „Sonett akart lenni, de nem ér semmit; a schema ellen írtam: a rímek nem a magok helyeikre és soraikra jutottak” — jegyzi meg K., de nem igen hibető, hogy már akkor sonett írásra gondolt volna.

Megjelent: Lev. Dessewffyvel I. 75. l.

Híven szeretni 166. l. Készült a spielbergi fogságban 1795-ben. Megjelent: Versei 29. l.

Az álomhoz 166. l. Készült ugyanott 1795-ben. Óda töredékének látszik.

Kevélység 167. l. Készült 1813. januárban.

Elhallgatál 167. l. Készült 1817. márc. 24-én.

Szigetvára 168. l. Készült 1821. októberben.

Eltérés: 13—16. sor:

Hol az ég tükrében zajgva siet
Mura gazdagítani Dráva vizeit,
Kegyes anyja édes fájdalmak között
Szülte meg a csecsemőt.

Ragyogó bércére 168. l. Készült 1825. nov. 9-én.

Vonzódás 170. l. — Eltérés: 4. Leány ily stb.

Ha csak egy hang . . . 170. l.

Torsók 171. l.

MOLETRAT

TARTALOM.

	Lap
Előszó	I
Dalok, ódák, vegyesek	1 (176) *)
Ajánlás	3 (176)
Keresztes Bálint	4 (176)
Bor mellett	6 (177)
Zellihez	7 (178)
Minnyihez	7 (178)
Új lánc	8 (179)
Esős nap	9 (179)
Gátlások	9 (179)
A kakukhoz	10 (179)
A tavaszhoz	10 (179)
A tanítvány	12 (180)
Az esthajnalhoz	13 (181)
Nagyság és szépség	13 (182)
Tusakodás	15 (185)
A tisztulás ünnepe	16 (186)
A szabad Erdély	18 (186)
A Nyírliget	20 (187)
A hit szava	25 (189)
A lengeséghez	26 (190)
Az áldozó	29 (190)
A bűnösök	29 (191)
Edes kín	33 (191)
Történet	33 (191)
Katonadal	35 (192)
Gibárt és Irma	37 (192)
Prolog Goethe Stellájához	40 (197)
Emlékül	41 (197)
Kis fiú sírjára	41 (197)
Sz. K. emlékkönyvébe	42 (197)
A habcsillapító	42 (198)
Búcsú Erdélytől	42 (198)
Feleségemhez	43 (198)
Széphalom	43 (198)

*) A második, zárjel közt levő szám azon lapra vonatkozik, a hol az illető költeményre nézve jegyzet olvasható.

A német fiú	44	(198)
Sonettek	45	(198)
A sonett musája	47	(201)
Margit szigetén	47	(202)
A kötés napja	48	(203)
Az én boldogítóm	49	(203)
Az ő képe	49	(205)
Fény és homály	50	(206)
Szirmay Jánoshoz	51	(206)
A sajka	52	(207)
Epigrammák	53	(207)
Az epigramma	55	(209)
A költő	55	(210)
Vajda-Hunyad	55	(210)
Dédács	56	(211)
Branyicskán	57	(211)
Szent-Mihály, Szabolcsban	57	(212)
A pataki vár erkélyén	58	(213)
Hőseink a kenyérmezején	58	(213)
Az Inn hátán	58	(213)
Psyche a lepével	59	(214)
Ninon képe	59	(214)
Antinous	59	(214)
Venus Callipygos	59	(214)
Dolce Madonnája	60	(214)
Laocoon	60	(215)
Lucretia	60	(215)
Ferenczy Graphidionára	61	(215)
Io és Jupiter	61	(216)
Amor az oroszlánon	61	(216)
Hébéhez	62	(216)
Idához	62	(217)
Apollon	62	(217)
Heliodorához	62	(217)
Az özvegy	63	(217)
Egy fürdőben	63	(218)
Biharnak két nagyja	63	(218)
Vay József képénél	63	(218)
Nagy Mihály, Zemplénben	64	(219)
Negyedik gyermekem születésekor	64	(219)
Vád és béke	64	(219)
A szép házi kör	65	(219)

	Lap	
A váradi fürdőben	65	(220)
Gróf Draskovich János	65	(220)
Gróf Ráday Erzsí	86	(220)
Egy gyermek sírkövére	66	(221)
Pászthory sírja	67	(222)
Báró Wesselényi Miklós	67	(223)
Ürményi József	67	(224)
Astyanax	68	(225)
Spissich	68	(225)
Az erdő	68	(225)
Könyörgés	69	(226)
A lepe	69	(226)
Themistocles	69	(226)
Szem és szív	69	(227)
Mi fáj	70	(227)
Koptusi intés	70	(227)
Különbségek	70	(227)
Az egri könyvtár	71	(227)
Tyrolban	71	(228)
Kant és Homer	71	(228)
Férfilelek	72	(228)
Rákoson	72	(228)
Vígasztalás	72	(228)
A boldog alkony	73	(228)
Phigie halálára	73	(229)
Az ál-nagy	73	(229)
Leonidas	74	(229)
Thermopylae	74	(230)
Emberi nagyság	74	(230)
Állhatatosság	74	(230)
Férfi-szerelem	75	(230)
Kufstein 1800. márc.	75	(230)
Az érdem	75	(230)
A teremtés ura	75	(230)
Szép tévedés	75	(230)
Egy ivó a feleségéhez	76	(231)
Az igazi nemes	76	(231)
Stoai tan	76	(231)
Intés	76	(231)
Chapeau bas	77	(231)
Mezei virágok I—XII.	77	(231)
Csemegékre I—XXIV.	79	(232)

	Lap	
Tövissek és virágok	83	(232)
Hercules	85	(246)
Az olvasóhoz	85	(248)
A nagy titok	86	(248)
A kész írók	86	(248)
Soloccismus	86	(248)
Synizesis	86	(249)
A vak	87	(249)
A nehéznyelvű	87	(249)
Orthoepia	87	(250)
Az igazságkereső	88	(251)
Correctio	88	(251)
Írói érdem	88	(251)
Shokott és szokatlan	89	(251)
A neo- és palaeologus	89	(251)
Egy fecsegőhöz	90	(252)
Fonákság	90	(252)
Pirító javulás	90	(253)
Fentebb stylus	90	(253)
Arbuscula	90	(253)
Prózaí és poetai szólás	91	(254)
A két természet	91	(254)
Lukai	91	(254)
A szavas idiota	92	(255)
A pedant	92	(255)
Az avatatlan	92	(255)
Az iskola törvényei	92	(256)
Purismus	93	(257)
A szép és jó	93	(257)
A legfőbb lecke	94	(257)
A békák	95	(257)
Koccantyúsi	99	(258)
A distichon feltalálása	99	(258)
Himfy	100	(258)
Ráday	100	(260)
Fabchich	101	(260)
Báróczy	101	(261)
Péczeli	102	(262)
Baróti Szabó Dávid	103	(262)
Sylvester	104	(263)
Kis és Berzsenyi	106	(264)
A lúdhattyú	107	(265)

	Lap	
Epigrammai morál	107	(265)
Az én sugallóm	108	(265)
Virágok és gyomok	111	(265)
Az új címre	113	(265)
A nyelvrontók	113	(266)
A tusázó	113	(267)
Pór gög	114	(267)
Ál-lovag	114	(268)
Neo- és orthologia	114	(268)
Ungvárnémeti Tóth Lászlóhoz	115	(268)
Helmezyhez	115	(268)
Anch'io pittore	115	(268)
Boileau után	116	(268)
Nehéz és könnyű	116	(274)
A buta böles	116	(274)
Ag újítók I—III	117	(274)
Zrínyi	119	(275)
Bölöni Farkas Sándorhoz	122	(275)
Himfy	123	(276)
Szentmiklóssy	123	(276)
Szemeréhez	124	(276)
Olcso dícsőség	124	(276)
Neologismus	125	(277)
A mi nyelvünk	125	(277)
Sibylla	126	(277)
Intés	126	(277)
Misoxenia	126	(277)
A H hangja	127	(277)
A vétkes szép	127	(277)
Különbség	127	(278)
Izéhez	128	(278)
Jövendölés	129	(280)
Fulajtáros vers	129	(281)
A borz és az evet	130	(281)
A jó és szép	131	(282)
Glottomachia I—III	132	(282)
Író és olvasó	132	(283)
Fülemile és cinke	132	(283)
Dayka	132	(283)
Bacsányi János I. II.	133	(283)
Berzeviczy Gergely	133	(285)
Tanács	134	(285)

	Lap	
Alkalmi költemények	135	(285)
Születésem ötvenegyedik napján	137	(285)
A Jenny barátjának, és az enyémnek	138	(285)
Egy emlékkönyvbe	138	(285)
B. Prónay Ágnes emlékeztető könyvébe	138	(285)
Gr. Wass Sámuel emlékezet kövére	139	(285)
J . . . nyi Farkas halálára	139	(286)
Szemere István névnapjára	140	(286)
Szemere István és Szögyény Ferenc alispánokra	141	(286)
Szilassy József főispánra	142	(286)
B. Malonyay János főispánra I—IV	142	(286)
Gr. Majláth Antal főispánra I. II.	143	(286)
Klobusiczky Mathild és Gosztonyi Magdalena	144	(286)
Barthos Mukinak I—V.	145	(287)
Töredékek	151	(287)
Kazinczy András	153	(287)
A vallástalan	157	(287)
Endre és Hedvig	159	(287)
Δαμνία	161	(287)
Örök faj	161	(287)
Szikrázva csattogjon	162	(288)
A hervadó leány	163	(288)
Fanuim, ha a te szemeid	163	(288)
Veszsen!	163	(288)
A holdhoz	164	(288)
Pater Szajcz Leó Máriához	164	(288)
Egy festőhöz	165	(288)
Laurához	165	(288)
Híven szeretni	166	(289)
Az álomhoz	166	(289)
Kevélység	167	(289)
Elhallgatál	167	(289)
Szigetvára	168	(289)
Ragyogó bércére	168	(289)
Vonzódás	170	(289)
Ha csak egy hang	170	(289)
Torsók I—VII	171	(289)
Magyarázó jegyzetek	173	

